

G.S.Abdullaeva, L.R.Mo'minova, M.S.Muxitdinova

37
af-15

LOGORITMIKA

(O'QUV QO'LLANMA)

37
of-15

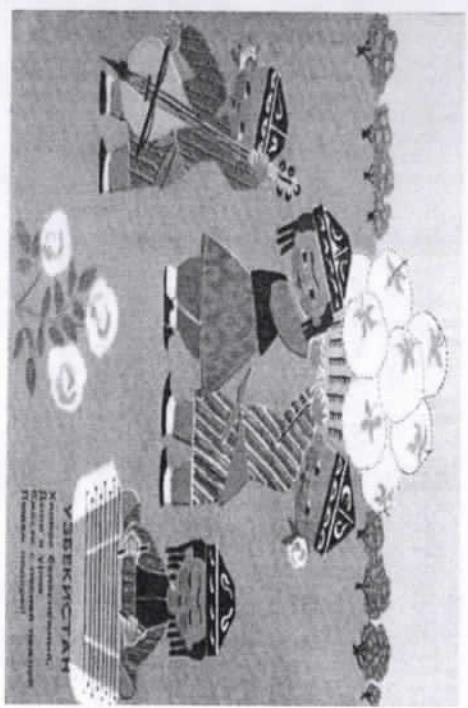
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TALIM VAZIRLIGI
TOSHKENT VILOYATI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

G.S.Abdullaeva, L.R.Mo'minova, M.S.Muxiddinova

LOGORITMIKA

(O'QUV QO'LLANMA)

- 13738/29 -

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIV VA O'RTA
MAXSUS TALIM VAZIRLIGI CHIRCHIQ DAVLAT
PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
TOSHKENT
2022
AXBOROT RESURS MARKAZI
1-FILIALI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIV VA O'RTA
MAXSUS TALIM VAZIRLIGI CHIRCHIQ DAVLAT
PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
TOSHKENT
2022
AXBOROT RESURS MARKAZI

UO'K 159.8.2

KBK 60.8850'z7.8 L60

G.S.Abdullaeva, L.R.Mo'minova, M.S.Muxitdinova.

LOGORITMIKA (O'QUV QO'LLANMA). - Toshkent «ZEBO PRINT», 2022 - 368 b.

Taqrizchilar:

Achilova S.Dj. - *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) v.b.dotsent.*

Axmedova Z.M. - *pedagogika fanlari nomzodi, dotsent.*

Annotatsiya

Mazkur o'quv qo'llanma 60110400 — Maxsus pedagogika ta'lim yo'nalishi talabalari uchun o'quv qo'llanma sifatida tavsiya etilgan. Oliy ta'lim o'quv muassasasida tahsil oluvchi talabalar uchun mo'ljallangan bo'lib, «Logopedik ritmika» fani namunaviy dasturi asosida yaratilgan.

«Logopedik ritmika» o'quv qo'llanmasi bakalavr talaba, tarbiyachi, defektolog, logopedlar chun mo'ljallangan bo'lib ular nutq nuqsoniga uchragan bolalardagi kamchiliklarni musiqa ritmika orqali ta'sir etib insonni tashqi va ichki muqitga moslashuvini korektsiyalashadi. Mualliflar logopedik ritmikani maqsadi, vazifalari va tuzatish ishlarini o'yinlar, orqali olib borilishi qagida keng fikrlar bildirishgan. O'quv qo'llanma 3 qismdan iborat. O'quv qo'llanmaning barcha bo'blarida ko'tarilgan masalalar eshitishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilarning nutqiy rivojlanishidagi o'ziga xos xususiyatlar hisobga olgan holda korektsion yo'nalishda tashkil etilishi yoritilgan. Qo'llanma maxsus pedagogika sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarida qo'shimcha manba sifatida foydalanilishi mumkin.

ISBN 978-9943-8302-8-8

SO'Z BO'SHI

Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar, o'smirlar va kattalarni har tomonlamma o'rganish jarayonida ularning psixomotor va sensor funksiyalarini holatini o'rganish metodikasi ishlab chiqqilgan.

O'quv qo'llanmada logoritmikaning asosiy bo'g'imlari ochib berilgan, nutq patologiyasi bo'lgan shaxslarda nutqiy bo'lmagan psixologik funksiyalar va jarayonlar hamda nutq funksional tizimining rivojlanish va uni tuzatishning o'ziga xos xususiyatlari ko'rsatilgan.

Ushbu o'quv qo'llanma Pedagogika institutlarining maxsus pedagogika fakultetlarida logopedlar, tarbiyachilar va maxsus muassasalarning musiqa rahbalarini tayyorlashda yordam beradi. Ular faol nutq va intellektual nogiron shaxslarni ijtimoiy reabilitatsiyalash va moslashtirish uchun mo'ljallangan.

Nutqiy nuqsonga va aqliy kasalliklarga ega shaxslarga pedagogik va sog'lomlashtiruvchi ta'sir ko'rsatishning asosiy vazifalaridan biri shaxsiy xususiyatlarni hisobga olgan holda ularning nutq jarayonlari va nutq funksional tizimini shakllantirish, rivojlantirish hamda tuzatishdir.

O'quv qo'llanmaning maqsadi talabalarlarga nutq nuqsoni bo'lgan shaxslarni logoritmik va musiqiy-ritmik tarbiyalash usullarini o'zlashtirishga ko'maklashish va murakkab reabilitatsiya metodlari tizimida logopedik ritmikadan foydalanishdan iborat.

Ushbu bilimlarni o'zlashtirish: «Bolalar rivojlanishidagi nuqsonlarning klinik asoslari», «Nevropatologiya», «Neyrofiziologiya», «Neyropsixologiya», «Psixolingvistik», «Logopediya» kabi oldingi o'quv kurslariga tayanadi.

Talabalarning yuqoridagi kurslar bo'yicha egallangan bilimlari ularning nutq buzilishi etiologiyasi, mexanizmlari, belgilarini tushunishlariga yordam beradi, nutq patologiyasi mavjud shaxslarga kompleks tibbiy-psixologik-pedagogik ta'sir ko'rsatishdan mazmuni foydalanish imkoniyatini taqdim etadi. Korektsion ishning turli usul va metodlarini bilish o'quvchilarga reabilitatsiya usullari tizimida logopedik ritmikani o'rini aniqlash imkonini beradi.

O'quv qo'llanma amaldagi dasturga muvofiq yozilgan bo'lib, 3 qismdan tashkil topgan. Birinchi qismda («Logopedik ritmikani

umumiy masalalari») logopedik ritmikani predmeti, tamoyillari, usullari, tabiiy-ilmiy asoslari ko'rsatib berilgan; ushbu fanning asosiy tushunchalarini ochib berilgan.

Ikkinchi qismda («Logopedik ritmikani mazmuni va tuzilishi») musiqaning shaxs kamol topishidagi ahamiyatini ko'rsatilgan; logopedik ritmika vositalari bayon etilgan.

Uchinchi qismda («Reabilitasion usullarda logopedik ritmika») duduqlanish, dislaliya, rinolaliya, dizartriya, ovoz buzilishlari, alaliya, afaziya bilan og'rikan shaxslar bilan korreksion ishlarda logoritmikaning mazmuni va usullari ochib berilgan va nutq muassasalarida logoritmik ta'lim uchun tashkiliy-metodik tavsiyalar berilgan.

Qo'llanmaning mazmuni asosan maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarga qaratilgan. Bu, birinchidan, nutq buzilishlarining katta qismi maktabgacha yoshda yuzaga kelishi va rivojlanishi bilan bog'liq; ikkinchidan, mamlakatda maktabgacha nutq muassasalari tarmog'ini kengaytirilmoqda va bolalarni logoritmik tarbiyalash tizimini ishlab chiqish zarurati tug'ilmoqda. Zarur hollarda o'smirlar va kattalar bilan ishlash xususiyatlari yoritib boriladi.

BIRINCHI QISM. LOGOPEDIK RITMIKANING UMUMIY MASALALARI

BIRINCHI BOB. LOGOPEDIK RITMIKA PREDMETI

LOGOPEDIK RITMIKA – faol terapiyaning o'ziga xos turi bo'lib, usullar va ta'lim intizomining majmuasidagi ta'sir vositasi hisoblanadi.

Logopedik ritmikani dastlabki tushunchasi so'z musiqi va harakatning jamlanishiga asoslanadi. Ushbu komponentlarning o'zaro ta'siri, ulardan birining ustunligi yoki ular o'rtasidagi munosabatlardan xilma-xil bo'lishi mumkin.

Logopedik ritmikani ikkinchi ma'nosi turli anomal rivojlanish va nutq buzilishlariga ega shaxslarni tarbiyalash, o'qitish va davolashning har qanday reabilitasiya usuliga uni qo'shishni aks ettiradi.

O'quv intizomi sifatida o'quvchilar bilimini korreksion ish usullari bilan boyitadi.

1. LOGORITMIKANING OB'JEKT, PREDMETI, MAQSADI VA VAZIFALARI

Logoritmikaning ob'jehti – nutq patologiyasi bo'lgan shaxslarda nutq nuqsonlari, nutqiy bo'lmagan psixologik funksiyalar va nutq buzilishlarining tuzilishidir.

Predmeti esa psixomotor va sensor funksiyalarning turlicha buzilishlari hamda musiqa va so'zlar bilan birlashtirilgan harakatlarni tizimi hisoblanadi.

Maqsad – nutq buzilishlarini nutq va nutqiy bo'lmagan psixologik funksiyalarni rivojlantirish hamda tuzatish va natijada insonni tashqi va ichki muhit sharoitlarga moslashtirish orqali bartaraf etish.

Logopedik ritmikani vazifalari e'tib sog'lomlashtiruvchi, ta'limiy (kognitiv), tarbiyaviy, korreksion muolaja belgilandi.

Nutqda nuqsoni bo'lgan odamlarning sog'lig'i bilan bog'liq muammolarni hal qilish natijasida tayanch-harakat tizimi mustahkamlanadi, nafas olish, vosita, hissiy funksiyalar rivojlanadi,

muvozanat hissi, to'g'ri turish, yurish, harakatlarning nafsligi rivojlanadi.

Ta'lim vazifalarini amalga oshirish harakat ko'nikmalari va mahoratni, dunyoviy tushunchalar hamda odamlar va buyumlarga nisbatan erkin harakatlanish qobiliyati: chaqqonlik, kuch, chidamlik, o'zgaruvchanlik, harakatlarni muvofqlashtirish, tashkilotchilik qobiliyatlarini shakllantirishga yordam beradi. Ta'limiy vazifalarni amalga oshirishda nutq patologiyasi mavjud kishilar metroritmik, musiqiy madaniyat, musiqiy idrok va ta'sirchanlik sohasida nazariy bilimlarni egallaydilar. Tarbiyaviy vazifalarni hal etish nutq patologiyasi mavjud kishilarning aqliy, axloqiy, estetik va mehnat tarbiyasiga yordam beradi. O'quv vazifalarini hal etish quyidagilarga ko'maklashadi:

- 1) ritm hissini, musiqqa, harakat va nutqda ritmik ifodalilikni his qila olish qobiliyatini rivojlantirish;
- 2) musiqiy obrazlarni idrok etish qobiliyati va berilgan obrazga mos ravishda ritmik va ifodali harakat qilish qobiliyatini rivojlantirish, ya'ni qayta jonlantirish, badiiy va ijodiy qobiliyatlarni namoyon etish;
- 3) ijodiy shaxsiy sifatlarni tarbiyalash, jamoa bo'lib ishlash hissini kuchaytirish, turli faoliyadagi qoidalarini o'rganish va boshqalar.

Mashg'ulotlarning korreksion yo'naltirilganligi nutq buzilishlarining mexanizmi va tuzilishi, logoped ishlarning kompleksligi va bosqichlarini hisobga olish bilan bog'liq. Logoped shaxsning yoshi va shaxsiy xususiyatlarini, uning harakat tizimi holatini, nutq va nutq jarayonlarining buzilishining tabiati va darajasi: praksis ko'lamini, gnoziz, eshitish va ko'rish, diqqat, xotira va boshqalarni hisobga oladi.

Bu vazifalarning barchasi maxsus muassasaning yo'nalishiga ko'ra hal etiladi: maktabgacha ta'lim muassasalari, bolalar uylarida, maktabgacha ta'lim, maktablarda; umumta'lim maktablarining logoped punktlarida; bolalar va kattalar poliklinikasining logoped xonasida, psixonevrologik dispanserda; stasionar, yarim stasionar, sanatoriyda.

2. LOGORITMIKANING TAMOYILLARI VA USULLARI

Logopedik ritmika didaktik va o'ziga xos tamoyillarga asoslanadi. Ular bir-biri bilan bog'liq bo'lib, nutq buzilishlari mavjud kishilarning ta'lim olishi, funksional tizimlarini rivojlantirish va korreksiyalash birligini belgilaydi.

Umumiy didaktik tamoyillar. Tizimlilik prinsipi logopedik ritmikasi modulining materialini taqdim etish ketma-ketligini, nazariy qoidalarining nisbati va ularning amaliy ishlab chiqilishini ifodalaydi, kurs mavzularining ochib berilishi va ularda materiallarning taqsimlanishini belgilaydi. Ushbu tamoyil, shuningdek, turli nutq patologiyalari bo'lgan shaxslarga nisbatan qo'llaniladigan barcha logopedik va logoritmik chora-tadbirlar kompleksi uchun majburiydir.

Har kuni ma'lum bir vaqtda turli xarakterdagi logoritmik mashqlarni bajarish (harakat bilan ertalabki nafas olish va ovoz mashqlari, relaksiya mashqlari, unli tovushlar va qisqa qo'shiqlarni kuylash, harakatlari va nutq ritmini uyg'unlashtirish mashqlari va boshqalar) bolalar va kattalarni belgilangan tetiklashtiruvchi va sog'lomlashtiruvchi rejimga moslashishga o'rgatadi. Organizm va psixomotorikada muntazam logoritmik mashqlar ta'sirida yurak-qon tomir, nafas olish, harakat, nutq-motor, sensor va h.k. kabi turli sistemalarni ijodiy qayta qurish kuzatiladi.

Logoritmik tuzatish ishlab chiqilgan harakat ko'nikmalarini takrorlashni talab qiladi. Faqat takroriy tizimni takrorlashlar bilan sog'lom motor dinamik stereotiplar hosil bo'ladi. Samarali takrorlash uchun o'rganilganlarni yangi bilan birlashtirish kerak, toki takrorlash jarayoni o'zgaruvchan xarakterga ega bo'lsin: mashq. Umumiy didaktik tamoyillar. Tizimlilik prinsipi logopedik ritmikasi modulining materialini taqdim etish ketma-ketligini, nazariy qoidalarining nisbati va ularning amaliy ishlab chiqilishini ifodalaydi, kurs mavzularining ochib berilishi va ularda materiallarning taqsimlanishini belgilaydi. Ushbu tamoyil, shuningdek, turli nutq patologiyalari bo'lgan shaxslarga nisbatan qo'llaniladigan barcha logopedik va logoritmik chora-tadbirlar kompleksi uchun majburiydir.

Har kuni ma'lum bir vaqtda turli xarakterdagi logoritmik

masbqlarni bajarish (harakat bilan ertalabki nafas olish va ovozmashqlari, relaksiya masbqlari, uni tovushlar va qisqa qo'shiqlarni kuylash, harakatlarda va nutq ritimini uyg'unlashtirish masbqlari va boshqalar) bolalar va kattalarni belgilangan tekiklashtiruvchi va sog'lomlashtiruvchi rejimga moslashishga o'rgatadi. Organizm va psixomotorikada muntazam logoritmik masbqlar ta'sirida yurak-qon tomir, nafas olish, harakat, nutq-motor, sensor va h.k. kabi turli sistemalarni ijobiy qayta qurish kuzatiladi.

Logoritmik tuzatish ishlab chiqilgan harakat ko'nikmalarini takrorlashni talab qiladi. Faqat takroriy tizimli takrorlashlar bilan sog'lom motor dinamik stereotiplar hosil bo'ladi. Samarali takrorlash uchun o'rganilganlarni yangi bilan birlashtirish kerak, toki takrorlash jarayoni o'zgaruvchan xarakterga ega bo'lsin: masbqdagi o'zgarishlar, bajarish shartlari, turli usullar, masbg'ulotlar mazmunidagi farqlar. Masbqlarning o'zgaruvchanligi tadqiqot refleksiya, qiziqishga, hissiyotga sabab bo'ladi va diqqatni oshiradi. Ishlab chiqilgan dinamik stereotipga yangi rag'batlarni uyg'unlashtirish bosqichmasbosqich bo'lishi sharti bilan keskin o'zgarishlarsiz amalga oshirilishi kerak. I.P.Pavlov pedagogikada (shuningdek, logopedik ritmikada) bosqichlilik va masbq (trenirovka) asosiy fiziologik qoida deb hisoblanishi kerakligini ta'kidlagan.

Ong va faollik tamoyili. Logoritmik tarbiya va nutq buzilishlariga ega bo'lgan shaxslarni qayta tarbiyalash jarayonida bola va kattalarning (maktab yoshidan boshlab duduqlanuvchi bolalarga nisbatan) o'z faoliyatiga ongli va faol munosabatiga tayanish muhim ahamiyatga ega. Bolaning mustaqil, faol faoliyati paydo bo'layotgan qiziqishlarga bog'liq taklif etilgan vazifaga, uning ongli idrok etilishi, maqsad va bajarilish usulini anglashga bog'liq. Maktabgacha yoshdagi bolalarning logoritmik masbg'ulotlardagi faolligi o'qituvchining emosionalligi, musiqaning obrazlilik, turli o'yinlar yoki o'yin texnikasi va masbqlari bilan rag'batlantiriladi. Maktab va katta yoshda bundan tashqari bevosita ko'rsatmalar (buyruqlar, musobaqa elementlari, rag'batlantirish va boshqalar) qo'llaniladi.

Ko'rgazmalilik tamoyili insonni atrofdagi voqealik bilan bevosita bog'laydigan barcha analizatorlar ko'rsatkichlarining keng o'zaro

aloqasini belgilaydi. Barcha bilimlar hissiy idrokdan boshlanadi. Harakatlarning so'z va musiqa bilan birgalikda shakllanishi, ularning munosabatlarini o'rganish barcha reseptorlarning ko'rsatkichlari: ko'rish, eshitish organlari, vestibulyar, propriozeptiv, harakat apparatlari va boshqalar bilan amalga oshiriladi. Turli reseptorlar ko'rsatkichlarining o'zaro bog'liqligi harakat obrazini, uning idrokini, nutq va musiqa bilan bog'lanishlarini boyitadi. Funksiyalar buzilgan taqdirda tuzatish maqsadida o'qituvchiga harakatni ko'rsatish orqali ko'rgazmalilik tamoyili amalga oshiriladi. Bevosita ko'rgazmalilik estetik idrokning paydo bo'lishi, harakatning o'ziga xos ko'rinishi, to'g'ri harakatlanish hissiyoti va uni qayta ishlab chiqishga intilish uchun mo'ljallangan. To'g'ridan-to'g'ri ko'rinishdan tashqari, bilvosita ko'rinish to'g'ridan-to'g'ri idrokdan yashirilgan (masalan, afazi bo'lgan bemorlar, duduqlanadigan katta yoshlilar bilan ishlashda kinofilm, harakat grafiklari, musiqiy kompozitsiyalarning lenta yozuvlaridan foydalanish) individual tafsilotlarni va harakat mexanizmlarini tushuntirish kerak bo'lganda muhim rol o'ynaydi. Harakat ifodalari bilan bog'liq bo'lgan va harakatning o'ziga xos tasviriga sabab bo'ladigan obrazli so'z katta ahamiyatga ega. Ko'rgazmalilik shakllari o'rtasidagi bu munosabat bilishning hissiy va mantiqiy bosqichlarining birligi, birinchi va ikkinchi signal tizimlarining o'zaro ta'siri bilan belgilanadi. Mavjudlik va individuallashtirish tamoyili nutq buzilishlariga ega bo'lgan shaxslarning yosh xususiyatlari va imkoniyatlarini hisobga olishni nazarda tutadi. Bu kattalar va bolalarning fiziologiyasi va biomekanikasining turlicha rivojlanishi, logoritmik masbg'ulotlarni tashkillashtirishga turlicha uslubiy yondashuv, turli xil vositalar, ta'sir shakllari va boshqalar bilan bog'liq. Mavjudlikning optimal o'lovchi nutq buzilishlariga ega bo'lgan shaxslarning yoshi va harakat imkoniyatlari, nutq buzilishlarining ularning shaxsiga ta'siri va vazifalarning qiyinchilik darajasi bilan belgilanadi.

Mavjudlik shartlaridan bir harakat, nutq va musiqa vazifalarining izchilligidir. Amaliyotda bunga tuzatish jarayonida masbg'ulotlarda materialni to'g'ri taqsimlab olish orqali erishiladi. Turli og'zaki-musiqiy harakatlari koordinatsiyalarni izchil o'zlashtirilishi va

qiyinchiliklarni yengib o'tishi bilan bemorlar butun harakat va nutq-motor tizimini muvofqlashtirish va takomillashtirish qobiliyatini rivojlantiradi. Talablarni oshirish, bemor uchun tegishli yuklarni qo'llash mumkin bo'lganda jiboy natijalarga olib keladi, tananing funksional imkoniyatlaridan oshmaydi, ya'ni yosh va individual xususiyatlarga mos keladi.

Individuallashtirish tamoyiliga rioya qilishning zarur sharti patologik jarayonning xarakterini oldindan aniqlashtirishdir: etiopatogenetik, simptomatik, diagnostik tekshiruvlar, shuningdek, talabning reabilitatsion salohiyatini aniqlashtirish. Individual yondashuv ham yuqori asab faoliyati, yosh, jins, kasb, harakat holatini hisobga olishni nazarda tutadi.

Talablarni bosqichma-bosqich oshirib borish tamoyili o'quvchilar uchun qiyinroq: harakat, musiqiy va og'zaki yangi vazifalarni qo'yishni belgilaydi. Ularni amalga oshirish jarayonida harakat mahorati va ko'nikmasi hajmi kengayadi va boyitiladi, ixtiyoriy va nutq motorikasi takomillashadi, nutqning tempi va ritmi belgilangan musiqiy temp va ritmga mos ravishda normallasadi. Yangi vazifalarga o'tish asta-sekin amalga oshiriladi, chunki paydo bo'lgan ko'nikmalar mustahkamlanadi. Bola (kattalar)ning harakat sohasida moslashish o'zgarishlar sodir bo'lishi uchun ma'lum vaqt talab etiladi, bu esa unga nutq faoliyatini tartibga solishga yordam beradi.

Barcha ko'rib chiqilgan umumiy didaktik tamoyillar o'zaro bog'liq bo'lgandagina amalga oshirilishi mumkin.

O'ziga xos tamoyillar. Rivojlanish prinsipi ko'plab parametrlarni hisobga olishni o'z ichiga oladi: nutq patologiyasili bo'lgan odamlarning shaxsini rivojlantirish; eng patologik nutqiy bo'lmagan va nutq jarayonlari; saqlanib qolgan funksional tizimlar va nutq buzilishi bo'lgan odamning tanasida, harakatlarda va nutqida sodir bo'ladigan o'zgarishlar. Rivojlanish tamoyili aqliy, axloqiy, estetik va sensor tarbiyani harakat faoliyati jarayonida bir vaqtda amalga oshirishni belgilab beradi.

Har tomonlama ta'sir prinsipi butun tanaga ta'sir qiladi. Ritmik va logoritmik vositalar tananing umumiy shug'ullanganligini oshiradi,

tananing funksional tizimlari o'rtasida yangi munosabatlarni yaratib, tartibga solishning asab-refleks mexanizmlarini yaxshilaydi.

Etiopatogenetik tamoyil logoritmik mashg'ulotlarning nutq buzilishlarining sababi va patogeneziga qarab differensiallangan qurilishini izohlaydi. Duduqlanganda dislaliya, dizartriya, rinolaliya, afaziya va boshqa buzilishlarda mashg'ulotlar turlicha tashkilashtiriladi. Masalan, duduglanishda logoritmik mashg'ulotlar motor buzilishlarini tuzatish, diqqat, tormoz tizimlari, o'zboshimchalik bilan xatti-harakat, nutq va umumiy motorika o'rtasidagi munosabatlarda boshqalarni tarbiyalashga qaratilgan, ya'ni duduglanuvchining nutqiga ta'sir yetishning tegishli o'ziga xos vositalari bilan; rinolaliya bilan esa eshitish diqqatini tarbiyalash, og'iz va burun nafas olishini farqlash, nazalizatsiyani bartaraf etish va boshqalarga alohida e'tibor beriladi.

Simptomlarni hisobga olish tamoyili nutq patologiyasi bo'lgan odamlarning, duduglanadigan, alaliya, falaj va parez (yoki boshqa asab belgilari) mavjud bolalarning zaif tomonlarini alaliya, afaziya, dizartriya, harakat-tayanch apparati buzilish mavjud bemorlarda qisman yoki o'rtacha darajada cheklangan harakati aks etishida jismoniy imkoniyatlarini aniqlaydi.

Logoritmika uchun muhim bo'lgan ko'pgina ma'lumotlarni maktabgacha va maktab muassasalari xodimlari, nutq terapevtlari tomonidan tuzilgan hujjatlardan olish mumkin. Bu hujjatlarga, masalan, haftaga mo'ljallangan ish jadvali, musiqa va nutq terapiyasi darslari rejalari, bolalar matnlari uchun rejalar-senariylar; o'qituvchi kundaliklari, nutq terapevti, metodist, pedagogik uchrashuvlar bayonnomalari, nutq terapiyasi tahlili bayonnomalari, ko'rilgan musiqa va ritmik mashg'ulotlar, salomatlik holati jurnallari, kattalar va bolalarning jismoniy rivojlanishi, nutq xaritalari, kuzatish kundaliklari, korreksion ta'sir dinamikasi jurnallari va boshqalar kiradi. Bunday hujjatlarni tahlil qilish natijasida aniqlangan ma'lumotlardan tadqiqot gipotezasi sifatida foydalanish mumkin. O'smirlar va kattalarning psikomotor va nutq rivojlanishi haqida faktlar olish uchun anketalar, ko'rovnomalar va suhbatlardan foydalanishingiz mumkin. Anketa va ko'rovnomalarda javoblar yozma ravishda bo'lishi kerak. Ular

tadqiqot boshida ishlatiladi. Subbat davomida oldindan ishlab chiqilgan reja asosida batafsil materiallarni to'plash mumkin. Subbatni rejalashtirishda tadqiqotchi bemorning yoshi, individual va psixologik xususiyatlarini, motor va nutq buzilishlarining xarakteri va darajasini, bemorning nuqsonga bo'lgan munosabatini va boshqalarni hisobga oladi.

Murakkablik tamoyili logopedik ritmikalarini tibbiy, psixologik-pedagogik ta'sirlar va musiqiy faoliyatning asosiy turlari (musiqaga tinglash, kuylash, musiqiy va ritmik harakatlar va boshqalar) bilan bog'lanishini nazarda tutadi, misol uchun, duduqlanish bilan logoritmik mashg'ulotlar psixoterapiya va logopedik mashg'ulotlarda yoki muolaja yoki fizioterapiyadan keyin dizatriyali bolalar olgan sozlashlarga asoslangan bo'lishi kerak.

Logoritmikaning usullari

Logoritmika o'rganadigan masalalar doirasi juda keng. Shuning uchun ham tadqiqotda tegishli fanlar-sosiologiya, psixologiya, fiziologiya va boshqalarda qo'llaniladigan pedagogik metod va usullardan foydalaniladi.

Logopedik adabiy ma'lumotlarni tahlil qilish va umumlashtirish, pedagogik tekshirish va eksperiment usullaridan foydalanadi.

Adabiy ma'lumotlarni tahlil qilish va umumlashtirish usullari. Logopedik ringa oid har qanday tadqiqot bibliografiyaga kirish bilan boshlanadi. Tadqiqotchi muammolar bo'yicha adabiy manbalarni tizimlashtiradi va materialni har bir muammo doirasida aniq bo'limlarga ajratadi. Adabiyot ma'lumotlarini tahlil qilish va umumlashtirish ham nazariy, ham eksperimental tadqiqotlarda qo'llaniladi. Nazariy tadqiqotlarda bu usul yagona bo'lishi mumkin, chunki uning yordamida siz, masalan, muayyan tuzatish usuli yoki muayyan reabilitatsiya texnikasi qanday rivojlanganligini kuzatishingiz mumkin. Eksperimental tadqiqotda bu usul bu muammoning qanchalik yaxshi o'rganilganligi, uning ixtisoslashgan adabiyotlarda qay darajada yoritilganligi va qanday masalalarni tekshirish zarurligini aniqlashga yordam beradi.

Pedagogik tekshirish usullari. Avvalo, ularga maxsus tashkil

etilgan va shakllantirilgan vazifaga, kuzatish predmetiga hamda omillarni aniqlash tizimiga ega bo'lgan pedagogik kuzatish kiradi. Shu bilan birga tadqiqotchi pedagogik jarayonning borishiga aralashmaydi. Ishchi gipotezani maqsad qilib, tadqiqotchi o'z farazlarini tasdiqlaydigan yoki rad etadigan faktlarni to'playdi. Pedagogik kuzatish tabiiy sharoitda ob'ektlarni o'rganish imkonini berganligi bilan qimmatlidir. Faqat dalillarni aniq qayd etish usullaridan keng foydalanish kerak: foto tasvir, kino tasvir, audioyozuv, stenografiya va boshqalar. Xronometrlash usuli harakatni, harakati o'yinni, raqsmi, darsning biror qismini yoki umuman darsni bajarishga sarflanadigan vaqtni belgilaydi. Kuzatishlar natijalari jurnal, protokol, kundalikda qayd etiladi.

Olingan ma'lumotlarni qayta ishlashda tasodifiy faktlar olib tashlanadi, qonuniyatlar aniqlanadi, xulosalar va umumlashtirishlar amalga oshiriladi. Faktlar yetarli bo'lmasa, takroriy pedagogik kuzatishlar o'tkaziladi.

Tadqiqotchining vazifasi bo'yicha o'z-o'zini kuzatishlari katta qiziqish uyg'otadi. O'z-o'zini kuzatishga, masalan, tomoshabin, taktil, kinestetik hislarni o'z ichiga olish zarur bo'lganda "suggestiv taqdimot": ko'zgu oldida artikulyasion mashqlar paytida, kuylash, nuqsiz statik va dinamik harakatlarni bajarish va nutq bilan birga olib borish va hokazolarda murojaat qilinadi. Faqat shuni unutmastik kerakki, o'z-o'zini kuzatish asosan kattalarda qo'llanilishi mumkin; o'z-o'zini kuzatish asosan faoliyat va harakatlar uchun olib boriladi - ularning qulayligi, qiyinligi, natijalari; o'z-o'zini kuzatish bilan shug'ullanuvchi odam uchun shart bo'lgan.

O'z-o'zini kuzatish va uning natijalarini qayd etish metodi bo'yicha har tomonlama ko'rsatmalar olish. O'z-o'zini kuzatish ma'lumotlarini umumlashtirishda bemorlardagi alohida farqlarni ham, sub'ektning o'z-o'zini kuzatishning moddiyligi va tashkil etilishiga oid hukmlarini ham hisobga olish zarur. Logopedik ritmikaga oid tadqiqotlarda ochiq va yashirin kuzatishni birlashtirish tavsiya etiladi.

Ochiq kuzatish qiziqish hodisasining barcha jihatlarini qamrab olish uchun ko'proq imkoniyatlar yaratadi, lekin shu bilan birga u tadqiqotchining mavjudligining salbiy ta'siriga ko'proq moyil

bo'ladi: musiqiy-ritmik dars, qo'shiq aytish, logopedik ritmika va hokazo, begona kishi mavjudligi shug'ullanuvchi, ayniqsa, o'smirlar va kattalar, harakat va nutqida yaqqol buzilish mavjud kishilarni to'xtatib qo'yadi. Ishirokchilarning yashirin kuzatish nazorat hissini olib tashlaydi va ko'p hollarda qo'shimcha ma'lumot beradi.

Kuzatish turlariga bitta xatti-harakat yoki harakat malakasini egallashning butun jarayonini uzluksiz va diskret kuzatish kiradi. Kuzatish, agar harakat o'yinlari kabi hodisaning boshlanishi, rivojlanishi va oxirini aks ettirsa, uzluksiz bo'ladi. Shuning uchun nisbatan qisqa vaqt ichida doimiy kuzatish olib borish mumkin. Masalan, o'yin o'tkazish usuli-dramaturgiya, xor kuylash texnikasi va boshqalar o'rganiladi. Logoritmik mashg'ulotning tuzilishini o'rganishda tugallangan kuzatish davri 45-50 daqiqani tashkil etadi. Biroq, mavzu uzroqroq jarayon bo'lganda uzluksiz kuzatish mumkin emas.

Bunday holda diskret (intervalgacha) kuzatishdan foydal Bunday holda diskret (intervalgacha) kuzatishdan foydalaniladi. Tadqiqotchi vaziyatni "kutib yotadi" yoki uni maxsus yaratib, o'rganilayotgan jarayonning "ramkasini" kuzatadi. Diskret kuzatish o'quvchilarni har xil harakat turlari: umumiy mustahkamlash yoki alohida mushak guruhlarini rivojlantirish, logoritmik atama bilan tanishishda, harakatlarni nutq bilan birgalikda o'zlashtirishda va hokazo bilan tanishtirishda muqarrar amalga oshiriladi.

Kuzatishning bir turi-qidiruv. U ko'proq yoki kamroq o'zaro bog'liq pedagogik hodisalarni qo'lga kiritish yoki kuzatuvchini bir ob'ektidan ikkinchi ob'ektga o'tkazish yo'li bilan keng tarmoqli olib boriladi. Masalan, turli yoshdagi va turli muassasalarda (nutq guruh, nutq shifoxonasi, nutq sanatoriyasi, nutq maktabi, klinika va boshqalar) logoritmika bo'yicha mashg'ulotlar yoki bir xil yoshdagi, lekin turli nutq buzilishi chalingan (dislaliya, dizartriya, alaliya). bolalar bilan logoritmik mashg'ulotlar tashkillashtirish o'rganiladi. Bunday holda bolalarning yoshga oid psixologik xususiyatlari bilan belgilanadigan dars qurilishining umumiy qoliplari hamda dizartriya va duduglanish kabi turli nutq nuqsonlaridan kelib chiqadigan o'ziga xos farqlar ochib berilishi kerak.

Ko'p vaqt va analitik ishini talab qiladigan qidiruv kuzatuv juda ko'p natijalar berishi va logoritmik ta'lim metodikasini sezilarli darajada boyitishi, logoritmiklarning musiqiy ta'lim bilan bog'liq fanlar bilan murakkab aloqalarini ochib berishi va nutq buzilishlariga ta'sirini aniqlashi mumkin.

Tuzatish ishlari natijalarining kechiktirilgan monitoringini amalga oshirish tubdan muhimdir. Bunday holda, biz metod sifatida kuzatish turi haqida emas, balki uning o'rganilayotgan ob'ekt bilan vaqdinchaalik aloqasi haqida gapiramiz. Tadqiqotchi reabilitatsiya texnikasi va uning bo'limi — logopedik ritmikning samaradorligini ob'ektiv baholash uchun har doim kechiktirilgan monitoringni o'tkazishi kerak.

Logoritmik tadqiqotlarda faktlar sosiologik usullar yordamida ham to'planishi mumkin: suhbat va so'roq; o'zaro tahlil, reyting, o'z-o'zini baholash, juflikni taqqoslash.

Suhbat va so'rovnomma dastlabki o'rganish davridan so'ng (muammolari bayon qilish, ishchi gipotezani ko'rsatish, tadqiqotlarni rejalashtirish) tayyorlanadi. Interv'yuni odatda anketa oldin. Standartlashtirilmagan interv'yular, standartlashtirilgan interv'yular, va yarim standartlashtirilgan interv'yular farqlanadi. Birinchi holda suhbat davomida savollarning tahriri va kema-ketligi o'zgarishi mumkin. Ikkinchi holda savollar ma'lum ketma-ketlikda keltirilgan. Bunday interv'yular natijalari yozib olish, qayta ishlash va solishtirish uchun oson. Bu usulning kamchiliklari moslashuvchanlikning yo'qligi, vaziyatga chuqur kirib bora olmaslikdir. Yarim standartlashtirilgan interv'yular ham aniq shakllantirilgan savollarni, ham tadqiqotchining erkin ishlashi mumkin bo'lgan savollarni o'z ichiga oladi.

So'rov jarayonida tadqiqotchini bilvosita, ya'ni aniq bir qator savollar orqali, noaniq so'zlardan va juda uzun formulalardan qochib, nima qiziqirayotganini aniqlash tavsiya etiladi. Interv'yuni so'rov davomida yoki u tugashi bilan yozib olish kerak.

Anketa bir vaqtning o'zida ko'plab tadqiqot ishtirokchilariga yo'naltiriladi, ammo uning kamchiliklari interv'yular berishdan ko'ra ko'proq chunki respondent savollarga javob beradigan vaziyat nomat'lum, ular bilan bevosita aloqa o'rnatish mumkin emas va

so'rovnomaning qaysi qismi to'ldirilishi ma'lum emas.

O'zaro ta'siri tahlil qilish orqali nutq patologiyasi, xatti-harakati va mulqoti, kelishuv va kelishmovchilik ko'rinishlari, jamoa va shaxslarga bo'lgan munosabatlarning motor imkoniyatlari belgilari o'rganiladi.

Turli faoliyat turlarida (jumladan, harakat va nutq) nutq patologiyasi mavjud odamlarni kuzatib, tadqiqotchi faoliyat darajasini, jamoadagi o'zaro ta'sirning mazmuni va maqsadini, o'zaro ta'sir vositalarini o'rganadi; ishtirokchilarning faoliyati chegarasi, ularning jismoniy va ijtimoiy-psixologik to'siqlari, yoqtirishi va yoqtirmasligi; vaziyatning davomiyligi; bu vaziyatda normal xulqdan og'ishishni o'rganadi.

Reyting-baholash usuli, bilvosita kuzatish — biror hodisani bevosita kuzatgan odam tomonidan ko'p qirrali baholash orqali, ba'zan uzoq yillar davomida o'rganishdan iborat. Misol uchun, siz shifokor, tartibiyachi, ota-onalar, va hokazo reyting usuli yordamida bir bemor haqida ma'lumot olishingiz mumkin. Ushning kamchiligi shundaki, sub'ektiv fikrlar asosida xulosalar chiqariladi, lekin tadqiqotchining o'zini kuzatishi ham sub'ektivlikdan holi emas. Reyting sharoitida kuzatish natijalarini turli baholash shkalalari yordamida son jihatdan ifodalash mumkin, bu esa ma'lumotlarni hisoblash va tahlil qilish uchun matematik apparatdan keng foydalanish imkonini beradi.

O'z-o'zini baholash usuli nutq patologiyasi va harakat buzilishi mavjud shaxsning haqiqiy xulq-atvorini ko'rsatishi, harakat potentsialini, umumiy va nutq motorikasining buzilish darajasini, bu buzilishlarning xulq-atvoriga, boshqalar bilan munosabatlarga ta'sirini va boshqalarni aniqlashi mumkin. Juft taqqoslash usuli ijtimoiy xususiyat va ob'ektlarni taqqoslash ikkita mavjud gator bo'yicha juft-juft bo'lib amalga oshirilishidan iborat maxsus texnikani beradi: agar ular bir-biriga "teng" bo'lsa, u bir element afzallikka ega bo'lsa, u holda u ikki ball bilan belgilanadi. Sifat darajasida past bo'lgan ob'ekt nol balga ega bo'ladi. Juft taqqoslash usuli insonning yagona xarakteristikasiga, masalan, umumiy motorikaning holatiga asoslanadi. Asosiy xususiyatlar: harakatlarni statik va dinamik muvoqlashtirish, harakatlarning silliqiligi va o'zgarishi, ohang

aniqlanadi. Bu fazilatlar boshqa odam bilan taqqoslanadi.

Ekspirimental tadqiqot usullari. Tabiiy tajribada mashg'ulotlar odatdagi logopedik ritmik mashg'ulotlardan og'ishmay o'tkaziladi. Laboratoriya eksperimenti sun'iy muhit yaratish va nojo'ya ta'sirlarni bartaraf etishdan iborat. Tajribalar ma'lum faktar yoki ularning bog'liqliklarini aniqlash (mulqat eksperiment) yoki ayrim ko'rsatkichlarni solishtirish (qiyosiy eksperiment) uchun o'tkazilishi mumkin. Qiyosiy tajribalar ikki yoki bir necha hil guruhlarini (jinsi, yoshi, nutq buzilishi, harakat holati va boshqalar) o'z ichiga oladi. Ularda mashg'ulotlar biror bir xususiyati bilan farq qiladi, masalan, muayyan muskullar guruhini mustahkamlaydigan mashqlarni kiritish. Tajriba odatda bir necha bosqichda amalga oshiriladi. Natijalarning yanada ishonchiligi uchun "o'zaro tajriba" deb ataluvchi sxemalar qo'llaniladi. Masalan, birinchi tajribada bir guruh birinchi usul bilan, boshqasi — ikkinchi usulda shug'ullanadi. Ikkinchi tajribada guruhlardagi usullar o'zgaradi.

Ekspirimental tadqiqot turlari — test- test, proba, sinov, tadqiqot.

Logopedik ritmikada testlardan nutq patologiyasi bo'lgan odamlar tomonidan belgilangan vaqt davomida (yoki vaqt chegaralanmagan holda) harakat, harakat-nutq vazifalarini bajarish natijalarini solishtirish uchun foydalanish mumkin. N. I. Ozersky tomonidan bolalar va kattalarda motorika va modor qobiliyatini ommaviy baholash o'rganish uchun metrik shkaladan foydalaniladi; M. V. Serebrovskaya tomonidan bolalar uchun motorikaning yosh xususiyatlari aniqlash vazifasi belgilangan; maktabgacha yoshdagi normal gapiruvchi va duduglanuvchi bolalarning shaxsiy xususiyatlarini aniqlash uchun "test-ziddiyat" usuli Volkova, A. Yu. Panasyuk va boshqalar tomonidan belgilangan.

Tadqiqot va amaliy ishlarning boshqa barcha usullari kabi, test ham afzallik va kamchiliklarga ega. Testning afzalligi shundaki, unda shakllantirilgan barcha vazifalar oldindan puxta o'ylangan va eksperimental sinovdan o'tgan holda tadqiqotchiga qiziqish xususiyatlarini qisqa vaqt ichida va ixcham shaklda ochib beradi. Shu ma'noda test bir xil sifat va xususiyatlarni tekshirishning boshqa usullariga nisbatan

qanday usulidan ustun turadi. Testning yana bir, undan ham muhim afzalligi uning ob'ektivligidir.

O'z ishlarida birinchi marta testlardan foydalanishga qaror qilgan tadqiqotchi quyidagilarni amalga oshirishi lozim:

a) testni o'zi ishlab chiqishi;

b) testning qoniqarliligi ishonchligiga erishish;

V) qoniqarliligi test haqoniyatiga erishish.

Test topshiriqlari qisqa, aniq va aniq bayon etilishi lozim, ularning hech biri boshqasining javobini o'z ichiga olmaganligi muhimdir. Testologiyada ishonchlik tushunchasi ikki ma'noga ega: bir tomondan, testning ishonchligini o'ziga xos vosita deb yuritiladi. Boshqa tomondan, o'rganadigan predmetning nisbiy o'zgarishligi. Testning ishonchligini baholashda test qanchalik bir hil bo'lsa, shunchalik ishonchi deb faraz qilinadi. O'lgashda ishlatiladigan bir qism boshqa qism bilan bir xil o'lgash natijasini keltirib chiqarishi zarur. Testni tekshirish uchun quyidagi usuldan foydalaniladi: test namunada bajariladi. Keyin ham va juftva toq vazifalar alohida-alohida qayta ishlanadi. Natijada, har bir mavzu uchun ham juft va toq vazifalar yechimlari olinadi. Ma'lumotlarning ikki qatori bir-biri bilan bog'liq. Test olingan ko'rsatkichga qarab ishonchlik balini oladi. Test ko'rsatkichi $+0,75$ - * - $+0,80$ dan past bo'lganda yetarlicha ishonchi hisoblanadi. Eng ishonchlik testlari $+0,90$ yoki undan ortiq korrelyatsiyok ko'rsatkichlarini beradi.

Haqoniylik testning maqsadga muvofiqlik darajasini ko'rsatadi. Haqoniylik faqat test natijalarini qandaydir mezon bilan, undan tashqarida bo'lgan ba'zi baholash bilan taqqoslash orqali kelib chiqishi mumkin, bu odatda "deb ataladi. Haqoniylik va ishonchlik o'rtasidagi munosabatlar o'rganiladi. Past ishonchligi bilan sinov yuqori haqoniy bo'lishi mumkin emas. Shuning uchun tashqi mezonni tanlash muhim ahamiyatga ega. Quyidagilar mezon bo'lishi lozim: a) ishonchi (sinovga nisbatan atama bir xil ma'noda); b) "toza", ya'ni test vazifalarini baholashda faqat testda aniqlangan xususiyat haqida bo'lishi kerak, masalan, harakatlarni statik muvofiqdirlashtirish, umuman vosita funksiyasini rivojlantirish haqida emas; v) to'liq, ya'ni tashqi baholash test yordamida aniqlangan

bilimlarning butun doirasi to'liqligi bilan qoplashi kerak.

Shuning uchun test tuzishda o'rganilayotgan mavzuga maksimal e'tibor berish va bu mazmunni test topshiriqlarida imkon qadar to'liq aks ettirish lozim. Testlar defektologik tadqiqotlarda, xususan, nutq patologiyasiga ega bo'lgan shaxslarni logoritmik o'rganishda hali muhim o'rin tutmagan va ulardan foydalanishni muayyan darajada cheklash vaqi emas. Bizning fikrimizcha, testlar harakat potentsiali, ruhiy funksiyalarni, xususan, diqqat, shaxsiy xususiyatlarni o'rganishda hamda turli usullarning samaradorligini aniqlashda foydali bo'ladi. Masalan, turli usullarning samaradorligini aniqlash rejasini quyidagicha bo'lishi mumkin: bir xil nutq buzilishiga ega bo'lgan ikki guruh olinadi: biri nazorat guruhi, ikkinchisi tajriba guruhi. Ikkala guruh ham o'z harakat sohasining holatini aniqlash uchun sinovdan o'tkaziladi. So'ngra bir guruh yangi usul bilan, boshqa guruh mashg'ulotlari bilan esa odatdagiday o'tkaziladi. Tuzatish kursidan so'ng yana test o'tkaziladi va ikkala guruh natijalari taqqoslanadi. Olingan materiallarni qayta ishlash guruhlarini miqdoriy jihatdan taqqoslash va metodikaning qaysi bo'limlarida guruhlar o'rtasida sezilarli farqlar borligini aniqlash imkonini beradi.

Testlar nisbatan cheklangan logoritmik muammolarni hal qilish uchun ham qo'llanilishi mumkin, masalan, umumiy motorika qobiliyatlarini holatini yoki qo'l va barmoqlarning ixtiyoriy motorli ko'nikmalarini yoki yuz harakatlari aniqlashda. Nihoyat, testlar vosita va nutq materiallarini o'zlashtirishning individual xususiyatlarini tahlil qilish uchun ishlatilishi mumkin.

Misol uchun, nutq patologiyasi bo'lgan ba'zi shaxslarda harakat mahoratini o'zlashtirishda yoki tuzatish maqsadlarida shakllangan ko'nikmalarni egallashda kechikishlar kuzatiladi. Test o'tkazish foydalidir. Alohida vazifalar bajarilishini tahlil qilishda logoped va logoritmist ehtimoliy o'zlashtirilmaslik sabablarini aniqlaydi. Natijada har bir vaziyatda ishlab chiqilgan haqiqiy holatdan kelib chiqqan holda individual ish rejasini tuziladi.

Testlar yordamida miqdoriy xisoblash tadqiqotchiga turli nutq buzilishlaridan aziyat chekuvchi shaxslarning harakat potentsialini taqqoslash, umumiy va nutq motorikasining buzilishlari orasidagi

mumkin bo'lgan bog'lanishlarni aniqlash; qolgan harakat zaxirasini aniqlash; logoritmik tuzatish yo'llarini aniqlash imkonini beradi. Miqdoriy ma'lumotlarni qayta ishlashda statistik usullardan foydalanish tadqiqot natijalarining ob'ektivligini oshiradi.

Matematik - statistik usullar asosan faktlarni tartiblashga, ya'ni ularni har qanday xossani oshirish (yoki kamaytirish) tartibida joylashtirishga, ularning nisbiy ahamiyatini aniqlashga asoslanadi. Masalan, harakatlarni statik yoki dinamik muvofqlashtirishni baholash, ritmlash qobiliyati, eshitish diqqatining holatini aniqlash.

3. LOGOPEDIK RITMIKADA O'QITISH METODLARI VA USULLARI

Logoritmik mashg'ulotlarda koreksion o'qitish va tarbiyalashda ko'rgazmali, og'zaki va amaliy usullardan foydalaniladi.

Ko'rgazmali usullar hissiy idrok va harakat sezgilarning yorqinligini ta'minlaydi. Har bir metod muammoning umumiyligi va uni hal etishga yagona yondashuv bilan birlashtirilgan turli metodlarning butun majmuasiga ega. Harakat ta'sirlarini o'rganish jarayonida harakat materialining o'zlashtirilganlik darajasi, bolalar va kattalarning umumiy rivojlanishi, ularning jismoniy holati, yosh va tipologik xususiyatlarini hisobga olgan holda metodik usullar tanlanadi.

Demak, harakatni o'rgatishda turli usullardan foydalaniladi:

a) ko'rgazmali - tomshabop - pedagog tomonidan harakat namunasini yoki uning alohida harakat elementlarini ko'rsatishi; atrofida qilargana taqlid qilish; tabiatni, ko'rgazmali qurollarni (fil'mlar, rasmlar, teleko'rsatuvlar, suratlarini) o'zlashtirishda;

b) taktil-muskul — jumladan, harakat faoliyatidagi turli yordamlar. Misol uchun, yo'lida yurganda darvoza-yoylarni qo'yish; ularning ustidan hatlab o'tish uchun oyog'ni baland ko'tarish zarur.

"Darvozaga tegmang" ko'rsatmasi shaxs ongida xato qilishda tayanch-harakat sezgisi bilan bog'liq. Agar darvoza tegsa, bemorning o'zi uning harakatining noto'g'riligini aniqlaydi. Taktil-mushaklarning ko'rgazmatiligi bevosita pedagog yordamida o'quvchining tanasining

alohida qismlari holatini aniqlashtirish bilan ham ifodalandi, pedagog qo'lli bilan gavdani roslaydi;

V) harakatlarni vizual-eshtirish — harakatlarni tovushli tartibga solish. Eng yaxshi eshtirish ravshanligi instrumental musiqaga yoki qo'shiqdir. Harakatlarni tartibga solish uchun xalq hazillari, ikki-to'rt misraa shaklidagi she'rlar, chidirma, qo'ng'iroq sadolari va boshqalardan foydalanish mumkin.

Og'zaki metodlar o'quvchining ongiga ta'sir ko'rsatadi, ular vazifani anglashga va ongli ravishda harakat mashqlarini bajarishga yordam beradi.

Og'zaki metod quyidagi usullardan foydalanadi:

1) o'quvchining mavjud hayotiy tajribasi va g'oyalari asosida

yangi harakatlarni qisqacha tushuntirish;

2) aniq harakat ko'rsatmalariga ergashuvchi yondosh yoki uning alohida elementlarini aniqlashtiruvchi tushuntirish;

3) o'quvchi tomonidan ko'rsatilgan harakatni ko'paytirishda yoki o'quvchilar tomonidan mustaqil ravishda mashqlar bajaranda talab qilinadigan ko'rsatma;

4) yangi mashqlar va harakati o'yinlar o'tkazishda harakatlarni tushuntirish, harakatli o'yin syujetiga aniqlik kiritish zarur bo'lganda subbat;

5) harakatni bajarishdan oldin shug'ullanuvchiga harakatlar ketma-ketligini tushunishi yoki harakati o'yin syujeti qahramonlari haqidagi fikrlarini tekshirish, qoidalarini, o'yin harakatlari va hokazolarni oydinlashtirish uchun savollar;

6) o'quvchidan turli intonasiya va dinamikani talab qiluvchi buyruqlar, ko'rsatmalar va signalalar. Buyruqlar, signalalar sifatida siz rus xalq san'atiga boy bo'lgan sanoqlardan, o'yin boshlang'ichlaridan foydalanishingiz mumkin;

7) harakatlarning ifodaliligi va o'yin obrazida yaxshiroq o'zlashtirishni rivojlantirishga xizmat qiladigan obrazli hikoya. Bir yarim daqiqadan ikki daqiqagacha bo'lgan hikoya o'quvchilarda qayta yaratish tasavvurini uyg'otadi, butun vaziyatni vizual idrok etishga yordam beradi va hissiy ko'payishni rag'batlantiradi;

8) og'zaki ko'rsatma, uning yordamida oldingi taassurotlarning

izlari yangi birlikma va birlikmalarda jonlanadi, og'zaki ko'rsatmalar va tushuntirishlar yordamida yangi vaqtinchalik aloqalarni shakllantirish, yangi bilim va ko'nikmalarni shakllantirish mumkin bo'ladi.

Bolada harakat ko'nikmalarining shakllanishi mashqning mazmuni va tuzilishini anglash darajasiga bog'liq.

Amaliy metodlar o'z tayanch-harakat sezgilarida harakatni to'g'ri idrok etishni samarali tekshirishni ta'minlaydi. O'yin va musobaqa usullari turlicha bo'ladi.

O'yin-maktabgacha yoshdagi bolalarning o'yin faoliyatiga yaqin, eng aniq va hissiy jihatdan samarali, ko'rgazmali-obrazli va ko'rgazmali-samarali fikrlash elementlarini hisobga oladi; turli xil harakat ko'nikmalarini takomillashtirish imkonini beradi, harakat mustaqilligini, o'zgaruvchan sharoitlarga javob berish tezligini rivojlantiradi, logoritmik mashg'klotlarda ijodiy tashabbusni rivojlantiradi.

Raqobat — allaqachon ishlab chiqilgan harakat ko'nikmalarini, jamoaviy ish hissinii yaxshilash uchun foydalaniladi. To'g'ri rahbarlik qilish bilan raqobattan harakat ko'nikmalarini takomillashtirish, axloqiy va irodali shaxs xususiyatlarini tarbiyalash uchun ta'lim vositasi sifatida foydalanish mumkin.

Amaliy metod bilan bog'liq usullar ko'rgazmatilik va so'z bilan bog'liq. O'qituvchi butun o'quv jarayonini darsning vazifalari, mazmuni va tuzilishiga muvofiq tartibga soladi. U mashqlarni, harakat o'yinlaridagi alohida rollarni, boshlovchi rolini namoyish etadi; vazifani kim yaxshiroq va to'g'riroq bajarishini ko'rsatadi; hakam, jamoa sardori vazifasini bajaradi. Mashg'ulot yoppasiga olib boriladi; tanish harakatlarni takomillashtirish uchun pedagog guruhni ajratadi va mustaqil harakat qilishni taklif etadi, ijodiy izlanishga undaydi. Masalan, musiqaning o'zgariganligi tufayli mashqni o'zgartirish, turli qoidalarga ega bo'lgan harakatlari o'yin o'tkazish, o'yin variantlarini yaratish va yangilarini keltirib chiqarish kabi vazifalarni beradi.

4. LOGORITMIKANING ASOSIY TUSHUNCHALARI

Logopedik ritmika mohiyatini tushunish uchun harakat, harakat qobiliyati, harakat ko'nikmasi, psixomotor rivojlanish, ritm, ritmika, musiqiy ritm, musiqiy-ritmik tuyg'u, musiqiy-motorika tarbiya, harakatlari o'yinlar, kineziterapiya, terapevtik ritmika, logopedik ritmika nima ekanligini tushuntirish kerak. Turli hodisalarni aks ettiruvchi bu tushunchalar bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir. Ulari jamiyat taraqqiyotining turli davrlarida paydo bo'lgan. Ularning mazmuni chuqurlashadi va inson haqidagi turli fanlar rivojlangani sari aniqroq bo'ladi.

Keling, ushbu kursni o'rganish uchun zarur bo'lgan narsalarni ko'rib chiqaylik.

Harakat tirik materiyaning asosiy biologik asosi bo'lib, u tirik tabiat evolyusiyasi bilan birga rivojlanadi va takomillashadi. Harakat «organizm-muhit» tizimida o'z-o'zini tartibga soluvchi kichik tizim bo'lgan odamning filogenetik rivojlanishida o'zining eng yuksak kamolotiga erishadi. Harakat ushbu tizimdagi asosiy muvozanat mexanizmlaridan biridir. Inson tanasi nafaqat atrof-muhit bilan muvozanatlashadi, balki faol muvofiqlashadi, moslashadi va bu moslashish jarayonida, bir tomondan, tizimli va funksional jihatdan yaxshilanadi, ikkinchisi-atrof-muhitni faol o'zgartiradi va moslashtiradi. Bu jarayonda inson harakati inson faoliyatining og'li, ijtimoiy-biologik xususiyatidan kelib chiqqan holda o'ziga xos, sifat jihatidan yangi xarakter kasb etadi. Harakat, shuningdek, profilaktika, davolash va reabilitatsiyaning kuchli omil sifatida ishlatiladi.

Harakat mahorati harakat texnikasini egallash darajasi deb belgilanib, u harakatlarning tarkibiy qismlari va harakat vazifalari muammosini hal qilish yo'llari bo'yicha konsentratsiyaning o'rnatishi bilan tavsiflanadi.

Harakat ko'nikmasi — harakat texnikasini egallash darajasi bo'lib, unda harakatni boshqarish avtomatik ravishda sodir bo'ladi va harakatlilar juda ishonchli bo'ladi. Rivojlangan haarkat ko'nikmasining mavjudligi butun harakat aktini anglashni istisno qilmaydi. Ong belgilangan harakat vazifasini bajarish uchun, harakatni nazorat qilish uchun, ayrim hollarda esa harakat vazifasini bajarishda kutilmaganda

o'zgarigan sharoit tufayli malakani ham qisman deavtomatlashirishi uchun zarur. Harakat ko'nikmasining shakllanishi-birinchi va ikkinchi signal tizimlarining o'zaro ta'sirida dinamik stereotipni hosil qilish jarayoni bo'lib, uning ustunlik qiymati hisoblanadi. Psixomotor rivojlanish motor rivojlanish bilan chambarchas bog'liq. Bu bog'liqlik juda kuchli bo'lib, ruhiy rivojlanishning buzilishi harakat buzilishlari bilan juda ko'p tomonlarni va turli xil munosabatlarni hosil qiladi va «psixomotor rivojlanish» ta'rif norma va patologiyaga nisbatan ham qo'llaniladi.

Tananing harakati va turli sezgilarni idrok etish (ko'rish, eshitish, taktil, ta'm, muvozanat, kinestetik va hokazo) rivojlanishning dastlabki bosqichlarida inson uchun atrofdagi dunyoni bilish vositasi bo'lib, bu intellektual bilimlardan ko'ra elementar darajadir. Psixomotor rivojlanish buzilganda turli modalitadagi sezgilarni to'liqsiz yoki noto'g'ri tahlil qilish amalga oshiriladi. Analizatorlardan birining chiqarib tashlanishi tufayli boshqalarining sezuqchanlik chegarasi kuchayadi. Masalan, o'rta aqli zaif bolalar bilan ishlaydigan odamlar bolalarni ushlashga, maqsadli va ixtiyoriy harakatga, maqsadli artikulyasiya harakatlari va boshqalarga o'rgatishga katta e'tibor beradilar. Kar va zaif eshituvchilar bilan ishlaydigan pedagoglar ularni o'qishda ko'rishdan foydalanishga o'rgatadi yoki unli va undosh tovushlarni to'g'ri artikulyasiyalashga o'rgatadi. Ko'r va ko'zi ojizlar bilan ishlaydigan pedagoglar bemorlar harakatlanadigan va buyumlar, mebel vahokazolarni joylanishiga, ular joylashgan binoda harakatlanish qobiliyati va mahoratini shakllantirish, g'avdani ko'radiganlar kabi tik tutish, shuningdek, eng yuqori taktil qobiliyatini talab etuvchi Brayl yozuvi bo'yicha o'qishga, ko'lamni mo'ljallash, nozik harakat tuyg'ularini idrok etishga o'rgatishadi.

Psixomotor jihatdan nisbatan nomral rivojlangan bola bir necha bosqichdan o'tadi. Psixomotor rivojlanish ob'ektlarning o'ziga xos bo'lmagan manipulyatsiyasi bilan boshlanadi va aqlli, ongli faoliyatda davom etadi, bu maqsadga muvofiq va rejalashtirilgan idrok va harakatlar orqali haqiqatni o'zgartirish deb tushuniladi. Ongli faoliyat shaxsiy tajribadan ma'lum bo'lgan predmet va hodisalarning ma'lum soniga, atrofdagi voqelik hodisalari o'rtasidagi sabab-

oqibat munosabatlarni bilishga va motorikani takomillashtirishga asoslanadi. Shaxsning psixomotor rivojlanishi jarayonida ongli faoliyatga ikkinchi signal tizimi kiritiladi va u bola faoliyati va rivojlanishini yaxshilaydi.

Har bir harakat ma'lum bir maromda bajariladi. Ritm tushunchasi she'r, asr, yurak, nafas, tabiat, ish va boshqalarga nisbatan keng qo'llaniladi. Ritm ham universal kosmik kategoriya vazifasini bajaradi. «Vaqt va makon abadiy ritm qonunlariga bo'yusmadigan bortliq bilan to'ldiriladi», deb yozgan E. Jak-Dal'roze.

Barcha hodisalarga mos keladigan ritm ta'rifni topish imkonsiz. Eng ko'p, «ritm» tushunchasi vaqt ichida hodisalarning ketma-ketligi xususiyatlari bilan bog'liq, lekin ko'lamli san'at — balet, rasm, haykaltaroshlik, arxitektura nisbatan «fazoviy ritm» haqida gapirish mumkin. Harakat ko'nikmasining shakllanishi-birinchi va ikkinchi signal tizimlarining o'zaro ta'sirida dinamik stereotipni hosil qilish jarayoni bo'lib, uning ustunlik qiymati hisoblanadi. Psixomotor rivojlanish motor rivojlanish bilan chambarchas bog'liq. Bu bog'liqlik juda kuchli bo'lib, ruhiy rivojlanishning buzilishi harakat buzilishlari bilan juda ko'p tomonlarni va turli xil munosabatlarni hosil qiladi va «psixomotor rivojlanish» ta'rif norma va patologiyaga nisbatan ham qo'llaniladi.

Tananing harakati va turli sezgilarni idrok etish (ko'rish, eshitish, taktil, ta'm, muvozanat, kinestetik va hokazo) rivojlanishning dastlabki bosqichlarida inson uchun atrofdagi dunyoni bilish vositasi bo'lib, bu intellektual bilimlardan ko'ra elementar darajadir. Psixomotor rivojlanish buzilganda turli modalitadagi sezgilarni to'liqsiz yoki noto'g'ri tahlil qilish amalga oshiriladi. Analizatorlardan birining chiqarib tashlanishi tufayli boshqalarining sezuqchanlik chegarasi kuchayadi. Masalan, o'rta aqli zaif bolalar bilan ishlaydigan odamlar bolalarni ushlashga, maqsadli va ixtiyoriy harakatga, maqsadli artikulyasiya harakatlari va boshqalarga o'rgatishga katta e'tibor beradilar. Kar va zaif eshituvchilar bilan ishlaydigan pedagoglar ularni o'qishda ko'rishdan foydalanishga o'rgatadi yoki unli va undosh tovushlarni to'g'ri artikulyasiyalashga o'rgatadi. Ko'r va ko'zi ojizlar bilan ishlaydigan pedagoglar bemorlar harakatlanadigan

va buyumlar, mebel vahokazolarni joylanishiga, ular joylashgan binoda harakatlanish qobiliyati va mahoratini shakllantirish; gavdani ko'radiganlar kabi tik tutish; shuningdek, eng yuqori taktil qobiliyatni talab etuvchi Brayl yozuvi bo'yicha o'qishga, ko'lamni mo'ljallash, nozik harakat tuyg'ularini idrok etishga o'rgatishadi.

Psixomotor jihatdan nisbatan nomral rivojlangan bola bir necha bosqichdan o'tadi. Psixomotor rivojlanish ob'ektlarning o'ziga xos bo'lmagan manipulyatsiyasi bilan boshlanadi va aqlli, ongli faoliyatda davom etadi, bu maqsadga muvofiq va rejalashtirilgan idrok va harakatlar orqali haqiqatni o'zgartirish deb tushuniladi. Ongli faoliyat shaxsiy tajribadan ma'lum bo'lgan predmet va hodisalarning ma'lum soniga, atrofdagi voqelik hodisalari o'rtasidagi sabab-oqibat munosabatlari bilishga va motorikani takomillashtirishga asoslanadi. Shaxsning psixomotor rivojlanishi jarayonida ongli faoliyatga ikkinchi signal tizimi kiritiladi va u bola faoliyati va rivojlanishini yaxshilaydi.

Har bir harakat ma'lum bir maromda bajariladi. Ritm tushunchasi she'r, asr, yurak, nafas, tabiat, ish va boshqalarga nisbatan keng qo'llaniladi. Ritm ham universal kosmik kategoriya vazifasini bajaradi. «Vaqt va makon abadiy ritm qonunlariga bo'ysunadigan borliq bilan to'ldiriladi», deb yozgan E. Jak-Dal'roze.

Barcha hodisalarga mos keladigan ritm ta'rifi topish imkonsiz. Eng ko'p, «ritm» tushunchasi vaqt ichida hodisalarning ketma-ketligi xususiyatlari bilan bog'liq, lekin ko'lamli san'at — balet, rasm, haykaltaroshlik, arxitektura nisbatan «fazoviy ritm» haqida gapirish mumkin. Ritmika darslarida sakrash, mashqlar, yugurish, gimnastikaning badiiy elementlari, raqs va imitasiya harakatlardan foydalaniladi.

Ritm hissi vosita, faol tabiatga asoslangan va harakat reaksiyalari bilan birga keladi. Bu reaksiyalarning mohiyati shundaki, ritmni idrok etish turli kinestetik sezgilarga sabab bo'ladi. Ular til, bosh mushaklari, jag'lar va oyoq barmoqlarining mushak qisqarishlari, hiqildoq, bosh, ko'krak va yekstremitalarda yuzaga keladigan kuchlanish; bosh va nafas olish mushaklarining boshlang'ich qisqarishi; va nihoyat, antagonist mushaklarning bir vaqtning o'zida stimulyatsiyasi (bukish

va rostlash) organning fazoviy holatini o'zgartirmasdan kuchlanish va bo'shashish bosqichlarini o'zgartirishga olib keladi.

Eng faol motor reaksiyalar urg'u idrokida namoyon bo'ladi. Harakatlarda bunda haqiqiy yoki tasavvur qilinishi ham mumkin. Haqiqiy harakatlar boshlang'ich va to'liq deb ifodalanadi. Boshlang'ich harakatlar ovoz apparatining ovoz burmalari va yordamchi qismlari hamda barmoqlar, lablar va boshqa muskullarning innervatsiyasi tufayli sodir bo'ladi. To'liq harakatlarda tashqi ko'rinishda ifodalanadi: oyoqni tegizish, boshni qimirlatish, qo'lni qimirlatish.

Boshlang'ich va to'liq harakatlar ham beixtiyor ravishda bajariladi: odam sezmaganda holda oyog'i yoki qo'li bilan taktil harakatlanadi. Xayoliy harakatlar tashqi ko'rinishda bo'lmaydi, tinglovchi ularni aqlan tasavvur qiladi.

E. Jak-Dal'kroz har bir ritm harakat ekanligini va butun tananing ritm tuyg'usini shakllantirish va rivojlantirishda ishtirok etishini ta'kidlaydi. U ritmning tana sezgilarisiz musiqiy ritmni idrok etib bo'lmaydi, deb hisoblaydi. Musiqi har doim hissiy mazmunni ifoda etadi, ritm esa musiqaning ifodaviy vositalaridan biridir. Shuning uchun ham musiqiy ritm aytim emosional mazmunning ifodasi bo'lib, motor va emosional xususiyatga ega. Musiqadan tashqarida musiqiy ritm hissi na uyg'onishi va na rivojlanishi mumkin.

Musiqiy ritm tushunchasi ritmik tuyg'u tushunchasi bilan bog'liq bo'lib, musiqiy-ritmik deb ataladi, u musiqani faol boshdan kechirish (harakatda aks ettirish) va musiqiy harakatning vaqt davomidagi hissiy ifodaliligini his qilish qobiliyati sifatida tavsiflanadi. Musiqiy va ritmik his-tuyg'ularning rivojlanishi asosida musiqiy va ritmik tarbiya shakllantiriladi va u musiqi va ritm bilan ta'sir qilish orqali shaxsni shakllantirishga yordam beradi.

Demak, musiqi asarlari, musiqiy o'yinlar, davra raqslarining xilma-xil mavzulari tufayli bolalarda bilish qobiliyati, irodaviy afallari va hissiyotlar rivojlanadi. Musiqiy va ritmik tarbiyaning mazmuni qo'shiq, o'yin, mehnat ritimli jarayon, bayramdir.

Musiqi va ritmik mashg'ulotlarda eng ko'p harakatlari o'yinlardan foydalaniladi va ularni mashg'ulotdan tashqari ham olib borish mumkin.

Ritm tuyg'usi ob'ektiv ritmning sub'ektiv aksi sifatida mazmunli faoliyat jarayonida vujudga kelgan va rivojlangan, shuning uchun uni umuman rivojlantirish mumkin emas. Inson faoliyatining tabiatidan kelib chiqish kerak. Savol tug'iladi: umuman ritm tuyg'usi haqida, psixik voqelikning bir turi sifatida gapirish mumkinmi? Mumkin. Lekin bu bilan biz bir qator o'ziga xos ritmik qobiliyatlarning rivojlanishi natijasini, ularning bir xil umumlashmasini tushunishimiz kerak, bu rivojlanishning sharti emas.

Mexanik energiyaning inson organizmiga ta'siri natijasida harakat qadim zamonlardan buyon, hatto tibbiyot paydo bo'lgan vaqtda ham profilaktik va davolash vositasi sifatida qo'llanilib kelmogda.

Harakat organi davolash terapevtik omil sifatida uning barcha turlari va shakllaridan foydalanishni o'z ichiga oladi. Bolgar olimlari L. Bonev, P. Slinchev, St. Bankov ushbu turdagi terapiya uchun insonning turli harakat shakllari, vosita faoliyati va tabiiy vosita funksiyalaridan foydalanishning eng umumiy ta'rif sifatida "kineziterapiya" atamasini taklif qiladi. Kineziterapiya o'ziga xos bo'lmagan terapevtik omillar guruhiga kiradi. Turli shakl va harakat vositalari organizmning umumiy reaktivligini o'zgartiradi, o'ziga xos bo'lmagan barqarorligini oshiradi, kasallik natijasida paydo bo'ladigan patologik dinamik stereotiplarni yo'q qiladi va zarur moslashuvni ta'minlovchi yangilarini yaratadi.

Davolash ritmikasi kineziterapiyaning bir qismi hisoblanadi. Uning vazifasi ritm tuyg'usini rivojlantirish va undan davolash hamda korreksion maqsadlarda foydalanish uchun musiqaga jismoniy mashqlar tizimidan foydalanishdir. Uning ajralmas qismi logopedik ritmikadir.

Ye. Kilnska-Evertovska korreksion logopediya ehtiyojlari uchun amalga oshiriladigan musiqiy-harakat mashqlar tizimi sifatida so'zning keng ma'noda logoritmikasini belgilaydi. Logoritmika, uning tushkil etilgan tizimiga qaramasdan, logopedik mashg'ulotlar tizimiga qo'shimcha hisoblanadi, chunki logoritmik mashqlar har doim logopediyamaqsadlariga bo'ysunadi. A. Rozental logoritmik so'zlarni ishlatisht bilan musiqiy ritmning kombinatsiyasiga asoslangan

nutqni tuzatishning yangi usuli deb hisoblaydi.

Ko'pgina tadqiqotchilar odamlarga ritmik va logoritmik ta'sirlarning muhimligini ta'kidladilar. Shunday qilib, V. M. Bexterev ritmik ta'limning quyidagi maqsadlarini ajratib ko'rsatadi: ritmik reflekslarni aniqlash, bolaning tanasini muayyan stimularga (eshitish va ko'rish) javob berish uchun moslashtirish, bolaning asab tizimi faoliyatida muvozanatni o'rnatish, haddan tashqari hayajonlangan bolalarni mo'tadillashtirish va to'xtab qolgan bolalarni harakatlantirish, noto'g'ri va keraksiz harakatlarni tartibga solish. Gilyarovskiyning yozishicha, nutq terapiyasi ritmi umumiy tusga, motorikaga, kayfiyatga ta'sir etadi, u markaziy asab tizimining asab jarayonlari harakatchanligini, qobig'ining faollanishini o'rgatishga yordam beradi.

Ye. V. Chayanov, Ye. V. Konorov logopedik ritmika diqqatni (uning konsentratsiyasi, hajmi, barqarorligi, taqsimlanishi), xotirani (ko'rish, eshitish, motor, mantiqiy, kompleks) rivojlantiradi deb hisoblashgan. V. A. Griner va nemis tadqiqotchilari K. Koler (Cr. Kohler), K. Shvabe (Chr. Schwabe) logopedik ritmika psixoterapevtik usul (jamaviy psixologik usul, musiqasi terapiyasi) sifatida qo'llash mumkinligini ta'kidlaydi. V. A. Griner, N. S. Samoylenko, N. A. Vlasov, D. S. Ozreskovskiy, va Yu. A. Flomeskiy odamlar nutqini tuzatish jarayonida logopedik ritmikalaridan foydalanish zarurligi haqida yozgan. Ritmning umumiy pedagogik ahamiyati, uning shaxs psixofiziologik sohasidagi turli og'riqli og'ishlarga ta'sirini alohida ta'kidlashgan, logopedik ritmika insonning jismoniy, axloqiy, aqliy va estetik tarbiyasiga ta'sir etishini ko'rsatishgan.

5. LOGOPEDI RITMIKANING TABIIY ILMIY ASOSLARI

Logoritmikaning ilmiy asoslari biologik, psixologik, pedagogik va musiqiy fanlar majmuasidan iborat.

Ushbu majmuada muhim o'rinni I. M. Sechenov, I. P. Pavlov va oliy asab faoliyatining zamonaviy tadqiqotlari egallaydi, bu bizga harakat ko'nikmalarini shakllantirish qonunlariga kirishga va ularning buzilishi yoki kam rivojlangan hollarda ta'lim va ta'lim metodologiyasini to'g'ri qurishga imkon beradi.

I. M. Sechenov, I. P. Pavlov va ularning oliy asab faoliyati izdoshlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shartli refleks vaqt aloqasi va dinamik stereotipni shakllantirish haqidagi bilimlardan foydalanishga imkon beradi. Motorika ta'limi jarayonidagi barcha inson faoliyati oliy nerv faoliyatiga bog'liq bo'lib, markaziy nerv substratlarining anatomik yetilishi, ularning mielinlashuvi va funksional yetilishi va koordinasiya darajalarining rostanishi bilan ham belgilanadi.

Markaziy nerv substratlarining anatomik yetilishi (motorikaning yangi organlari — piramidasimon motor sistemasi va uning ustida qurilgan yarim sharlarning frontal sistemalari) 2 yil — 2 yil 6 oyga tugaydi. Birinchidan, miya po'stlog'i bilan bog'liq bo'lgan o'rta miyadagi ekstrapiramidal tizimning vakili - kichikmiya, qizil yadro kabi qadimgi miya tuzilmalari yetiladi; uning yonida faqat odamlarda pigmentli bo'lgan o'rta miya yadrolarining eng kattasi bo'lgan miya yarim korteksi bilan yanada chambarchas bog'liq bo'lgan «qora modda» joylashgan. «Qora modda» qizil yadro va striopallidar tizimiga ham bog'liq bo'lib, u tug'ilgan vaqtda hali kam rivojlangan bo'ladi va hayotning 5-6-oyiga kelib yetiladi. Keyin peshonada va peshonaga yaqin motor qismi oldida yangi maydon chiziqlari paydo bo'ladi.

I. P. Pavlovning tizim, dinamik stereotip haqidagi ta'limoti ta'lim va motorikani takomillashtirish jarayonini tushuntiradi. Go'dak motorikasining erta rivojlanishi baqirish va nafas olishda dastlabki harakatlarda, boshning ona ko'kragiga, barmogning yonog'iga tegishida, so'rish reflekslarida namoyon bo'ladi. Tug'ilgandan keyingi dastlabki kunlarda organi qitqilash umurtqa pog'onasining uzun muskullari qisqarishi tufayli umurtqa pog'onasining stimuldun uzoglashishi yoki organing keskin to'g'rilanishiga sabab bo'ladi. Hayotning birinchi yarmiga qadar bola pallidar kelib chiqishi avtomatik va himoya xarakteridagi ommaviy differensial bo'lmagan harakatlar bilan tavsiflanadi. Reflekslarni qamrab olish va ushlash, tirmashib chiqish va ushlash olish elementlari bilan dastlabki harakat reaksiyalari va elementar ifodalari harakatlar ustunlik qiladi. 4-5 oydan boshlab, predmetni mustaqil ravishda tushunish uchun urinishlar

mavjud. Bu mushakni siqish reaksiyasi orqa miya refleksli turiga ko'ra davom etadi: radiyasiyalangan harakat qo'zg'atishlar kaftning o'zi buyum bilan to'qnashib, uni muvaffaqiyatli ushlashiga olib keladi.

5-6 oyda chagaloning motorikasida buriqish nuqtasi mavjud: sinkineziyadan sinergiyaga o'tish (sinkineziya — tafakkur aloqadan mahrum bo'lgan bir vaqtning o'zidagi harakatlar, katallarda har doim patologik. Sinergiya-muayyan harakat vazifasini birgalikda bajarishga qaratilgan do'stona harakatlar yoki ularning tarkibiy qismlari).

7 oyga kelib bola gavdasini tutadi. O'rindan turishda to'rt oyoqli sindrom kuzatiladi: qorniga aylanish, oyoqda turish, to'rt oyoqda turishda tizzalarni to'g'rilash, oyoqlarida turish. Striatum va qizil yadro tizimining yetilishi, shuningdek, motorikaning umr bo'yi takomillashib borishi bolaning o'tirishiga, to'liq o'tirishga, yotishiga, qorniga aylanishga, yana vaqt o'tib — o'rindan turish va tik turishga imkon beradi.

Yilning ikkinchi yarmi (7 oydan boshlab) - motorgacha bo'lgan davr hisoblanadi: yurish va yugurishga tayyorgarlik davri. Ikki oyoqda lokomosiya hayotning 2-yil boshiga kelib rivojlanadi. 12-18 oylarda bolada faqat ikkita o'zaro impul's mavjud: biri-oldinga, ikkinchisi-ortaga. Dinamik yurish to'liqlarining to'liq to'plami faqat 5 yoshga kelib tugallanadi. Psixolog M.O. Gurevich so'zlariga ko'ra, 2 yoshli bolalar beo'xshovday tuyuladi, 3-7 yoshli bolalar harakatchanlik va chiroyli harakatlarga boyliqi bilan ajralib turadi. Lekin u faqat erkin harakatlarda namoyon bo'ladi. Bolani aniq harakatlar qilishga majbur qilish kerak, chunki u tez charchaydi va harakatlari erkin bo'lgan o'yinlariga boshiga intiladi. Aniq bo'lmisligikam rivojlangan kortikal mexanizmlarga va yetarlicha rivojlangan harakat stereotiplariga bog'liq. Shunday qilib, 3-7 yoshda ifodalari, ko'rgazmalari va kundalik motorika ko'nikmalari ustunlik qiladi.

7 va 10 yoshlar o'rtasida, harakat mexanizmlarining yakuniy anatomik kamoloti tufayli, motorikaning umumiy rivojlanishi harakatlarning dinamik stereotipini muvofiqlashtirish va mustahkamlash imkoniyatlarini asta-sekin o'zlashtirishga qaratilgan. 11 yoshga kelib harakat boyliqi birmuncha kamayadi, lekin kichik,

aniq harakatlar takomillashadi. Biroq avvalgiday uzoq vaqt davomida samarali ishlamasligi saqlanib qoladi. 10 yoshga kelib erishilgan uyg'unlik balog'at yoshida yana ko'p yoki kamroq darajada buziladi - motor apparatida qayta qurish sodir bo'ladi: harakatlarni boshqarish va ularni o'ldirish qobiliyati buziladi, buning natijasida noqulaylik paydo bo'ladi, qo'pollik, haddan tashqari grimaceslar, harakatlarning yetarli darajada muvofqlashtirilmaganligi paydo bo'ladi va tormozlanish buziladi.

Voyaga yetmaganlarga xos rivojlanish darajasiga motor dinamik stereotipning shakllanishi faqat balog'atga yetgandan so'ng tugallanadi, ya'ni markaziy asab tizimining anatomik shakllanishi ancha kech tugaydi.

Shunday qilib, ontogeneza motorikaning rivojlanishining mohiyati morfologik substratlarning biologik aniqlangan yetilishi emas, balki bu substratlar asosida va ular yordamida alohida inson tajribasining to'planishidir. Hayot davomida shaxs ushbu psixomotor tajribaga qo'shiladi, yangi ko'nikmalar, qobiliyatlar va muvofqlashtirish kombinatsiyalarini qo'lga kiritadi.

Harakat dinamik stereotipni rivojlantirish jarayonida odam turli murakkablikdagi harakatlarni bajaradi va harakatlarning takomillashuvi munosabati bilan harakat aktida darajalarning butun bir ierarxiyasi qatnashadi. Asosiy semantik tuzatishlarni amalga oshirishni o'z zimmasiga olgan daraja yetakchi o'rinni egallaydi. Unga bo'ysunuvchi, yordamchi texnik tuzatishlarni amalga oshirishni ta'minlovchi asosiy darajalar fon hisoblanadi. Har bir harakat aktida ong sohasi faqat yetakchi darajadagi mazmuni oladi, fon sathlarining tuzatishlari ong chegarasidan tashqarida qoladi.

Logopedik ritmikasi uchun umumiy va nutq motorikasining o'zaro bog'liqligi haqida bilim beruvchi tadqiqotlar muhim ahamiyatga ega. N.A. Bernsheynning harakat fiziologiyasi va faollik fiziologiyasi bo'yicha tadqiqotlari harakat funksiyalarini, shu jumladan nutqni tartibga solishning ierarxik darajasini ko'rsatadi. I.P. Pavlov nutqni «birinchi navbatda nutq organlaridan po'sloqqa boradigan kinestetik stimullar» sifatida o'rgandi va bu «ikkinchi signallar, signallarining signallari»ni ifodalaydi. Bernsheyn nutqni harakatni tashkil etishning

eng yuqori darajasi — bosh miya po'sloqlarining nutq-harakatlarni ramziy muvofqlashtirish va psixologik tashkil etishning harakat darajasiga bog'liqligi.

Tadqiqotchilar nutq va ifoda harakatlari, (M. O. Gurevich, A. A. Leon'tev), harakat va nutq analizatorlari bog'liqligini (A. G. Ivanov-Smolenskiy, A. R. Luria, N. P. Tappin) talaffuz shakli va harakat xarakteri bog'liqligini (V. A. Kurchev) ochib berishdi.

L.A. Kvintava va M. I. Dosenko tomonidan olib borilgan tadqiqotlar umumiy aqliy rivojlanishning ijobiy korrelyatsiyalarini ixtiyoriy yuz motorikasini rivojlantirish bilan ko'rsatadi. Duduqlanishda bu kabi bog'liklik haqida I.N. Muraxovskiy va V. M. Aristov ham to'xtalishgan.

Qo'lining mayda motorli ko'nikmalarini rivojlantirish darajasi va bolalar nutqining rivojlanish darajasi o'rtasidagi bog'liklik haqidagi ma'lumotlar logoritmik ta'lim uchun ayniqsa muhimdir. M. M. Kolsovaning fikriga ko'ra, «qo'lni nutq organi deb hisoblash uchun barcha asoslar mavjud — artikulyatsiya apparati bilan bir xil. Shu nuqtai nazardan, qo'lining proektsiyasi miyaning yana bir nutq maydoni hisoblanadi».

Inson harakatlarning shakllanishi nutq ishtirokida, ikkinchi signal tizimining abstraksion va umumlashtiruvchi funksiyasi ta'sirida sodir bo'ladi. Inson o'zboshimchalik va nutq motorikasida ishtirok etish darajasi bilan farq qiladigan harakatlar qilgani uchun, bu harakatlarning nazorat darajasi boshqacha. N.A. Bernsheyn ishlab chiqilgan va harakatlar darajasi tashkil nazariyasini ilgari surilgan, subcortical va kortikal darajada, shu jumladan,:

A — paleokinetik tartibga solish darajasi, markaziy asab tizimining rubrospinal darajasi hisoblanadi.

Bu propriocepsiya, statik chidamlilik va muvofqlashtirish yordamida organizmning mushak ohangini beixtiyoriy tartibga soladi (to'plarni kaftida aylantirish, ob'ektlarni ushlash, gavdani tutishni qabul qilish va ushlash, qo'l silash).

V — sinergiya i sltampalar darajasi, u talampallid hisoblanadi.

Butun harakatni tuzatish, ichki muvofqlashtirish, uning tarkibiy qismlari, ifodali harakatlar, yuz ifodalari, pantomima,

plastika (kiyinish, kurashish, raqs, gimnastika va boshqalar) muvofiqlashtirilishini ta'minlaydi.

C – fazoviy maydon darajasi, u piramida-striar hisoblanadi.

Vizual afferentasiyaning yetakchi roli, boshlanishi va oxiri bo'lgan maqsadli harakatlar bilan harakat aktini tashqi makon bilan muvofiqlashtirishni ta'minlaydi.

C darajasi ikki kichik darajaga bo'linadi.

C1-striar, ekstrapiramidal sistemaga tegishli, fazoviy maydonning pastki darajasi.

Harakat yo'nalishini baholaydi va yo'l bo'ylab kuch tarqatadi (bog'ichlash, tarash, uloqtirish, harakatlanayotgan barmog'ni kuzatish, qog'ozdagi shaklni kuzatish).

C2 – piramidasimon, kortikal sathlar guruhiga mansub, fazoviy maydonning yuqori pastki qismi bo'lib, u ko'rgazmali-fazoviy maydonning murakkab afferensial sistemasi hisoblanadi.

Maksimal maqsadli aniqlikni ta'minlaydi (to'plarni teshiklarga aylantirish, ignani uchirish, chiziqqa sakrash, aylana chizish).

D — harakatlar darajasi, amaliy, aka boshning tepa qismi-premotor, kortikal.

Yetakchi afferent tizim – bu predmet haqida tushuncha. Afferentasiya predmet bilan harakatning semantik tomoniga asoslanadi. Fazoviy maydon yangi topologik sifat kategoriyalariga (yuqori, pastki, o'rtasida, yuqorida, oldin, keyin) ega bo'ladi. Ob'ektlar bilan harakatlarning semantik mantiqi ko'pincha geometrik makon mantiqiga mos kelmaydi (burash orgali ochish). Harakat sohasi keng ma'noda o'z-o'ziga xizmat qilish, barcha predmet, mehnat va ishlab chiqarish faoliyati, sport o'yinlarini anglatadi. Tananing o'ng va chap tomonlarini anglash.

Ye – obrazli tafakkurga asoslangan harakatlarni ramziy muvofiqlashtirish va psixologik tashkil etishning eng yuqori kortikal darajasi. Hal qilinadigan muammoning ma'no va mazmunini, bironing va o'z nutqini tushunishni, o'z fikrlarini yozma va og'zaki bayon yetishni ta'minlaydi; musiqiy, xoreografik ijro-improvizasiya.

Har bir vosita vazifasi uning mazmuni va semantik tuzilishi, bir yoki bir nechta darajasiga yoki hissiy sinteziga qarab, o'zini topadi,

bu uning sifati va tarkibi jihatidan eng mos keladigan afferentatsions va muammoni hal qilish uchun ularning sintetik kombinatsiyasi prinsipi hisoblanadi. Binoqar, harakat qurilishining darajalari sezuvchi maydonlar yoki sintezlar bilan belgilanadi. Sensor tuzatishlar prinsipi shundan iboratki, signallar oqimi doimiy ravishda periferiyadan oqadi, bu markaziy asab tizimiga har qanday og'ish bilan effektor jarayoniga adekvat tuzatishlar kiritish imkonini beradi. Sensor tuzatishlar butun sintezlangan komplekslar tomonidan amalga oshiriladi, ular atrof-muhitdan markazga qadar murakkablashadi.

Markaziy asab tizimida harakatlarning aniq formulalari yoki harakatlarning anagrammalar (tasvirlar) mavjud bo'lib, ular miya holatlarining ayrimlarida harakatning butun jarayonini o'z vaqtida qamrab oladi. Harakat boshlangan paytda, markaziy asab tizimi allaqachon bu harakati oxiriga yetkazish uchun zarur bo'lgan barcha engrammalar to'plamiga ega. Engrammalar uzoq muddatli xotirada saqlanadi. Uzoq muddatli xotiradan engram olish jarayoni eforiya deb ataladi. «Engramma» va «eyforiya» atamaları yilda Semon tomonidan kiritilgan.

Nima uchun engrammalar hammasini birdaniga eforatsiya qilmaydi va nima uchun ularning eforiya tartibi buzilmaydi, balki ular o'rtasida ma'lum vaqt (tempi) va bu duratsiyalarning miqdoriy nisbatlari (ritmi) kuzatiladi?

N. A. Bernsheyn fikricha, javob ikki faraz bilan berilishi mumkin: «Zanjir» va «tarqoq». «Zanjir» gipotezasidan so'ng, har bir oldingi eforatsiyalangan engramma keyingisi uchun signal bo'lib xizmat qiladi. «Tarqosimon» gipotezaga ko'ra, eforatsiya mexanizmi engrammalarining o'zidan tashqarida yotadi va ularni ustivorlik tartibida nazorat qiladi. «Zanjir» gipotezasi propriozeptiv momentga asoslangan bo'lib, u aniq ketma-ketlik tartibining qat'iyligi va alohida eforiya aloqalarini o'tkazib bo'lmashini izohlaydi. Ushbu konsepsiya P. K. Anoxinning afferentasiyaga ruxsat berish mexanizmi konsepsiyasiga o'xshaydi. Tarakkiyot gipotezasi Markaziy nerv sistemasiida biror joyda butun xarakter jarayonini qamrab oluvchi yo'nalitirilgan engramma borligiga asoslanadi. Bu yerda markaziy asab tizimining yetakchi faoliyati birinchi o'ringa chiqadi va propriozeptiv

ta sirlar faqat umumiy yaxlitlikka tuzatishlar bo'lib xizmat qiladi.

Logopedik ritmika uchun fiziologiya va nevrologiya ma'lumotlari vosita asab jarayonining reflektor halqa bo'ylab davom etishi muhimdir. Dastlab muskula effektor nerv va qo'zg'altuvchan jarayonlar mavjud bo'lib, bu jarayonlar tufayli muskula dinamik zo'rqlash va periferiyada kuch maydoni ortadi va organ harakatlanadi. Tugallangan harakat periferiyadan sezuvchi tuzatishlar amalga oshiriladigan markaziy nerv sistemasiga harakat haqidagi axborotni olib boruvchi afferent impul'slarda namoyon bo'ladi va harakat buyrug'i yana efferent yo'llar orqali periferiyaga yuboriladi.

Har bir harakat aktida semantik struktura va harakat tarkibi farqlanadi. Semantik struktura butunlay harakat vazifasining mohiyatidan kelib chiqadi va qurilishning yetakchi darajasini belgilaydi. Harakat tarkibi nafaqat vazifa, balki shaxsning harakat imkoniyatlari, ushbu shaxs kinematik zanjirlar qurilmasi, muayyan qurol mavjudligi, to'plangan hissiy tajriba mazmuni, va hokazo bilan to'qnashuvni anglatadi.

Harakating psixofiziologik tuzilishi murakkab. Birinchidan, piramid va ekstrapiramidal effektorlar va kichikmiya bilan bog'liq peshona kortikal tizimlarga asosiy rol berilgan harakat loyihasi tuziladi. Keyin harakat foni kelib chiqishini rivojlantirish va keyingi ekforiya jarayonlari yuzaga chiqadi. Bu jarayonlarda bosh miya qobig'ining premotor sohalari asosiy rol o'ynaydi. Ular kortikal tizim va fon avtomatizmlari hosil bo'lgan quyidagi darajalar o'rtasidagi funksional aloqani ta'minlaydi.

Ushbu vositachilik avtomatizmlarning dastlabki shakllanishi va ularning o'rganilgan harakating har bir bajarilishida (ekforiya) harakat qilishni ta'minlaydi. Bundan tashqari, harakat amalga oshiriladi, lekin hatto mukammal muvofqlashtirilgan harakatni amalga oshirishda har doim dastlabki tuzatish mavjud. Shuning uchun, harakatni nazorat qilish uchun muhim rol periferik sinapslarning fiziologik o'tkazuvchanligini belgilaydigan afferentasiya va miya markazini vosita apparatining hozirgi mexanik va fiziologik holati bilan dolzarb bo'lgan holda saqlaydi.

Harakat aktini amalga oshirish uchun antisipasiya — (oldindan

sezish) kerakli natijani olish uchun kerak bo'ladigan vositalarni oldindan sezish muhim. Harakating mikrodasturlangan elementlarini bajarish uchun kerakli harakating impul'slari haqiqiydan oldinda, undan kichik muddatlarda oldinda borishi zarur. Ammo bu kichik davrlar erishilgan haqiqiy harakat bilan uni taqozo etuvchi talab qilingan harakat o'rtasidagi farq yakuniy natijaga intilish dinamikasini ta'minlashi uchun yetarlidir.

Bajarilgan harakat natijasi reseptor tomonidan darhol qabul qilinadi va markazga teskari aloqa orqali ularga yetkaziladi. Agar harakat noto'g'ri bajarilgan bo'lsa, markaz darhol reaksiyaga kirishadi: shunga ko'ra, u o'z impul'slarini oshiradi yoki kamaytiradi, tuzatuvchi impul'slarni yuboradi va hokazo, buzilishning to'liq moslashuvi haqida xabar kelgunga qadar. Yangi buzilish bilan, moslashtirish jarayoni qayta boshlanadi.

N. A. Bernsheyn nutq patologiyasi bo'lgan shaxslarga logoritmik ta'sirda hisobga olinishi kerak bo'lgan beixitoyoriy harakatni amalga oshirish bosqichlarini aniqladi. Birinchi bosqichda vaziyatni, shu vaziyatda ishtirok etgan shaxsni idrok etish va baholash amalga oshiriladi. Ikkinchi bosqichda shaxs harakat vazifasini aniqlaydi, vaziyatni nimaga aylantirish kerakligini aniqlaydi, ya'ni nima bo'lishi kerakligi haqida tasavvur hosil qiladi. Shaxsning kelajakdagi harakat imidjini tushunishi muammoni hal qilishni dasturlash uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Kelajak modeli tabiatda ehtimoliydir, chunki miya hozirgi vaqtda mumkin bo'lgan natijalarning ehtimollari jadvalini xaritalash imkoniyatiga ega. Shu bilan birga, vosita vazifasi apriori ehtimoli qanday bo'lishidan qat'i nazar, mavjud vaziyatdan yagona natijani aniq shakllantiradi. Binobarin, markaziy nerv sistemasi harakat jarayonida bir qator uzluksiz tuzatishlarni bajarishi kerakki, bunda aniqlangan harakat vazifa va keyingi harakat modeli bir-biriga mos kelsin. Uchinchi bosqichda aniqlangan masalaning yechimini dasturlash amalga oshadi, ya'ni shaxs maqsadni, harakating mazmunini va vosita muammosini hal qiladigan harakatlarni belgilaydi. To'rtinchi bosqichda harakating haqiqiy bajarilishi amalga oshiriladi: inson o'z harakat organlarining barcha ortiqcha darajalarini yengib, ularni boshqariluvchi tizimlarga

aylantiradi va kerakli maqsadli harakatni amalga oshiradi. Agar shaxs harakatlarni muvofqlashtirishni o'zlashtirgan bo'lsa, bu sodir bo'ladi, chunki harakatning markaziy bo'g'ini muvofqlashtirishdir. Muvofqlashtirishning tarkibiy qismlaridan birining buzilishi harakatning buzilishiga olib keladi. Masalan, mutanosiblik harakatining buzilishi dismetriya, harakatning bajarilish siliqligining buzilishi — ataksiya va boshqalarga sabab bo'ladi. Harakatni muvofqlashtirish tajriba va mashqlarga asoslangan holda asta-sekin rivojlanadi, chunki u afferent oqimdan boshlanib, aniq adekvat, markaziy javob bilan tugaydigan murakkab sensoromotor harakatdir. Shaxs uchun dastlabki qiyinchilik shundaki, u yetarli darajada tayyorgarliksiz nazorat qila olmaydigan juda ko'p erkinlik darajalariga ega. Harakatni o'zlashtirish va uni muvofqlashtirish erkinlik darajalari sonini minimumgacha kamaytirish demakdir. Inson harakatlarni o'zlashtira boshlaganda, u bir qator kinematik erkinlik darajasini bosish va nazorat qilish kerak bo'lgan harakatlarning sonini kamaytirish uchun tanani, qo'l-oyoqni qat'iy an jilovlaydi. Kuchlanishning muvofqlashtirilgan harakatini o'zlashtirish bo'shatish bilan almashtirilar ekan. Ozodlikning ikki bosqichi mavjud:

1) jilovlashni olib tashlash, ya'ni barcha kinematik erkinlik darajasini ta'minlash. Ular endi tananing harakatlanishiga to'sqinlik qilmaydi;

2) harakatni paydo bo'lgan reaktiv hodisalardan foydalanishni maksimalashtirish kabi usulda qurish.

N. A. Bernsteynning so'zlariga ko'ra, «harakatni muvofqlashtirish harakatlanuvchi organing ortiqcha erkinlik darajasini bartaraf etadi, boshqacha aytganda, uni nazorat qilinadigan tizimga aylantiradi. Yoki muvofqlashtirish — harakat apparatining boshqarilishini tashkil etishdir»

Muvofqlashtirish hodisalarini tushuntirish uchun siz tonus tushunchasidan foydalanishingiz mumkin: mushak to'planning elastiklik va qovushqoqlik holati yoki harakat periferiyasining, birinchi navbatda, bo'yin-gavda mushaklarning tayyorgarligi, holat yoki harakatni amalga oshirishdan iborat. Shunga ko'ra, tonus butun nerv-muskul apparatining harakatga tayyorlik holatini bildiradi. Shu

nuqtai nazardan, tonus muvofqlashtirishni harakatning sharti sifatida yoki ta'sirning sharti sifatida anglatadi. Tananing moslashuvchan va sezgir tonus javoblari harakat yoki xatti-harakatni amalga oshirish uchun muhim va muvofqlashtiruvchi shartlardir. Tonus va muvofqlashtirishda bitta anatomik substrat — ekstrapiramidal tizimning past bosqichi: qizil yadro guruhi mavjud. Stvolni bu darajada kesish koordinasion buzilishi va deserebral qattiqlik tasviriga olib keladi.

Inson signalizasiya tizimlari va asab tizimining tipologik xususiyatlarini o'rganish ham logopedik ritmikani insonning individual xususiyatlariga qanchalik bog'liq ekanligi haqidagi bilimlar bilan boyitadi. Bir vaqtning o'zida reflekslarni tez hosil qilish va shuning uchun bir xil harakatlarni bajarish qobiliyati asosan asab jarayonlarining muvozanatiga bog'liq. Bir sur'atdan ikkinchisiga tez o'tish qobiliyati asab jarayonlarining harakatchanligi bilan bog'liq. Sangvinik fe'lli odamlar harakati sur'atini osonlik bilan o'zgartiradi.

Qo'zg'alish jarayonining inertligi, muvozanatlashmagan nerv jarayonlari (xolerik) bo'lgan shaxslar tez sur'atdan sekin harakat qilishga qiyinaladilar va bir tekis harakatlarni bajarishga (yoki umuman bajara olmaslikka) qiyinaladilar. Inert tormozlanish jarayoniga ega bo'lgan shaxslar sekin sur'atdan tezroq harakatlanishni qiyinlashtiradi. Flegmatika va melanxoliklar sekin sur'atda harakatlarga oson moslashadilar. Tashqi stimullar ko'pincha odamlarga, asosan, xolerik, refleksning bir muncha disinhibitsiyasi tufayli harakat sur'atini tezlashtirishga olib keladi. Agar tashqi stimullar bir xil taqdim etilsa, zaif asab tizimiga ega bo'lgan shaxslar o'z harakatlarni o'z sur'atlariga moslashtiradilar.

Harakat analizatorining tuzilishiga oid tadqiqot ma'lumotlarini umumlashtirgan holda shuni aytish kerakki, har qanday harakat aktini bosh miya po'stlog'idagi murakkab birikmasida ifodalangan analizatorlarning umumiy faoliyati ta'minlaydi. Harakat funksiyalarini yarim analitik qo'llab-quvvatlashda harakat aktlarining shakllanishi va namoyon bo'lish bosqichlarida har bir analizatorning o'zini va o'ziga xos qiymati turlicha bo'ladi. Masalan, musiqa asbobini chalasini o'rganishning dastlabki bosqichida nafaqat notalarni o'qishda, balki

qo'l va barmoqlarni harakatlantirishda ham ko'rgazmali nazorat amalga oshiriladi. Musiqqa asarini yod olgandan so'ng, ko'rish o'z o'rini eshitish nazoratiga propriozeptiv nazoratga beradi.

«Analizator lokalizatsiyasi» va «funksiyalar lokalizatsiyasi» tushunchasini ajratib ko'rsatish lozim. Harakat analizatori tahlil va sintez uchun maxsus energiya turlarini asab jarayoniga aylantirish qobiliyatiga ega neyron qurilmalar bilan ifodalanadi. Analizator markaziy asab tizimida doimiy anatomik jihatdan aniqlangan tuzilishga ega va vosita funksiyasi miyaning ajralmas faoliyati, analizator majmuasi funksiyalarining dinamik integratsiyasi mahsulidir va miya qobig'ining hech bir nuqtasiga cheklanmaydi. Harakat funksiyasi ko'p bosqichli (bir vaqtning o'zida va ketma-ket) bo'lib, uni amalga oshirish uchun tegishli qurilmalar markaziy asab tizimida vertikal va gorizontal ravishda taqsimlanadi.

Biologiya va tibbiyot fanlarini bilishdan tashqari, logopedik ritmika gumanitar siklining: psixologik, pedagogik va musiqiy ma'lumotlaridan foydalanadi. Bu jismoniy tarbiya, umumiy va maktabgacha pedagogika, umumiy va bolalar psixologiyasi, Defektologiya (maxsus pedagogika), kattalar va bolalarning rivojlanish modellari, vosita mashqlarining inson psixikasiga (bolaga) ta'sirini, shuningdek, oddiy va patologik sharoitlarda pedagogik ta'sirning vositalari, shakllari va usullarini qo'llash qonunlari bilan bog'liq. Insonning yosh va individual psixologik xususiyatlarini bilish (g'oyalar, xotira, fikrlash va boshqalar) logoritmik sinflar jarayonida ta'lim va tarbiyaning to'g'ri usullarini tanlash va samarali natijalarga erishish imkonini beradi. Logoritmik tarbiya masalalarini yechishda pedagogika tomonidan ishlab chiqilgan o'qitish va tarbiyaning metod va metodlaridan foydalaniladi.

Korreksion ishlari jarayonida logopedik ritmika patologik jarayonning yuzaga kelishi va rivojlanishi qonuniyatlariga, ruhiy va nutq buzilishlariga ega bo'lgan shaxslarga nisbatan defektologiya tomonidan ishlab chiqilgan o'ziga xos ta'sir usullariga asoslanadi.

Logopedik ritmika musiqiy ta'lim metodikasi bilan chambarchas bog'liq, chunki musiqa harakat bajarilishining sifatiga ta'sir qiladi: ularning ifodaliligi, ritmi, ravshanligi, koordinatsiyasi, silliqiligi,

birligi va o'zgarishi yaxshilanadi. Musiqqa bilan harakatlarning hissiy rang-barangligi harakatlarning energiya yoki yumshoqligini, ko'lamini yoki cheklovini beradi va ayni paytda ularning qulayligiga yordam beradi. Musiqqa jo'rligida kechadigan harakatlari eshitish, diqqat, xotira rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, vaqt yo'nalishini tarbiyalaydi, ya'ni musiqa bir parcha metroritmik surarga ko'ra, o'z vaqtida harakatlarni tashkil qilish qobiliyati. Harakat bilan bog'liq bo'lgan metrik pulsasiya insonni butun tana (nafas olish, yurak, mushak tizimlari)ning muvofiqlashtirilgan reaksiyasiga olib keladi, shuningdek psixikaga hissiy ijobiy ta'sir ko'rsatadi, bu esa organizmning umumiy salomatligiga yordam beradi.

Savol va topshiriqlar

1. Logoritmik sur'atni qanday aniqlash mumkin?
2. Logoritmikaning maqsad va vazifalari nimalardan iborat?
3. Logoritmikaning asosiy tushunchalari qanday?
4. Logoritmikaganday biologiya fani va gumanitar sikllar bilan bog'liq?
5. Motor funksiyasi ontogenezi qanday fazalardan iborat?
6. Ixtoriy harakatni qurishva amalga oshirish darajalari nimalardan iborat?
7. Logopedik ritmikada qo'llaniladigan tadqiqot usullarini ayting. Nutq patologiyasi mavjud shaxslarning harakat imkoniyatlarini tadqiq qilishga misollar keltiring.

IKKINCHI BOB. LOGORITMIK TALIM TIZIMI

1. MUSIQIY-RITMIK VA LOGORITMIK TALIM

TARIXIDAN

XX asr boshlarida Yevropaning ko'pgina mamlakatlarida ritmik ta'lim tizimi keng tarqaldi. «Ritmik gimnastika usuli» deb nomi ostida mashhur bo'ldi. Uning ijodkori shveysariyalik o'qituvchi va musiqachi Emil' Jak-Dal'kroze edi.

E. Jak-Dal'kroz yoshligida teatni yaxshi ko'rgan, dastlab, Parij, keyin Vena konservatoriyasini bitirgan. U A. Brukner, L. Delib, va S. Frankdan kompozitsiya nazariyasini o'rgangan. U Fransiya va Shveysariya mashhur bo'lgan ko'plab bolalar qo'shiqlari muallifi. E. Jak-Dal'krozning aralash xor uchun, solist va bolalar ritm guruhlari uchun oratoriyalari Shveysariya bahor festivallarida ijro etilgan.

Xellerauga butun Yevropadan maktablar yuborildi, ularda quvonch va mamnunlik, bayram dasturi bo'yicha maslahat va tilaklar, institutning ajoyib ishidan hayrat va ajablanish so'zlari aytili. Rossiyadan Sankt-Peterburgdan Shahzoda S. Volkonskiydan kelgusi bayram haqida munosabat keldi. S. Raxmaninov Moskvadan quyidagi maktub yozgan: «Dal'kroze usuli bilan musiqiy ritm va eshitish sohasida erishilgan natijalar juda qiziq; ular meni haqiqatdan hayratlantirdi»¹.

Institudda quyidagi fanlar o'qitilgan: ritmik gimnastika, sol'fedjio (eshitish idrokini rivojlantirishi), improvizatsiya va nafas olish, gimnastika, raqs (ixtiyoriy). E. Jak-Dal'kroz talabalari charchoqni boshdan kechirmadilar: murakkab musiqiy - ritmik vazifalar buyumlar bilan ritmik mashqlarga almastirildi, koptok, to'p va sero bilan qiziqarli ritmik o'yinlarga aylandi. Katta guruhlarda bolalar harakatdagi musiqaning emosional va obrazli mazmunini yetkazishga mo'ljallangan etyudlarning bir turi plastik jihatdan ta'sirchan bo'lgan vazifalarni kiritib boshladilar. Katalarga ritmika, sol'fedjio, badiiy gimnastika (plastik), raqs, xor ashulasi va fortepiano bo'yicha musiqiy improvizatsiya o'rgatildi.

Quyidagi imtihonlar topshirilgan: boshlovchilar uchun badiiy gimnastika bo'yicha ta'lim-1 / 4 soat; institutda birinchi o'quv yilidan keyin talabalar uchun badiiy gimnastika bo'yicha dars-1/4 soat; E.

Jak-Dal'kroz fortepianoda kuyida improvizatsiya qilgan individual ritmlar amalga oshirilgan.

Imtihonlarga qarab quyidagi hujjatlar berilgan.

1. «Jak-Dal'kroze usulida badiiy gimnastika o'qituvchisi» diplomi.

2. Ritmik gimnastikaning boshlang'ich kursini o'rgatish qobiliyati haqida ma'lumotnoma.

3. Musiqiy nomal kursni muvaffaqiyatli yakunlash haqida guvohnoma.

Ye. Jak-Dal'kroz usulining mohiyati nima? Jeneva konservatoriyasida dars berishda u talabalarining ritmik emasligidan hayratga tushgan. U musiqachi nafaqat yaxshi eshitish qobiliyati, balki yaxshi ritmga ham ega bo'lishi kerak, deb hisoblardi va shuning uchun musiqiy ritmni musiqa pedagogikasining alohida bo'limi sifatida tamladi. Jak-Dal'kroze «o'zida ritmik hisni o'stira boshladi». Ye. Jak-Dal'kroze harakatni boshqarish sifatida musiqani uyg'unlashtirdi. O'quvchilar o'z harakatlari musiqa muvofiqlashtirishni mas'ul qilishlari kerak, chunki musiqa uyushgan harakatning mukammal namunasidir. Musiqa harakatni tartibga soladi va vaqt, makon va harakat o'rtasidagi munosabatlarni haqida aniq tasavvur beradi. To'g'ri motor odatlari yaratiladi va nafaqat ritmik harakatlarni ishlab chiqarish qobiliyati, balki har qanday vaqtda bir xil aniqlik bilan amalga oshirilishi mumkin bo'lgan vaqt-kosmik munosabatlarni aniq taqdim etadi. Musiqa bilan mustahkamlik, ritmik jihatdan farqli o'laroq, harakatlar metrik asosda amalga oshiriladi. E. Jak-Dal'kroze murakkab harakatlar majmuasini almastiradi yoki birlashtiradi va ularning ko'pchiligini bir vaqtning o'zida ham metrha ham ritmgategishli bo'lgani uchun metro-ritmik deb tasniflanadi. Ye. Jak-Dal'kroze o'zi metr va ritm o'rtasidagi sifatli farqning mashhur ta'rifi bergan: «takt (biz bilimizki, takt va metr deyarli bir xil tushunchalardir) - bu boy xilma-xil bo'lishi mumkin bo'lgan muayyan turfaalik. Ritm esa namadorlikda mavjud bo'lgan xilma-xillikdir.»

Shuning uchun haqiqiy ritmik asosda harakatlar vaqt davomiyligi va ularning kombinatsiyasi jihatidan va dinamika jihatidan juda xilma-xildir, chunki musiqa bilan muvofiqlashtirilgan

harakatlar nafaqat musiqaning ritmik naqshiga, balki yeng tinch, muvozanatli va mushaklarning to'liq kuchlanishini talab qiladigan barcha kuchlarga ham amal qiladi. Jak-Dal'kroze «ritm yordamida ritmi tarbiyalash» muammosini hal qildi (avval musiqachilarda), so'ngra bolalarda ishlab chiqilgan maxsus tanlangan mashqlardan foydalanib, maktabgacha yoshdan boshlab musiqiy eshitish, xotira, diqqat, ritmiklik, harakatlarning plastik ifodaliligi joriy etdi. Mashqlar majmuasida E. Jak-Dal'kroze musiqani yo'naltiruvchi va shakllantiruvchi tamoyil deb hisobladi. Uning so'zlariga ko'ra, musiqa kerak, chunki nota tizimi qog'ozda harakatlar, qadamlar va imo-ishoralarining davomiyiligi to'g'ri va aniq ko'rsatish imkonini beradi. Musiqi yordamchi ifoda vositasi sifatida ritmdan tashqari tovush va garmoniyaga ham ega, organizm esa ifoda soylarining barcha boyliklarini faqat ritmik tebranishlar vositasida uzatishi kerak. E. Jak-Dal'kroze aytganidek, «musiqi tana shakllariga ega, u bizning tanamizni o'zgartiradi.»

E. Jak-Dal'kroze tizimi talabalar va izdoshlarining ishlarida yanada rivojlandi. Bu borada N. G. Aleksandrova va V. A. Griner xizmatlari katta. N. G. Aleksandrova ritm va musiqaning yaqin aloqasi asosida (E. Jak-Dal'kroze usuli asosida) o'tkazilishi kerak bo'lgan maktabda ritmik ta'limning muhimligini ta'kidladi. Uning ta'kidlashicha, ritm musavvir, haykaltarosh, musiqachi, rejissyor, mimist, raqqosa, aktyorning yo'llari ajralib turadigan umumiy nuqtadir. Mutaxassisliklarga bu bo'linish inson faoliyatining turli sohalarda ritmikadan foydalanish yo'lidagi birinchi qadam bo'ldi.

N. G. Aleksandrovaning ijodiy faoliyati Krasnopresnenskaya zastava ishchilari uchun xalq klubiga aylantirilgan Moskvadagi V. D. Polenovning uyida boshlandi.

Rassomning rafiqasi Natal'ya Vasilevna yordamida 16 kishidan iborat bolalar guruhi yig'ildi. Tez orada opa-singil Gnessinlar musiqa maktabining o'quv dasturiga ritmi kiritdilar. N. G. Aleksandrova xususiy musiqa maktablarida L. Krmyus, M. Ga-Laktionova, musiqa kurslarida, D. Shor, S. V. Xalvutina drama kurslarida ritmdan dars bergan.

N. G. Aleksandrova E. Jak-Dal'kroze tizimining 50 ga yaqin

pedagogik namoyishlarini o'tkazdi, undan oldin u ritmik darslarning terapevtik ahamiyatini yoritgan ma'ruzalari bilan chiqdi..

Badiiy gimnastika bo'yicha ilk sabog'i Shahzoda Gagarin koshonasida namoyish etildi. Ikkinchi chiqish badiiy teatrd bo'lib o'tdi. E. Jak-Dal'kroze bu davrda plastik va ifodali mashqlarni afzal ko'rgan. Maqsad musiqa mazmunini harakadda ifodali uzatish bo'lgan bu mashqlar kompozitsiya mavzusidagi erkin improvizatsiyani ifodalagan, keyin plastik-ritmik etyudlar shaklida oldindan ishlab chiqilgan. O'quvchilarning tasavvuri rivojlantirib, ularga musiqa parchasini diqqat bilan tinglashni o'rgatdilar.

N. G. Aleksandrovaning tashabbusi bilan Moskvada San'at fanlari Davlat Akademiyasi huzurida Moskva ritmistlar assosiasiyasi tashkili etildi, u musiqa o'quv yurtlari (maktablar, texnik maktablar, konservatoriyalar) uchun ritmik bo'yicha dastur ishlab chiqdi, dastur uchun ko'rsatmalarni shakllantirdi va metodika hamda musiqiy materiallarni tizimlashtirdi. 20-yillarda Moskva va Leningrad ritmistlari zamonaviylik talablariga nisbatan musiqiy va ritmik tarbiya usulini ishlab chiqdilar. Jak-Dal'kroze usuli bo'yicha 15 yil davomida faoliyat yuritgan N. G. Aleksandrova Moskva maktabining asosiy prinsipi E. Jak-Dal'kroze tizimini G'arbda ayniqsa qobiliyat egalarida tor doirada shakllantiradigan haddan tashqari aristokratik intellektual, qiyinchiliklar va imtishlardan ozod qilish ekanligini ta'kidladi.

Mavjudlik tamoyiliga asoslangan E. Jak-Dal'kroze tizimiga ko'ra ritmika insonning psixofizik va ijtimoiy hayotiga halokati ta'sir ko'rsatadigan aritmiyaga qarshi kurash vositalaridan biridir.

Bizning mamlakatda 30-40 yillarda musiqiy – ritmik tarbiya tizimini N. G. Aleksandrova, V. A. Griner, N. P. Zbrueva, Ye. V. Komorova, M. A. Rumer, va Ye. P. Shepuln ishlab chiqishgan.

Ritmik va musiqiy-ritmik tarbiya tizimi quyidagi qoidalarga asoslandi.

1. Yosh va jins xususiyatlarini hisobga olish. Shuning uchun Moskva ritmika maktabi-maktabgacha va maktab ritmikasini maxsus bo'limlarga ajratgan.

2. Kasbiy xususiyatlarni hisobga olish. Masalan, ritm

bo'yicha mashg'ulotlar san'at, xoreografiya, musiqa maktablari va teatr maktablari turlicha o'tkaziladi. Ritm san'atdan tashqari kasblarga ham moslashtirilishi kerak. Masalan, bo'lajak uchuvchiga harakatlarni aniq muvofiqlashtirish, uch va undan ortiq ob'ektlarni ko'zdan qochirish qobiliyati kerakligi belgilanadi; shunga ko'ra ritmikani vazifalari belgilanadi.

3. O'quvchilarning motorikasi va intellektual iste'dodiga tayinish. N. G. Aleksandrova shu asosda nugsonli bolalar bilan ritmik mashg'ulotlar normal bolalar bilan mashg'ulotlardan butunlay boshqacha qurilishi kerakligini ta'kidlaydi.

4. Kollektivizm tuyg'usini kuchaytirish. Harakatning har bir ishtirokchisi umumiy masshtabda cho'kayotganday tuyuladi, lekin ayni paytda u o'ziga yuklatilgan vazifaning to'liq mas'uliyatidan xabardor, chunki bir-birining beparvoligi barchaning ishiga aralashadi.

5. Ritm insonga yodlanmagan, qo'zg'almas, lekin har doim yangi va kutilmagan harakatlarda namoyon bo'lish imkonini beradi. Bu erkin harakatlarda butun psixofizik apparat ochib beriladi. Birinchidan, inson vaqt va makonda buyurilgan maqsadga muvofiq harakatni, ya'ni ma'lum biomechanik harakatni amalga oshiradi. Ikkinchidan, u o'ziga yuklatilgan vazifani hal qiladi, ya'ni aqliy harakatni bajaradi. Uchinchidan, u musiqiy dinamika, agogika va musiqaning o'ziga xos tabiati bilan to'liq birlashish haqiqatidan alohida qoniqish hosil qilishdan iborat estetik hissiyotni boshidan kechiradi.

Moskva ritmistlar uyushmasi a'zolari (N. G. Aleksandrova, Yu. A. Dvoskina, N. P. Zbrueva, Ye. V. Konorova, M. A. Rumer, Ye. V. Chayanova va boshqalar) bola kim bo'lib kamol topishidan qat'iy nazar, u, hech shubhasiz, uning psixofizik apparati va uning kelajakdagi kasbida ijobiy aks etadigan ko'nikma va g'oyalarga ega bo'lish uchun ritmik mashqlarni bajarishi kerak, deb hisoblaydi.

N. G. Aleksandrova va boshqalar ritmik ta'limni targ'ib qildilar, kitoblar nashr etdilar, ritmikani bola organizmiga foydali ta'siri va musiqiy ta'limning ahamiyati haqida ma'ruza va doklad o'qidilar. Ritmistlar uyushmasi "Klublar, to'garaklar va ekskursiyalarda yoshlar bilan olib borish uchun ritmik o'yinlar va raqslar", «Musiq

maktabida ritmika» kabi kitoblarni nashr ettirdi.

50-60-yillarda maktabgacha yoshdagilar uchun mo'ljallangan musiqiy-ritmik ta'lim tizimini N. A. Veltu-Gina, a. v. Keneman va ularning talabalari: M. L. Palavandish-Vili, A. N. Zimnalar ishlab chiqishgan. Ritmika mazmunini ishlab chiqishda M. A. Rumer, T. S. Babujan, N. A. Metlov, J. A. Dvoskinlar ishtirok etdi. Keyinroq tadqiqotlarda A. N. Zakolopskaya, S. G. Tovbina, N. Ye. Sokovnina, I. Ye. Iova, I. V. Slepovich, va boshqalar ishtirok etdi.

N. G. Aleksandrova o'zining dastlabki asarlarida odamlarning yoshiga va ularning jismoniy holatiga qarab ritmiklardan tabaqalashtirilgan holda foydalanishning muhimligini ta'kidlaydi.

Uning fikricha, agar ritmist maktabgacha ta'lim muassasalarida ishlasa, uning mavzusi zamonaviy pedagogik fikr tomonidan qo'yilgan ta'lim vazifalarining bir qismiga aylanadi; agar tibbiyot muassasalarida asabiy, duduq, kar, ko'r bo'lsa, unda boshqa muammolar hal qilinadi. Shunday qilib, ritmik gimnastika va musiqiy-ritmik ta'sirining katta bo'limidan terapevtik ritmika ajralib chiqdi. Asab kasallarini davolash tizimiga kiritishning kashshofi Prof. V. A. Gilyarovskiy edi.

Uning mashg'ulotlarining o'ziga xosligi terapevtik omil sifatida hisoblangan va hech qanday harakat bilan bog'liq bo'lmagan musiqaning mavjudligi edi. Agar ritm musiqaning tashkiliy elementi sifatida bemorning tayan tizimiga asoslangan bo'lsa va xatti-harakatlarini va ahloqini tartibga solsa yanada samarali bo'ladi. V. A. Griner bemorlarni shartli ravishda uch guruhga ajradi: sust motorli, umumiy hayajon bilan va jismoniy va aqliy zaiflik bilan og'rikan bemorlar. Tanlangan guruhlarining har biri uchun va guruhda — har bir bemor uchun jamoaviy terapiya fonida individual yondashuv amalga oshirildi. Griner ritm vosita qobiliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va bemorning xatti-harakatlarini tartibga soladi, shuningdek, kasallikning dinamikasini kuzatish va bemorning holatini klinik ko'rinishga qo'shimcha material olish imkonini beradi, chunki ruhiy kasallarda harakat xususiyatlarini aniqlash ba'zi diagnostik ahamiyatga ega.

30-yillarda davolash ritmikasi logopedik muassasalarida ham qo'llanilgan, ammo to'liq va o'ziga xos shaklda emas. Nutq patologiyasi bo'lgan odamga ritmik ta'sir ko'rsatish tizimida so'z

yetakchi o'rinni egallaydi. Shu munosabat bilan maxsus yo'nalish — logopedik ritmika shakllantirilmogda. Dastlab, logopedik ritmika faqat V. A. Gilyarovskiy va N. A. Vlasovaning tashabbusi bilan duduglanuvchi maktabgacha ata'lim yoshdagilarda qo'llanilgan. Logoritmikaning ushbu yangi bo'limi logonevrotiklarni davolashda foydali usul sifatida ko'rildi.

Motorika va nutqni tuzatish bilan bir qatorda mualliflar ritmikani logonevrozlar sohasidagi tadqiqot turlaridan biri sifatida taklif etib, faqat bemorning motorikasi va shaxsiyatini tavsiflab, unga terapevtik ta'sir ko'rsatish usullari va yo'llarini belgilash mumkinligini ta'kidladilar.

V. A. Griner va Yu. A. Florenskaya duduglanuvchilar bilan mashg'ulotlar o'tkazish tamoyillarini ilgari surdi, duduglanishda motor buzilishlarining ayrim xususiyatlarini tavsifladi, harakatlarning xarakteri va sur'atiga qarab duduglanishning oli turini aniqladi, korreksion ishlar uchun metodik material tavsifa etishdi. V. A. Griner bemorni qabul qilish va kasalxonadan chiqarishda mushak tonusi, yurish, qo'l harakati, harakatlar sur'ati, e'tibor va xotira turg'unligiga alohida e'tibor qaratib va bemorga bu yondashuv va talabdan kelib chiqib motorikaga xos xususiyatlarni aniqlashni zarur deb bilgan. Griner logoritmika va ritmik ta'lim o'rtaidagi farqni mashqlarda so'zga alohida e'tibor qaratishda ekanligini ta'kidlagan.

Duduglanuvchi bolalar bilan mashg'ulotlar uchun amaliy material ishlab chiqildi N. S. Samoylenko tomonidan «Maktabgacha yoshdagi logonevrotiklar bilan ritmika» maqolasida taqdim etildi. U mashqlarni qiyinchilik darajasiga ko'ra, duduglanuvchi bolalarning motor buzilishlarini hisobga olgan holda tasnifladi va mashg'ulotlar o'tkazishning asosiy tamoyillarini belgilab berdi.

Logopedik ritmika afaziya bilan og'rigan bemorlarga ta'sir ko'rsatish majmuasining zarur qismiga aylandi. Yu. A. Florenskaya va V. A. Griner «Afaziyaning teskari rivojlanishi jarayonidagi musiqiy buzilishlar va ularning ritmoterapiyasi» maqolasida afaziya chalingan bemorlarga nisbatan logoritmikalar asosan nutqning «musiqiy» tomoni buzilishlariga qo'llaniladi. Nutqning musiqiy asoslari (zamonaviy terminologiyada - prosodiya) eng qadimgi

filogenetik idizlardan biri bo'lib, u keyinchalik nutq shakllanishi mahsulotlari bilan to'ldirilgan tarmoq — so'zlarni aks ettiradi. Nutqning semantik vazifasi jumlada so'zlar tartibi (sinksisiga xos) va so'zning moslashuvchanligi (fleksiya-grammatikaga xos), ohang, ritm, mantiqiy stress, pauza va boshqalar. Oxirgi fazilatlar uning musiqiy tomonini tashkil qiladi. Nutqning semantik mazmuni so'zlar bilan yetkaziladi, ammo so'zning to'g'ri mazmuni uning shakli bilan emas, balki boshqa so'zlar bilan bir qatorda uning pozitsiyasi, bu so'zlarning almashuvi ketma-ketligi va so'zlovchining o'zi bu so'zga qo'shadiigan sub'ektiv ahamiyati bilan belgilanadi.

Nutqning musiqiy doirasi uning hissiy intensivligini aks ettiradi. Musiqiy asosning asl asosi ibtidoiy vokal imo-ishoralar, quvonch hayqiriqlari, hayrat, umidsizlik va boshqalardan rivojlangan tovushga asoslangan. Ovozi javoblar mimik va pantomimik imo-ishoralar bilan chambarchas bog'liq. Aqliy va ijtimoiy vazifalarga bo'ysonuvchi musiqqa nutqi va pantomimika semantik mazmun va o'zaro mulqotni ifodalash uchun ham qo'llaniladi. Yu. A. Florenskaya va V. A. Griner tadqiqotchilarning nutqning prosodik tomoniga bo'lgan qiziqishlarini ta'kidladilar. XIX asr va XX asr boshlarida nemis nevrologi A. Pik muayyan semantik tarkibni aniqlash uchun nutqning hissiy va musiqiy tomonining muhimligini ta'kidladi. Nevrolog M. B. Krol', iboraning ritmi va ohangiga qat'iy ko'proq ahamiyat berish kerakligini yozgan. Hatto pauzalar ham muayyan darajada passiv emas, balki faol formozlanish jarayoni sifatida qaralishi kerak, ularning buzilishi nutqning monotoniyligiga yoki iboraning butun strukturasi buzishga olib kelishi mumkin. Nemis tadqiqotchisi Skripcher bir qator asarlarni prosodiyaning buzilishlariga bag'ishladi. U afaziya chalingan bemorlarning nutq tovush to'liqlarini qayd etib, ularni klinik tekshirish uchun diagnostik material taqdim etgan. V. A. Griner «Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun logopedik ritmika» asari qayta nashr qilindi. V. I. Rojdestvenskaya «Maktabgacha yoshdagi duduglanuvchi bolalar uchun nutq ta'limi» asarida so'zlarni harakat bilan birlashtirish mashqlarining rolini ta'kidlaydi. Harakatlari ritmi nutqning me'yoriylashuviga yordam beradi. Logopedlar amaliyotida bu uslub «harakat bilan nutq» deb nomlangan.

Ye. F. Shershneva tomonidan, Ye. F. Rau maktabgacha yoshdan oldingi bolalarda duduglanishni tuzatishda logopedik ritmikaniing ahamiyatini qayd etadi. Ye. F. Shershneva 2-3 yoshli bolalar uchun konkret material taklif etgan: qo'shiqlar, o'yinli mashqlar, qisqa she'riy dravmalar, T. S. Babajan, V. I. Rojdestvenskaya, Ye. I. Radina to'planidan xorovod, o'zining materiallari bilan bog'liq mashg'ulotlarni olib borish usullari., Asabiy, salbiy, irodasiz tabiatli, fikri tarqoq, qotib qolgan yoki hissiyotli, aritmik, harakalar muvofigligi buzilgan 2-3 yoshdagi duduglanuvchi bolalar bilan ehtiyotona davolash talab qilinadi. Ular bilan birga musiqiy va ritmik mashg'ulotlarda majburiy intizomni qo'llamaslik kerak, musiqaga ritmik harakatlarni aniq bajarish talab etilmaydi. Ye. F. Shershnevaning tavsiyalari muhim ahamiyatga ega, chunki logoritmika fani va amaliyotida maktabgacha yoshdagi bolalar uchun axloq tuzatish usullari masalalari hali ishlab chiqilmagan va logoritmikaning bolalarga ta'siri yetarlilcha o'rganilmagan.

Logopedik ritmikalar 70-80-yillarda tadqiqotchilar e'tiborini tortdi, lekin avvaligiday duduglanuvchilarga nisbatan. N. A. Tugova duduglanuvchilarning ixtiyoriy e'tibori va oxir-oqibat erkin xatti-harakati tarbiyalash maqsadida korreksion-tarbiyaviy mashqlar, musiqiy-ritmik mashg'ulotlar tizimini ishlab chiqdi. V. I. Dresvyannikov, 6-8 sinflar duduglanuvchi o'quchilar motorikasi xususiyatlarini tadqiq qilishda motorika va ekspress nutq rivojlanishi, duduglanish darajasi va motorika buzilishi darajasi o'rtasida bog'liqlikni aniqladi va 12-15 yoshli o'quvchilarda duduglanishni bartaraf etish bo'yicha jismoniy mashqlarni taklif etdi. Muallif darslarning professional tarzda olib borilishi sharti bilan nutq duduglanishini qayta tarbiyalashda logopedik ritmikaniing katta imkoniyatlarini alohida ta'kidlab o'tdi.

«Bolalar bog'chasida logoritmika «o'quv-uslubiy fil'mda logoritmikani turli reabilitatsiya usullarida kengaytirish uchun qo'llashga harakat qilingan bo'lib, unda turli logoritmik materiallardan foydalanilgan bo'lib, funksional dislaliya, dizartriyani bartaraf etish, 4-7 yoshli duduglanuvchi bolalarning nutqi va axloqini qayta

tarbiyalash bo'yicha o'yin faoliyati doirasida tuzatish ishlarida foydalanish mumkin. Shuningdek, logopedik ritmika bo'yicha material nafaqat yetakchi nutq buzilishlariga, balki korreksion-tarbiyaviy ishlar bosqichiga qarab ham farqlanishi ijobiy bo'ldi. Shunday qilib, funksional dislaliyani bartaraf etishda tovushlarni belgilash, avtomatlashtirish va farqlash davrlarida logoritmik vazifalar ta'minlanadi. Duduglanuvchi bolalarda nutqni normallashtirishda logoritmik material differensial ravishda beriladi: bolalarni tekshirish davrida ishlash uchun nutqni maksimal cheklash, nutqning yengil shakllarini tarbiyalash (kuzatilgan va aks ettirilgan), savol-javob va mustaqil (turli xil hikoya va bayonlarga asoslangan), shuningdek, bolalarning faol xulq-atvori va erkin mulqotini aniqlash uchun.

E. Jak-Dal'krozeining davolash va pedagogik maqsadlar bilan musiqiy-ritmik ta'lim usuli xorijsda qo'llanila boshlandi. XX asrning 60-yillarida pol'shalik logoritmist A. Rozentall logopedik ishlarda ritmoplastika elementlarini kiritishga harakat qildi. U duduglanuvchi bolalarni reabilitatsiya qilishga qaratilgan davolash dasturini yaratdi. A. Rozentall dasturi E. Jak-Dal'kroze tomonidan yaratilgan ritmik mashqlarni qamrab olgan, bir tomondan, duduglanuvchining nutq rivojlanishi jarayonida aritmiya paydo bo'lishiga to'sqinlik qiladi va u sodir bo'lganda, uni oqilona darajada aniqlaydi, boshqa tomondan, tirik organizmni harakatga bo'lgan ehtiyojini qondiradi va bir vaqtning o'zida ijobiy hissiy fon bosimini bartaraf etishga yordam beradi. A. Rozentall faqat ritmik mashqlarni qo'llash, tinchlantirish va markaziy asab tizimining muvozanati bilan «yangi» duduglanish holatlarida erishilgan deb hisobladi. A. Rozentall terapevtik dasturining asosida «jonli» so'zni musiqiy ritmini his qilish uchun butun tana reaksiyalari majmuasi bilan birga qo'ydi. Nutqni tuzatishning yangi usuli paydo bo'ldi — logoritmik, so'zlar va musiqiy ritm kombinatsiyasiga asoslangan, shu jumladan, ritmik tanaharakatlarining dasturlashtirilgan va qo'llanila musiqiy qo'shiqlari. Og'zaki va musiqiy matnlar birikmasi va motor dasturi uchun mashqlar quyidagi shartlar bajarilsa samara beradi:

1) duduglanadigan shaxs musiqani his qilishni to'liq boshqarishi lozim;

2) kommunikativ elementlarni ifodalashni kuzating, ya'ni qomat, gratsiya, diksiya, intonasiyaga rioya qiling, nutqni leksik va grammatik munosabatlarda to'g'ri yo'lga qo'ying;

3) nutqiy mulogot jarayonini belgilovchi estetik, axloqiy va ijtimoiy omillarni hisobga oling.

Yana bir tadqiqotchi, «Logoritmika» darsligining muallifi Ye. Kilinska-Evertovskaning ta'kidlashicha, E. Jak-Dal'krozeining didaktik-ta'lim usuli butun dunyodagi musiqiy ta'limning yetakchi tizimlaridan biriga aylangan. Bunga harakat mashqlarini keng qamrovli qiladigan va funksional xarakterga ega harakat va musiqaning chambarchas bog'liqligi yordam berdi. Tizim bolalarning faolligi, diqqati, aql-zakovati va ta'sirchanligini rivojlantirish imkonini beradi. E. Jak-Dal'kroze qoidalarini ishlab chiqish, Ye. Kilinska-Evertovska aniq va muvofiqlashtirilgan harakatlarni amalga oshirish uchun quyidagi shartlarni aniqladi:

- 1) asarning musiqiy syujeti va xarakterini to'g'ri idrok etish;
- 2) tinglangan asarning musiqiy mazmunini eshitib tahlil qilish;
- 3) musiqadan ta'sirlanish qobiliyati (ta'sirchanlikning rivojlanish darajasi).

Bu shart-sharoitlar natijasida harakat musiqadan «oqib» ketgandek, erkin ijro etiladi.

Bu intellektual, jismoniy va motor rivojlanishidan qat'i nazar, barcha bolalar uchun ritmik mashqlarni bajarish imkonini beradi. E. Kilinska-Evertovska ritmika bolalarda ritm va musiqiylik tuyg'usini shakllantiradi va turli buzilish va kasalliklarni reabilitatsiya qilish va davolashda keng qo'llanilishi mumkin degan xulosaga keldi.

E. Jak-Dal'kroze g'oyalarning davomchisi nemis musiqachisi va o'qituvchisi Karl Orf hisoblanadi. Uning metodologik konsepsiyasining mohiyati musiqaga va raqs orqali bolalar faoliyatini rivojlantirishni maksimalishtirishdan iborat. Bu usulning afzalligi bolaning ijodiy qobiliyati va imkoniyatlaridan foydalanish unga estetik quvonch baxsh etadi. Mashg'ulotlarning asosini so'z, musiqaga va harakat sintezi tashkil etadi. Harakatlarni ritmik nutq, qo'shiq aytish va oddiy musiqaga asboblarda o'yinlar bilan birlashtirilgan. Motorikani ifodalash va o'yin asboblari o'zlashtirish texnikasiga qo'yiladigan

talablarni maksimal soddalashtirish tufayli bu usul har tomonlama qo'llanilishi mumkin. Uning elementlari bolalar bog'chalari, musiqaga va umumta'lim maktablari dasturlariga kiritilgan, shuningdek, harakatlarni reabilitatsiyasi talab etiladigan bolalar bilan ishlash uchun maxsus muassasalarida foydalanish mumkin.

Shunday qilib, logoritmika korreksion harakatning mustaqil vositalaridan biri sifatida turli reabilitatsion metodlarda, shuningdek, musiqiy va ritmik mashqlar bilan birgalikda tobora keng qo'llanila bori.

2. LOGORITMIKANING XUSUSIYATLARI VA ASOSIY BO'G'INLARI

Logoritmika logopediya va korreksion pedagogika bo'limlaridan biri hisoblanadi.

Nutq buzilishi bo'lgan kishilarning logoritmik tarbiyasini takomillashtirishga anomol bolalarni, ularning kompensator jarayonlarini, shuningdek, turli reabilitatsiya usullarini har tomonlama o'rganish katta hissa qo'shadi.

Logopedik ritmika, rivojlanish qonunlarini o'rganish, ta'lim, shuningdek, muayyan nutq patologiyasi sindromida nutqsiz ruhiy funksiyalarning buzilishi, eksperimental ma'lumotlar va amaliy tajribani umumlashtirish logoritmik ta'limning vazifalarini belgilaydi, ularning mohiyatini ochib beradi, logoritmik mashg'ulotlarni tashkil etishning tegishli vositalari, usullari va shakllarini ilgari suradi.

Logoritmikaning alohida ahamiyatini belgilovchi eng muhim vazifa – logopedik korreksiyasining bo'g'inlaridan biri bo'lib, nutq patologiyasi bo'lgan odamlarda hissiy va harakat qobiliyatlarini shakllantirish va rivojlantirish, nutqni qayta tarbiyalash va nutq buzilishlarini bartaraf etish hisoblanadi.

Ilmiy tadqiqotlar natijalari turli yoshdagi nutq buzilishi mavjud shaxslarning psixofizilogik xususiyatlarini yanada to'liq hisobga olish imkonini beradi: ish qobiliyati, reabilitatsiya harakat salohiyati, chuqur darajasi, qiziqish va ehtiyojlar, nutqiy mulogot darajasi, vizual-obrazli va mantiqiy fikrlash shakllari, mavjud faoliyat turining o'ziga xosligi va boshqalar. Shunga muvofiq logopedik ritmika

logoritmik ta'lim mazmunini nutqni korreksiyalash metodlari va sog'lomlashtirish tadbirlari bilan birgalikda ishlab chiqadi.

Logoritmik mashg'ulotlarni tashkil etishning barcha shakllarida logoped va musiqi direktorining diqqat-e'tibori bolaning har tomonlama rivojlanishiga, uning qayta ta'lim olishiga, vosita va hissiy sohalarida nutq buzilishlarini bartaraf etishga, nutqni rivojlantirish yoki tiklashga qaratilgan. Kattalar va bolalar tomonidan motorikani egallashga, atrof-muhitni harakatlantira olishga, taklif etilgan vazifalarning ma'nosini tushunishga, qiyinchiliklarni faol bartaraf eta olishga, o'z faoliyatida ijodkorlikka intilishni namoyon etishga e'tibor qaratiladi.

Logoritmika nutq patologiyasi bo'lgan kishilarning turli funksional tizimlarini tadqiq qilish, ularning ontogenezda shakllanishi va muayyan buzilishdagi rivojlanishi natijasida yangi bilimlar bilan rivojlanadi va boyib boradi.

Shunday qilib, logoritmika, insonning sensor va harakat tizimlarining shakllanishi va buzilishlarini o'rganish, ularning boshqa ruhiy funksiyalar va jarayonlarning rivojlanishi va buzilishi bilan bog'liqligi, nutq buzilishlaridan aziyat chekadigan odamlar bilan barcha korreksion-ta'lim va logopedik tiklovchi ishlarni yaxshilashga yordam beradi.

So'z va musiqi bilan birga harakatlarni rivojlantirish yaxlit tarbiyaviy va korreksion jarayondir. Buzilgan funksiyalarni qayta tarbiyalash va saqlanib qolgan funksiyalarni yanada rivojlantirish bolani (kattalar) diqqatni jamlashni, tasavvur aniqliligi, fikr faoliyatini, xotirani rivojlantirishni talab qiladi: hissiy (agar o'quv jarayoni qiziqish va shunga mos ravishda hissiy javob bersa); majoziy-harakatlarni vizual idrok etishda; og'zaki-logopedik – vazifalarni anglash va logoritmik topshiriqlarni ketma-ket bajarish; harakat-motor – vazifalarni amaliy bajarish bilan bog'liq; erkin – busiz mashqni ongli, mustaqil bajarish mumkin emas.

Bolalar va kattalarning logoritmik tarbiyasi axloqiy tarbiya, moral normalarni shakllantirish, irodaviy sifatlarni rivojlantirish: xayrixohlik, ta'sirchanlik, maqsadga muvofiqlik bilan bevosita bog'liq. Logoritmik tarbiyaning butun jarayoni o'quvchilarda estetik

tuyg'ularni shakllantiradi.

Logoritmikaning quyidagi xususiyatlarini aniqlash mumkin:

1) asab tizimining muvozanatini va markaziy asab tizimi jarayonlarining ritmini buzgan nutq patologiyasi bo'lgan shaxslarda tomonlanish yoki qo'zg'alish jarayonini o'rgatish uchun qulay shart-sharoitlar;

2) stimullarning aniq dozalari tufayli bemorlarga foydali ta'sir: temp, ritm, musiqi va so'zlar dinamikasi. Musiqi va og'zaki ko'rsatmalar bemorlarda vaqt, kuch, va shaklga ko'ra farqlarni keltirib chiqaradi. Musiqi va so'zlar harakatni faol amalga oshirishga yordam beradi yoki morto javobni sekinlashtiradi;

3) insonning individual ritmini va jamoaning ritmini aniqlash qobiliyati mimik-harakat ko'rinishlarining har xilligida, shaxsning ritmini jinsi va yoshidagi odamlarning optimal biologik ritmiga mosligini aniqlashga imkon beradi;

4) odamlarda davom etayotgan harakat, ritmik jarayonlarni buyurtma qilish va takomilllashtirish, jamlash qobiliyatini rivojlantiradi. Guruh (jamoa) da ishlash kuchsizlarga foydali ta'sir ko'rsatadi, boshqalarga taqlid qilish ularga ritmik mashqlarni bajarishga yordam beradi;

5) har bir reabilitatsiya yoki rivojlanish metodologiyasi talablariga rioya qilish va shunga muvofiq kontent va ijodiy yondashuvni o'zgartiradi;

6) mashqni anglash bo'yicha bolalar va kattalarning yosh xususiyatlarini hisobga olish qobiliyati, agar ko'pchilik vazifalarni bolalar taqlid qilib bajarsalar, kattalar esa ko'nikmani ongli ravishda tuzatadi.

Log-ritmik ta'limda ikkita asosiy bo'g'inni ajratib ko'rsatish mumkin: nutq patologiyasi bo'lgan odamlarda nutq bo'lmagan jarayonlarni rivojlantirish, tarbiyalash va tuzatish: eshitish e'tibori, eshitish xotirasi, optik-fazoviy tasvirlar, subbatdoshga vizual yo'naltirish, harakatlarni muvofiqlashtirish, harakatda temp va ritm hissi, shaxsni tarbiyalash va qayta tarbiyalash; nutqni rivojlantirish va nutq buzilishlarini tuzatish: nafas olish va nutq tempi va ritmini o'rgatish, og'zaki praksis, prosodiya, fonemik eshitish va boshqalar.

nutq buzilishlari etiologiyasi, mexanizmlari, belgilari va bartaraf etish usullariga qarab.

Logoritmikaning birinchi bo'g'ini mazmunini ko'rib chiqamiz.

1. idrok, eshitish diqqati va eshitish xotirasining rivojlanishi musiqiy bolalar cholg'ulari va musiqiy o'yincholarning alohida tovushlarini farqlashdan boshlanib, keyinchalik maydonchani, ritmini va musiqaning dinamik to'yinangilini yaxlit ongli idrok etish bilan yakunlanadi. Natijada inson musiqiylikni musiqaning yagona hissiy va eshitish idroki sifatida rivojlantiradi. B. M. Teplovning so'zlariga ko'ra, musiqiylikning asosiy qismi mutlaq eshitish va ritm hissi emas, balki nisbiy maydonga bog'liq.

Yuqori musiqaga eshitish ikki komponentdan iborat: qo'l bilan his qilish: kuyini "eshitib tasavvur qilish qobiliyati" va his qilish, bilishda aks etadi hamda perseptiv komponent hisoblanadi, ya'ni yuqori musiqaga harakatlarda aks etuvchi eshitish tasavvurlaridan erkin foydalanish. Balandlikdagi ikki xil musiqiy tovushni aniqlash uchun mashqlar qo'llaniladi: kuyining harakatini baland notalardan pastlikka ajratish; qo'shiq mashqlariga taqlid qilish; kuyini quloq solish orqali ifro etish. Bolalarning (kattalar) intonasion-eshitish tajribasini aniqlashirish va rivojlantirish uchun musiqiy asarning umumiy kayfiyatini (quvnoq yoki g'amgin), janrini (marsl, qo'shiq yoki raqs) aniqlash taklif etiladi. Shu maqsadda P. I. Chaykovskiyning p'esalari ifro etiladi: «Yangi qo'g'irchoq», «Qo'g'irchoq kasalligi», R. Shuman «Marsh»i, M. I. Glinka p'esalari: «To'rg'ay qo'shiq'i» va «Pol'ka».

Yuqori notada eshitishni aniqlash va rivojlantirish uchun, uning idrokli va reproduktiv komponentlari bolalarga tanish ohangini bilib olishni taklif etadi: K. Bekmanning «Arch» qo'shiq'i, V. Shainskiyning «Timsoh Gena qo'shiq'i» - va har qanday musiqiy parchani birinchi pianino bilan birga va keyin jo'r bo'lib kuylash.

Kichik maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning aksariyati yuqori tonda eshitishning perseptiv komponentini juda yuqori darajada o'zlashtiradilar, lekin ularning reproduktiv komponenti past darajada bo'ladi. Shunday qilib, bolalar avval tanish kuy-qo'shiqlarni tanib olish, keyinchalik esa qayta ishlab olish qobiliyatiga ega bo'ladi. Musiqaga emosional ta'sirchanlik darajasiga ko'ra maktabgacha

yoshdagi bolalar shartli ravishda uch guruhga bo'linadi: musiqaga emosional ta'sirchanlik darajasi yuqori (ularning ozligi); o'rta darajasi; past darajasi bilan.

Bundan tashqari, musiqiylik majmuasining yuksak darajada taraqqiy etgan ilk maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar juda kam. Buni ayrim bolalarda asosiy eshitish musiqiy qobiliyatlarining yetarli darajada rivojlanmaganligi bilan izohlash mumkin, bu esa o'z navbatida bu bolalarning oila va yasi guruhidagi hayotining dastlabki uch yilidagi musiqiy ta'lim-tarbiya darajasining yetarli emasligi bilan izohlanadi.

Musiqiylik — individual-shaxsiy mulk bo'lib, u tarkibiy elementlarning ierarxik bo'yisunuviga ega bo'lgan tizimdir. Musiqiylik strukturasi yatakchi komponentlari: musiqiy eshitish (ritmik, garmonik, musiqiy), ijodiy tasavvur, emosionallik, yaxlit hissiyot.

«Ritmik eshitish»da musiqiy fikrni vaqt va makon rivojlanish mantig'ini, umuman tasvirni idrok qilish va boshdan kechirish imkonini beruvchi musiqiy eshitish tushuniladi — «garmonik eshitish» — ko'p tovushli, har qanday polifonik musiqani idrok etadigan musiqiy eshitish; «Kuyini eshitish» monofonik musiqani idrok qilish qobiliyatiga ega eshitish (B. M. Teplovga ko'ra). Musiqaviylikda ijodiy tasavvur musiqiy obraz mazmuniga kirib borish, uni shartlash, badiylashtirish, musiqaga bastalash va boshqalar imkonini berishda namoyon bo'ladi.

«Yaxlitlik tuyg'usi» musiqiy shaklning tajribasi musiqiy faoliyatda musiqiy tasvirni yaxlit idrok etish, qo'l funksionali mantig'i tabiatini va ritmik pul'sasiya va aksentuasiyaning mantiqiy hissi sifatida namoyon bo'ladigan dinamik jarayon sifatida tushuniladi.

Birinchi sinf o'quvchilarining ko'pchiligi uchun musiqani idrok etish majoziy ma'noda ustunlik bilan majoziy yoki ajralib turadigan xarakterga ega. Bolalarning faqat uchdan bir qismi harakat koordinatsiyasiga ega (ular musiqiy asboda kuyini tanlashlari mumkin: tovushlar, garmonik intervallar, motivlar, iboralar, lekin ularni qo'shiq qila olmaydi). Yaxshi eshitish koordinatsiyasili bolalar (kuylay oladigan) ham eshitish-harakat tizimiga ega. Bu shuni ko'rsatadiki, eshitish-vokal muvofiqlashtirish ko'proq eshitish-

nutq bilan va eshitish-motor muvofiqqlashtirish - ovozi bilan ma'lumotni psixologik aks ettirishning hissiy-motor komponenti bilan bog'liq.

Barcha bolalarda ritmik eshitish yaxshi rivojlangan, eshitishni ko'paytirish esa juda zaif. Bu bolaning kinesteziya va harakat sohasi darajasiga, makon va zamonda yo'nalganligiga bog'liq.

Ijodiy tasavvur 80% bolalarda va faqat 80% kattalarda ishlab chiqiladi: bu tasavvur mavzuni tanlashda erkinlik, jasorat, yaratish istagi va deyarli hech qanday obraz modellari bilan ajralib turadi. Bolalarning ijodiy faoliyat turlari juda xilma-xil: rasm chizish, etak yozish, qo'shiq, o'yin va boshqalar. Bolalarda idrokning obrazli turi va tasavvurning ijodiy turi ustunlik qilishini, kattalarda esa idrokning analitik (hisoblangan) turi va tasavvurning qayta tiklovchi turi ustunlik qilishini alohida ta'kidlash zarur.

Musiqiylik tarkibiga, yuqoridagilardan tashqari, yuqori notada (yoki reproduktiv) eshitish kiradi.

Yuqori notada eshitish statik xususiyatdir. Boshqa qobiliyatlar va musiqiylikning rivojlanishi umuman uning rivojlanishiga bog'liq emas. Ohang bo'yicha farqlash qobiliyatining hech qanday rivojlanishi (ton, yarim ton, ikki, uch va boshqalar - to'rtinchi, beshinchi va boshqalar) yangi xususiyatlar va sifatlarni bermaydi, ya'ni, ohang ohang qoladi, kvart kvart qoladi va hokazo. Insonning yuqori ton nisbatini yaxshi eshitishi ular uchun semantik ma'noga ega degani emas. Shuningdek, B. V. Asafev va boshqa tadqiqotchilar ko'pincha mutlaq eshitish musiqani bilmaslik bilan yondoshishini yozdilar. Musiqiylikning bir butun bo'lib shakllanishi hamda uning tarkibiy qismlarining shakllanishi esa yetakchi qobiliyatlarning rivojlanishiga bog'liq.

Bu ma'lumotlar nutq buzilishlari bo'lgan bolalar bilan ishlashda, nutq buzilishlarining musiqaviylikning yetarli darajada rivojlanmaganligiga qar'iy qaram qilmaslik uchun hisobga olinishi kerak.

2. Logoritmikadagi mashg'ulotlar optik-fazoviy tasavvur va ko'nikmalarni rivojlantirish, so'zlovchiga ko'rgazmali yo'naltirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

Harakatning fazoviy xarakteristikasiga dastlabki holat, jisim va

uning qismlarining harakatdagi holati va harakat traektoriyasi kiradi. Boshlang'ich holat mashq boshlanishidan oldin nisbatan turg'un holat bo'lib, u harakatga tayyorlikni ifodalaydi. Harakatlar fazoda ma'lum yo'nalishtlarda bajariladi. Odam organizmi harakatining asosiy yo'nalishtlari quyidagilardan iborat: yuqoriga-pastga, oldinga-ortga, o'ng-chapga. Yarim o'ngga burilish kabi oraliq yo'nalishtlar ham mavjud. Ko'rish harakat yo'nalishtini va fazoviy yo'nalishtni boshqarishda yetakchi rol o'ynaydi, shuning uchun boshning harakati tananing boshqa qismlari harakatidan biroz oldinda bo'ladi.

Har bir alohida harakat ma'lum vaqt ichida amalga oshadi va ma'lum makon bilan chegaralanadi. Harakat-musiqiy mashqlarda harakatning vaqt bo'yicha tashkil etuvchi omili musiqadir. Ko'p hollarda harakatning fazoviy asoslarini ham belgilaydi. Musiqa asarining formal qurilishiga mos keluvchi mashqning o'ziga xos fazoviy sxemasi o'qituvchi tomonidan darsni olib borish: aylana bo'ylab, o'ngga, chapga, markaz ortali va boshqalar bilan belgilanadi. Harakat-fazoviy mashqlar bolalarda ijodiy ifodaning oxirgi natijasidir. Avval bolalar bilan mashqning alohida elementlari ishlab chiqiladi, keyin rahbar boshchiligidagi ishlab chiqilgan ketma-ketlik elementlari bir butunga birlashtiriladi. Harakat-fazoviy mashqlardagi asosiy elementlar tabiiy ritmi, raqs harakatlari va imo-ishoratlari bilan nutqdir. Bola (kattalar) tabiiy ravishda qo'shiqlarni raqs, o'yin va raqslarda qo'lbola erkin harakat bilan birlashtiradi. Optik-fazoviy tasavvurlarning rivojlanishi tortinchoq va uyatchan bolalar uchun ayniqsa muhimdir. Dastlab bu bolalar umumiy o'yin kompozitsiyalari ishtirokchisiga aylanadilar. O'yinda ishtirok etishning o'zi allaqachon ijobiy, chunki u uyatchanlik, o'yinga salbiy munosabat to'sig'ini olib tashlaydi. Keyinchalik bolalar yetakchi rol o'ynab navbatma-navbat harakat-fazoviy kompozitsiyalar yaratadilar. Kompozitsiyada nutq ritmi, urg'u va kuyni ifodalashga alohida e'tibor beriladi. Yetakchi sifatida bola avval matn ritmi va harakat jo'riligidagi mashqlar kabi ikki ijodiy elementdan iborat oddiy kompozitsiyalarni bajaradi. Keyin yetakchi bola oddiy harakat tuzilmalari amalga oshiradi. Ko'pincha, bu uslublar she'rlar, qo'fiyalalar, maqollar, so'zlar, ismlar, gullar nomlari va hokazolarga asoslangan. Matnlarning tabiiy ritmi fazoda harakatni

amalg oshirishga turki bo'ladi. Matn yoki zarbli cholg'ularning takrorlanuvchi ritmik tuzilishlari harakat kompozitsiyalarini bajarishni osonlashtiradi. Harakat-fazoviy mashqlarning oxirgi natijasi qandaydir sxema (shakl) hisoblanadi. Eng oddiy sxema-yopiq butun bo'lgan bir qisimli musiqiy sxema (#): she'rning bir misrasi, aytilishi va hokazo. Kengaytirilgan sxemalar yaratish uchun asos sifatida ishlatiladi. Bir qisimli sxema qanday ishlab chiqilganligiga qarab, kanonlar murakkabroq harakat-fazoviy, ko'p qisimli sxemalar uchun yaratiladi. Qurilish kanoni asosiy prinsipni hisobga olgan holda bir vaqtning o'zida ikki va undan ortiq guruhlar tomonidan bajariladigan mashqqa asoslanadi: alohida guruhlar mashqlarini oldindan kelishilgan kechikish bilan boshlaydilar. Qo'shiq kuylashdagi kanonlar necha kishining kuylashiga bog'liq: ikki ovozi, uch ovozi va hokazo. Ular harakat, ritmik yoki harakat-ritmik bo'lishi mumkin. Ikki qisimli shakl, (a, b) bir qisimli shaklni boshqasiga birlashtirish orqali yuzaga keladi. Ikkinchi qism (b) aniq bo'lishi va ikkinchisiga o'xshab turishi uchun, u temp, dinamika va ritm bo'yicha birinчисidan farqli bo'lishi kerak. Uni yaratish uchun sizga kerak:

1) asosiy namunani yaratishda foydalanilmagan yangi ijro vositalarini joriy etish;

2) asosiy namunadagi ijro vositalarini kiritish yoki almashtirish (bir xil elementlardan boshqacha struktura olinadi).

Eng soddada uch qisimli shakl birinchi qisimni (a) zid qismdan (b) keyin takrorlash orqali yaratiladi: (a b a). Asosiy doimiy qism (a) bilan navbatma-navbat ko'proq qisimlarni tanishtirganda «Rondo» so'zi yaratiladi. Bu ko'p qisimli sxemani birinchi qisimni qayta ishlash orqali yaratish mumkin, keyin birinchi qism o'zgartuvchan bo'lib, asosiy qisimni takrorlaydi. Bunday harakat-fazoviy sxema (shakl) ni yaratish insondan namunani ongli ravishda o'zgartira olishni talab qiladi. Avvaliga bolalar qisimlarni o'tishda xatoga yo'l qo'yadilar, lekin kompozitsiya rivojlangani sari xatolar kamayib boradi.

Ritmik-fazoviy mashqlar. (Butun guruh mavzuni amalga oshiradi.)

Bolalar qo'llari bilan tebranma harakatlarni bajardilar, har bir satrda «bir» sanashda qo'llarining yo'nalishini o'zgartiradilar.

Ular yurib turib, bir vaqtning o'zida matnni talaffuz qiladilar, shuningdek, ritm bilan zarbli asboblarni chetadilar.

1-qadamda o'ng, chap oyoq bilan birga ikki sakrashda bajarish, 2-qadamda to'rt qadamda aylanib o'tish, 3, 4-qadamda oldinga to'rt qadam bajarish.

3. Logoritmika umumiy harakatlarni, nozik erkin harakat qobiliyatlari va yuz ifodalarni muvofiqlashtirishni rivojlantirishga yordam beradi.

Harakatlarni muvofiqlashtirishni rivojlantirish bola yoki kattalar harakat qobiliyati va harakat ko'nikmasini egallashni qamrab oladi. Harakatlarni ijro sifatiga ta'sir etuvchi musiqaga-ekspressivlik, ritm, aniqlik, silliqlik va birlilik takomillashadi. Insonning musiqani idrok etishi tufayli hissiy rang berish, harakatlarga energiya yoki yumshoqlik, hajm yoki cheklov, erkinlik va yengillik beradi, musiqaga va harakatlarni yordamida ma'lum tasvirlarni yaratish esa mimika va pantomimaning rivojlanishiga yordam beradi.

Koordinasion mashqlarga misollar. Bolalar boshlarida qopcha bilan musiqaga sadosi ostida yurishadi. Bir bola buyumsiz yuradi. «Xop» signalida bolalar qopchalarni yechishadi va olib tashlashadi. Musiqani o'zgartirish: bolalar qoplar orasida yuguradilar yoki sakraydilar. Musiqani o'zgartirish (yana marsh yangraydi). Bu signal: eng yaqin qopni oling va boshingizga qo'ying. Qopsiz qolgan bola o'yindan chiqadi.

Bolalar juft bo'lib turadilar va musiqaga oldinga 8 marta sakraydilar. Juftlar o'zgarib, atroflaridagi joyida 8 marta sakraydilar. Musiqaga baland registrdan chalinadi, bolalar esa sakrashtan qo'llari bilan oldida qarsak chalib yurishga o'tadilar. Musiqaning yana bir o'zgarishi (past register): bolalar tovonlarida yuradilar va qo'llari bilan orqada qarsak chaladilar.

4. Logopedik ritmika harakatdagi sur'at va ritm hissinii tarbiyalaydi. Odamda ritmik harakatga tug'ma, tabiiy moyillik bor. Kichik bola musiqaga ritmiga ko'ra harakatlana oladi, reaksiya o'z-o'zidan sodir bo'ladi. K. Orfning fikriga ko'ra, bolalar musiqiy ritmini sezganlarida, ular barmoqlarini chertadilar, oyoqlarini topillatadilar va nonlariga urish kabi harakatlarni amalga oshiradilar — bu ifodaning

eng tabiiy vositasidir. Bola ritm yordamida tabiiy harakatlarni tashkil qilib, ularning harakat koordinatsiyasini yaxshilaydi. Harakatning akustik ta'sirlari-kliklar, koptoklar, tegish va boshqalar - keyinchalik ijro etish uchun notalarda qayd etilishi mumkin.

Ritm turli balandlik va davomiylikdagi tovushlarning ketma-ket almashib turishidir. K. V. Tarasovning fikriga ko'ra, ritm hissi uchta asosiy komponentga ega:

1) tepma – tayanch tovushlar ketma-ketlik tempini idrok qilish va ko'paytirish qobiliyati;

2) metra – urg'u va urg'u berilmagan tovushlarni sezish va ko'paytirish qobiliyati;

3) ritmik suratlarni – tovushlar va pauzalar davomiyligi o'rtasidagi munosabatlarni idrok etish va ko'paytirish qobiliyati.

Insonda ritm tuyg'usini rivojlantirish uchun uni idrok etishga, harakatlarni qulqul idrok etiladigan musiqa yoki ritmik surat bilan to'g'ri muvofiqdastirishga o'rgatish lozim. Bu harakat apparatining yoki uning alohida qismlarining xavfsizligini talab qiladi. Ritm tuyg'usi komponentlarini ko'rib chiqaylik.

Temp - harakat sikllarining takrorlanish chastotasi yoki vaqt birligidagi harakatlar soni, masalan, yurish tezligi daqiqada 120-140 gadam. Harakat tempi tananing harakatlantiruvchi qismi massasiga bog'liq, masalan, barmoqlar sekundiga 8-10 ta, gavda esa sekundiga 1-2 ta harakat qilishi mumkin. Sur'at o'zgarishi bilan harakatning butun tuzilishi ko'pincha sifat jihatdan o'zgaradi. Har bir insonning harakatni bajarishning o'ziga xos tezligi bor, u patologiya holatida o'zgarishi mumkin, masalan, harakatni bajarishda tezlikning tezlashishi 5-11 yoshli bolalarda duduglanishda, bemorlarda seklinlashuv tezligi kuzatiladi, bradilaliya bilan, frontal afaziya bilan; sur'atning buzilishi, bir harakattan ikkinchisiga o'tishning mumkin emasligi motori efferent alaliya (va afaziya) va utakchi buzquqlik - kinetik apraksiya bilan og'riq bemorlarda kuzatiladi.

Metr (yunoncha metron - o'lchov). Bu musiqa materialini tashkil etish, buyurtma berish va uning ritmik oqimini urg'u yordamida ko'rsatish tamoyilidir. Musiqiy birliklarni guruhlash natijasida taktilar paydo bo'ladi.

Takt – notalar va pauzalar qiymatlarining aniq yig'indisini o'z ichiga olgan musiqiy matnning segmenti. Hisoblagichni (o'lchovni) belgilash ikkita raqam yordamida yoziladi, masalan, 4/4 va boshqalar, bu erda yuqori raqam o'lchovdagi metrik birliklarning sonini, pastki qismi - bu birlikning ritmik ahamiyatini bildiradi. Metri o'zgaritish qismlarining o'zgarishiga va ritmik strukturaning o'zgarishiga olib keladi. Musiqi parchasidagi tempning o'zgarishi agogika, hajmning o'zgarishi esa dinamika bilan belgilanadi.

Ritmik rasm chizish hissi ritm asosida tarbiyalanadi. Ritm-harakatning kuchli, aksentatsiyalangan qismlari vaqtida kuchsiz, passivlar bilan birlikadi. Harakatning aksentatsiyalangan qismi eng katta mushak tarangligi, passiv qismi - eng kam inersiya bilan bajariladi. Muskul tarangligining o'z vaqtida almashinishi va bo'shashishi harakatning to'g'ri bajarilish ko'rsatkichlaridan biridir. Agar mashqlar ritmik jihatdan to'g'ri qurilgan bo'lsa, ular oson bajariladi va uzoq vaqt charchashga olib kelmaydi. Harakat bilan bog'liq bo'lgan muayyan ritmik pul'sasiya butun tananing muvofiqdastirilgan reaksiyasiga-nafas olish, yurak va mushak tizimlariga, shuningdek, hissiy ijodiy ruhli holatga olib keladi va bu insonning umumiy sog'lig'iga yordam beradi.

Yuqorida aytib o'tilganidek, musiqa harakatni takomillashtirishning samarali vositasidir. Musiqi, harakat kabi, vaqt davomida yangraydi. Uning kuchli qismini harakat tashkil etadi. Musiqiy va ritmik mashqlar ta'sirida aqliy va jismoniy funksiyalarning o'zaro munosabatida uyg'unlik vujudga keladi. Hatto E. Jak-Dal' kroze musiqada ritm tovush kabi muhim rol o'ynaydi va harakatda ritmi tarbiyalash va rivojlantirish orqali siz musiqaga muhabbatni rivojlantira olasiz.

Ritmik surat turli xil usullarda bajariladigan muddatlarning turli guruhlaridan iborat: koptok, stol ustida barmoqlarni o'ynatish, yurish, yugurish, sakrash. Kattalarda ritmik chizish tuyg'usini rivojlantirish uchun siz «zarba orkestri»dan foydalanishingiz mumkin (V. A. Griner), bunga childirma, uchburchak, kasanes, likopcha, haraban va, albatta, ba'zi musiqa asboblari (piano, skripka, akordeon yoki gitara, mandolika, balalaika).

Ishlab chiqilgan musiqiy va ritmik rasm asosida siz mashg'ulotda musiqiy va ritmik eskizlarni yaratishingiz mumkin. Bular musiqaga ijro etiladigan kichik sahnalardir. Musiqqa odamlar to'g'ri ritmini his qilishga yordam beradi va ularning tasavvurini rag'batlantiradi. Musiqiy-ritmik etyudni ifodali ijro etish uchun tashqi va ichki ritm o'rtasidagi bog'liqlikni kuzatish kerak. V. A. Griner "tashqi" ritm sifatida kuzatishorqali muayyan harakatlar shaklida idrok etishni ta'riflagan. Tashqi ritm doimo ichki ritm ta'sirida tug'iladi va o'z navbatida unga ta'sir etadi. «Ichki» ritm V. A. Griner fikricha, taklif qilingan holatlar natijasida tug'ilgan holatni tushundi. Ichki ritm musiqiy-ritmik etyudni ijro etishda insonning kechimalari jadalligi bilan belgilanadi.

Ritm ham statikada tarbiyalangan bo'lishi kerak, shunda inson o'z tajribalarini haqoniy va ekspressiv pozada aks ettirishi mumkin. K. K. S. Stanislavskiyning yozishicha, odamlar harakat qilmasa, jim va jim o'tirsa, yolg'on gapirsa, dam oladi, kutadi, hech narsa qilmang ... u holda temp va ritm ham mavjud.

Musiqiy va ritmik chizmalarni bajarish natijasida odamlar muskul apparatini boshqarish qobiliyatiga ega. Harakatlarning tashqi ifodaliligi muskul energiyasining tana bo'ylab to'g'ri taqsimlanishida va uni ortiqcha zo'rliqdan ozod qilishda namoyon bo'ladi. Ichki ritmik holat insonga zo'rliq darajasini aniqlashga yordam beradi, tanaga to'g'ri pozisiya beradi. Temp va ritm tuyg'usining rivojlanishi musiqiy va ritmik kompozitsiyalarda mukammallikka erishadi. Ularda eng asosiy siyujet va musiqqa.

Ritmik tadqiqotlar mavzularida musiqiy ifodaviylikning elementlari (kuy, uyg'unlik, ifodalar, metr, ritmik rasm chizish va boshqalar) bir-biri bilan uzviy bir butunlikda bog'langan deb o'ta aniqlik bilan ochib beriladi. Siyujet musiqiy nutq va so'zning eng xarakterli xususiyatlarini ochib beradi. Badiiy so'z va musiqqa murakkab munosabatga kirishadi. Hikoyalar odamlarning yoshiga, qiziqishlariga va umumiy rivojlanishiga to'g'ri, hayotiy va mos bo'lishi kerak.

Musiqiy va ritmik etyudlar uchun musiqqa mazmunan boy,

yorqin nuqsanlar, shaklning ravshanligi, obrazlilik va eng muhimi — ohangdorligi bilan tanlanadi, chunki kuy musiqiy ifodaviylikning eng emosional elementlaridan biridir. V. A. Griner ma'lum bir tasvifga muvofiq rejalashtirilgan uchastkaga kuzatuvchi tanlashni tavsiya etadi. Misol uchun:

1) Sokin tempdagi musiqqa. Kuy ravon, xotirjam yangraydi.

Ohang asosan sokin. Musiqqa mazmunda lirik bo'lib, orzu bilan to'ldirilgan va ba'zan qayg'u hissi bor (P. I. Chaykovskiyning «Shirin xayol»; B. C. Kalinnikovning "Qayg'uli musiqqa" asarlari).

2) tez sur'atlar bilan musiqqa, noaniq, ehtirosli, tarang, tartibsizlik va tashvish to'liq, dinamik va kuchlidir (Preljudyaya №14 A. Skryabina; Etyud 12 F. Shopen).

3) O'rta yoki sekin tempdagi musiqqa. Mazmuni dramatik {F. Shopen Preljudyaya do minor «Ayriliq» M. I. Glinka (Noktyurn)).

4) O'rta yoki tez tempdagi, quvnoq, quvnoq, harakatchan, jo'shqin musiqqa. Musiqqa quvnoq, yengil, ba'zan kulgili va ko'pincha raqs xarakteriga ega (S. S. Prokofevning «Uch apelsinga muhabbat» operasidan marsh; Ye. Griegning «Kobol'd», 71, №3; K. Debussy «Kekeko»).

5) Marsh tepidagi musiqqa. Ovoz baland va ko'pincha qahramonlik tabiatida. Ritmik surat shaxdam va elastik (M. M. Ippolitov-Ivanovning "Yubiley marshi"; A. G. Novikovning «Dunyoning demokratik yoshlarining madhiyasi»).

6) Ohang qarama-qarshi belgili musiqqa (P. I. Chaykovskiyning «Romans»; S. S. Raxmaninovning sol minor Preljudyasi).

5. Logoritmik mashg'ulotlar nutq buzilishi bo'lgan shaxsning shaxsiy fazilatlarini tarbiyalashga yordam beradi: taqld, fioltyat, tashabbus, mustaqillik, kollektivizm; kuchli irodali fazilatlarini tarbiyalash: jasorat, qat'iyat, qat'iyat, chidamlilik. Bu slatlar o'qituvchining shaxsiy namunasi ta'sirida hamda ijodiy kompozitsiyalarini tashkil etuvchi musiqiy va nutqiy mashqlarni muqaddaga muvofiq tanlash orqali shakllanadi. Taklif etilgan musiqqa ostida o'z g'oyalari asosida bolalar fantastik hikoyalar, raqs kompozitsiyalari, raqsalar bilan qo'shiqlar yaratadilar va hokazo. Holiadagi bunday fantaziyaalar ularning ruhiy holatini ifodalash uchun

ichki ehtiyojning bir ko'rinishidir. To'g'ri rivojlanayotgan bola eng katta ijodiy qobiliyatini ko'rsatadi. Yosh bilan bolaning xayol surish va improvizasiya qilish istagi ma'lum faoliyat turi (konstruktiv, o'yinqaroq, rasm chizish va boshqalar bilan bog'liq). Agar bolaning rivojlanishida buzilishlar bo'lsa, unda bu istakning cheklanishi yoki to'liq yo'qligi kuzatiladi. Ijodiy qobiliyatning buzilishi shu qobiliyatni rivojlantiruvchi mashqlar yordamida bartaraf etiladi. Bu mashqlarda musiqaga erkin harakat improvizatsiyasi, qo'shiqlarning harakat dramaturgiyasi, shuningdek improvizasiya va ijod qilish avjiga chiqqan turli o'yinlar mavjud.

Ijodiy mashqlarni o'tkazish o'qituvchidan maxsus metodik metodlarni talab qiladi. Bu mashqlarda bolalarning ijodiy jarayonda ishtirok etish darajasini oldindan aytib bo'lmaydi. Shuning uchun quyidagi fikrlarga e'tibor berish tavsiya etiladi:

1) tomozlangan, uyatchan va tortinchoq bolalarga ijodiy elementlarning eng ko'p soni bilan mashq qilish kerak, shunda ular yaratish qobiliyatini rivojlantiradi;

2) bolalarning barcha harakat g'oyalari o'qituvchi tomonidan tasdiqlanishi kerak va mumkin bo'lgan muvaffaqiyatsiz kompozitsiyalar tanqid qilimastligi kerak;

3) ijodiy kompozitsiyalarni bola elementar motorikani o'zlashtirgandan keyingina kiritish kerak;

4) ijodiy mavzular doirasi barcha bolalarga yetkaziladi. Faqat keyin, biz barcha bolalar harakat surtini yaratishda ishtirok etadi, deb kutish mumkin. Bola o'z harakat obrazini yaratishi uchun individual improvizatsiyani joriy qilgan ma'qul. Boshqa bolalar bu g'oyadan foydalanadilar va unga taqlid qiladilar, shu bilan ularning shaxsiy tajribasini boyitadilar. Eng muhimi, bolalar hayvonlarning harakatlarga, o'laviy hayotdan, maktabdan, shuningdek, kattalarning harakatlarga taqlid qiladilar;

5) bolalarga improvizasiya uchun mavzu taklif qilishda ularning yoshi, qiziqishlari va harakat qobiliyatlarini hisobga olish kerak. Dastlab, mavzu musiqasiz amalga oshiriladi. Agar bolaning harakat ijodiy qobiliyati cheklangan bo'lsa, o'qituvchi bolalarga o'z g'oyalarni amalga oshirishga yordam beruvchi musiqiy illyustratsiyalar bilan

tanishtiradi. Berilgan misol.

Ritmik subbat.

Yetakchi (pedagog) va bola qo'llarida asboblarni (kastan etlarni) ushlab, bir-biriga qarama-qarshi turadi. Yetakchi asbobda istalgan ritmi savol shaklida chertadi va bola bir xil ritm bilan javob beradi ($2/4, 3/4, 4/4$ dagi misollar).

Mashqni o'zlashtirgach, bolalardan biri yetakchi vazifasini bajaradi.

Yetakchi nutq bilan bolaning ritmini topshiriq beradi va bola asbobda ritm bilan javob beradi.

Yetakchi mashhur qo'shiqning ritmini zarbli cholg'u asbobida ijro etadi va bola bu kuyini o'rganib, uni kuyilashi kerak.

Yetakchi bolalarni 4 guruhga ajratadi. Har bir guruh o'z ritmiga ega. Yetakchi asbobda o'rnatilgan ritmlardan birini o'ynaydi – bu guruhlardan biri uchun signaldir. U o'z maromini qayta ishlab chiqaradi: yo bir tarzda (tasavvur va harakat qobiliyatlari darajasida), yoki o'qituvchi bilan kelishib, yurish, jaranglash, kuyilash, til bosish va hokazo.

Yetakchi savollarni ijro etadi, bola esa qo'shiq aytib javob beradi. Mashqni o'zlashtirgach, bola improvizator yetakchi vazifasini bajaradi.

Logoritmik mashg'ulotlarda shaxsni tarbiyalashga jamoadagi sinflar yordam beradi. Pedagog avval har kim o'z harakatini harakatni bajarishga hissa qo'shsa, so'ngra harakatni bajarishga yo'naltiruvchi yetakchi nominiyasiga ko'maklashuvchi munosabatlar, tenglik munosabatlarini yaratadi. Musiqiy va ritmik kompozitsiyalarning barcha ishtirokchilari (etyudlar-kattalar uchun) bir vaqtning o'zida bir xil musiqaga harakat qilishadi. Har bir inson bu ritmik holatni o'z holicha ifoda etadi, lekin barchasi musiqiy tafakkur va harakat vazifalarining rivojlanishiga bog'liq bo'lgan tuyg'u bilan qamrab olinadi. Mobil o'yinlar, o'yin-dramaturgiyalar jarayonida turli rollarga ega bo'lgan shaxsiy va irodaviy sifatlar ham tarbiyalanadi. (Nutq buzilishi bo'lgan odamlar bilan logoritmik ishlarni qamrab olgan bo'limlardagi misollar.

Logoritmik ta'sirning ikkinchi bo'g'inini nutqni rivojlantirish

va nutq buzilishlarini tuzatishdir. Ushbu bog'lanish nutq buzilishiga qarab mashg'ulotlar orqali amalga oshiriladi va o'z ichiga oladi:

1. Nafas olish sur'ati va ritmini tarbiyalash va rivojlantirish (ayniqsa duduqlanuvchi odamlarda, taktilaliya, bradialaliya, xayvolchan, rinolaliya, dizartriyada).

Nafas olish sur'ati va ritmik harakat mashqlari jarayonida, avval-nutqsiz, keyin-nutq bilan tarbiyalanadi. Misol uchun, birinchi bamaylixotir bir doira ichida to'liq oyoq ustida yurish, keyin (nafas), yelkaga (nafas) pastga (nafas) qo'llarni signal bo'yicha ko'taradi; yelka darajasiga qo'llarini ko'tarib (nafas), pastga (nafas); bir-biridan qo'llarini yovish (nafas), oldinda qo'llarni ulash (nafas). Xuddi shu mashqni nutq bilan, alohida unilar va ularning birikmalarini talaffuz qilishdan boshlab, ritmik nutq, sanash, hisoblash, ko'paytirish jadvallari, kon'yugasiya va boshqalardan foydalanib bajarish mumkin. Doira ichida yurishda, signalda avval qo'llaringizni yuqoriga ko'taring (nafas oling), keyin ularni pastga tushiring, ovozni torting ("a"); tovushlar birikmasi [au-au]; hisoblash — "bir, ikki, uch, to'rt, besh"; haftaning kunlari; tushlash — "men kelyapman, siz kelyapsiz, u kelyapti" va hokazo.

2. Og'zaki praksilarning rivojlanishi (ayniqsa dislaliya, rinolaliya, dizartriya, alaliya, afaziya bilan duduqlanadigan shaxslarda, agar ikkinchisida turli genezis tovush ko'payishining buzilishi bo'lsa). Og'zaki praksisni takomillashtirish uchun taqldid va mashqlar orqali dinamizm, silliqlik, aniqlik, kamxarjlik, gvardani umumiy harakatlantirish, qo'l, oyoq va boshning umumiy harakatlari bajarish; harakatni avtomatizmga olib keladigan vosita va sensomotor muvofiqlashtirishni rivojlantirish. Shu asosda harakatlar va artikulyasion organlar takomillashadi.

Artikulyasion motorikaning ushbu bilvosita rivojlanishidan tashqari, yuz mushaklari va lablar, til, pastki jag' va yumshoq tanglay chizig'i uchun maxsus harakatlar ham qo'llaniladi. Misol uchun, siz baxti yoki qayg'uli odamni ko'rsatish uchun yuz ifodalardan foydalanishingiz mumkin; nordon limon va shirin olmani tatib ko'rgan kishi holati. Yuz mushaklarining rivojlanishi bilan vazifalar murakkablashadi: og'riq, g'azab, quvonch, shodlik, qayg'u, befarqlik,

nafrat, jirkanish, ya'ni kayfiyatga mos musiqa.

Masalan, "bir" sanashda — tabassumda lablar, "ikki" sanashda — oldinga cho'zilish (musiqqa zarb bilan boshlanadi, "bir"da — urg'u); "Bir" — yuqori labni yuqoriga ko'tarish, "ikki" — pastga tushirish, "Bir" — pastki labni pastga tushirish uchun, "ikki" — dam olish va hokazo. (Logopediya adabiyotida lablar, til, pastki jag, yumshoq tanglayning silliqligini, o'zgaruvchanligini ta'minlash uchun individual mashqlar va ularning keima-keltirgi tasvirlangan.)

Logoritmik darslarda artikulyasiya mashqlarini qo'l harakati bilan birilashirish foydalidir: masalan, qo'llaringizni yon tomonlarga yoyib, ["s"], tovushini kuylang, ularni oldingizda halqa — tovush shaklida bog'lang. ["o"]; qo'ling holatidan yon tomonlarga asta-sekin ularni oldingizga birlashtiring — tovush ["(r)"]; qo'ling yuqoridagi holatidan sekin qo'llaringizni tananing ikkala tomoniga pastga tushiring — tovush. ["a"]; qo'llaringizni elkangiz darajasiga ko'taring va tirsaklarga egilib, qo'llar bir-biriga yo'naltirilishi kerak, lekin tegmaslik — ovoz ["e"].

Bunday mashqlar dastlab musiqa bilan birga olib boriladi, so'ngra faqat sanash va nihoyat, mustaqil ravishda musiqa va sanashsiz o'rganilgan sur'ada bajariladi.

3. Dislaliya, dizartriya, rinolaliya nutq nuqsoniga ega bolalarda, shuningdek, ovoz buzilishlari bo'lgan shaxslarda nutq prosodining rivojlanishi nafas olish, ovoz, artikulyasion apparat va nutqni ehitishning bilimli sur'ati va ritmiga asoslangan logoritmikalar orqali amalga oshiriladi. Nutq musiqa bilan umumiy bo'lgan elementlarga ega: kuy, temp, ritm, urg'u (nutqda — mantiqiy urg'u), pauza. A. Mitrinovich-Mogilevskaya ko'ra, aksent va ohang artikulyasion mushaklar, ularning kuchlanishi va mushak spazmining vaqti ifodasidir. Dinamik urg'u muskul tarangligiga, ritmik urg'u esa muskul spazmi vaqtiga bog'liq. Melodik urg'u yumshoq tanglay muskullari, til va rezonans bo'shliqlari muskullarining holatiga bog'liq. Bundan tashqari, melodik aksent vokal korlarining tebranish chastotasiga bog'liq. Nutq buzilishlarida ham organik, ham funksional urg'u buzilishi kuzatiladi. Turli akustik signallarning eshituv kuchi, ularning bitandiligi va oqim vaqti akslantirishlarni ko'paytirish qobiliyatini

faqat bir oz belgilaydi. Nutqning artikulyasion muskullarning harakat hajmi, kinestetik-og'zaki reflekslar hosil qilish qobiliyati kabi boshqa xususiyatlari yetakchi rol o'ynaydi.

Prosodik komponentlarni takomillashtirish turli vositalar, birinchi navbada ashula yo'li bilan amalga oshiriladi.

4. Logoritmika fonematik idrokning rivojlanishiga yordam beradi. Turli tonallik, hajm, temp va ritm musiqasini idrok etish fonematik jarayonlarni takomillashtrishga zamin yaratadi. Va tovushlar bilan bog'langan ta'lim birlashmalari [s] — suv jildirashi kuyi, [j] — ari uchishi kabi, [s] — chigirtkaning chirillashi, [z] — chivin ovozi, [sh] — shamolda shirtilashi barglar bevosita tovushlar ayirmasini quloq bilan yaxshilaydi. Opozitsion tovushlarga boy matnlarning musiqaga talaffuzi fonemalarning eshitish-talaffuz farqlanishini rivojlanishiga yordam beradi.

5. Temp va nutq ritmini logoritmika yordamida tarbiyalash duduqlanish, taxilliy, bradialiy, duduqlanish, afaziya nutq nuqsoniga bilan korreksion ishlarning maxsus bo'limini ajratish maqsadga muvofiqdir. Buning sababi shundaki, logopediya ushbu turdagi nutq patologiyasida nutqning sur'ati va ritmini normalashtradi. Musiqiy rahbar original musiq va harakatlarni yaratadi, unda logoped mashg'ulotlarida nutqni takomillashtradi.

Logoritmika mashg'ulotlari davomida bolalar (kattalar) zarbli asboblarda jo'rigiga doirada bardam yuradilar. O'qituvchidan olingan signalda ular to'xtab, qo'llarini tushirib qilib mo'tadil ritmi ko'rsatishda davom etadilar. Keyingi signal bir xil maromda artikulyasion gimnastika bajarish, keyingi signalga ko'ra bo'g'inlarni talaffuz qilish (logoritmika bilan mashq qilish logopedning topshirig'iga binoan) «pam, pam, pam» yoki «pam-pam-pam». Boshqa bir darsda qisqa matn bir xil maromdagi matnlardan keyin aytiladi.

Materiallar nomlari asosida nutq sur'ati va ritmini o'rgatuvchi mashqlar.

Bolalar (kattalar) markazga qaragan doirada turadilar. Nomlar ifodali, marsh sur'atida aytiladi. Bir odamning ismini talaffuz qilganda, ular o'ng oyog'ini bosishadi:

Karomat, Po'lat, Zilola, Al'fya, Obid, Po'lat, Zumrad, Azamat, Oybek, Parizoda, Zul'fya, Aziza, Orif, Pokiza, Oyul.

Bolalar doira ichida juft bo'lib turadilar: bir bola doiraga qurgan, ikkinchisi-orgasi bilan. Intonasiya bilan ayollar nomlarini aytishadi, qo'llari bilan qarsak chalishadi (bo'g'inlarga bo'lib qarsak), va erkaklar ismi aytilganda oyoqlarini topillatadilar. Har bir ismi turli qarsak bilan ifodalash mumkin: kaflar bilan urib, soniga urib yoki qo'llarini bir-biriga urib (ismlar bir xil.)

Ismlar avval pichirlab, keyin balandroq, sxema bo'yicha aytiladi: rr (pianissimo), r (piano), mf (mezzo — forte), f (forte).

Ovozni asta-sekin kuchlantirish (kuchsizdan kuchliga, pastdan balandroq) avval harakatsiz va kuyisiz, so'ngra kuy bilan amalga oshiriladi. (Ismlar bir xil.)

Ismlarning ritmik talaffuz qilinishi va jaranglashi va kuyanishi. (Ismlar bir xil.)

Mashqlarda tempning o'zgarishi: piano va asta-sekin, asta-sekin balandroq, kuchli va tezroq. Ismlar o'rninga logoped gullar, daraxtlar va hayvonlarning nomlarini tanlashi va ularni tegishli ritmda talaffuz qilishi mumkin.

6. Nutq buzilishlarini tuzatish nutq patologiyasi bo'lgan kishilarning harakat va akustik imkoniyatlarini hisobga olgan holda hamda logoritmik yoki musiqiy-ritmik mashg'ulotlar uchun nutq materialini maqsadga muvofiq tanlash bilan amalga oshiriladi. Masalan, duduqlanishni tuzatishda duduqlanuvchining xatti-harakati va nutqi ustida ishlash bosqichi hisobga olinadi, bu pichirlab, aks ettirilgan nutqni tarbiyalash paytida logoritmik dars qurish xususiyatlarida o'z aksini topadi va hokazo. Dizartriyani tuzatishda insomning yoshi, kishilarning harakat va nutq-harakat imkoniyatlari, uning harakat sohasining turli tabii va buzilish darajasi va notiqlik nutqi va boshqalar bilan belgilanadi. Funktsional dislaliyani bartaraf etishda ovoz ko'payishining shakllanish darajasi, fonematik idrok buzilishlarining mavjudligi va boshqalarga e'tibor beriladi.

Logoped ovozni avtomatlashtirish uchun quyidagi mashqlardan foydalanadi: 1) har qanday ritmi chorak satrda tinglash va yodlash; 2) har bir taktni turli yo'llar bilan taqdim etish: kichik doiralarda;

oyoqlaringizni silkitib, barmoqlaringizni qimirlatib; qo'shiq aytish; tovush talaffuzi; 3) «Kanon» raqsi. Bolalar to'rt guruhga bo'linadi. Har bir guruh keyinchalik o'z harakatini bir takt keyin boshlaydi, va har bir takt yuqorida tasvirlangan usullardan birida o'ynaydi.

Savol va topshiriqlar

1. E. Jak-Dal' kroze usulining mohiyati nima?
2. Logoritmik tarbiya tizimini shakllantirishda ritmik gimnastikaning o'rni qanday?
3. Logoritmikaning xususiyatlari qanday?

IKKINCHI QISM. LOGORITMIKANING MAZMUNI VA TUZILISHI

BIRINCHI BOB. MUSIQA VA SHAXSNING HAR TOMONLAMA RIVOJLANISHI

1. NUTQIY NUQSONI BO'LGAN MAKTABGACHA YOSHDAQI, MAKTAB BOLALARI, O'SMIRLAR VA KATTALARGA MUSIQA VA RITMIKANING TA'SIRI

V. M. Bexterev yosh bolalarni estetik va axloqiy tarbiyalashda musiqaning ahamiyatini ta'kidlaydi. U rivojlanayotgan shaxsning dastlabki qadamlari eng qiyin va ayni paytda eeng muhim bo'lganligidan erta ta'limning muhimligini ta'kidlaydi. Erta o'rtirilgan narsa keyinchalik o'rtirilgan narsadan mustahkamroq ushlab turiladi, bu esa neyropsixik faoliyatning qulashi yoki buzilishida tez yo'qoladi. Bexterev musiqaga majburiy hamda bolaning eshitishiga mos keladigan musiqiy parchalarni tinglash orqali bolada musiqiylikni asta-sekin rivojlantirish muhimligini ta'kidlab o'tadi. Bolalar ifodali nutqi rivojlanishidan ancha oldin musiqa va qo'shiq tovushlariga munosabat bildiradilar. Bu yerda so'z emas, balki ma'lum ritm rol o'ynaydi. Yosh o'tishi bilan bola ohanglar maydonchasida u yoki bu o'zgarish ustida harakat qila boshlaydi, bola ba'zi kuy-larga konsentratsiya va xotirjamlik bilan, boshqalarga esa yig'lash bilan munosabat bildiradi. Keyinchalik ham tembr yoki musiqiy rang ta'sir qila boshlaydi, chunki ayni paytda bola nutq ohangini ajratib turadi. Ammo bolaning musiqiy asarlarga bo'lgan e'tiborini yakka o'zi boshqarib turish yetarli emas.

V. M. Bexterev bolalarning eshitish qobiliyatini rivojlantirishda musiqaning ahamiyatiga e'tibor qaratadi. Bolalar juda erta motivni ko'paytira boshlaydilar, hatto gapira olmaydigan aqliy rivojlanishdan ortga qolgan bolalar ham qo'shiqning ohangini xirgoyi qilishlari mumkin, aqli zaiflar esa ajoyib musiqachilar bo'lishlari va shu bilan birga yeng nafs obrazlarga befarqlik ko'rsatishlari mumkin. V. M. Bexterev bolalarda musiqiy eshitishni rivojlantirish rasmdan ko'ra ta'lim jarayonida kam emas, balki katta rol o'ynashi kerak deb hisoblardi, chunki musiqa yoshligidan estetik hissiyotni uyg'otishga

qodir.

V.M. Bexterevning fikriga ko'ra, erta bolalikdan boshlab musiqiy ta'lim berish masalasini batafsil ishlab chiqish muayyan darajada estetik va o'z-o'zidan inson shaxsining axloqiy rivojlanishiga bog'liq.

M.Ya. Basov, N. G. Aleksandrova, N. A. Veltugina, A.V. Keneman, Ye. I. Zolkina va boshqalar musiqaning bolalarga ta'siri va uning estetik, aqliy va jismoniy tarbiyadagi ahamiyati haqida yozgan.

M. Ya. Basov bola shaxsini o'rganish ma'lum ma'noda musiqaga orqali amalga oshiriladigan motorikaning bunday maxsus shakliga cho'zilmasa, to'liq bo'lmashiga ishora qildi. Faqat harakatlarni o'rganishda emas, balki tartibga solish jarayonlarini o'rganishda ham bo'shliqlar bo'ladi va ular musiqaga ta'sirida juda aniq ochib beriladi. Insonda bolalikdan umumiy musiqiylikni tarbiyalash kerak. Uning xususiyatlari:

1. Musiqaga hodisalarini tinglash, taqqoslash va baholash qobiliyati. Buning uchun elementar musiqiy-eshitish madaniyati, ixtiyoriy eshitish diqqati talab etiladi. Masalan, bolalar musiqaga tovushlarining eng soddaxususiyatlarini (baland va past tonlar, fortepiano va skripka tembr) taqqoslaydilar, musiqaga asarining eng soddaxususiyatlarini (qo'shiqning xor va xor, buyumdagi qismlar sonini va boshqalarni farqlaydilar), va tazod badiiy obrazlarning ifodaliliginini va boshqalarni farqlaydilar, va tazod badiiy obrazlarning ifodaliliginini qayd yeting (yakxaxon va g'ayrati, harakatchan - xorning yengil, davomli xarakteri).

2. Ijodkorlik qobiliyati. Masalan, bola yurgan odamning yurishini, og'ir harakatlanayotgan ayiqni yoki serg'ayrat sakrayotgan g'uyon o'xshatish uchun harakatlarni qidiradi.

Musiqaga bolalarning aqliy qobiliyatlarini faollashtirish vositasidir, chunki uni idrok etish diqqat, kuzatish va aqlni talab qiladi. Bolalar musiqaga tinglaydilar, tovushlarni bir-biri bilan taqqoslaydilar, badiiy obrazlarning xarakterli semantik xususiyatlarini qayd etadilar va asar strukturasi tushunishni o'rganadilar. Siz tinglagan musiqaga haqida subhat ilk umunlashma va qiyoslashlarni amalga oshirishga o'rgatadi: bolalar asarning umumiy xarakterini aniqlaydilar, adabiy matnning musiqiy vositalar bilan qanday ifodalanishini qayd etadilar.

Musiqaga san'atning boshqa shakllari kabi hayot hodisalarini ham aks ettirar ekan, u ham bilish qiymatiga ega.

Musiqaga bolaning axloqiy qiyofasini shakllantirishga yordam beradi. Masalan, Vatan haqidagi qo'shiqlar vatandashlik tuyg'usini uyg'otadi; davra raqslari, turli xalqlarning qo'shiqlari ulqlarni kengaytirish, xalqaro tuyg'ularni mustahkamlash. Jamoaviy qo'shiqlar, raqslar, va o'yinlar, bolalar umumiy kayfiyatda qo'lga bo'lsa, do'stlik hissiini mustahkamlash, jamoa va hamdardlik. Musiqaga harakat bilan chambarchas bog'liq. Musiqaga va harakat motorikani shakllantirish va ritmik tayyorgarlikning asosiy vositasi hisoblanadi. Badiiy obraz musiqiy ifoda vositalarini birlashtirib, almashtirib yetkaziladi. Harakat ham o'z vaqtida joylashgan: uning xarakteri, yo'nalishi o'zgaradi va qurilish namunasi ochildi. Musiqadagi kontrastlik va takrorlanuvchanlik harakatdagi o'xshash xususiyatlarni uyg'otadi. Oddiy ritmlar va aksentlar qarsak va oyoqlarni topillatish bilan ko'paytiriladi. Dinamik templi harakat intensivligi, tezligi, amplitudasi va yo'nalishining o'zgarishi orqali uzatiladi. Harakat musiqaga parchasini to'liq idrok etishga yordam beradi, bu esa, o'z navbatida, harakatga alohida ekspressivlik bag'ishlaydi. Musiqaga va harakatning bu o'zaro munosabatida oldingisi yetakchi o'rinni egallaydi: musiqaga bilan boyitilgan harakat badiiy obrazlarni ifodalash vositasiga aylanadi.

B.M. Teplov ta'kidlaganidek, musiqani har qanday to'laqonli idrok etish «yasashni», shu jumladan turli «tanaviy» hodisalarini nazarda tutuvchi faol jarayondir. Shuning uchun musiqani idrok etish doimo eshitish-harakat jarayonidir.

Logopedik yordamga murojaat qilish vaqtida nutq patologiyasi bo'lgan maktab o'quvchilari, o'smirlar va kattalar ma'lum darajada musiqiy madaniyatga va musiqaning tabiatini ularning harakatlari bilan yetkazish qobiliyatiga ega (kamida umumiy ma'noda: turli raqslarning harakatlari-pol'ka, val's, tango, twist va boshqalar). Shuning uchun logoritmik mashg'ulotlarda o'quvchini ko'tsatib tushuntirgandan so'ng musiqaning eshitish idrokini jismoniy harakatlarga aylantira oladilar - musiqaga jo'rtingining o'zgaruvchan tempiga qarab qadamni tezlashtirib yoki sekinlashtirib boradi.

Bu odamlar o'z tanalarini yetarli darajada nazorat qiladilar, ular qarsak chalish, qadamlar bilan pianinoda ijro etilgan asarning ritmik naqshini ozmi-ko'pmi aniq takrorlashlari mumkin. Tana nazoratidagi kamchiliklar bo'lishi mumkin: harakatning qat'iqligi, ortiqcha kuchlanish yoki lanjlik va vosita apparatini tartibga sola olmaslik. Yetarlicha sezgir eshitish, moslashuvchan harakat apparati, ijodiy qobiliyat va ba'zi san'atkorlik iqtidoriga ega odamlar temp, metr va dinamik soylarning o'zgarishi bilan ajralib turadigan musiqaga yanada murakkab harakatlarni (masalan, to'p bilan) bajarishlari mumkin.

Musiqaga nutq patologiyasi bo'lgan odamlarning harakat holatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, shuning uchun ham umumiy musiqiylik kamayadi, ular alohida pianino tovushlarini yoki kichik musiqalarni ovozlari bilan takrorlashi, shuningdek, yuqori registrdan pastki qismga tovushlar yo'nalishini aniqlashi mumkin. Bir-ikki marta takrorlangandan so'ng ular harakatlarda idrok qilganlarini ifoda eta oladilar. Ritmik musiqaga va vosita vazifalari eng samarali hisoblanadi.

Ritm muntazamligi, tashkil etilishi, aylanishi va davriyligi bilan ajralib turadi. O'smirilar va kattalar ritmning umumiy qoliplarini ongli ravishda o'rganadilar. Maktabgacha yoshdagi bolalardan farqli o'laroq, ular o'qituvchi bilan birgalikda musiqaning ritmik suratini va uning mumkin bo'lgan harakat timsolini tahlil qiladilar. Musiqani ongli ravishda idrok etish va uning vosita ifodasi bilan musiqaga va harakatning insonning hissiy-irodaviy sohasiga ta'siri istisno qilmaydi, chunki musiqiy ritm hissiy nafaqat motorli, balki hissiy xususiyatga ega. Insonning his-tuyg'ulariga nafaqat musiqaga parchasining mazmuni, balki uning kuyi va uyg'unligi ham ta'sir ko'rsatadi. V. A. Grinerning obrazi ifodasiga ko'ra, kuy-musiqiy fikr bo'lib, uning mazmuni bir ovoza ifodalanadi. Uyg'unlik-bir vaqtda tovushda ohanglarning tabiiy birligini, musiqaviy fikrning kuy bilan uzviy bog'liq bo'lgan turli akkord balandlikdagi tovushlar birligidagi ko'p jarangli ifodasidir. Musiqiy asarning ohangdorligi va uyg'unligi, hayajonli hissiyot, uning motorli ritmik ifodalanishiga zamin yaratishi tabiiy. Inson o'z irodasi bilan butunlay tartibga solingan harakatlarni ishlab chiqarishga qodir bo'lgan yagona tirik mavjudotdir. Shuning uchun

maktab bolalari (o'smirilar) va kattalarida ritmiklik o'z harakatlarini zamon va makonda o'z xohishiga ko'ra va tashqaridan keladigan talablarga muvofiq o'zgartirish qobiliyati sifatida qaratilishi lozim. Umuman insonning nutq va harakat tizimlari shakllanadi. Nutq patologiyasi bo'lgan kishilarda bu tizimlar patologik shartli reflekslar asosida faoliyat ko'rsatadi. Nutqning zaif patologik stereotiplari va harakat tizimi tuzatish ishlarining samaradorligini kamaytiradi. Shuning uchun davolash va o'quv faoliyati majmuasida logoritmika nutq buzilishi sodir bo'lgan «asos»ni yo'q qilishga yordam beradi va nutq va umumiy harakat funksiyalarini normalashtrishga yordam beradi.

Musiqaga kattalar (o'smir, maktab o'quvchisi) o'z shaxsiyatidagi ijobiylikni aniqlashga yordam beradi, bu esa nutq terapiya, psixoterapevt yordami bilan nutq va nutq buzilishlarini bartaraf etishga yordam beradi. Musiqaga haqida subbatlar, musiqaga tinglash, muayyan mavzuni muhokama qilish va uni san'atning har-xil turlarida (musiqaga, rasm, balet, she'rriyat va boshqalar) mutaxassisga mazmunli korreksion dars qurishga yordam beradi. Bir tomondan, bunday bahs-munozaralarning materiali darsning tabiiy asosiga aylanadi, ikkinchi tomondan, nutq va mulqot jarayonlari tarbiyalanadi. Musiqaga yoki musiqaga bilan bog'liq faoliyat insonning butun aqliy qiyofasiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, chunki ko'pincha musiqaga yordamida odam o'zi uchun qiyin bo'lgan muammolarning yechimini topadi, aynan uning yordami bilan shaxsiyatdagi ijodkorlik aktualashirilgan musiqani anglaydi. Kattalar bilan korreksion ishlarda (va ayniqsa o'smirilar bilan) boshqalar bilan to'g'ri (talabchan va shu bilan birga tejamkor) munosabatlarni yaratish logoterapiyaning eng samarali vositalaridan biridir.

Musiqaga maktab o'quvchilari, o'smirilar va kattalarning harakat sohasini rivojlantirishda yetakchi o'rinni egallaydi. Ular musiqaga harakatni bajarib, muayyan obrazni aqlan ifodalaydi, uni o'ziga xos tarzda, yangicha, o'zgacha bog'lanishlarda qayta ishlab, rag's elementlarini birlashtirib, shaxsning xarakterli harakatlarini uzatadi. Ijodiy tasavvur ana shu tarzda tug'iladi va namoyon bo'ladi. Ritmik harakatlarni insonni musiqaga mazmunini boshdan kechiradi va bu ijro

sifatiga ta'sir qiladi. Musiqaga ritmik harakatlar tashqi qo'zg'atuvchiga o'z vaqtida, ongli javob berishni, bir harakattan ikkinchi harakatga o'z vaqtida o'tishni va tez va aniq to'xtash qobiliyatini talab qiladi. Shunday qilib, ritm harakatida o'zgaruvchan ritmik mavzularni o'tkazish kattalar (o'smirlar, maktab o'quvchilari) uchun ritmik tayyorgarlikning asosiy usuli bo'lib, ritm tuyg'usini rivojlantirish va takomillashtirish yo'lidir.

Kattalar bilan musiqiy ritm (temp, belgi, shakl) xususiyatlarini, musiqiy parchaning dinamik to'yinganligini, keyin — frikasiyaning o'ziga xosligini, ritmik surat detallarini, panjaralar o'lchamini o'rganamiz. Mashg'ulotda musiqi asarining tempiga misollar keltiriladi: tez, mo'tadil va juda sekin - va ularning belgilari (italyan tilida): iagro — juda sekin, keng, uzoz; adagio - sekin, yumshoq, tinch; lento — sekin; andante — juda sekin, shoshilmay; moderate) — mo'tadil; allegretto — juda jonli; vivace — tez, jonli; presto — juda tez, tez, shoshib. Tempda bargzorlik tarbiyalanadi (ayniqsa, maktab o'quvchilarida), chunki bu malakani o'rganish juda qiyin — musiqani to'xtatgandan so'ng o'quvchilar harakatini tezlashtirishga moyil bo'ladi. Shuningdek, bir sur'atdan ikkinchisiga o'tishni o'rgatish, asta-sekin tezlashadigan yoki sekinlashadigan harakatlar ustida ishlash kerak. Keyin bemorlar musiqaning dinamik ohanglarini va tegishli terminlarni o'rganadilar: forte-baland, kuchli; mezzo-forte-o'rta hajm; piano -sokin, zaif; fortissimo - juda baland va hokazo.

Harakatning turli darajadagi keskinligi yoki bo'shashishi, har xil hajm, asta-sekin yoki to'satdan tezlashishi yoki sekinlashishi musiqiy tovushning dinamik tebranishlariga bog'liq. Musiqi gimnastika mashqining baquvvat, serg'ayratilgini, rags qadamining yengilligi va inoyatini, mashqdagi imo-ishoraning tinch va siliqligini ko'rsatadi va ta'kidlaydi. Bir xil mashqni turli temp va sifatlari musiqaga bajarish foydalidir. Musiqaning xarakter va dinamik tuslarini uzatishda mashq qilish sof gimnastika mashqlari, masalan, barmoglar va qo'llar uchun to'p bilan mashq qilishdan boshlanadi. Musiqi tinglashda kattalar (o'smirlar, maktab o'quvchilari) umumiy jihatdan o'tishning qurilishi, tuzilishi, katta tugallangan qismlarning mavjudligi va kichiklarini aniqlaydilar. Musiqi asarlarining shakli

va jumlasii harakat va harakatning bo'linishi va taqsimlanishi ustida ishlash uchun boy imkoniyatlar beradi. Musiqi asarining boshi va oxiri harakatning boshi va oxiriga mos kelishi kerak. Mashg'ulotda kattalar o'z harakatlari bo'laklarga, "iboralarga" bo'lishga, ularning fazoviy va vaqt ko'lamini, nisbatini o'rnatishga o'rganadilar. Musiqiy shaklda bo'lak, nuqta, gap, so'z birkimasi bo'ladi. Harakatni qurishda musiqaning bir xil qismi bir xil harakat yoki harakatlar bilan bir xil umumiy xususiyat bilan chambarchas bog'langan bo'lishi kerak. Agar musiqi asari yagona, to'liq musiqiy g'oya bo'lsa, «qism» tushunchasi «davr» tushunchasiga to'g'ri keladi. Bir davr ichida katta bo'linish «gap», kichigi esa «ibora» deb ataladi. Iboralar mantiqan bog'langan. Musiqiy mavzu tuzilishiga asoslangan harakat qurishda bu bo'laklarni tanlash «frikasiya» deb ataladi. Logoritmik mashg'ulotlarda musiqiy misollar birinchi navbada tinglash uchun beriladi, ular o'z ichida bo'linmagan. Vazifa-harakatingizning boshi va oxirini musiqiy misolning boshi va oxiri bilan aniq bog'lash, musiqiy fikr oqimi bilan chegaralangan vaqt ichida ushlab turishdir. So'ngra davr ichida aniq belgilangan bo'linmalar bilan misollar keltiriladi. Harakat musiqiy fikr ichidagi diseksiyani shunday aks yettirishi kerakki, har bir gap yoki ibora shu musiqiy segmentning boshi va oxiriga to'g'ri keladigan yagona harakatga mos kelsin. Musiqiy shakl va ifodalar ustida ishlash fazoviy harakatlarni rejalashtirish, musiqaning qismlari va iboralarni vaqtinchalik taqsimlash va insonning yoki odamlar guruhining joyida harakatning fazoviy taqsimlanishi o'rtasidagi aloqani o'rnatish imkonini beradi.

Urg'u musiqiy nutqni bir qator teng o'lchamli segmentlarga metrlarga ajratadi. Musiqiy nutqning metrik bo'linishi har doim ham uning ichki, mantiqiy va semantik bo'linishi bilan mos kelmaydi. Musiqada metrik davrlikning qat'iy namunasi harakatni aniq hisoblash, jamoaviy harakatning to'liq izchilligiga erishish va bir vaqtning o'zida bir nechta turlicha harakatlarni bajarish vazifasini belgilash imkonini beradi. Metrik urg'u musiqiy nutqni turli darajada bo'lgan taktilarga ajratadi. Takt hajmini aniqlash uchun asosiy harakat birligini belgilash kerak, ya'ni ma'lum bir musiqiy harakatning eng xarakterli bo'lgan davomiyligi va keyin bunday birliklarning sonini

bir marta ta'kidlanadigan paytdan keyingi songacha sanang. Demak, choralarni asosiy harakat birligi sifatida olib, ikkita shunday birlikni sanasak, o'icham, yoki metr, birliklar 3 bo'lsa, o'icham (takt) $3/4$ va hokazo bo'ladi.

O'ichamlar oddiy va murakkab bo'ladi. Oddiyliklari faqat bitta zarba, yoki kuchida, uzun takt $2/4$, $3/4$, $3/8$. Murakkablari birlashgan ikki yoki undan ortiq taktlardan iborat: $4/4$ ikki taktlar birligini $2/4$

Bu ma'lumotlar katta yoshdagi o'quvchilar mashg'ulotlarida beriladi. Ularni o'zlashtirgandan so'ng «metr» mavzusidagi tadqiqot musiqi parchasining hajmini aniqlashdan boshlanadi. Birinchidan, musiqiy harakat birligi topiladi, taktning boshlanishi qadam yoki qarsak bilan belgilanadi, taktning ulushi sanaladi va hajmi aniqlanadi. So'ngra o'quvchi sherigiga nisbatan kechroq taktga kirishib harakatni boshlab harakatga kirishishni o'rganadi; tanish kuylar hajmini aniqlaydi; harakat hajmiga ko'ra bajaradi.

Keyingi mashg'ulotlarda o'quvchilar, o'smirlar va kattalar musiqi parchasidagi tovushlar har xil ekanligini bilib oladilar: ba'zilar uzunroq, boshqalari qisqaroq — va bir nechta munosabatlarda (2; 4; 8) bo'ladi. Kuyni tashkil etuvchi qisqa va uzun tovushlarning turli birliklari kuyni «ritmik qolipi» deb ataladi.

Musiqi parchasining ritmik namunasi turli hajmdagi va davomiylikdagi harakatlarni bajarishga yordam beradi. Koptok, yurish, yugurish, tanani aylantirish, qo'llarni silkitish va boshqa harakatlar orqali uzatiladi. O'rganangizdek, musiqaning ritmik namunasi gimnastika, raqs va nihoyat erkin harakatlarda ifro etiladi. Musiqaning kichik ritmik qolipi harakatga tarjima qilinganda kattalashadi, chunki harakat o'zining ritmik qolipini o'rnatadi, bu ritmiklikka faqat asosiy xususiyatlardagina to'g'ri keladi.

2. BOLALAR, O'SMIRLAR VA KATTALARNING MUSIQIY-RITMIK VA LOGORITMIK TARBIVASINING VAZIFALARI

Musiqiy-ritmik va logoritmik ta'lim sog'liqni saqlash, tarbiyaviy, estetik, tarbiyaviy va korreksion vazifalarni hal etishga qaratilgan.

Sog'lomlashtiruvchi vazifalarni hal etish nutq patologiyasi

bo'lgan bolalarning jismoniy holatidagi o'sha og'ishlar va kamchiliklardan kelib chiqadi, ular nutq buzilishlarining yuzaga kelishida yo moyillashuvchi omillar, yoki u bilan bog'liq holda og'irlashadi. Logoritmik mashg'ulotlarda alohida e'tibor rinolaliya (ochiq rinolaliya belgilari bo'lgan bolalar), dizartriya, alaliya, duduglanish va funksional dislaliya turli shakllariga ega bo'lgan bolalar salomatligini yaxshilashga qaratilishi lozim. Masalan, rinolaliya bilan og'rgan bolalar diafragma nafas olishni rivojlantirishi, diafragma muskullarini, qorin pressini va qovurg'alararo muskullarni mustahkamlashi kerak. Bu bolalarda nafas olish va ovoz mashqlari halqum, halqum va yumshoq tanglay mushaklarini mustahkamlaydi. Bu og'iz bo'shlig'idagi operatsiyalar uchun qulay sharoit yaratadi, shamollash kasalligining oldini olishning bir turi bo'lib xizmat qiladi. Dizartriyal bolalar uchun logoritmik ta'sir dozalanaadi. Shifokor va logoped dizartriyaning mexanizmi va alomatlariga qarab, har bir holatda mushak guruhlarini qanday darajada, qanday jismoniy faoliyat bilan rivojlantirishi kerakligini aniqlaydi.

Ta'lim vazifalari bolaning yetakchi faoliyati va bolalar bog'chasida yoki boshqa maxsus nutq muassasasida bolalarni o'qitish va tarbiyalash dasturini hisobga olgan holda hal etiladi. Bu muammolarni hal etish uchun boy material dasturning nutqni rivojlantirish, atrofdagi tabiat bilan tanishish va o'yin faoliyati bo'limlarida mavjud.

Maktabgacha ta'lim dasturi doirasida estetik muammolar ham hal etiladi. Ular bolaning yoshiga qarab farqlanadi, chunki 3 yoshda musiqani idrok etish va tushunish 7 yoshdan farq qiladi. Musiqiy va logoritmik material yoshga qarab mashg'ulotlar uchun tanlanadi.

Shaxslar bilan mashg'ulotlarda estetik muammolarni hal qilish, insonning estetik ko'rinishini va kredoni yaxshilash yoki zarur bo'lganda, nutq terapiya va kattalar talabalari tomonidan muammoni birgalikda muvaffaqiyatli qilishdan keyin ularni o'zgartirishni o'z ichiga oladi. Bunday holda, bemorning estetik didini shakllantirish yoki yanada boyitish nafaqat logopedga, uning intellekti, bilimiga, balki o'quvchiga ham bog'liq: musiqi uning ma'naviy dunyosiga yaqinroq, musiqi unga ishonch beradi va hokazo. Mashg'ulotlar uchun musiqiy

kompozitsiyalarni tanlash logopedlar va o'quvchilarning birgalikdagi sa'y-harakatlari bilan amalga oshiriladi.

Logoped bolalarning hayotini boshqaradigan axloqiy me'yorlarga befarq emas. Musiqiy mavzulardagi suhbatlar, munozaralar, bahslar, yuksak fuqarolik, vatanparvarlik, insoniylik bilan ajralib turadigan turli bastakorlarning ishlarini tahlil qilish, (salbiy, ijobiy) estetik qoidalarni shakllantirish yoki aniqlashga, keyinchalik, kerak bo'lsa, ularni tuzatishga yordam beradi. Musiqaning o'ziga xosligi shundaki, u insonga asta-sekin, beixtirob ta'sir etadi. Bu o'qituvchi bemor bilan ularning axloqiy xarakteri haqida darhol ochiq munozaraga kirishmasdan, tinglash va tahlil qilish uchun zarur musiqiy kompozitsiyalarni maqsadga muvofiq tanlash imkonini beradi. Va faqat asta-sekin hayotning to'g'ri ko'rinishini, odamlar o'rtasidagi munosabatlarni, nutq tanqisligini tasdiqlash uchun.

Tarbiyaviy vazifalarni hal etish o'zaro yordam, vazifalarga mas'uliyatli munosabat, mustaqil bo'lishga mo'ljallangan. Mashg'ulotlarda bolalarning birgalikdagi harakatlaridagi kichik muvaffaqiyatlarni ham rag'batlantirish kerak: qo'shiq, raqs, qurilish, ochiq o'yin va boshqalar. Jamoatchilik tuyg'usining tug'ilishi va rivojlanishi nutq buzilishi bo'lgan bolaga ijobiy ta'sir qiladi, bilvosita uning xulq-atvorini normalashtirishga, boshqalar bilan munosabatlarni to'g'ri yo'lga qo'yishga yordam beradi. Maktab o'quvchilari, o'smirlar va kattalar bilan ishlashda tarbiyaviy vazifalar turlicha hal etiladi. O'quvchilarga nisbatan ta'lim maktab o'quv dasturiga asoslangan logoritmika darsi doirasida amalga oshiriladi va logoritmik mashg'ulotlarda va mikroosial muhitda talablar birligi bilan qo'llab-quvvatlanadi. O'smir va kattalarga nisbatan ta'lim xarakter, ta'lim, aqliy qobiliyat, mutaxassislik, qobiliyat va qiziqishlarni hisobga olishga asoslanadi. Logoritmik mashg'ulotlarning qurilishi va mazmuni faqat o'quvchilarning ma'lum kontingentiga qaratilgandagina samara beradi.

Bolalar bilan logoritmik mashg'ulotlarda korreksion vazifalar nutq patologiyasi bo'lgan bolaning xulq-atvori va shaxsini tuzatish bilan chambarchas bog'liq holda hal etiladi. Ma'lum yoshdagi bola psixologiyasini bilmasdan turib, nutq buzilishi natijasida yoki undan

oldin sodir bo'lgan o'sha og'ishlar bolaga to'g'ri ta'sir ko'rsatish mumkin emas. Shuni ham yodda tutish kerakki, har qanday tuzatish rivojlanayotgan boshlanishi bo'lishi kerak. Bu muhim ahamiyatga ega, chunki nutq buzilishi shakllanayotgan shaxsda paydo bo'ladi va rivojlanadi. Nutq buzilishlari (majburiy emas, lekin) ko'pgina ruhiy jarayonlarning shakllanishiga ta'sir qilishi mumkin: fikrlash, xotira, idrok, diqqat va aqliy faoliyatni o'z-o'zini tartibga solish qobiliyati. Tuzatuvchi logoritmik mashqlar bir tomondan, buzilgan funksiyalarni tuzatishi va boshqa tomondan-bolaning funksional tizimlarini (nafas olish, ovoz funksiyasi, ritikulator apparati, eshitish va hokazo), ya'ni nutqning funksional tizimini va nutqsiz ruhiy jarayonlarni rivojlantirish.

Kattalar, o'smirlar va maktab bolalarini logoritmik tarbiyalashning korreksion vazifalari ularning nutq buzilishiga, o'ziga shaxs sifatida va atrof-muhitga ongli munosabati darajasida hal etiladi. O'quvchilar o'zlari bilan olib boriladigan mashg'ulotlarning zarurligi va foydalligini anglaydilar, bu esa o'z nutq va motorikasi bo'yicha mustaqil ishlarini o'z faoliyatlarini ma'lum darajada o'z-o'zini tartibga solishlarini belgilab beradi. Nufusga bo'lgan munosabat qanchalik ongli bo'lsa, uni bartaraf etishga intilish shunchalik to'liq bo'ladi, faoliyatni ixtiyoriy o'z-o'zini tartibga solish darajasi shunchalik yuqori bo'ladi. Tabiiyki, o'qituvchi (logoped, ritmist) va psixoterapevt talabalar, ayniqsa, o'smirlar va maktab o'quvchilari uchun, mustaqil ish tashkili muvaffaqiyat va muvaffaqiyatsizliklar sabablarini tahlil yordam, nutq va harakat ko'nikmalarini o'zlashtirish va odamlar bilan mulohaza paytida ularni ishlash muvaffaqiyat ishonch uyg'otish.

Bu yoshdagi kishilar bilan ishlashda korreksion vazifalarni hal etish bir qancha nutq buzilishlarini bartaraf etish ketma-ketligini ongli ravishda aniqlashni ham o'z ichiga oladi. Masalan, maktabgacha yoshdagi duduglanish bolalarda tovush-talaffuz buzilishlari nutqning sur'ati va ritmini normalashtirish bilan parallel ravishda bartaraf etilgan va ba'zi hollarda mustaqil nutqning silliqiligi ustida ishlashdan oldin, katta yoshdagi duduglanuvchi bolalar birinchi navbada nutq buzilishlaridan nimani bartaraf etishni tanlashlari kerak: duduglanish yoki tovush talaffuzining buzilishi, buzilishlarga og'irliq munosabatga

qarab.

Savol va topshiriqlar

1. Bolalar, o'smirlar va kattalarga musiqiy va ritmik ta'sirlarning mohiyati nimada?
2. Insonning nutq va umumiy harakat funksiyalarining rivojlanishida musiqaning o'rni qanday?
3. Musiqani idrok etishda va harakat ma'nolarni tasvirlab berish.
4. Maktabgacha va maktab yoshidagi bolalar, o'smirlar va kattalar bilan ishlashda musiqiy va ritmik tarbiya muammolarini hal etishning o'ziga xos xususiyatlari nimalardan iborat?
5. Musiqiy ritmi tavsiflang.

IKKINCHI BOB. LOGORITMIKANING VOSITALARI

1. LOGORITMIKANING UMUMIY XUSUSIYATLARI

Logoritmikaning vositalari: turli yo'nalishlarda yurish va marsh; nafas olish, ovoz va artikulyatsiyani rivojlantirish mashqlari; mushak tonusini tartibga soluvchi mashqlar; diqqatni faollashtiruvchi mashqlar; sanoq mashqlari; musiqa jo'rligisiz nutq mashqlari; musiqa hajmi yoki metr tuyg'usini shakllantiruvchi mashqlar; musiqa tempini shakllantiruvchi mashqlar; ritmik mashqlar; qo'shiq aytish; nutq buzilishi bilan odamlarning mustaqil musiqiy faoliyati; o'yin faoliyati; ijodiy tashabbusni rivojlantirish mashqlari; yakuniy mashqlar. Logoritmik vositalar musiqiy ta'lim sohasida o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'ladi, lekin ular asosan neyropsixiatrik va logopedik muassasalarida davolash va pedagogik usul sifatida qaratiladi. Bu turdagi ishlarning barchasini qurishning asosiy tamoyili harakatning musiqa bilan chambarchas bog'liqligidir. Musiqa o'zining katta emosional ta'siri, ifodali vositalarga boyligi bilan harakat texnikasi va mashqlar tabiatini cheksiz diversifikatsiya qilishga imkon beradi.

Logoritmik vositalardan foydalanishning quyidagi tamoyili nutq materialini ularga majburiy kiritishni nazarda tutadi. So'zni turli shakllarda kiritish mumkin: bu qo'shiq matnlari, xor, kuylash orqali drammatizatsiya, ma'lum mavzudagi sahna ko'rinishi, jamoa bo'lib harakat o'yinlarini o'ynash, boshlovchining ssenariysi va boshqalar. So'zning kiritilishi musiqa va she'r ritmiga asoslanmagan bir qator mashqlarni yaratishga imkon beradi, bu esa harakatlarning ritmiga yordam beradi.

Logoritmika vositalari asta-sekin murakkab ritmik, logoritmik va musiqiy-ritmik mashqlar va mustaqil vosita, musiqiy va nutq patologiyasi bo'lgan odamlarning nutq faoliyatiga asoslangan vazifalar tizimi sifatida namoyon bo'lishi mumkin.

2. TURLI YO'NALISHLARDA YURISH VA MARSH

Ushbu logoritmika vositalarini V. A. Griner «kirish mashqlari» deb atagan. Ular bolalarga aylana bo'ylab yolg'iz, juft bo'lib va guruh bo'lib yurish, turli narsalarni aylanib o'tish, yaqinlashib

kelayotgan yurish paytida to'qnashmaslik, berilgan yo'nalish bo'ylab harakatlanish, yo'nalishlar bo'ylab harakatlanish, yurish orasidagi bir xil masofani kuzatish, shuningdek, boshlang'ich darajalari o'lgachlar, ustunlar, qurilish va boshqa ko'nikmalarni o'rgatishlari kerak. Bola bo'sh joy va jamoani, o'ng-chap yo'nalishda, burilishlarda, orgaga yurishda, markazga yuzma-yuz va hokazolarda harakat qilishni o'rganadi. Harakatning fazoviy xarakteristikasiga dastlabki holat, jism va uning qismlarining harakatdagi holati va harakat traektoriyasi kiradi.

Mashg'ulotlarning boshidan boshlab kirish mashqlari turli xil harakat va nutq sur'atini ta'minlaydi, shuning uchun siz bolalar (kattalar) e'tiborini musiqaning yetakchi rolliga yo'naltirishingiz kerak.

Yurish har bir mashg'ulotga kiritiladi. Bu tabiiy harakat shakli va ayni paytda koordinasiya qilish juda qiyin. Nutq buzilishi bo'lgan bolalarda, ayniqsa, kichik yoshda (4-5 yoshgacha) yurish vaqtida harakatlarni muvofiqlashtirishda ba'zan quloqlik kuzatiladi. Ular oyoqlarini keng yoyishadi, ularni aralashitirib yuborishadi, yurishda beqarorlik, harakatlarning sekinligi bor. Birinchi sinf o'qituvchisi bolalarning bargoroligi, oyoqlarini o'rta chiziqqa yaqinlashtirib bo'yish, shu bilan yonma-yon tebranishlarni kamaytirish va yurganda oyoqlarini ko'tarish ko'nikmasini shakllantira boshlaydi. Buning uchun mashqlar ob'ektlar ustidan qadam tashlash uchun ishlatiladi: tayvoqlar, argonlar, kublar, polga yotqizilgan zinapoyalar va boshqalar. Bargorotlik mashg'ulotlari amaliy hayotda zarur bo'lgan ob'ektlar orasidagi yurishda yo'nalishni ko'proq yo'naltirishga o'rgatish imkonini beradi. Mashg'ulotlarda siz quyidagi yurish turlaridan foydalanishingiz mumkin:

- 1) ikki argon bilan belgilangan yo'lda alohida;
- 2) guruh bilan;
- 3) baraban sadosi ostida zalning qarama-qarshi devori tomonida guruh bilan;
- 4) zalni aylanib guruh bilan;
- 5) aylana qilib qo'yilgan argon bo'ylab to'da bo'lib: bolalar shaxdam qadam tashlashadi, onda-sonda nog'ora uriladi (yoki marsh

sadolari), to'xtaganlaridan so'ng bir-birlariga yuzlanib, argonni olib tashlaydilar;

6) zal bo'ylab joylashtirilgan argon ustidan qadam bilan zalning qarama-qarshi devori tomoniga guruh bo'lib;

7) bir doira ichida argon bo'ylab birin-ketin (bu bolalarni bir vaqtning o'zida bir ustunda yurishga tayyorlaydi);

8) birin-ketin chap qo'lingiz bilan argonni ushlab turing. Do'mbira tovushiga pedagog (keyin bola) bolalarni aylana bo'ylab yetaklaydi, harakati «u-u-u» tovushlari bilan birga olib borishi mumkin»

9) Bolalar shunday bog'langanki, chapdan o'ngga yurganda ular doira ichida bir oz buriladi, har bir bolaning o'ng qo'li oldinda bo'lishi kerak, u chap qo'lini orgaga ketayotganga beradi;

10) polga to'shalgan taxta bo'ylab. Taxtadan oyoq uchida yengil sakraladi;

11) polda parallel joylangan tayog ustidan. Besh-oltita tayogcha bir-biridan 35-40 sm masofada qo'yiladi. O'qituvchi harakati ko'rsatib, tayoglar ustidan qadam tashlaydi, tizzalarini baland ko'tarib, keyin bolalar buni bajaradilar.

Bir bola qadam tashlashni tugatsa, ikkinchisi uni boshlaydi. O'qituvchi bolalar e'tiborini tayogchaga qadam qo'yib, uni urib yiqita olmaslikka qaratadi;

12) yonboshlab, sport zali devorining pastki reykasini bo'ylab yon qadamlar (1 yoki 2 marta). Bola oyoqlari bilan pastki reykada, qo'li bilan reykani ustidan ko'kragi balandligida ushlaydi. Sport zali devori bo'ylab harakatlanib, oyoqlarini kichik, bir tekis qadamlarda harakatlanadi va bir vaqtning o'zida qadamlari taktida ko'kragigacha reykani tutadi;

13) bekatlar bilan aylana bo'ylab bir-birlarini orgalaridan. Bolalar tovush signallariga (nog'ora ostida, sanash va h.k.) qat'iy rioya qilgan holda o'qituvchiga ergashadilar. Yurishning vaqt oralig'larini har xil bo'lishi kerak, shunda o'quvchilar tovushga javob beradilar;

14) oyoq uchida. Bolalar qo'llari belda, boshlarini tik tutadilar. O'qituvchi bolalarning qomatiga e'tibor beradi, doira bo'ylab bir-birlarini izlaridan yurishadi, bir doiradan o'tgandan so'ng to'xtashadi.

oyolarini yerga bosishadi. Keyingi mashg'ulotlarda 2 yoki 3 marta doira aylanish mumkin;

15) birin-kekin qo'llarida bayroqlar bilan. Bolalar qadam taktida bayroqlarni erkin va keng silkitadi;

16) argonni qo'lda tutib, birin-kekin, yo'nalish o'zgarishi bilan. O'qituvchi yo'nalish o'zgariganda bolalarning burilishlari silliq, tinch va yurish sur'ati sekkin bo'lishiga ishonch hosil qiladi;

17) ko'tarilgan qitrali taxta bo'ylab. Bolalar qo'llarini yon tomonlarga ushlaydilar, taxtaning oxirida oyoq uchida sakrashadi, avvalida o'qituvchining qo'lidan ushlaydilar, keyin mustaqil;

18) kubiklar ustidan qadam tashlab. Besh yoki olti kub bir-biridan 35-40 sm masofada joylashtiriladi. Bolalar kubiklarni 2 yoki 3marta navbat bilan bosib o'tadilar;

19) narvon reykalari ustidan birin-kekin qadam tashlab. Har bir bola o'zi uchun qulay bo'lgani usulni qo'llaydi;

20) skameyka bo'ylab qo'llarni yon tomonda ushlab. Skameykaning oxirida bolalar qo'llarini tushirib, o'qituvchining qo'lidan ushlab sakrashadi;

21) argon bo'ylab birin-kekin yonboshlab, birlashtirilgan qadamlar bilan. Yurish masofasi – 3 m;

22) belanchak bo'ylab. Mashq muvozanatni ushlabga mo'ljallangan. Mashqni boshlashdan oldin o'qituvchi tebramayotgan belanchakni oyog'ini qo'yib olishi uchun bola tomonga egadi. Keyin pedagog bolaning qo'lidan tutib, tebranna stul bo'ylab yurishiga yordam beradi va darhol uni chetga olib, o'z o'rniga qo'yadi. Ayni paytda, keyingi bola tebranna stul yonida turadi tomonidan turgan, lekin uning navbai tezda yetib kelmaydi;

23) birin-kekin qo'llaridagi bayroqlar bilan, avval qo'llarning holatini o'zgartirib, so'ng bayroqlarni hilpiratib turadilar. Har bir bolaning ikkita bayrog'i bor. Bolalar orgaga va oldinga tana bo'ylab bayroqlarni silkitib yuradilar, to'xtaganlaridan so'ng, qo'llarining harakatlari bilan yuqori qismida bayroqlarni silkitadilar (2 yoki 3 doirada); keyin bayroqlarni keng qaychi shaklda hilpiratadilar, polga tushiradilar, polga tegadilar va hokazo;

24) polga joylangan navrondan birin-kekin yurishadi;

25) stullar orasidan birin-kekin. Bolalar pedagog (yoki boshlovchi) orqasidan zal o'rtasida 1 metr oralig'ida qo'yilgan 5 yoki 6 ta stulni aylanib yurishadi, shu tarzda 2 yoki 3 marta yurishadi;

26) birin-kekin «ilon» izi qilib, polga qo'yilgan argon ustidan qadam tashlash bilan. Argon to'g'ri polga joylashtiriladi. Pedagog (yoki boshlovchi) bolalarni argon bo'ylab yetaklaydi, uni «ilon» izida kesib o'tadi.

Qadam tashlashda, tizzalarni baland ko'tarib, qo'llarini erkin silkitishadi. 2 yoki 3 marta «ilon» izi yurishadi;

27) oyoq uchida va to'piqlarida qo'llar holatini o'zgarish bilan. Bolalar qo'llarini yuqoriga ko'tarib, gavdalarini tik tutadilar, oyoq burmoqlarida 15 soniya yuradilar, keyin to'xtaydilar, qo'llarini beliga qo'yib, 10 soniya davomida tovonlarida yuradilar;

28) polga joylashtirilgan taxta bo'ylab. Bolalar boshlarini baland tutib, qo'llarini uzaib yuradilar. Taxta oxirida qo'llar pastroq, tizzalarni biroz bukib, polga ohista sakrash;

29) birlashtirilgan qadamlar bilan yonboshlab argon ustida birin-kekin. Bolalar 3 yoki 4 m kichik qadamlarda yuradilar, sezilarli darajada oyoqlarini, qo'llarini ekin tushiradilar;

30) tizzalari baland ko'tarilgan holda birin-kekin (15 sek.gacha). Yurishda onda-sonda barabar (odamdagidan kamroq) zarbasi ostida davom etadi. Bolalar qo'llarini belbog'lariga, tirsaklariga orgaga, orgaga to'g'ri tortilgan, bosh ko'targan holda saqlaydilar;

31) 5 yoki 6 kubikni ustidan o'tib qadam va qavatda joylashtirilgan narvon rel'slar bilan birin-kekin (2 yoki 3 doiralar);

32) buktilgan doska bo'ylab yuqoriga va sakrash. Mashq 2 marta takrorlanadi.

Turti xil yurish turlari nafakat musiqaga bilan, balki so'zlar bilan ham birlashtiriladi.

Masalan, yurish:

a) oyog'ning ichki va tashqi tomonga qadam tashlashda:

Muz ha muz,

Muz ha muz,

Va muz ustida

Pingvin keladi.

Sirpanchiq muz,
Sirpanchiq muz,
Lekin pingving
Yiqilmaydi.

b) Muvozanatda:
Qargara muhim, burundor.
Kun bo'yi haykaldek turadi.

c) oyoq uchida:
Onam dam olishi kerak,
Onam uxlamogchi.

Men atrofida barmoq uchida yuraman
Uni uyg'otmayman.

d) tovonda:
Tuk, tuk, tuk, tuk.
Tuk, tuk, tuk, tuk.

Tovonimi ovozi eshitiyapti.
Mening tovonlarim yurayapti,
Meni onamga olib borishyapti.

Mashqlar

1) oyoqni tovonga qo'yish. ("ston xalq raqs kuyi. Mashq muallifi N. Sorokina).

Bolalar qo'l ushlashib doira bo'lib turadilar. Taktlar 1-8: yengillik bilan o'nga (chapga) yuguradilar. 2 sanog'ida 8-taktda doira bo'lib to'xtab, qo'llarini qo'yib yuboradilar. Takt 9: bellariga qo'llarini qo'yib, bolalar «bir» deganda yarim o'tirishadi, «ikki»da tekislanadi. 10 takt: «bir» deganda o'ng oyoqni oldinga qo'yib, tovonda turishadi, «ikki» deganda chap oyoqqa o'zgartiradi. 11-takt: chap oyoq bilan xuddi shu harakat. 12 takt: joyda uch qadam, keyin doiraga orqa o'girilib. 13 – 15taktlar: 9-11 taktlar uchun harakatlarni takrorlash. 16-takt: bolalar doira markaziga yuzlanadilar.

Mashq biyak bo'g'ini harakatlarining tiniqligini rivojlantiradi, bolalarni xalq raqs elementlarini bajarishga tayyorlaydi, musiqiy shakl hissiini rivojlantiradi (kuyning ikki zid bo'lmagan qismi o'rtasidagi farq).

2) to'xtash bilan yugurish (xayolan to'siq ustidan sakrash).

(Venger xalq kuyi. Mashq muallifi Ye. Dubanskaya).

Bolalar aylana bo'lib turadilar. 1-4 taktlarda: yugurish. 6 qadam qo'ygach, 4 – taktda «bir» deganda bir oyoqdan ikkala tomonga sakrab to'xtashadi («to'siq ustidan sakrab o'tish - «ko'lmak», «tosh», «o'yiq»). Prujinali yugurushi:

Yugurayotganda qo'llar erkin harakatlanadi: biri oldinga, ikkinchisi orqaga, to'xtab, qo'llar yon tomonlarga tarqaladi. Taktlar 5-8, 9-12, 13-16, 17-20, 21-24: shu harakatlarni takrorlash.

Mashq ritmik aniqlik va harakatlarning echliligini rivojlantiradi, musiqiy iborani his qilishni ta'minlaydi, uning oxiri aniq sakrash bilan belgilanadi.

3. NAFAS OLISH, OVOZ ARTIKULYASIYASINI RIVOJLANTIRISH MASHQLARI

Mashqlar logopediya bosqichlari va vazifalariga to'liq mos holda bajariladi. Ularning ko'proq qismi korreksion kurs boshida o'tkaziladigan mashg'ulotlarga kiritiladi. Nutq buzilishlarini muvaffaqiyatli bartaraf etish bilan korreksion kursning o'rtasi va oxirida ularning soni kamayadi, ammo bundan mustasno emas, chunki logoritmik va logopedik materiallardan foydalanishda uzluksizlik bo'lishi kerak.

Mashqlarning maqsadi nutq apparatining periferik qismlari faoliyatini normalashtirishga yordam berishdir.

Nafasni rivojlantirish mashqlari to'g'ri diafragmal nafasni, nafas chiqarish davomiyligi, uning kuchi va gradualligini rivojlantirishga yordam beradi. Ular qo'l harakatlari bilan birlashtirilishi mumkin (yuqoriga-pastga, yuqoriga-yon tomonlarga, yuqoriga-belga, yuqoriga-boshga va hokazo.), tana (o'ng — chap, oldinga yegitishlar, aylana aylanishlar), bosh (elkaga, ko'krakka, aylana buritishlarga). Misol uchun, oyoq uchida ko'tarilgan, qo'llaringizni yuqoriga cho'zing-nafas oling, to'liq oyoqqa, qo'llar belda -nafas oling. Qavdani o'ngga burish, yelka sathidagi qo'llar ham o'ng tomonga qayiriladi-nafas olinadi, boshlang'ich holatga qaytadi: gavda to'g'ri, qo'llar pastga tushiriladi — nafas chiqariladi.

Nafas, ovoz va artikulyatsiyani rivojlantirish mashqlari kuylash

va urg'ularni talaffuz qilishni gamrab oladi. Misol uchun, oyog barmog'lari ustida oshirish uchun, qo'llarini yuqoriga ko'taring-nafas, to'liq oyog uchun pasaytirish va uzoq vaqt davomida kamar ustiga qo'llarini qo'yib, birinchi bo'g'i ovoz ["C"] (yoki [" / "], ["P"], ["x"]) torting, keyin izolyasiya va turli kombinatsiyalarda unilar, keyin undoshlar bilan birga unilar. Keyingi-j nafas chiqarishda-ochiq bo'g'inli, yopiq, ikki va uch bo'g'inli so'zlarni talaffuz qilish; 3-4-5 so'zdan iborat iboralar. Iborani cho'zish uzoqroq nafas chiqarishni talab qiladi.

Ovoz ustida ishlash nafas chiqishdagi unli va undosh tovushlarning talaffuzidan boshlanadi. Mashqlar musiqaga jo'rliqida yoki musiqasiz bajariladi. Unilar ovoz maydonchasidagi o'zgarishlar bilan kuyalanadi. Agar bu mashq darhol ishlamas, ovoz maydonchasining o'zgarishiga erishish uchun "gumburlash" dan foydalanishingiz mumkin. Ovozning kuchi ovozlarni balandroq yoki jimjimador ovozda talaffuz qilish, musiqaga jo'rliqining mos kelishi yoki pasayishi bilan tarbiyalanadi. Ovozning davomiyligi nafas chiqarish davomiyligiga bog'liq. Ovozning ifodaliligi rivojlantirish uchun ohangdor qiroat foydalidir: she'rarni (kattalar uchun esa— nasriy matnlarni) tegishli musiqaga so'roq, undov, rag'bat va boshqa intonatsiyalar bilan o'qish.

Diksiya ustida ishlash nafas olish, vokal va artikulyasion mashqlar yordamida amalga oshiriladi. Birinchidan, ritmik musiqaga yoki o'qituvchi hisobi ostida o'quvchilar ovozsiz artikulyasiya bilan undoshlarni belgilaydilar, so'ngra ularni pichirlab va baland ovozda, yakkalab va 2, 3, 4 unilar qatorida, butun qatorni talaffuz qiladilar. Keyin, bor talaffuz, so'zlar aniq bir pichirlab tovushlarni talaffuz qiladilar ["r"], ["s"], ["f"], ["sh"] \ ("tayorlov bosqichi-po-PU-PU", "PAF-POF-PUF-pif", va hokazo) va baland ovozda, to'rtliklar, maqollar, so'zlar stress va nuqda tempining o'zgarishi bilan aytiladi.

Korreksiya kursining o'rtalariga kelib nafas olish, ovoz berish va artikulyasion mashqlar ochiq o'yinlar, dramaturgiya o'yinlari, sekin yurish, jaranglash, sanash va kuylash mashqlariga kiradi. Vokallar-kuyalarni so'zsiz kuylash foydalidir. Ovoz ketma-ketlikda so'ng ["u"], ["y"], ["a"], ["men"]. Keyin tarozilar kuyalanadi,

izchil ashtulaning yana bir turi — notadan yuqoriga yoki pastga qarab sirg'altuvchi tovush bilan ovoznining moslashuvchanligi va pog'onasini rivojlantiradigan tovush kiritiladi.

Siz ovoz qator rivojlantirish kerak. Jarangli ovozda yuqori (2000-3000 Hz) va past (700-800 Gs) chastotalar ifodalanadi. Yuqori formant darajasini oshirish (2300-2700 s) ovoznining kuchini va parvozini oshiradi. Mashqlarni tovushlar talaffuzi bilan boshlang ["a"], ["o"] unilar bilan. Ovoz o'rta registrda, bitta kalitda eshitiladi: mmmmmmmmmmm. Keyingi: ovozni Sonor undoshlariga ko'tarish va tushirish ["r"], ["h"] so'z va iboralarini talaffuz qilishda pauzalar bilan va pauzalarsiz. Masalan, "Ayiqcha" dramaturgiyasida niqobdagi ikki bola uchinchisidan-oyisidan: "ona asal bizga-ham, ona sut bizga-ham" deb so'raydi. Oyisi javob beribdi: "Ayiqcha senga ham, senga hamma narsa yetmaydi-mi". Oyimlar qochib ketib, yana baland registrda o'z iltimoslarini kuylaydilar, ayiq ularga panja bilan tahdid qiladi va past registrda javob beradi: "siz bu yerda, men-m, shuning uchun siz ham!"

Nafas olish, ovoz va artikulyasiyani tarbiyalash darslariga yekspressiv rangli, his-tuyg'ularni ifodalovchi, insonning irodali impulslari-quvonch, og'riq, g'azab, qo'rquv interjalarini kuylash va talaffuz qilish kiradi: "Ah! Oh! Uh! Osi! Al-Al-Al!>> va hokazo.

"Chivin" Mashqlari.

1. O'ng tizzangizda o'tirgan chivinni ko'ring, unga qarang, uni ushlang, Mushutingizda his qiling, mushutingizni qulog'ingizga qo'ying. Bir chivin uzoq tinglash. Nafas olishda qarang, chivininga taqlid qiling: "z-z-z". Chivinni ozod qiling, qo'lingizni oching, ko'zingiz bilan parvoz qiling va yana nafas oling.

2. Bir vaqtning o'zida ta'kidlangan hecelerde, ikkinchi, uchinchi, to'rtinchi va beshinchi barmog'larni qo'lining birinchi barmog'i bilan navbat bilan ulang. "Hushidan" so'zlari to'g'risida qo'llarini dam olish, ularni tomchi:

"Terak" mashqi.

Yozda qor. Issiq kun. Terak pastga tushib yotibdi. Pastga qarang, o'nga qarash, o'tirib, barmog'lar yumshoq dumalash harakatlari bilan bir oz pastga to'plash. Barmog'lar yengil harakatlari bilan to'plarni

qo'ldan-qo'lga harakatlantirish, unga zarba berish, yana ushlash va she'rni talaffuz qilish, qo'lingiz bilan o'tkazish:

4. MUSHAK TONUSINI TARTIBGA SOLUVCHI MASHQLAR

Bu mashqlar o'quvchilarga muskullarini o'zlashtirish, harakatlarini nazorat qilishni o'rganish imkonini beradi. Bu bo'lim mazmuniga mushak tarangligining katta yoki kichik kuchi tushunchalari sifatida "kuchli", "kuchsiz" tushunchalarining o'zlashtirilishi kiradi. Maktabgacha yoshdagi bolalar va boshlang'ich sinf o'quvchilari musiqa asbobining baland va sokin ovozi bilan birinchi navbada tik turgan yoki o'tirgan holatda tanishdilar va bayroqlar bilan yengil harakatlarni bajaradilar. Bayroqlar o'miga baraban, daftar, xalqa yoki tasmadan foydalanishingiz mumkin. Keyin mashq yanada murakkablashadi. Bolalar yurish, yugurish, sakrash jarayonida predmetlar bilan topshiriqlarni bajaradilar. Masalan, asbob kuchli eshritilganda bolalar aylana bo'ylab bayroqchalar hilpiratib yuradilar, jim bo'lgach, to'xtab, orqalariga yashirinadilar.

Turti tovushlarni ham qadamlar bilan ko'rsatish mumkin: baland tovushlar uchun bolalar to'liq oyoqqa, jim bo'lganlar uchun-oyoq uchida. Nihoyat, biz oyoqlar uchun bitta ovozni taklif qilamiz, ikkinchisi esa tovush kuchining o'zgarishi bilan bog'liq qo'llar uchun. Turti konstruksiyali mashqlar beriladi. Bu esa bolalarni jamoda ishlashga o'rnatadi.

Z. Ye. Punina tomonidan tavsiya etilgan mashqlar.

1) bolalar polda doirada turkcha o'tiradilar. Baland musiqada qo'llarining kaftlari bilan polga uradilar, sokin musiqada esa ularning oldida yengil koptokchalar yasaydilar.

2) bolalar chap qo'llarida buben bilan doira bo'lib turadilar, baland musiqaga — o'ng qo'llari bilan bubenga uradilar, sokin musiqaga bubenini o'ng qo'llarida olib, osongina silkitadilar.

3) baland musiqaga bolalar aylana, sokin musiqaga-oyoq barmoqlarida aylanib yuradilar, baland musiqaga-aylana, bayroqlarni silkitib, sokin musiqaga o'tadilar-to'xtab, bir tizzaga tushadilar va hokazo.

4) baland ovoza musiqa bo'yicha bolalar doira ichida juft-juft bo'lib, sokin musiqa bo'yicha-juftliklar ajralib, birin-кетин ketadilar. Baland musiqa chalishni qachon, ular yana juft birlashtirib.

5) bolalar 3-4 kishidan iborat guruhlariga bo'linadi. Uylariga (zal burchaklariga) boradilar. Har kimning o'ni ifodalovchi tayog'i bor. Baland musiqaga bolalar aylana-aylana otlarni birin-кетин minadilar, sokin musiqaga-aylarga boradilar. Baland musiqa qayta bilan - yana bir doira ichida sakrab.

Katta yoshdagi o'quvchilar, o'smirlar va kattalar uchun mashqlarning xarakteri qurilish shakli bilan murakkablashadi (tovush kuchini o'zgartirishda al'ternativ va guruhli intro).

6) Baland ovoz bilan qayta qo'ng'iroq qilish bilan hamma yana aylana bo'ylab uchma-uch yuradi.

7) ikkita doira hosil qiladi: tashqi doira (4-5 kishi) va ichki doira (7-8 kishi) (ichki aylana katta songa ega). Tashqi doiraga katta rezina yoki volleybol to'pi, ichki doiraga esa kichik rezina to'pi beriladi. Baland musiqa uchun tashqi doira o'zining katta to'pini tashlaydi.

Musiqaning sokin ovozi kichik koptok ichki aylana atrofiga uzatiladi va tashqi ko'ringanlar bu vaqtda harakatsiz to'xtaydi. Musiqaga ovozi bir bekatida, talabalar joylarni o'tish.

8) hamma bir davrada turibdi. "Birinchi-ikkinchi" uchun to'lov. Musiqaning baland tovushiga, qo'llarni ushlab, o'quvchilar aylana, musiqaning sokin tovushiga o'tadilar, ikkinchi sonlar o'rta kirib, ichki aylana hosil qiladilar.

Ikkala doirada ham oyoq barmoqlari turti yo'nalishlarda boradi. Musiqaga baland bo'lsa, ichki doira tashqi doiraga qaytib, katta doira hosil qiladi.

9) ularning oyoqlari bir-biridan yelka-kengligi tarqaldi bilan burcha, bir-biridan ikki qator, 6-7 qadam turish. Har bir kishi bir vaqtning o'zida ularning chap qo'li bilan o'ng qo'shni tomonidan o'tkaziladi, ularning o'ng qo'lida, bir qasqonni bor. Saftlar o'ng tomonga, keyin chap tomonga tebranib, tananing og'irligini bir oyoq'idan ikkinchisiga o'tkazadi. Baland musiqaga o'tish bilan o'quvchilar bir qatordan ikkinchi qatorga havo orqali koptok tashlaydilar va har biri o'ng qo'li bilan ushlagan halqani uloqtiradilar.

Musiqi ohista chalinganda tebranib chalishadi.

10) har bir kishi musiqani kontrast qismlar bilan tinglaydi. Tinglagandan so'ng o'quvchilar musiqi baland va kuchsiz bo'lganda - jim bo'lganda qo'llari bilan kuchli to'liqlar yasab, o'tkazadilar.

Mushak tonusini tartibga solish qobiliyatini tarbiyalash ishida umumiy rivojlanish va korreksion mashqlarni ajratib ko'rsatishimiz mumkin. Umumiy rivojlanish mashqlari organizmga har tomonlama ta'sir ko'rsatishdan tashqari, orqa, qorin, yelka kamar, oyoq, qo'l muskullarini ham rivojlantiradi. Bu mashqlar xilma-xildir. Ularni bajarish xususiyatiga ko'ra predmetlar (bayroqchalar, to'plar, lentalar va boshqalar) bilan mashqlarga bo'lish mumkin.) va ob'ektlarsiz. Predmetlar bilan bajariladigan mashqlarda harakat kuchi, epcillik, aniqlik, reaksiya tezligi va ko'rish qobiliyati rivojlantiriladi. To'p bilan mashq qilishga alohida e'tibor berish kerak. Barcha kattalikdagi to'plardan foydalaniladi: katta (osma to'pni ijarishda), o'ra (dumalash va ushlashda), kichik (otishda, ketma-ket bo'yab o'tishda va tashishda). Bu harakatlar keskinlik va yengillik o'rtasida muqobil, va mashqlar allagachon harakat mahorat darajasida o'zlashtirildi gachon mushaklar ortiqcha taranglikni olib tashlanadi.

Davolash mashqlari oyoq va tananing mushaklarini mustahkamlash, muvozanatni rivojlantirish va to'g'ri pozitsiyani shakllantirish uchun ishlatiladi. Gimnastika skameykasi va qiya taxta ustida, oshqozon ustida yotgan, sizning qo'lingizda yuqoriga qaratib uchun mashqlar; gimnastika devorga toqqa; kurslarda ustidan toqqa; narvon piramida yoki minora kaburgalar o'rtasida emaklay orqa va yelka kamar mushaklarini mustahkamlash, to'g'ri xatti -. Yurish, yugurish, sakrash, ulotirish va boshqa mashqlarda muvozanat hissi rivojlanadi. Bu qo'llab-quvvatlash tushgan maydonda mashqlar o'z ichiga oladi (argon iz, taxta); support balandligi (qiya taxta, dastgoh), harakatchanligi (tebranuvchi ko'priq), fazoda joylashishi (gorizontal yoki qiya taxta yoki dastgoh) bo'yicha o'zgarishi mumkin. Bu mashqlar harakatning boshlanishi va oxirini ko'rsatuvchi aniq akslantirishlar bilan tinchlantirish, mo'tadillashtirish uchun bajariladi. Muvozanat o'rgatishning maxsus vositasi sifatida quyidagilar qo'llaniladi: qadamlab joyida aylanib yurish, tovush signaliga qiyshayib turish,

shuningdek, tovush signaliga yurishda to'xtab turish, burilishlar bilan joyida sakrab tushish, predmetlar (kublar, tayogchalar, ariqchalar, argon)

Mashqlar va o'yinlar. Qo'llar yuqori (3-5 soniya) da aylanish-qo'llar va yuqori yelka kamarini mushaklarini achchig'ini, pasga qo'llarini pasaytirish tomonidan ta'qib-engillik. Takrorlash 2-3 marta. Joyda aylanar, kamarga qo'llar (4-6 aylanar).

Oyoqlaringizni, qo'llaringizni orqangizga tekizish-muskullar taranglashadi (5-8 soniya), qo'llar tushirildi, boshlang'ich holat asosiy turish, muskullar bo'shashadi.

Argonni oyoq osti qilish, uning ro'parasida turish (15-20 soniya) - oyoqlar taranglashib, argondan polga sakrab tushish — bo'shashish. Joyda ikkala oyog'i bilan otlar, yilda 8 va 16 ikkinchi chorak uchun barlar-boshingizni ustidan qo'llarini clap.

Bir doira ichida turib, olddan orqaga yetkin qo'llarini hilpiratib (8 takt). O'ng oyog'ni-qo'llarni yon tomonga (4 takt), chap oyog'ni — qo'llarni yon tomonga (4 takt) siljitish.

1) suv bilan O'ynash. (Eski fransuz kuyi.)

Tizzalab, to'pig'iga o'tirib olgan bolalar suv tomonga bemalol joylashadilar, qo'llari tizzada. (Tarbiyalangan bolalar me'dasida yotgan mashqni bajarishlari mumkin ("balig kabi"). 1-2 panjaralar: bolalar qo'llarini siliq orqaga tortib, yelka kuraklarini bir joyga keltiradilar va tanasini biroz orqaga suyab oladilar. 3-4 panjaralar: bolalar qo'llarini qo'llari bilan suv tutgandek, qo'llarini boshlang'ich holatga keltiradilar.

2) Galop va yuqori yugurish. (D. Kabalevskiy Musiqasi)

Bolalar kichik guruhlariga bo'linadi. Taktlar 1-8: bolalar oson va tez galopda harakatlaniishadi. Taktlar 9-16: bolalar gavdani bir oz orqaga tashlab va ularning oyoqlari tizzalari yuqori ko'tardi bilan yuqori muddatda harakat. Qadam bir chorakka teng. taktlar 17-24: yana tez galop. Oxirgi akkord bilan-bir oyoqdan ikki pog'ona bilan aniq to'xtash. Harakatlar xarakteri musiqiy tovushning dinamikligi va yengilligini aks yettirishi kerak.

3) Kapalaklar: kapalak—bolalar harakatlari kapalakni tasvirlaydi: katfning yuqori qismini orqa (1 urish) bilan bog'lab,

pastdan yuqoriga qo'llar bilan doira tasvirlang, keyin qo'llaringiz bilan yuqoridan pastga (2 bar) aylanani tasvirlang va oldinga qo'llarni kaftlarini yuqoriga (3 urish) torting. 4-6 panjaralar: ikkinchi kapalak keladi (1 -3 panjaraning harakatlari takrorlanadi). 7-12 panjaralar: uchinchi va to'rtinchi kapalaklar yetib keladi (1-3 ta panjaraning harakatlari takrorlanadi). 13-14 panjaralar: qo'llar asta-sekin ko'tariladi, qo'llar harakatlanadi: kapalaklar qanotlarini ko'taradi. 15 takt: qo'llar ravon tushiriladi.

4) Pozitsiyasini boshlab: kamariga qo'llari. Barlar 1-4 (forteplano; har bir novdaniy "bir "va" ikki " qismida bolalar kichik yarim chakkani," va " tizzalarini to'g'rilab bajaradi. Yuqoriga va pastga borish o'rtasida hech qanday to'xtash yo'q. Harakat yengil rags kabi. Barlar 5-8 (Qattiq). Bolalar ikki oyoqda oson yuqoriga va pastga sakrashadi (har bir urishda ikki sakrashda). Qo'nyotganda tizzalar biroz bukiladi.

Mashq bolalarda yugurish, sakrash, ulog'itish, rags harakatlari to'g'ri bajarish ko'nikmalarini uyg'otadi (bahorgi harakat malakalari). Mashqni ko'rsatishda va bajarishda o'qituvchi bolalar diqqatini musiqa va harakatning yengil, rags kabi tabiatiga qaratadi, musiqa tovushini oshirish bilan harakat kuchini oshiradi.

5) yengil va og'ir qo'llar. (Venger xalq kuyi.)

Bolalar ustunlarda turishadi. Pozitsiyasini boshlab: asosiy stend, orga orgasida qo'llari. Musiqaning birinchi qismi va uning takrorlanishi: barlar 1-2: qo'llarni oldinga yelkama darajasiga ko'tarish va qo'llarni pastga va orgada tushirish. Barlar 3-4, 5-6, 7-8: 1-2 barmog'lar takrorlash harakatlari. Musiqaning ikkinchi qismi va uning takrorlanishi: barlar 9-12: qo'llarning yelkalar darajasiga oldinga va orgaga siljishi. Tizzalarim sal bahaybat, qo'llarim yesa mushtlarga qisilgan. Barmog'lar 13-16: qurul silbiq ko'tarish va musiqa birinchi qismida bo'lgani kabi, pastga va orgasiga pasaytirish. Musiqiy tovushni mustahkamlash va zaiflashtirish mushaklarning kuchlanishini mustahkamlash va zaiflashtirishga mos keladi.

Ushbu mashq mushak ohangini o'zgartirish qobiliyatini olib keladi.

6) Bolalar qo'llarini harakatlantirishda bir-biriga tegmaslik

uchun xona bo'ylab yerkin joylashadilar, turadilar. Qo'llarini yonlariga ko'tardi. bolalar tana oldida qo'llarini belanchak. Tegirmon " - har bir satrida uchun, bolalar katta doiralarda qo'llarini to'liq: oldinga-yuqoriga va orgaga-pastga.

Ushbu mashq sizning tebranish harakat ko'nikmalarini yaxshilaydi. Bolalar diqqati kuyning birinchi va ikkinchi qismlarining turli ritmiga yo'naltiriladi.

(Mashq muallifi S. Rudneva. Musiqi Juda Kuchi "Tegirmon".) I-variant vazifalari bilan bir qatorda: musiqa ovozi oshgan holda bolalarni asta-sekin harakat kuchi va ko'lamini oshirishga o'rgatish.

Suv bilan o'ynash. (Hajmi 6/8.)

Bolalar polda xuddi daryodek o'tiradilar, qo'llarni pastga, suv bilan o'ynaydilar: qo'llarini yon tomonga va orgaga yoyib, pichoqlarni birlashtiradi va ba'zilar ishini orgaga qaytaradi, keyin qo'llar bilan suvni olish kabi boshlang'ich holatga qaytadi.

Qo'llar suvga urish oson. yumshoq harakatlilar sur'atini bolalarning o'zlar o'matadilar. O'qituvchi ularga yozda iliq suv bilan o'ynash qanchalik yoqimli yekanligini, quyoshda qanday yaltirab turishini yestiradi, shu bilan bolalarning tasavvurini aktivlashtiradi va zo'rqiqlikni yengillashtirishga yordam beradi. Harakatlilar ifodalii va samimiy bo'lishi kerak.

Shabada va shamol. (L. Beethoven Tomonidan Musiqi.)

Bolalar xona bo'ylab yerkin joylashadilar, ko'tarigan qo'llari qo'shniariga tegmasligi uchun yuzlari bir tomonga burildi.

1) "shabada daraxtlarning (butalarning) shoxlarini kuchsizgina qimirlatadi" - bolalar ikkala qo'lini oldida o'ng tomonga, keyin chap tomonga harakatlantirib, asta-sekin ularni old tomonga ko'taradilar. Harakatlilar asta-sekin.

2) xuddi shu narsa, lekin qo'llaringiz bilan.

3) "shamol ko'tarildi" - bolalar qo'llarini o'ngga, keyin chap tomonga kuchli tashlaydilar.

4) "shamol pasaydi" - bolalar yana 1 harakatlilarini takrorlab, qo'llarini asta pastga tushiradilar.

Mashqlar yelkalariga, tirsaklar, qo'llari va barmog'larini taranglikni yengillashtirish uchun:

“Barglar-barmoqlar shamolda biroz harakatlaniishi kerak.”

“Jo’shqin oyoqlar”. (Har qanday raqs kuyi.)

Bolalar stullarda o'tirib, qo'llarini kestirib, tirsaklarini yon tomonga tirab, o'ng oyog'ingizni tovmonga qo'yib, instepda kuchli yegiladi: barmoq yuqoriga qaraydi, barmoqlar yerkin; keyin o'ng instep, barmoq uchlari bilan yerga tegib, oyog'ni boshga oyog'ga qo'yadi; chap oyog' bilan bir xil; ikkala oyog' bilan ham birga.

Oyoq Bilagi zo'r og'riyotgan ozod qilish uchun mashqlar.

Qum ustiga chizilgan.

Bolalar zalga yerkin joylashiriladi, oyoqlarini kesib o'tirgan holda polga o'tiradilar, qo'llari yerkin pastga tushiriladi. O'ng va chap qo'l barmoqlarining uchlari bilan bolalar qumda (poldan yuqorida) uzun to'g'ri chiziqli chizadilar. O'ng qo'lni o'ng tomonga tekislang, keyin qo'lni asl holatiga keltiring; chap qo'l bilan chap tomonga bir xil; o'ng qo'l uni o'ng va orqaga surib, yumaloq chiziqni torting, uni iloji boricha ushlab turishga harakat qiling; tana va bosh o'ngga buriladi, ko'zlar qo'l harakatini kuzatadi; o'ng tomonga bir xil harakat; chap tomonga bir xil harakat; bolalar o'z oldilariga tanlagan har qanday kichik naqshlarni chizadilar. Oxirida qo'llar pasida yerkin osilib turadi.

Ushbu mashqlar yelkalaridagi, tanasidagi va bo'yindagi kuchlanishni yengillashtiradi.

5. DIQATNI FAOLLASHTIRUVCHI MASHQLAR

Ushbu mashqlar vizual va yeshituv stimullariga tez va aniq javob beradi, barcha xotira turlarini ishlab chiqadi: ingl. Talabalar diqqat markazida va irodali sa'y-harakatlarni ko'rsatish uchun o'rganish. Motor sohasini tashkil yetish orqali o'qituvchi o'quvchilarning ma'lum yo'nalishda harakat qilishga tayyorgarligini shakllantiradi. Bunday tayyorlikni tarbiyalash diqqatning bargzorligiga yordam beradi; u berilgan ketma-ket harakatlarni ko'paytirish qobiliyatini, bir harakatlardan ikkinchisiga o'tish qobiliyatini va ketma-ket harakatni harakatlarni xotirada saqlab qolishni shakllantiradi.

So'zlar, musiqa va imo-ishoralar diqqatni o'stirishga yordam beradi. Musiqa ayniqsa keng qo'llaniladi. Musiqa, tempos, ritmlar,

registrlarning kontrasti, ovozing tabiati va kuchi, musiqiy asarlarni o'zgartirish mashqni tashkil yetuvchi harakatlarning o'zgarishini moslashtirishga imkon beradi va diqqatni musiqa, shuning uchun harakatni o'zgartirishga qaratadi.

Logopedik ritmika ravishda dars, odatda, diqqatni faollashtirish bo'yicha mashqlardan biri yoki ikkitasidir. O'qituvchi yugurish yoki yurish bilan bog'liq vazifani tanlash yoki statik vazifani ko'rib chiqadi. Bu tanlov dars sxemasi bo'yicha oldingi va keyingi mashqlarning psixomotor zo'rliqligiga bog'liq.

Harakati kommunikasiya qilish bo'yicha mashqlar. Bolalar bir-biriga qarama-qarshi ikki qatorda turadilar va bir vaqtning o'zida har bir satrning boshida D. Kabalevskiyning musiqasiga ikkita qarama-qarshi harakatni bajaradilar. Bir qator qiyshayib, oyog' barmoqlari ko'tarilib to'g'rilanadi, ikkinchisi, aksincha, oyog' barmoqlari va qiyshayib ko'tariladi.

Diqqatning bargzorligi (improvizatsiya) uchun mashq.

Bolalar turli yo'nalishlarda zanjirida boradilar. Musiqada kutilmagan aksanda yetakchi xonanda bir tizzaga tushadi. Qolganlari harakat qilishda davom yetmoqda. Yertasi kuni oldindagi odam bir tizzaga tushadi. Bu barcha bolalar bir tizzaga tushgunga qadar davom yetadi. Keyingi shevada birinchisi o'midan turib, bolalar o'rtasida yuradi, asta-sekin (musiqadagi aksentlarda) ularni zanjirga yig'adi.

Diqqatning taqsimlanishi bo'yicha mashq

Bolalar (kattalar) aylana bo'lib turadilar va birinchi, ikkinchi, uchinchi sanaydilar. Birinchisi D. Kabalevskiyning “xushchaqchaq sayohat” musiqasiga to'g'ri keladi, ikkinchisi yesa chap tomonga aylana boradi. Shu bilan bir vaqtda, boshqalar hali ham turish va qo'llarini clap. Keyin harakatlari o'zgaradi: ikkinchisi o'ngga, uchinchisi chapga, birinchi qopqoq. Va nihoyat, uchinchisi o'ngga, birinchisi-chapga, ikkinchisi chapga. Harakatlarning o'zgarishi-har 8 bardan so'ng, choraklarda yurish.

To'p bilan mashq qilish.

Bolalar aylana bo'lib turadilar va sonlar tartibida sanaladilar. Ular musiqa holda raqamlar bilan qo'shni qo'shni to'pni ketmoq va ular to'pni ketmoq kim yeslayman. Yana bir variant: to'p raqamlar

bilan tashlanadi: birinchi ikkinchi uradi, ikkinchi-up va uchinchi, uchinchi-up ag'dardi va to'rtinchi to'pni uradi, to'rtinchi-up va beshinchi to'pni ag'dardi, beshinchi-up, va har bir atrofida aylanadi (10 barlar). Transfer tugadi boshlanadi. Siz joylarni bir necha marta o'tish mumkin.

"Bug'ular" Mashqi.

Bolalar maydonchani hamma joyida bepul turadilar. O'qituvchining signalida ular barcha yo'nalishlarda yuguradilar: "bug'lar uchadi". Keyin, bir signalda to'xtab, tezda orgalariga yotib, oyog'-qo'llarini havoda dag'dag'a qiladilar.

Eshituv diqqatini rivojlantirish mashqlari. Bu mashqlar bolalarning musiqaning asosiy va kichik tugallanmalarini farqlashga, qisqa musiqiy iboralarni orga-orga konstruksiya bilan harakatda yeshitishga va uzatishga hamda harakatlarning silligini yaxshilashga yordam beradi. Bolalar major va minor oxirlarini farqlashlari uchun o'qituvchi ulardan so'raydi: "musiqi Xafagarchilikmi yoki qiziqarli?" Keyinchalik, bolalar, albatta, Misol uchun, siz asosiy tugatish va keyingi raqs bilan yoki kichik tugatish va mini ikki marta tinglashingiz mumkin.

"Uyqu va raqs". (T. Lomovova "qo'g'irchoq bilan o'ynash") Bolalar bir davrada, bir bolaning qo'lida qo'g'irchoq turibdi.

Qo'g'irchoqni oxirgi olgan bola doira ichida yuritib, uni tebratadi. Musiqi tugagandan so'ng, u doira ichida o'z o'rini oladi.

Bolalar uxlab yotgan qo'g'irchoqni aylana bo'ylab yanada o'tkazadilar. Musiqi tugaydi. Chaqaloq uyg'onadi, bola uni vertikal ravishda aylantiradi.

Musiqaning to'rtinchi qismi. "Raqs". Qo'g'irchoqni so'nggi olgan bola doira ichida u bilan raqsga tushadi, boshqa bolalar yesa qo'llarini yengil chalaydi.

Musiqaning to'rtinchi qismi baland ovoza takrorlanadi. Bolalar raqs va qo'g'irchoq.

"Yoz yomg'iri" mashqi. (S. Razorenov Tomonidan Musiqi.)

Kap-kap-kap-kap-kap

Avvaliga siyrak yomg'ir yog'di.

Butun o'rmon uchun bir-ikki tomchi.

Kap-kap-kap-kap-kap
Har bir gulbarg uchun.

"Bir-ikki marta" o'yini.

O'quvchilar o'qituvchiga qarama-qarshi turib, doirachalarini sanashda boshlari uzra silkiydilar: "bir-ikki, bir-ikki!" Keyin hamma aylanadi, to'xtab, daftar titkileydi yana "bir-ikki" sanog'iga, yana o'ng tomonga buriladi va har bir kishi ustozga orgasini, keyin keyingi ikki navbat hammamni asl holiga qaytaradi. Har bir holatda ishtirokchilar doirachalarini boshlari uzra silkitib, sanaydilar: "bir-ikki! Bir va ikki! "o'yin takrorlanganda navbat chap tomonga amalga oshiriladi. Sanash mashqi davomida bolalar she'r o'qiydilar.

6. SANOQ MASHQLARI

Bu mashqlar logoritmik mashg'ulotlarda bolalar va kattalarning katti-harakatlarini vazifalarni, ayniqsa murakkab konstruksiyalarni, harakatlar ketma-ketligini bajarishda tashkil etishda qo'llaniladi.

Korreksion darsning boshlanishida sanog mashqlari tashkiliy labzaga kiritiladi: navbatchi darsga nechta bola (kattalar) kelganini aytdi. So'ngra ishtirokchilar tartib bilan sanalit, birinchi va ikkinchi, birinchi, ikkinchi va uchinchi va boshqalar uchun hisoblab chiqiladi., mashqlar maqsadiga qarab.

Sanash bolalarga juft-juft bo'lib to'g'ri turishga, ikki ustunga, ikki qatorga saflanishiga, uchga, to'rtga va hokazolarga yordam beradi.

Sanog mashqlari mashg'ulotlarga kiritiladi. Masalan, navbatchi vazifani beradi: "bir" hisobida — qo'lingizni yuqoriga qo'yib, "ikki" hisobida — qo'lma — qo'l ("daraxt"), uch o'rindiqda ("ildiz"). Hundan tashqari, navbatdagi turli harakatlarni bildiruvchi raqamlar yoki so'zlarni aytdi.

Sanog mashqlari keyingi mashqni bajarish uchun signal sifatida ham bajariladi. Masalan: "bir-yog'och, ikki-yog'och, tanasini zo'rg'a ikkiga bo'ldi! - yog'ochni taqild qiladigan mashqda. Yoki: "... Raqs tugaydi, to'garaklar yig'iladi. Bir, ikki, uch!"

Bir, ikki, uch, to'rt, besh

Biz yashirish va izlab o'ynash istayman.

“Ha” va “yo‘q” demang,

Siz ham o'ynang.

Bir, ikki, uch, to‘rt, besh —

Bizni faqat topish kerak.

Qaysi birimiz qarab boramiz.

Sanashni o‘rgandik:

Bir, ikki, uch, to‘rt, besh.

“Qo‘llaringizni balandroq ko‘taring!” da

o‘qituvchining “qo‘llingizni balandroq ko‘taring” topshirig‘i
- bolalar qo‘llarini yuqoriga ko‘taradilar; topshirig‘da: “va undan
keyin ularni pastga tushiradilar” - pastlatadilar. “Bir, ikki” sanog‘ida
— qo‘llaringizni yuqoriga ko‘taring, “uch, to‘rt” sanog‘ida - ularni
pastga tushiring.

“Balli»

To‘pni qo‘llariga tutib, talaba she‘ming dastlabki ikki qatorini
talaffuz qiladi, so‘ng keyingi ikki qatorini talaffuz qilib, har bir so‘zga
to‘p bilan uradi, avval yuqoriga olib, so‘ngra polga uradi:

Qiziq do‘stim, balli! Hamma joyda, hamma joyda men bilan
birgaisiz.

Bir, ikki, uch, to‘rt, besh. Siz bilan o‘ynash yaxshi!

7. MUSIQASIZ NUTQ MASHQLARI

Bu mashqlar, birinchi V. A. Griner tomonidan taklif qilingan
bo‘lib, musiqachi bo‘lmagan logopedlar uchun qiziqish uyg‘otdi.
Bunday topshiriqlardan logoritmika mashg‘ulotlarida ertalabki
mashqlar yoki jismoniy tayyorgarlik vaqtida, harakat bilan yoki
harakatsiz she‘r satrlarini qiroat qilish bilan foydalanish mumkin.
Harakatlari mexanik bo‘lmashligi kerak. She‘riy material bo‘lishi kerak:
1) turli korreksion yo‘nalganlik: dudug‘lanish sur‘ati va
ritmini normalashtirish; umumiy nutq kam rivojlangan bolalarda
so‘z boyligini (og‘zaki,) rivojlantirish; dizartriyali bolalarda tovush

talaffuzini avtomatlashirish va boshqalar;

2) qo‘l, oyog, tananing harakatlarini nutq ritmi bilan
bog‘lashingiz uchun ma‘lum bir dinamik kattalik;

3) satrning o‘rtacha uzunligi, chunki uzoq satr uchun tegishli
harakatlarni topish qiyin;

4) harakatlarni ko‘rsatish uchun boy fe‘l so‘z birkimasi;

5) mexanik harakatlarni bartaraf etish va matn va harakat
o‘rtasidagi mantiqiy aloqani mustahkamlash uchun hikoya yoki belgi.

6) bundan tashqari, she‘rlar o‘quvchilarning yoshi, nutqi va
harakat imkoniyatlarini hisobga olgan holda tanlanishi lozim. siz
asosiy tugatish va keyingi raqs bilan yoki kichik tugatish va nimni ikki
marta tinglashingiz mumkin.

“Uyqu va raqs”. (T. Lomonova “qo‘g‘irchoq bilan o‘ynash”)
Bolalar bir davrada, bir bolaning qo‘lida qo‘g‘irchoq turibdi.

Qo‘g‘irchoqni oxirgi olgan bola doira ichida yuritib, uni tebratadi.
Musiqaga tugagandan so‘ng, u doira ichida o‘z o‘rnini oladi

Bolalar uxlab yotgan qo‘g‘irchoqni aylana bo‘ylab yanada
o‘tkazadilar. Musiqaga tugaydi. Chagaloq uyg‘onadi, bola uni vertikal
ravishda aylantiradi.

Musiqaning to‘rtinchi qismi. “Raqs”. Qo‘g‘irchoqni so‘nggi
olgan bola doira ichida u bilan raqsga tushadi, boshqa bolalar yesa
qo‘llarini yengil chalishadi.

Musiqaning to‘rtinchi qismi baland ovozda takrorlanadi. Bolalar
raqs va qo‘g‘irchoq.

“Yoz yomg‘iri” mashqi. (S. Razorenov Tomonidan Musiqaga.)

Kap-kap-kap-kap-kap

Avvaliga siyrak yomg‘ir yog‘di.

Butun o‘rmon uchun bir-ikki tomchi.

Kap-kap-kap-kap-kap

Har bir gulbarq uchun.

“Bir-ikki marta” o‘yini.

O‘quvchilar o‘qituvchiga qarama-qarshi turib, doirachalarini
hamoshda boshlari uzra silkiadilar: “bir-ikki, bir-ikki!” Keyin hamma
aylanadi, to‘xtab, daftar titkilaadi yana “bir-ikki” sanog‘iga, yana o‘ng

tomonga buriladi va har bir kishi ustozga orgasini, keyin keyingi ikki navbat hammani asl holiga qaytaradi. Har bir holatda ishtirokchilar doirachalarini boshlari uzra silkitib, sanavdilar: "bir-ikki! Bir va ikki! "o'yin takrorlanganda navbat chap tomonga amalga oshiriladi. Sanash mashqi davomida bolalar she'r o'qiydilar.

8. SANOQ MASHQLARI

Bu mashqlar logoritmik mashg'ulotlarda bolalar va kattalarning xatti-harakatlarini vazifalarni, ayniqsa murakkab konstruksiyalarni, harakatlar ketma-kelishini bajarishda tashkil etishda qo'llaniladi.

Korreksion darsning boshlanishida sanog mashqlari tashkiliy talzaga kiritiladi: navbatchi darsga nechta bola (kattalar) kelganini aytdi. So'ngra ishtirokchilar tartib bilan sanalb, birinchi va ikkinchi, birinchi, ikkinchi va uchinchi va boshqalar uchun hisoblab chiqiladi, mashqlar maqsadiga qarab.

Sanash bolalarga juft-juft bo'lib to'g'ri turishiga, ikki ustunga, ikki qatorga saflanishiga, uchga, to'rtga va hokazolarga yordam beradi.

Sanog mashqlari mashg'ulotlarga kiritiladi. Masalan, navbatchi vazifani beradi: "bir" hisobida — qo'lingizni yuqoriga qo'yib, "ikki" hisobida — qo'lma — qo'l ("daraxt"), uch o'rindiqda ("ildiz"). Bundan tashqari, navbardagi turli harakatlarni bildiruvchi raqamlar yoki so'zlarni aytdi.

Sanog mashqlari keyingi mashqni bajarish uchun signal sifatida ham bajariladi. Masalan: "bir-yog'och, ikki-yog'och, tanasini zo'rg'a ikkiga bo'ldi! - yog'ochni taqild qiladigan mashqda. Yokki: "...Raqslar tugaydi, to'garaklar yig'iladi. Bir, ikki, uch!"

Bir, ikki, uch, to'rt, besh

Biz yashirish va izlab o'ynash istayman.

"Ha" va "yo'q" demang,

Siz ham o'ynang.

Bir, ikki, uch, to'rt, besh —

Bizni faqat topish kerak.

Qaysi birimiz qarab boramiz.

Sanashni o'rgandik:

Bir, ikki, uch, to'rt, besh.

"Qo'llaringizni balandroq ko'taring!"da

o'qituvchining "qo'lingizni balandroq ko'taring" topshirig'i - bolalar qo'llarini yuqoriga ko'taradilar; topshirigida: "va undan keyin ularni pastga tushiradilar" - pastlatadilar. "Bir, ikki" sanog'ida — qo'llaringizni yuqoriga ko'taring, "uch, to'rt" sanog'ida - ularni pastga tushiring.

"Balli»

To'pni qo'llariga tutib, talaba she'rning dastlabki ikki qatorini talaffuz qiladi, so'ng keyingi ikki qatorini talaffuz qilib, har bir so'zga to'p bilan uradi, avval yuqoriga o'tib, so'ngra polga uradi:

Qiziq do'stim, balli! Hamma joyda, hamma joyda men bilan birgasiz.

Bir, ikki, uch, to'rt, besh. Siz bilan o'ynash yaxshi!

9. MUSIQASIZ NUTQ MASHQLARI

Bu mashqlar, birinchi V. A. Griner tomonidan taklif qilingan bo'lib, musiqachi bo'lmagan logopedlar uchun qiziqish uyg'otdi. Bunday topshiriqlardan logoritmika mashg'ulotlarida ertalabki mashqlar yoki jismoniy tayyorgarlik vaqtida, harakat bilan yoki harakatsiz she'r satrlarini qiroat qilish bilan foydalanish mumkin. Harakatlarni mexanik bo'lmashligi kerak. She'r material bo'lishi kerak:

1) turli korreksion yo'nalganlik: duduglanish sur'ati va ritmini normalashirish; umumiy nutq kam rivojlangan bolalarda so'z bo'yig'ini (og'zaki) rivojlantirish; dizartriyal bolalarda tovush talaffuzini avtomatlashirish va boshqalar;

2) qo'l, oyog, tananing harakatlari nutq ritmi bilan bog'lashirish uchun ma'lum bir dinamik kattalik;

3) satrning o'rtaacha uzunligi, chunki uzor satr uchun tegishli harakatni topish qiyin;

4) harakatlarni ko'rsatish uchun boy fe'l so'z birikmasi;

5) mexanik harakatlarni bartaraf etish va matn va harakat o'rtasidagi mantiqiy aloqani mustahkamlash uchun hikoya yoki belgi.

6) bundan tashqari, she'rlar o'quvchilarning yoshi, nutqi va harakat imkoniyatlarini hisobga olgan holda tanlanishi lozim. Kutilmagan tovush signalida tashqi tomondan qo'lini halqadan uzmay, oldinga aylanadi va halqadan chiqib, avval chap oyog'i bilan qadam tashlaydi. Shundan so'ng to'g'arak yana davom yetadi. Keyingi signalda juftlikning ichki qismi bir xil bo'ladi, lekin siz o'ng oyog'ingiz bilan qadam tashlashni boshlaysiz.

3) o'quvchilar zalning qarama-qarshi devorlarida ikki qator bo'lib turadilar. Bir o'ng qo'lida ushlab, silkiardi bolalar (va kattalar) jim, deb hoops o'rinda. Musiqadagi kutilmagan aksentda yoki qo'l kaftidagi koptokda bolalar koptokchalarni boshqa qatorga dumalatadilar. Ikkinchi qator, koptoklarni tutib olib, ularni keyingi aksiga jimgina tebranadi.

Metrik aksentni idrok etish mashqlari.

Metrik aksent uchun vazifalarni bajarishda ma'lum oraliqlarda galma-gal harakat bilan harakatning aniq mos kelishi talab etiladi. Bolalar (maktabgacha va boshlang'ich maktab bolalari) bir xil takrorlangan aksentni idrok qiladilar va uni qo'llar, oyoqlar va butun tananing harakatlari bilan, uni hisoblash orqali aniqlamasdan uzatadilar. Faqat mashg'ulotlar oxirida so'z bilan ko'rsatilgan urg'uni ko'chirishdir. Shevaga oid amaliy ishlar o'quvchilarning qo'l yoki oyog' harakatlari bilan qayd qilib, shevani o'rganishlariga (har qanday holatda) tushiriladi. Birinchisi, qo'llar uchun mashqlar, keyin faqat oyoqlar va keyin combo harakatlari, masalan, diqqat oldinga qadam (oyoq harakati), ovozing keyingi zaif qismi — jaranglash (qo'l harakatlari). Dastlabki mashqlar butun guruh bilan olib boriladi, lekin mohiyatan hamma topshiriqni o'z xatosi bilan umumiy bajarishni buzmaganda holda yakka tartibda bajaradi. Bunga hamma qatnashadigan mashqlar amal qiladi, lekin birining xatosi topshiriqni to'g'ri bajarishni buzadi.

1) bolalar, doira shaklida o'tirib, barlarda "marta" sanash bo'yicha berilgan akslantirishni koptoklar bilan belgilaydilar 4/4, 2/4, 3/4

2) doira ichida turib, bolalar "bir" sanashga diqqatni tepish bilan belgilaydilar.

3) "bir" sanog'iga yurganda - kuchli qadam, "ikki", "uch", "to'rt" sanog'iga yesa - 4/4 o'lovovidagi yengil qadamlar

4) bolalar, bir doira ichida turgan, har bir qo'lida bir bayroq ushlab turing. 3/4 yoki 4/4 o'lovovidagi aksentda bayroqlarni ko'tarib, boshingiz ustidan kesib o'tish, 2-3-4-qo'llaringizni tushirib, bir-biridan yoyish.

5) bolalar bir-biridan biror masofada bir chiziqda turadilar. Har bir o'tish argon qo'lida. 4/4aktidagi "zamon" sanog'iga e'tibor berish bilan hamma 2-3-4 da qarmoq kabi argonni tashlaydi — argonni o'zlariga tortib, anglerga taqlid qiladi.

6) bolalar doira markaziga duch keladilar. 4/4 saurda "bir" sanashga ye'tibor berib, ikki oyog'da markazga sakraydilar. 2-3-4-larda yesa orgaga qadam tashlaydilar.

7) bolalar birin-kekin qator qilib qo'yilgan stullarga o'tiradilar, oyoqlarini stul oldidagi novda ustiga qo'yib, yeshkakchilarga taqlid qiladilar. Musiqaga 2 / 4 o'lovovi berilgan bo'lib, unda sanash "zamon" - kuchli urg'u, bolalar esa eshkak eshishga taqlid qilib, qo'llarining harakatida urg'u beradilar.

8) teng takrorlanuvchi aksentlarni idrok etishga doir mashqlar. O'rta maktab o'quvchilari, o'smirlar va kattalar ong'li ravishda harakatni aniqlash va tuzatish uchun sanashdan foydalanadilar. Masalan, o'qituvchi daftar birinchi urishini ta'kidlaydi va qolganlarini jimgina beradi. O'quvchilar birinchi urilish uchun "bir" aytdilar va keyingi kuchli urilishgacha tinch urilishlarni sanaydilar. So'ngra 2/4 3/4 va 4/4 dagi metrik ballni sharti ravishda aniqlaydigan dirijorning qo'l harakatlari bilan tanishadilar. Bu harakatlar o'rganilganda qadamm qo'llar harakati bilan birlashtirish yanada murakkabroq vazifa beriladi. Bu vazifaning maqsadi metrik akslantirishni butun jam bilan yaxlit idrok yetishni rivojlantirishdan iborat. Keyin bu harakatlar yurishda bajariladi, so'ngra qo'llar bilan "bir" sanashga jam urg'u beriladi. Metrik aksentni bir qadamda ishlab chiqishda musiqa parchasining ma'lum o'loviga rioya qilish kerak: avval 4 / 4, 2/4, keyin esa qiyinroq o'lov sifatida B3/4. Uning bajarilishining

qiyinligi aksentuasialangan qadamning o'ng va chap oyogda navbatma-navbat tushib turishi bilan bog'liq. Keyin turli guruhlardagi, shuningdek, ob'ektlar (tayog, bayrog, halqa, to'p) bilan mashqlarda aksent ifodasining erkin shakliga o'tishingiz mumkin. Buyumlarni kiritish aksentuasiya qilingan harakatga haqiqiy o'rnatishni beradi, bajarishda katta aniqlikka yordam beradi. U'rining perkusiv qismida oldinga harakat qilish va turg'un to'vushlarda orqaga harakat qilish ham harakatdagi urg'uning ko'chirilishini o'rganishga yordam beradi. Topshiriqlar bolaga juft yoki guruhning muqobil kirishi bilan beriladi. Bunday mashqlar barcha ishtirokchilardan e'tiborni talab qiladi. Barcha jamoaning ishi har bir ishtirokchiga bog'liq bo'lgani uchun kirishishni o'tkazib yubormaslik uchun har bir kishi vazifaning borishini kuzatishi kerak.

9) o'quvchilar 4/4 vaqt ichida doira yoki musiqa ustunida bir-biriga qarama-qarshi juft bo'lib turadilar. Ballga e'tibor qaratilganda "Tayms" o'ng qo'l bilan olinadi va 2-3-4 uchun joylar o'zgartiriladi. Keyingi satrda ta'kidlashda ular chap qo'llari bilan olinadi va yana joylarni o'zgartiradi.

10) o'quvchilar bir yo'nalishda 3x4x qadam yoki markaz masofada ikki qator bo'lib turadilar. Oldida chiziqli ularning qo'lida to'playdi.

Bolalar orqada turganlarning boshlari ustidan to'p otadilar va ular bilan yuzma-yuz turadilar. To'pni ushlaganlar ham birinchi va keyingi barda burilish yasaydilar, keyin esa o'z navbatida to'plarni boshlari ustidan ulotqiradilar.

11) hamma katta davrada turibdi. Har kimning qo'lida kichik to'p bor. Urg'u to'rt tomonlama hajmi va bir hisobida bo'lsa, to'p yuqoriga yuqori tashlanadi, 2-3-4 da siz atrofida o'g'irib, polga tushadi oldin to'pni qo'lga olish uchun vaqt bo'lishi kerak.

12) Qo'llar boshning ustida vertikal emas, balki biroz oldinga ko'tariladi.

2/4 «bir» sanog'iga urg'u bergan holda sanash — qo'llarni mustahkamlab qilib pastga tushirishda qo'llarning yuqoridan pastga kuchli harakati. «Ikki» kuni-qo'llari sekin boshlang'ich holatiga qadar ko'tariladi.

4/4 sanash «bir» — qo'llar pastga, «ikki» — qo'llar tirsaklar

ko'tarilgan holda yelka sathida ko'krakka o'tqaziladi, «uch» — qo'llar yelka sathida yon tomonlarga yoyiladi, «to'rt» — qo'llar yuqoriga. O'tkazish avval joyida, so'ngra yurishda bajariladi.

13) barlarda metrik urg'u mashqlar 2/4, 3/4 va 4/4, og'zaki hisob bilan qo'llab-quvvatlanadi. «Zamon» sanog'iga e'tibor qaratilganda ovoz kuchaytiriladi, 2-3-4 to'vushni tushirib, jimgimador talaffuz qilinadi. Avval mashqni o'tirib, keyin tik turib, ovozda akslantirishni zarb bilan birga bajariladi. Va, nihoyat, bir doira ichida harakat, «bir» e'tibor bilan — ovoz va kuchli qadam oyog musiqa ye'tibor, va keyingi zaif takt choragida-ovoz kuchini zaiflashtirish va oson qadamlar qilish.

14) hamma bir-biriga qarama-qarshi juft bo'lib aylana turadi. 3/4 o'lovodagi «bir» sanog'iga urg'u berilishi bilan juftliklar daftar ustiga daftar uradilar, 2-3 esa boshqa yo'nalishda burilish yasaydilar. O'lovodning keyingi aksentidagi «bir» sanog'iga nog'oralar yana uriladi, lekin boshqa qo'shnisi bilan.

15) har kim markazga orqasi bilan aylana bo'lib turgan holda 2/4, 3/4 4/4 har qanday hisobda o'tkazadi. Musiqa bir yoki ikki barga to'xtaganda, har bir kishi tempni saqlab, o'tkazishda davom etadi. Musiqa echalishadi va o'qituvchi dirijorning harakatlari musiqaning boshlanishiga to'g'ri kelgan-kelmaganligini, tempda og'ishlar bo'lgan-bo'lmaganligini tekshiradi.

O'timli urg'uni idrok etish mashqlari.

Urg'u o'tish xarakterli xususiyati u, metrical farqli o'laroq, har doim «bir» tushadi va «ikki», «uch», to'rt har bir keyingi sikli ketma-ket o'tadi yemas, ya'ni, masalan, 4/4 vaqt talaffuz birinchi birida birinchi falaj, ikki ikkinchi, uch uchinchi, to'rt va beshinchi-yana birinchi birida to'rtinchi.

Bu mashqlar nulgda mantiqiy urg'uni yaxshiroq o'rganishga yordam beradi.

1) hamma yarim doira ichida stullarga o'tiradi. O'tish qabul 4/4 to'rt qismi hajmi berilgan. Birinchi o'lovodagi «bir» sanog'ida hamma o'ng qo'llarini ko'taradi, 2-3-4 da-ularni tushiradi. Keyingi o'lovodda qo'l «ikki» sanog'iga urg'u berib ko'tariladi va 3, 4, 1 pasaytiriladi. Uchinchi o'lovodda qo'l «uch» sanog'iga ko'tariladi.

To'rtinchi o'Ichovda — «to'rt» sanog'iga va «bir»sanog'iga. Beshinchi chorrahada qo'llarini ko'tarib turadilar.

2) hamma lentalarini ushlab bir chiziqda turadi: birinchi qizil, ikkinchi sariq, uchinchi yashil, to'rtinchi qizil va hokazo. «uch» sxemasi: 1,2,3; 1, 2, 3; 1, 2, 3; 1, 2, 3 va h.k. bo'yicha o'tish davri e'tibor Beriladi birinchi o'Ichovdagi «bir» sanog'ida qizil lentali kishilar oldinga kuchli qadam tashlaydilar, bir vaqtning o'zida lentani boshlari ustiga tashlaydilar, 2, 3 sanog'ida yesa tasma bilan qo'lni pastga tushirib turadilar.

3) hamma bir davrada turibdi. Markazda do'mbira bilan o'qituvchi 4 ballidan kelib chiqib, aksent beradi. Har biri o'z navbatida aksiga turib, jarangsiz lahzalarni jaranglab belgilaydi. Birinchi o'Ichovdagi aksentda birinchi bo'lib o'midan turadi va 2-3-4 hisobida koptokchalar yasaydi. Ikkinchi o'Ichovdagi «bir» sanog'iga ikkinchi koptok, urg'u «ikki» sanog'iga kelganda yesa o'midan turib, 3-4 koptok yasaydi. Uchinchi 1-2 sanog'ida ikkita koptokcha yasaydi va faqat «uch» sanog'ida o'midan turadi, 4 sanog'ida yesa boshqa koptokcha yasaydi.

4) hamma zalning qarama-qarshi devorlarida ikki qatorda turadi. Bir qatorida, kichik to'p ularning har biri oldida qavada yotadi. Agar ketma-ket olti kishi bo'lsa, o'tish davri aksenti beriladi. To'p bilan chiziqdan shug'ullanuvchilar galma-gal to'pni oyog'i bilan boshqa chiziqqa suradilar. Barcha to'plar ikkinchi qatorida bo'lsa, urg'u uchun bir xil tartibda, ikkinchi qator ularni birinchi qatorga suradi.

Figurali konstruksiyalar, raqslarda musiqiy iboralarning tez-tez uchraydigan off-beat qurilishiga ye'tibor berish kerak. O'qituvchi harakatni qachon zataka bilan boshlashni va zataka tovushini qachon o'chirishni va barning birinchi perkusiv qismidan boshlashni ko'rsatadi.

Bolalar orqada turganlarning boshlari ustidan to'p otadilar va ular bilan yuzma-yuz turadilar. To'pni ushlaganlar ham birinchi va keyingi barda burilish yasaydilar, keyin esa o'z navbatida to'plarni boshlari ustidan ulotiradilar.

11) hamma katta davrada turibdi. Har kimning qo'lida kichik to'p bor. Urg'u to'rt tomonlama hajmi va bir hisobida bo'lsa, to'p

yuqoriga yuqori tashlanadi, 2-3-4 da siz atrofida o'g'irib, polga tushadi oldin to'pni qo'lga olish uchun vaqt bo'lishi kerak.

12) Qo'llar boshning ustida vertikal emas, balki biroz oldinga ko'tariladi.

2/4 «bir» sanog'iga urg'u bergan holda sanash — qo'llarni musht qilib pastga tushirishda qo'llarning yuqoridan pastga kuchli harakati. «Ikki» kuni-qo'llari sekin boshlang'ich holatiga qadar ko'tariladi.

4/4 sanash «bir» - qo'llar pastga, «ikki» — qo'llar tirsaklar ko'tarilgan holda yelka sathida ko'krakka o'tqaziladi, «uch» - qo'llar yelka sathida yon tomonlarga yoyiladi, «to'rt» - qo'llar yuqoriga. O'tkazish avval joyida, so'ngra yurishda bajariladi.

13) barlarda metrik urg'u mashqlar 2/4, 3/4 va 4/4, og'zaki hisob bilan qo'llab-quvvatlanadi. «Zamon» sanog'iga e'tibor qaratilganda ovoz kuchaytiriladi, 2-3-4 tovushni tushirib, jimjimador talaffuz qilinadi. Avval mashqni o'tirib, keyin tik turib, ovozda akslantirishni zaif bilan birga bajariladi. Va, nihoyat, bir doira ichida harakat, «bir» e'tibor bilan — ovoz va kuchli qadam oyoq musiqaga ye'tibor, va keyingi zaif takt choragida-ovoz kuchini zaiflashtirish va oson qadamlar qilish.

14) hamma bir-biriga qarama-qarshi juft bo'lib aylana turadi. 3/4 o'Ichovdagi «bir» sanog'iga urg'u berilishi bilan juftliklar daftar ushiga daftar uradilar, 2-3 esa boshqa yo'nalishda burilish yasaydilar. O'Ichovning keyingi aksentidagi «bir» sanog'iga nog'oralar yana uriladi, lekin boshqa qo'shnisi bilan.

15) har kim markazga orqasi bilan aylana bo'lib turgan holda 2/4, 3/4 4/4 har qanday hisobda o'tkazadi. Musiqaga bir yoki ikki barga to'xtuganda, har bir kishi tempni saqlab, o'tkazishda davom etadi. Musiqaga chalishadi va o'qituvchi dirijorning harakatlari musiqaning boshlanishiga to'g'ri kelgan-kelmaganligini, tempda og'ishlar bo'lgan-bo'lmaganligini tekshiradi.

O'timli urg'uni idrok etish mashqlari.

Urg'u o'tish xarakterli xususiyati u, metrical farqli o'laroq, har doim «bir» tushadi va «ikki», «uch», «to'rt» har bir keyingi sikli ketma — ket o'tadi yemas, ya'ni, masalan, 4/4 vaqt talaffuz birinchi birida birinchi talaj, ikki ikkinchi, uch uchinchi, to'rt va beshinchi-yana

birinchida birida to'rtinchi.

Bu mashqlar nutqda mantiqiy urg'uni yaxshiroq o'rganishga yordam beradi.

1) hamma yarim doira ichida stullarga o'tiradi. O'tish qabul 4/4 to'rt qismi hajmi berilgan. Birinchi o'ltchovdagi «bir» sanog'ida hamma o'ng qo'llarini ko'taradi, 2-3-4 da-ularni tushiradi. Keyingi o'ltchovda qo'l «ikki» sanog'iga urg'u berib ko'tariladi va 3, 4, 1-pasaytiriladi. Uchinchi o'ltchovda qo'l «uch»sanog'iga ko'tariladi. To'rtinchi o'ltchovda — «to'rt» sanog'iga va «bir»sanog'iga. Beshinchi chorrahada qo'llarini ko'tarib turadilar.

2) hammasi lentalami ushlab bir chiziqda turadi: birinchi qizil, ikkinchi sariq, uchinchi yashil, to'rtinchi qizil va hokazo. «uch» sxemasi: 1,2,3; 1, 2, 3; 1, 2, 3; 1, 2, 3 va h.k. bo'yicha o'tish davri e'tibor Beriladi birinchi o'ltchovdagi «bir» sanog'ida qizil lentali kishilar oldinga kuchli qadam tashlaydilar, bir vaqtning o'zida lentani boshlari ustiga tashlaydilar, 2, 3 sanog'ida yesa tasma bilan qo'lni pastga tushirib turadilar.

3) hamma bir davrada turibdi. Markazda do'mbira bilan o'qituvchi 4 ballidan kelib chiqib, aksent beradi. Har biri o'z navbatida aksiga turib, jarangsiz lahzalarni jaranglab belgilaydi. Birinchi o'ltchovdagi aksentda birinchi bo'lib o'midan turadi va 2-3-4 hisobida koptokchalar yasaydi. Ikkinchi o'ltchovdagi «bir» sanog'iga ikkinchi koptok, urg'u «ikki» sanog'iga kelganda yesa o'midan turib, 3-4 koptok yasaydi. Uchinchisi 1 -2 sanog'ida ikkita koptokcha yasaydi va faqat «uch» sanog'ida o'midan turadi, 4 sanog'ida yesa boshqa koptokcha yasaydi.

4) hammasi zalning qarama-qarshi devorlarida ikki qatorida turadi. Bir qatorida, kichik to'p ularning har biri oldida qavatda yotadi. Agar ketma-ket olti kishi bo'lsa, o'tish davri aksenti beriladi. To'p bilan chiziqdan shug'ullanuvchilar g'alma-g'al to'pni oyog'i bilan boshqa chiziqqa suradilar. Barcha to'plar ikkinchi qatorida bo'lsa, urg'u uchun bir xil tartibda, ikkinchi qator ularni birinchisiga suradi.

Figurali konstruksiyalar, raqslarda musiqiy iboralarining tez-tez uchraydigan off-beat qurilishiga ye'tibor berish kerak. O'qituvchi harakatni qachon zatakata bilan boshlashni va zatakata tovushini

qacardan o'chirishni va barning birinchi perkusiv qismidan boshlashni ko'rsatadi.

10) bir doira ichida turib, bolalar har chorak uchun joyida bir qadam, keyin, o'qituvchi tomonidan yo'natirilgan bo'lib, har sakkizinchi (L) uchun qo'llarini cilap, ya'ni bir qadam uchun ikki chapak. Bu mashqni joyida ishlagandan keyin bolalar marsh sur'atida aylana bo'ylab yuradilar, bir vaqtning o'zida qo'llarini ikki marta tez chalishadilar. Signal (ko'tarilgan bayroq).

11) sekin qadam beriladi, bolalar qo'llarning teskarisini kuzata turib, qadam tashlab sekin boradilar, ya'ni o'ng oyog' oldinga qadam tashlaganda chap qo'l cho'ziladi, chap oyog' qadam tashlaganda-o'ng qo'l.

12)bolalar yugurib va bir vaqtning o'zida qo'llarini chapaklab bir chapak ikki qadamda tushadi, shunday qilib,. O'qituvchining «GOP» nutqiy buyrug'ida bolalar yugurishdan yurishga o'tadilar, boshqacha tarzda jaranglaydilar: bir qadam uchun ikkita koptok.

13) bolalar bir safda turadilar. Har bir inson o'z harakat sur'atini beriladi, siz uni bir tarzda tanlashingiz kerak. Masalan, juda sekin sur'atda — xayoliy og'irlikni ko'tara olish; yurganda-xayoliy plastinkani ko'tara olish; yugurish sur'atida-qo'lingizdagi balon bilan yugura olish va boshqalar.

14) yerga kvadrat chiziladi va unda doira yoziladi. Kvadrat va doira diagonal bo'yicha kesib o'tiladi. Bolalar uch guruhga bo'linadi. Bir guruh kvadratning bir tomonida, boshqasi aylana chizig'ida, uchinchisi yesa diagonal bo'yicha turadi. Chiziqda turish bir-biriga qiyshayib, o'ng qo'lingizni tik turgan holda oldinga chap yelkaga qo'yib, musiqada choraklar berilsa, kvadrat orqali harakatlanadi. Doira chizig'ida turganlar musiqada sakkizinchi qismlar (L) yeshitilganda qo'llarni ushlab, aylana atrofida zanjirida osongina yuguradilar. Uzatilgan qo'llar masofada bir-birining orqasida diagonal turib, musiqada yarim notalar berilganda, qarama-qarshi qo'llar bilan qadam tashlab, asta-sekin boradi. Har bir guruh barcha uch tempos amalga oshiradi, shunday qilib, rollar o'zgartiriladi.

10. RITMIK MASHQLAR

Tovush ritmi nutq buzilishlariga yega bo'lgan odamlarda harakatdagi ritm tuyg'usini tarbiyalash va rivojlantirishga va uni nutqqa kiritishga xizmat qiladi.

Musiqashunoslikda musiqiy ritmning ikki tushunchasi va ikki ta'rif mavjud: keng va tor. Keng ma'noda musiqiy ritm-musiqiy asar qurilishi zamirida shakl Quruvi sifatida yuzaga chiqadi.

Tor ma'noda-bu temporal naqsh bo'lib, tovushlarni ularning duratsiyalariga ko'ra tashkil yetish, ya'ni bir xil yoki turli xil duratsiyalarning kombinatsiyasi tufayli ritmik naqsh hosil qilish, ma'lum bir tarzda (metrized) va ma'lum temp doirasida ovoz berish.

Ritmik birlik-alohida tovushlar yoki pauzalarning davomiyligi. Ular bilan bir qatorda vokal qismlarida ritmik naqsh — motiflar, oyoqlar, teksturali hujayralar, intrasillabik chantlarni yaratishda ham katta yelementlar ishtirok yetadi.

Musiqiy ritmni idrok yetishning uchta darajasi mavjud: birinchi daraja tovushlar, motivlar va qisqa iboralarining temporal munosabatlarini idrok qilish uchun ishlatiladi. Ikkinchi darajali katta musiqiy segmentlar — iboralar, jumlarlar va davrlarning vaqt tuzilishini aks yettiradi. Uchinchi darajada asar strukturali butunligicha idrok qilinadi.

Ontogenetik jihatdan ritm tuyg'usini musiqiy-pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, bolalar musiqiylik rivojlanishining dastlabki bosqichlarida, bir tomondan, musiqiy va ritmik reaksiyalar va ritm hukmronligini ko'rsasalar, ikkinchi tomondan, yeng oddiy ritmik vazifalarni ham bajarishda muhim qiyinchiliklar mavjud. G. A. Il'yina tomondan berilgan, 2.5-3 yil bilan bir bola yagona vaqt oralig'ida yeng oddiy ritmik vakolatxonalarini yega. Ritm musiqiy spektakllarda va katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolalarda ustuvor element bo'lib qolmoqda: 3-5 yoshli bolalar qo'shiqchilikda, asosan, musiqiy asarning ritmik konturini ishlab chiqadilar va asosan uning dinamik tomonini tutadilar va haqiqiy maydon (ohang va uyg'unlik) juda yomonlashadi.

Musiqiy idrokning» boshlang'ich elementi «sifatida ritmdan nemis musiqachisi va o'qituvchisi K. ORF bolalarning musiqiy

ta'lim tizimini qurishda keladi. Ritm o'qituvchiga musiqiy jihatdan kam rivojlangan va maxsus murakkab mashqlarda so'z, musiqa va harakatni bog'laydigan bolalar bilan tezda aloqa o'rnatishga yordam beradi.

Shu bilan birga rus olimlarining tadqiqotlari shuni ko'rsatdiki:

1) bolalar barcha ritmik vazifalarni bajarmaydilar, shuning uchun, masalan, har bir kishi oddiy ritmik shaklga tegishi mumkin yemas;

2) musiqiy ritmning murakkab tuzilishi ontogeneza ajralmas tizim sifatida yemas, balki bosqichma-bosqich shakllangan tizimli murakkab hissiy qobiliyatga mos keladi va uning tarkibiy qismlari quyidagilardir: ritmik naqshga asoslangan ovoz duratsiyalari va pauzalar munosabatlarini idrok yetish; aksentatsiyalangan va musiqiy bo'lmagan ovoz yelementlari; musiqiy tempni belgilaydigan tovushlar tezligini his qilish; musiqa tempini belgilaydi. Ritm hayot jarayonida jismoniy modellashirish va bu jarayonning motor bosqichlarini yanada izohlash, koagulyatsiya qilish jarayoni orqali yuzaga keladigan ritmik naqshlarning sensorli tizimini o'rganish orqali shakllanadi.

Soat o'lachagich uchun eng oddiy standartlar ikki, uch va to'rt metri metrdir. Pace standartlari o'rta (mo «tadil), tez va sekin. Biroq, rivojlangan ritm ma'nosida musiqiy ritm barcha komponentlarning birligida va uning sifatida aks yetadi. standartlar murakkab, sintetik ritmik tuzilmalardir.

Ontogeneza ritm tuyg'usini shakllantirish tartibiga rioya qilib ajratish mumkin. Birinchisi, idrok qilish qobiliyati-tovushlar tempini ko'paytirish. Va birinchi, bolalar tez sur'atlar standarti o'zlashtirish, keyin—o'rta va ancha keyin-sekin. Keyinchalik, musiqiy o'lachagichga asoslangan aksentatsiyalangan va aksentatsiyalanmagan tovushlar munosabatlarini qayta tiklash qobiliyati mavjud. Soat o'lachagich me'yolarining o'zlashtirilishi bipartiyadan to'rtga-so'ngra uch gumbarli metrga boradi. Idrok qilish qobiliyati-ritmik naqshni qo'lga kiritish uchun asos bo'lgan tovushlar va pauzalar duratsiyalari o'rtasidagi munosabatlarni qayta ishlab chiqish oxirgi paydo bo'ladi. Ritmik naqsh me'yolarining bolalar tomondan o'zlashtirilishi jarayoni o'zgaruvchan bir xil duratsiyalarni o'zlashtirishdan

boshlanadi. So'ngra har xil holatlarning almashinishi o'rganiladi: avval yelementar kvadrat, keyin yelementar kvadrat bo'lmagan ritmik naqshlar. Keyinchalik shu ketma-ketlikda bu ritmik tuzilmalarning murakkab variantlari o'zlashtiriladi.

Ritmik strukturani taxminiy motori modeldashirishning dastlabki batafsil jarayoni ketma-ket paydo bo'ladigan quyidagi asosiy davrlardan iborat:

a) motor reaksiyalar;

b) akslantirilgan tovush elementlarini aks yetiruvchi yagona harakatlari;

V) ritmik naqshning dastlabki ko'payish bosqichini aks yetiruvchi asosiy ritmik munosabat harakatlari ko'payish;

d) muammo strukturasi butunligicha motori ko'paytirish; ye) ritmini o'zlashtirish.

To'rtinchi tayyorgarlik bo'lgan dastlabki uch davr o'z vaqtida o'zlashtirilib, paydo bo'lgan tartibda qisqarib boradi. Natijada, bola darhol yetarlicha butun ritmik tuzilishini qayta ishlab chiqaradi.

Ritmik tuzilishni motori modeldashirish davrlarining har biri o'ziga xos bo'lmagan indikativ reaksiya darajasida uning tarkibiy elementlarini modeldashirish fazasidan oldin bo'ladi.

Murakkab ritmik tuzilishni hamda elementar ritmik me'yorni idrok etish uning bosqichma-bosqich «quritilishi» jarayonidir. Birinchidan, bola bitta tarkibiy elementni qabul qiladi. Ko'pincha, bu oldindan o'rganilgan yelementar ritmik standart yoki yangi strukturaning birinchi 2-3 tarkibiy qismidir. So'ngra keyingi tarkibiy variantning yeng yorqin ritmik munosabatlari va nihoyat, murakkab standart sifatida qabul qilinadi.

Avtomobil konstruksiyalarida qabul qilingan standartlarni to'g'ri qayta ishlab chiqish uchun:

a) harakat tezligi musiqa tempiga to'g'ri keladi;

b) harakatdagi muskul tarangligi barcha musiqa tovushining kuchi yoki uning aksentiga to'g'ri kelgan;

V) harakat orqali uzatiladigan ritmik qolip musiqa ritmiga to'g'ri keldi.

Nutqning ontogenezida rivojlangan ritm tuyg'usi (musiqiy

ritm turbiyasiga asoslangan) katta ahamiyatga ega. Kichik bola so'z boshlar yekan, avvalo so'zning ritmik konturini o'rganadi, uning ma'nosini anglaydi, lekin hali to'g'ri talaffuz yeta olmaydi.

Nutq buzilishlari bo'lgan shaxslarga logoritmik ta'sir ko'rsatilganda, musiqiy ritm va umuman ritm hissining shakllanishida ontogenez ma'lumotlarini hisobga olish kerak.

O'quvchilarga chorak, sakkizinchi va yarim notalarning eng qulay kombinatsiyalari taklif yetiladi, ritmik naqshda bir juft sakkiztadan ortiq bo'lmagan. Natijada o'quvchilar oddiy va xilma-xil ritmlarni farqlay olish va ularga o'z harakatlari ongli ravishda bo'ysundirish ko'nikmasini rivojlantiradilar. So'ngra ritmi aks yetiruvchi harakatlari avtomatlashiriladi. Bu vosita tizimidagi keskinlikni bartaraf yetadi, yenergiya tejashni yaratadi, harakat qulayligini rivojlantiradi va shu bilan ishlash sifatini yaxshilaydi.

Bolalarga o'yinlar, dramaturgiya va taqidlari shaklida turli ritmlar berish maqsadga muvofiqdir. Dramaturgiyaning mazmuni va shakllari bolalarning yoshi, umumiy rivojlanishi va motor imkoniyatlariga mos kelishi kerak. Kichik yoshda ritmlar o'tirganda, tik turganda va harakatda qilingan yengil harakatlari orqali hosil bo'ladi. Misol uchun:

1) bolalar bir-biriga qarama-qarshi juft bo'lib doira bo'lib o'tiradilar. Har sakkizinchi ulush uchun ko'rsatikich barmoq bir-biriga navbat bilan, avval o'ng qo'l bilan, keyin chap bilan ishora qilinadi. Ular to'rtidan bir-birlariga orqalarini o'girib, yangi qo'shnisi bilan topishgach, bu harakatlarni ham davom ettiradilar. (Grafik tarzda)

2) bolalar polda doira hosil qilib o'tiradilar, oyoqlar kesib o'tadilar. Bir yarim yeslatma, birinchi choragida, boshingizni ustidan bir qopqoq qilish qavatda o'ng qo'l bilan chap, ikkinchi choragida, qavatda chap qo'l bilan chap. Boshni ustida yopishgan qilish, qo'llari tomondan orqali olib.

3) bolalar kirlarni silkiadilar va osib qo'yadilar: birinchi chorak uchun — uni oling, ikkinchi chorak uchun — uni silkiting, yarim yeslatma uchun — kirlarni argonga osib qo'ying.

Katta maktabgacha va maktab yoshida bolalarga hayvonlar, qushlarga taqlid qilish, turli konstruksiyalar yasash yoki predmetlar

bilan ishlash organi yasaladigan ritmik chizmalar ko'proq taklif yetiladi.

4) bolalar, polda o'tirib, qushlarni tasvirlaydilar. Ikki chorakda ikki qanotli qanot hosil qiling, qo'llarni yelkama-elka darajasiga ko'taring. Yarim notada ular qo'llarini qanot kabi keng yoyib turishadi. Ikki chorak uchun ritmini takrorlab qachon, bir yarim yeslatma yana polga tushib, «qanotlari» ikki qovoqlari qiling.

5) bolalar «er qazish». Birinchi chorak uchun belkurak mo'ljallangan joyga qo'yiladi, ikkinchi chorak uchun oyoq bosiladi va yarim nota uchun yer chetga tashlanadi. Xuddi shu ritmda bolalar laylaklarni tasvirlaydilar, ikki choraklik qadam tashlab, yarim nota-qadam qo'yib, yekin oyog'ini baland ko'tarib, tizzadan bukiliadi (individual ishlash).

6) bolalar stullarga birin-kekin o'tiradilar. Har birida ikkita bayroq bor: chap qo'lda-qizil, o'ngda-yashil. Yarim notada bolalar bayroqlarni boshlari ustidan kesib o'tadilar, birinchi chorak uchun o'ng qo'lini yelka sathida yon tomonga, ikkinchi chorak uchun yesa chap qo'lini yelka sathida harakatlantiradilar. Avval bu harakatlarni hammasini birgalikda, so'ngra navbat bilan amalga oshiring. Bolalar bu ritmi yaxshi o'rganganlarida, belgilangan ritmik naqshni saqlagan holda boshqa yo'nalishlarda harakatlarni bajarishlari so'raladi.

7) bolalar pastga qiyshayib, qurbaqalarga taqlid qiladilar; ikki choraklik joyga ikki marta sakrab tushadilar; va bir choraklik sakrab, oldinga harakat qiladilar.

8) bolalar sichqonlarga taqlid qilib, sakkizinchi kichik qadamlar ustida yuguradilar, to'rinchi bekada yesa yengashib, xayolan o'lja qoqadilar.

9) bolalar qo'llarida lentalar bilan aylana bo'lib turadilar. Uning markazida mushuk o'tirganini tasavvur qilib, to'rt-sakkiztasi o'ngga, chapga (ikki marta) harakat qiladi va yarim notada tasmani yuqoriga tashlaydi.

o'rta maktabda sinflarda murakkabroq ritmlardan foydalaniladi. Shaki konstruksiyalari fazoviy munosabatlarni hisobga olgan holda bir shakldan ikkinchi shakliga ketma-ket o'tishlar bilan murakkablashadi.

10) Bolalar «javdar» o'tirib Birinchi chorak uchun ular pastga

egiladilar va chap qo'llari bilan javdar soplarini oladilar; ikkinchi chorak uchun o'ng qo'llari bilan xayoliy o'roq bilan somonlarni kesadilar; yarim yeslatma uchun javdarni yerga qo'yadilar. (Grafik tarzda

11) zalning o'rtasida bo'r bilan Daryo chiziladi va unga doiralalar belgilanadi. Ular boshqa tomonga borish uchun foydalanishingiz mumkin bo'lgan «to'shlar».

12) bolalar 4 kishidan iborat guruhlariga bo'linadi. Har bir guruh ma'lum bir maromda «olov qurish» va «uni nurlantirish» kerak. Birinchi bosqichda bolalar yarim eslatma («uch», «to'tb») da, bir uchrashuvini yoritilgan bo'lsa, ikkinchi o'lov birinchi ikki chorak» hasrab» o'tin «olov» navbat yog'och bir yonib uchrashuvini olib.

Agar vosita imkoniyatlari imkon bersa, u holda raqs harakatlari sinflarda bajariladi: navbat bilan juft-juft bo'lib raqsga kirish, turli guruhli qayta tartibga solish bilan bog'liq ob'ektlar bilan ishlash, ritmi asbobda chalish: daftar, baraban, uchburchak.

13) bolalar qo'l ushlashib aylana juft bo'lib turadilar. Birinchi chorahada ular aylana bo'ylab borishadi. Ikkinchisida qo'llarini tushirib, o'ng tomonga aylanadilar. Ikkinchi satrida takrorlanadi qachon, juft chap doira. (Grafik tarzda

14) bolalar 6-8 qadam masofada bir-biriga qaragan ikki qatorida turadilar, qatorlarning birida hammasi bayroqcha bo'ladi. Bayroqlari bo'lmagan ikkinchi unvon birinchi chorahada xuddi ulardan so'rayotgandek cho'zinchoq qo'l bilan oldinga chiqadi.

Ikkinchi o'lovda bayroqlar bilan chiziq paydo bo'ladi va ularga bayroqlar beradi. So'ngra, uchinchi o'lovda ikkala qator oralig'larida yugurib, joylarni o'zgartiradi. Joylar almashgandan so'ng, birinchi qator boshlanadi, yendi bayroqlar yo'q (grafik

O'smirilar va kattalar uchun murakkabroq konstruksiyalar bilan mashqlar beriladi. Masalan, ritmik o'yinlar, jamoaviy raqs, rus xalq raqsi harakatlarga asoslangan raqs, harakat va musiqaning yaqin o'zaro ta'siriga asoslangan ritmik raqs.

Bolalar va kattalar bilan ritmik o'yinlar ikki tamoyilga

asoslanadi.

1. Tartib va tartibsizlikni aks yettirish, ya'ni uyushmagan, yetkin harakattan uyushgan, oldindan rejalashtirilgan tezkor o'tish.

2. "Uchinchi qo'shimcha", qaysi o'yin turi inshootlar va o'zgarishlar yehimoli yaratadi.

Jamoaviy raqslar eski kvadrat va lanciers (inglizcha bal raqsi), "Qish malkasi" raqsidan kelib chiqqan shakl tuzilmalariga asoslangan. Raqsga har doim murakkab interval naqshlari mavjud.

Ritmik raqs-tabiiy harakatlar-qadamlar, yugurish, joyida sakrash, yonna-yon sakrashlar, burilishlar va boshqalar. - va musiqqa. Ular maxsus raqs texnikasi talab qilmaydi, lekin ular qurish va to'liq o'zlashtirish uchun vaqt talab qilish qiyin. Nutq ritmik mashqqa kiritilishi kerak. Nutq ustida ishlash murakkab tarzda amalga oshiriladi: tovush, yuz ifodalari, imo-ishora, ya'ni butun prosodiya bo'yicha. Nutq materialini uch guruhga bo'lish mumkin:

1. So'z va imo-ishora bilan harakat qilish.

2. Aksiyani ishtirokchilar guruhi yoki bitta ishtirokchi deb atash.

a) ishtirokchilardan faqat bittasi gapiradi, ikkinchisi yesa tinglab, sukut saqlaydi;

b) nutqiy mulogot ikki ishtirokchi yoki guruh tomonidan olib boriladi.

Birinchi guruh mashqlari maktabgacha va maktab yoshidagi bolalar bilan ishlashda qo'llaniladi. Bolalar turli harakatlarda, pozitsiyalarda, munosabatlarda matnda taklif yetilgan fikrni faol ifodalaydilar, masalan, "ari" ni silkitib, xor bo'lib aytadilar: "ari bor! Bir ari bor-kul! aridan, qo'rqaman! Ari. Qo'rqaman!" Oxirgi so'zlar bilan bolalar sakrab qochib ketishadi.

1) bolalar ikkala qo'lini ikki tomonga uzatib, doira ichida juft bo'lib turishadi va M. Kachurbinaning "ayiq va qo'g'irchoq raqs polechikasi" qo'shig'ini jonli ravishda kuylashadi. Bir juftlikda - "ayiq", ikkinchisi - "qo'g'irchoq". Juftliklar aylana borish:

Oyog'i bilan uch marta tang'a bosadilar.

Ayiq va qo'g'irchoq stomp serg'ayrat.

qara!

Va ular qo'llarini baland ovozda yopishdi,

Ular qo'llarini uch marta chapak solishtirdi.

Ular baland ovozda: bir, ikki, uch!

Ayiq qiziqarli narsa ko'rdi.

Ayiq boshini chayqagancha.

"Ayiq "qo'g'irchoqni" chetlab o'tadi",

va keyin qo'g'irchoq — ""

Doll qiziqarli, juda qiziqarli,

Oh, qanday kulgili, Oh,, Oh, Oh!

Qo'shig'ining birinchi to'rtligini takrorlashda harakatlar aylana bo'yicha bir xil, lekin teskari yo'nalishda bo'ladi.

Biz bu harakat qilamiz.

Bu polka raqsiga hamma raqsqa,

Qanday qilib,

Qanday qilib biz?

Qanday qilib ortda qolishimiz mumkin!

O'ng oyoqni to'pig'i bilan ularning oldiga urib, oyoqni boshlang'ich holatga qo'ying. Oyoqdan oyoqqa uch marta qadam (o'ng, chap, o'ng, 2 bar). Xuddi shu chap oyoq (2 bar) bilan amalga oshiriladi va ikkala qo'lni (4 bar) aylantirib, ushlab tugatiladi.

"Xushchaqchaq raqs". (M. Poznańska tomonidan so'zlar, T. Shutenko tomonidan musiqqa.) Bolalar 3-4 kishilik doiralarda turlashadi. So'zlar: "bir, ikki. Bir, ikki, uch! Qanday raqsqa tushamiz, quramizlar! "1-2 barlar uchun: ular so'zlarni ayitish va qo'llarini clap. 3-4 barlar uchun: ular so'zlarni aytadilar va oyoqlarini bosadilar. 5-8 barlar: takrorlash 1-4 barlar, qo'llarini ushlab turing va kasr qadam bilan bir doira ichida ishlatish.

Ikkinchi guruh mashqlari har qanday yoshdagi kishilar bilan mashg'ulotlarda, ularning nutq va motor imkoniyatlariga mos ravishda qo'llaniladi. Korreksion darsning boshlanishida o'qituvchi harakatni chaqiradi va sinf ishtirokchilari hammasini birgalikda yoki navbat bilan bajaradilar. So'ngra harakat sinfdagi ishtirokchilardan biri tomonidan chaqiriladi yoki har kim guruharga bo'linadi: bir guruh harakatni chaqiradi, ikkinchisi yesa bu harakatni bajaradi. Bu mashqlar jamoa ritmini qurish uchun muhim ahamiyatga ega.

2) ishtirokchilardan biri cho'ponni, boshqalari "o'tloq" -

qavatda yerkin joylashgan podani ifodalaydi. Bir cho'pon suruvini aylanib yurib, quvurda o'ynab taqlid qiladi va aytadi:

Doo-Doo, Al, Doo-Doo Al,

Butun podani tomosha qilaman.

Doo-Doo, Oh, Doo-Doo Al,

Yashilikda, o'tloqda.

"Poda" uning ketadi, o'tloqqa, va deydi, "oz-oz, oz-oz, men butun yo'lini tozalanadi aying." Sharti signalda hamma o'rtidan turadi va so'zlarni takrorlaydi.

Qo'shiqning kuyi "La" bo'g'inida yana bir bor jiro yetiladi, hamma qo'llarini paxsa qiladi. Solist raqsga tushadi.

Uchinchi guruh mashqlari ikki shaxs (yoki guruh) o'rtasidagi munosabatlarni ifodalovchi dialog shaklida o'tkaziladi. Ulardan ba'zilar ishtirokchilardan biri uchun apellyasiya, so'rov yoki taqiq tuzsa, ikkinchisi harakatni jimgina bajaradi yoki bajarmaydi. Boshqa mashqlarda suhbatning har ikki tomoni so'zlashadi.

O'yinchilar aylana bo'lib turadilar va qo'l ushlaydilar. Qiz-markazda "mag'zava". Intro tovushlari: bolalar o'ng tomonga aylana boradilar. "Mag'zava" bir oyogda, keyin ikkinchi oyogda chap tomonga sakraydi. To'rtinchi satrning oxirida hamma to'xtaydi,

Bolalar kuylashadi: "G'uncha, G'uncha, qani yedi?"

"Magpie" javob va u pyuresi aralashitiramiz kabi harakatlarni ko'rsatadi:

"O'tloqqa bordik."

Bolalar aylana bo'lib turishibdi. Olisda — "to'nka".

O'tloqqa borib raqsga tushdik.

Bu yerda shunday, bir o'tloqdagi davra rags olib (2 marta).

Bolalar qo'l ushlab, aylana o'ngga yuradilar.

Bir quyvon sovuqda hummock ustida doked.

Mana shu, to'nka sovuqda {2 marta} yopishdi.

Bolalar to'xtab, to'shakka ishora qiladilar. Qo'llarini yonoqlari ostiga qo'yib, qanday uxlashini ko'rsatishadi.

Uyg'otmogchi bo'ldilar

ularning quvurlar yesgan yedilar qadar menga: Tu-Tu, Tu-Tu-
Tu! Quvurlar {2 marta} uchirilgan.

Bolalar trubalardagi o'yinga taqlid qiladilar. Bunny uxlayapti. To'nini uyg'otdik, nog'oralarni urdik:

Boom-boom, tra-TA-TA! Barabanlar urildi (2 marta).

Bolalar barabandagi o'yinga taqlid qilib aylana o'ngga boradilar. Mana shu, dangasa bo'lmang, {2 marta} turing.

Ular to'shakni ularga chaqirishadi va u doira o'rtasiga sakrab tushadi. Har kim yopirilib, to'zon otiladi.

"Dugonalarimiz qanday yo'l tutishdi?" (4 yoshli bolalar uchun o'yin.) (Rus xalq qo'shig'i. M. Tomonidan Ajratish. Mashq muallifi N. Mellov.)

Juft-juft taqsimlangan bolalar aylana bo'lib turadilar va qo'l ushlaydilar.

Doira ortida qiz solisti. O'ng bir doira ichida harakat.

Dugonalarimiz qanday yo'l tutishdi?

Biz faqat qiz do'stimizni yo'qotdik.

Uch qadam o'ngga, keyin chap tomonga burilib raqsga tushadilar. Chap bir doira ichida borib, keyin to'xtatish.

Chorus:

Kechirasiz, kechirasiz, uzr,

Biz faqat qiz do'stimizni yo'qotdik.

Sevimli qizingiz nima.

Malika.

Rags. "BIRINCHI" so'zida juft-juft bo'lib turganlar bir-birlariga yuzlanib, qo'llarini yonlariga yoyadilar. "Dugonajon" so'ziga qo'llingizni belbog'ingizga qo'ying.

Musiqaning oxirida matn to'xtaydi va mehmonlar unga yuguradilar.

Ular quvnoq xalq kuyiga raqsga tushadilar. Boshqa bolalar qo'llarini yopibdi.

Jamoviy ritm raqslar, raqslar va davra raqslarida yeng to'liq ifodalanadi.

Ushbu mashqning o'ziga xos maqsadi bor: musiqaning kulg'ili, rags kabi tabiatiga muvofiq harakat qilish. Musiqaning asarining qism va iboralar bilan uyg'un holda harakat yo'nalishi va xarakterini o'zgartirish. Harakatdagi musiqaning kuchini (sokin, o'rta darajada sokin, baland ovozda) qayd yeting.

3) bolalar bir tomonga garagan holda zal atrofida juft-juft bo'lib turadilar. Yekin qo'l tomonga biroz ushlab, kaft yuqoriga ko'tariladi.

1-qism musiq: o'ng tomonga turgan bolalarning 1 — do'ppisi o'ng oyoqni oldinga qo'yib, chap tomonga turgan holda-chap oyoq'ingizni avval tovonga, keyin oyoqqa qo'ying. 2-urishda qo'llarini qo'yib yuborib, 3 ta yengil tap-taqir qilib, qo'llarini almashirib, yuzini boshqa tomonga buradilar. 3 va 4-barlarda harakatlar takrorlanadi va bolalar asl holatiga qaytadilar. Keyin birinchi qism yana takrorlanadi.

Musiqaning 2-qismi: juftliklar o'ng qo'llarini ushlab olib, ularni bir necha marta oldinga ko'taradilar va polka qadamida aylanadilar.

Musiqaning 3-qismi: qo'llarni ushlab, bolalar o'ng tomonga qadam tashlab, boshqa oyoqni qo'yib, bir oz chayqaladilar. Keyin shu narsa chap tomonga takrorlanadi. Har bir urish uchun harakatlar amalga oshiriladi.

Musiqaning 4 qismi: raq qosalardan biri turadi va qo'llarini paxsa qilib, ikkinchisi polka qadamida uning atrofida aylanib yurganini tomosha qiladi. Musiq takrorlanganda rollar o'zgaradi.

Roundelay (M. Krasev Tomonidan Musiq)

Bolalar aylana bo'lib, keyin o'ng tomonga qo'llarini tepaga qilib aylanadilar, chap tomonga qo'llarini tepaga qilib aylanadilar. Bolalar markazga boradilar, orqaga qaytadilar (markazga qolgan yuz), o'ng tomonga aylanadilar, chap tomonga aylanadilar. Takrorlash-3 marta men.

Ushbu mashqning maqsadi yurish, yurish qadamlarini rivojlantirishdir

Musiqiy ritm hissi, shuningdek, umuman ritm hissi musiqiy ifodaning boshqa barcha vositalari bilan birgalikda ko'rib chiqilishi kerak. O'quvchilar diqqati musiqaning yemotional mazmuni va uning qurilishiga qaratiladi. Musiqaning tabiatiga mos ravishda harakat qilish va harakatlarda nafaqat ritmik naqshni, balki musiqiy ifodaning ifoda yelementlarini, dinamikani, tempni ham yetkazish uchun jismoniy tarbiya, hikoya dramaturgiyasi, raqsdan qarz olgan harakatlarning muayyan xarakteriga yega bo'lish kerak. Jismoniy tarbiyadan: yurish, yugurish, sakrash. Gimnastika mashqlari: to'p, koptok,

lentalar, bayroqchalar va ularsiz harakatlar ham qo'llaniladi. Syujetli dramaturgiyadan qo'shiq va dastur musiqasining dramaturgiyasi olinadi. Bolalar va kattalar musiqiy va o'yin tasvirlarini yetkazish uchun yuz ifodalari va xarakterli imo-ishoralardan foydalanadilar. Xalq o'yinlari va bal raqsi yelementlari raqs sohasidan olingan; polka qadami, galop qadami, vals qadami, turli burilishlar, qo'l harakatlari, koptok, koptok va boshqalar.

11. Qo'shiq aytish

Kuylash-tovush hosil bo'lishining murakkab jarayoni bo'lib, unda yeshitish va ovoznining koordinatsiyasi, ya'ni kuylash intonatsiyasi, yeshitish va muskul sezgililarining o'zaro ta'siri muhim ahamiyatga ega. Inson faqat musiqiy ovozni yeslab qolmaydi, balki har doim bu tovushlarni mushak tarangligi bilan o'ziga aytadi.

Musiq fonda kuylash va harakat qilish turli xil nutq buzilishlariga yega bo'lgan kishilarga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Qo'shiqning organik yelementi so'zdir. Musiq va so'zlar tashkil yetish hissini rivojlantirish. Odam bir tovushni boshqa bir bo'g'indan keyin-boshqa bo'g'indan keyin va hokazo. Ohang va nutqning izchilligini, tashkil yetilishini idrok yetib, o'zini yanada dadil, xavfsizroq his yetadi. Xor bo'lib kuylash ayniqsa muhim davolovchi vosita hisoblanadi. Qo'shiq so'zlari qiziqishni rag'batlantirishi, konandalarini hayajonga solishi va tajribalarini boyitib borishi lozim. Ushbu psixologik holatda salbiy komplekslar kamayadi va bu nutq qiyinchiliklarini bartaraf yetishni osonlashtiradi.

Boshlang'ich sinflarda o'qituvchi o'quvchilarning kuylash doirasini kengaytiradi. Ashula diapazoni-tovushlarning hajmi bo'lib, u yeng yuqori tovushdan yeng past tovushgacha bo'lgan masofa bilan belgilanadi, uning ichida ovoz yaxshi yeshitiladi. N. A. Veltugina tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, bolalar ovozlari birinchi oktavaning "re-si" ichida keskinlashmaydi, garchi ko'plab bolalar yuqori tovushlarni ko'paytirishi mumkin. Qo'shiq materialini tanlashda o'qituvchi ashula diapazonining yosh imkoniyatlarini hisobga olishi kerak.

O'quvchilar qo'shiqchilik munosabatida, ya'ni qo'shiqchilikda

to'g'ri durust tarbiyalanadi. O'qituvchi qo'shiq aytayotganda yekangizni ko'tarmasdan, qo'llaringizni Tizzangizga qo'yib yoki torsingiz bo'ylab tushirmasdan o'tirishingiz yoki tik turishingiz mumkinligini yeslatadi.

Vokal malakalarini tarbiyalash (tovush hosil qilish, nafas olish va diksiyaning o'zaro munosabati) o'qituvchi o'quvchilarning baland ovoza, oson, hazil-mutoyiba bilan, baqirmasdan kuylashlariga ishonch hosil qiladi va so'z yoki musiqiy ibora o'rtasida nafas olmaydi. Nafas olish tez, chuqur va jim bo'lishi kerak va yekshalayon sekin bo'lishi kerak. Diksiya aniq va Ravshan. Bularning barchasi nutq terapiyasining muvaffaqiyatiga qarab asta-sekin shakllanadi.

To'g'ri tovush hosil qilish va kuylash nafasni rivojlantirish uchun qisqa va uzun klavishi kuy qulay bo'lib, unda asta-sekin nafas chiqarish va alohida undoshlarning to'g'ri shakllanishi tabiiy ravishda tarbiyalanadi. Qo'shiqning kuyi ikkinchi oktavagacha "yuqoriga" tovushidan oshmasligi kerak, unda katta intervallar istalmagan, aks holda sakrashda intonasiyani saqlab qolish qiyin. Iboraning uzunligi masalalar - siz bir nafasda 4/4 dan ortiq bo'lmagan ikki majmuasi kuylash kerak. Yuqoridan pastga qarab qurigan kuy qulay, chunki qo'shiqning boshlanishidagi nafas kuchliroq, ko'proq havo talab qilinadi va ovoz sifati nafas kuchiga bog'liq. Agar kuy iborasining oxiri pastroq bo'lsa, nafas zaiflashgan sari kuylash osonlashadi.

Darsda xor malakalari-o'zaro ta'sir, ansambl va tuzilish o'rgatiladi. Ansambl-birik, ya'ni xor ovozi kuchi va balandligining to'g'ri nisbati, unison rivojlanishi va tembrning rivojlanishi. Tizim aniq, sof kuylash intonasiyasidir.

Darslar boshida qisqa jumlati qo'shiqlar olinadi, keyinchalik yesa-uzunlari bilan. Qo'shiqlar sekin va o'rta sur'atda, bir-biriga mos tovush bilan tanlanishi kerak, diqqat bilan kiriting! qo'shiqlar tez va asabiy. Lirikada unli va jarangli undoshlar ko'p bo'lishi kerak, chunki kar undoshlar vokal qatorini to'xtatib, to'g'ri tovush hosil bo'lishiga xalaqit beradi va to'g'ri kuylash diksiyasini o'rganishni qiyinlashtiradi.

Qo'shiq xor, duet yoki kichik guruh sifatida ijro yetilishi mumkin va u bilan mashg'ulotlarni boshlash yaxshidir.

Qo'shiq ayitishga o'rgatishning shunday usullari mavjud: qo'shiqni tinglashdan oldin o'qituvchi uning mazmuni haqida suhbat o'tkazadi, bayon qiladi, unda ifodalangan his-tuyg'u va kayfiyatni ochib beradi. Hatto o'qituvchining ovozi ham asar tabiatiga qarab tushuntirishda musiqiy ranglanadi. Masalan, mehri hikoya qilinadi; kursandchilik bilan, ko'tarinkilik bilan — bayram, tantanali yurish haqida; serg'ayrat, shod — xurramlik bilan-rags haqida. Keyin o'qituvchi qo'shiqni bilan ijro etadi. O'qituvchi qo'shiq aytayotganda uning artikulyatsiyasiga, pastki jag'ning harakatchanligiga e'tibor beradi. Ansambl ustida ishlashda qo'shiq soylarining semantik ma'nosi ochib beriladi. Qo'shiqning tuzilishi ustida ishlash o'qituvchi komandalarda yeshituv diqqatini va yeshituv o'z-o'zini nazorat qilishni rivojlantiradi. Qo'shiqning ohangini ohista xirgoyi qilib, o'qituvchi komandalarni sozlaydi, so'ng shu notadan bolalar (kattalar) bilan birga kuylay boshlaydi. Keyingi darsda o'qituvchi qo'shiqni yozuvda tinglab, o'zingiz ijro yetishni taklif yetadi.

Tarbiyaviy maqsadida qo'shiq ishlashda turli nutq buzilishlariga e'tibor berilgan odamlar bilan nutq terapiyasi ishlari mavjud bo'lgan talabalarga rioya qilish kerak: nutqini normalashtirishda bosqichlarni hisobga olish; organik ovoz buzilishlari bo'lgan bemorlarda saqlash rejimini muddatlari; rinolaliya bilan odamlarda nasalizasiya mavjudligi va boshqalar.

Bolalar esa butun zal bo'ylab juft-juft bo'lib saf tortadilar. Ijroi etish mumkin. Bunday holda, bolalar oldindan bog'langan. 4 o'yatlari uchun 4 ragamlarni bajaring. Ragsni takrorlashda 5-misra ijro yetilmaydi va 4-misradan so'ng darhol 1-misragacha borish kerak. Rags tugashi uchun bolalar polka qadam bilan harakatlanib, juft-juft bo'lib joylariga borib 5-misra ijro yetiladi.

3) bolalar bir tomonga qaragan holda zal atrofidagi juft-juft bo'lib turadilar. Erkin qo'l tomonga biroz ushlab, kaft yuqoriga ko'tariladi. Musiqaning 2-qismi: juftliklar o'ng qo'llarini ushlab olib, ularni bir necha mara oldinga ko'taradilar va polka qadamida aylanadilar.

Musiqaning 3-qismi: qo'llarni ushlab, bolalar o'ng tomonga qadam tashlab, boshga oyog'ni qo'yib, bir oz chayqadilar. Keyin shu marsa chap tomonga takrorlanadi. Har bir urish uchun harakatlar

amalgaga oshiriladi.

Ushbu mashqning maqsadi yurish, yurish qadamlarini rivojlantirishdir.

Musiqiy ritm hissi, shuningdek, umuman ritm hissi musiqiy ifodaning boshqa barcha vositalari bilan birgalikda ko'rib chiqilishi kerak. O'quvchilar diqqati musiqaning emosional mazmuni va uning qurilishiga qaratiladi. Musiqaning tabiatiga mos ravishda harakat qilish va harakatlarda nafaqat ritmik naqshni, balki musiqiy ifodaning ifoda yelementlarini, dinamikani, tempni ham yetkazish uchun jismoniy tarbiya, hikoya dramaturgiyasi, raqsdan qarz olgan harakatlarning muayyan xarakteriga yega bo'lish kerak. Jismoniy tarbiyadan: yurish, yugurish, sakrash. Gimnastika mashqlari: to'p, koptok, lentalar, bayroqchalar va ularsiz harakatlilar ham qo'llaniladi. Syujetli dramaturgiyadan qo'shiq va dastur musiqasining dramaturgiyasi olinadi. Bolalar va kattalar musiqiy va o'yin tasvirlarini yetkazish uchun yuz ifodalari va xarakterli imo-ishoralardan foydalanadilar. Xalq o'yinlari va bal raqsi yelementlari raqs sohasidan olingan; polka qadami, galop qadami, vals qadami, turli burilishlar, qo'l harakatlari, koptok va boshqalar. Musiqaga fonida kuylash va harakat qilish turli xil nutq buzilishlariga yega bo'lgan kishilarga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Qo'shiqning organik yelementi so'zdir. Musiqaga va so'zlar tashkil yetish hissin rivojlantirish. Odam bir tovushni boshqa bir bo'g'indan keyin-boshqa bo'g'indan keyin va hokazo. Ohang va nutqning izchilligini, tashkil yetilishini idrok yetib, o'zini yanada dadil, xavfsizroq his yetadi. Xor bo'lib kuylash ayniqsa muhim davolovchi vosita hisoblanadi. Qo'shiq so'zlari qiziqishni rag'batlantirishi, xonandalarni hayajonga solishi va tajribalarini boyitib borishi lozim. Ushbu psixologik holatda salbiy komplekslar kamayadi va bu nutq qiyinchiliklarini bartaraf yetishni osonlashtiradi.

O'quvchilar qo'shiqchilik munosabatida, ya'ni qo'shiqchilikda to'g'ri durust tarbiyalanadi. O'qituvchi qo'shiq aytayotganda yelkangizni ko'tarmasdan, qo'llaringizni Tizzangizga qo'yib yoki torsingiz bo'ylab tushirmasdan o'tirishingiz yoki tik turishingiz mumkinligini yeslatadi.

Vokal malakalarini tarbiyalash (tovush hosil qilish, nafas olish

va diksiyaning o'zaro munosabati) o'qituvchi o'quvchilarning baland ovoza, oson, hazil-mutoyiba bilan, baqirmasdan kuylashlariga ishonch hosil qiladi va so'z yoki musiqiy ibora o'rtasida nafas olmaydi. Nafas olish tez, chuqur va jim bo'lishi kerak va yekshtalasyon sekin bo'lishi kerak. Diksiya aniq va Ravshan. Bularning barchasi nutq terapiyasining muvaffaqiyatiga qarab asta-sekin shakllanadi.

To'g'ri tovush hosil qilish va kuylash nafasni rivojlantirish uchun qisqa va uzun klavishli kuy qulay bo'lib, unda asta-sekin nafas chiqarish va alohida undoshlarning to'g'ri shakllanishi tabiiy ravishda tarbiyalanadi. Qo'shiqning kuyi ikkinchi oktavagacha "yuqoriga" tovushidan oshmasligi kerak, unda katta intervallar istalmagan, aks holda sakrashda intonasiyani saqlab qolish qiyin. Iboraning uzunligi masalalar - siz bir nafasda 4/4 dan ortiq bo'lmagan ikki majmuasi kuylash kerak. Yuqoridan pastga qarab qurilgan kuy qulay, chunki qo'shiqning boshlanishidagi nafas kuchliroq, ko'proq havo talab qilinadi va ovozi sifati nafas kuchiga bog'liq. Agar kuy iborasining oxiri pastroq bo'lsa, nafas zaiflashgan sari kuylash osonlashadi.

Darsda xor malakalari-o'zaro ta'sir, ansambl va tuzilish o'rgatiladi. Ansambl-birlik, ya'ni xor ovozi kuchi va balandligining to'g'ri nisbat, unison rivojlanishi va tembrning rivojlanishi. Tizim aniq, so'f kuylash intonasiyasidir.

Darslar boshida qisqa jumlati qo'shiqlar olinadi, keyinchalik yesa-uzunlari bilan. Qo'shiqlar sekin va o'rta sur'atda, bir-biriga mos tovush bilan tanlanishi kerak, diqqat bilan kiriting! qo'shiqlar tez va asabiy. Lirikada unli va jarangli undoshlar ko'p bo'lishi kerak, chunki kar undoshlar vokal qatorini to'xtatib, to'g'ri tovush hosil bo'lishiga xalaqit beradi va to'g'ri kuylash diksiyasini o'rganishni qiyinlashtiradi.

Qo'shiq xor, duet yoki kichik guruh sifatida ijro yetilishi mumkin va u bilan mashg'ulotlarni boshlash yaxshidir.

Qo'shiq aytishga o'rgatishning shunday usullari mavjud: qo'shiqni tinglashdan oldin o'qituvchi uning mazmuni haqida suhbat o'tkazadi, bayon qiladi, unda ifodalangan his-tuyg'u va kayfiyatni ochib beradi. Hatto o'qituvchining ovozi ham asar tabiatiga qarab tushuntirishda musiqiy ranglanadi. Masalan, yalqovlik haqida iliq,

mehri hikoya qilinadi; xursandchilik bilan, ko'tarinkilik bilan — bayram, tantanali yurish haqida; serg'ayrat, shod — xurramlik bilan-rags haqida. Keyin o'qituvchi qo'shichni qat'iyat bilan ijro yetadi. Individual kuylash momentlarini ko'rsatadi (qanday qilib uzoq yoki asabiy kuylash, kerakli intonatsiyani qanday qilib aniq ko'paytirish va hokazo.), yuz ifodalarni foydalanib, jest o'tkazish. O'qituvchi qo'shiq aytayotganda uning artikulyatsiyasiga, paski jag'ning harakatchanligiga ye'tibor beradi. Ansambl ustida ishlashda qo'shiq soylarining semantik ma'nosi ochib beriladi. Qo'shining tuzilishi ustida ishlash o'qituvchi xonandalarda yeshituv diqqatini va yeshituv o'z-o'zini nazorat qilishni rivojlantiradi. Qo'shining ohangini ohista xirgoyi qilib, o'qituvchi xonandalarni sozlaydi, so'ng shu notadan bolalar (kattalar) bilan birga kuylay boshlaydi. Keyingi darsda o'qituvchi qo'shichni yozuvda tinglab, o'zingiz ijro yetishni taklif yetadi.

Tarbiyaviy maqsadida qo'shiq ishlatishda turli nutq buzilishlariga chalingan odamlar bilan nutq terapiyasi ishlarida mavjud bo'lgan talablarga rioya qilish kerak: nutqini normalashtirishda bosqichlarni hisobga olish; organik ovoz buzilishlari bo'lgan bemorlarda saqlash rejimi muddalari; rinolaliya bilan odamlarda nasalizatsiya mavjudligi va boshqalar.

12. CHOLG'U ASBOBLARINI CHALISH

Bolalar musiqa asboblari o'yin ham logaritmika uchun sinfda ishlatiladi. Uning alohida o'rni bor, chunki u bolani musiqa sohasida o'z ichiga oladi, ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Ba'zi musiqiy o'yinchoqlardan ko'rgazmali o'quv qo'llanmalari sifatida foydalaniladi. Ular o'qituvchiga maktabgacha ta'lim oluvchilar va maktab o'quvchilarining musiqiy va sensor qobiliyatlarini rivojlantiribgina qolmay, balki ularni musiqiy savodxonlikning ayrim yelementlari bilan tanishtirishga yordam beradi.

Musiqiy o'yinchoqlar ko'pincha hikoya va didaktik o'yinlarda qo'llaniladi. Yosh bolalar ular bilan o'yinashdan, kichik orkestr tashkil qilishdan xursand.

Bolalar cholg'u asboblari va cholg'u o'yinchoqlari jimjimador va jarangdor tovushlarga bo'linadi.

Jim tuyulsada ovozsiz klaviatura bilan piano, ijro yetilmaydigan torli balalaika, mo'ylovli akkordion va boshqalar kabi musiqa asboblari tasvirlangan. Bu o'yinchoqlardan o'yin vaziyatini yaratish, ularga o'yin taqlid qilishda barnoqlarning motorikasini rivojlantirish uchun foydalaniladi. Bolalar o'zlarini "musiqiya rejissyorlari" deb tasavvur qiladilar va o'qituvchining taklifi bilan yoki o'z tashabbusi bilan" musiqa darslari " o'tkazadilar. Bunday mashg'ulotlar bolalarning ijodiy tasavvurlari va musiqiy-eshtituv tasavvurlarini rivojlantiradi. Tovushli o'yinchoqlar quyidagi turlarga bo'linadi:

1. O'yinchoqlar - noaniq balandlikdagi tovushli asboblar (childirimalar, daftar, kastanetalar, uchburchaklar).

2. O'yinchoqlar-faqat bitta balandlikdagi tovushlarni chiqaruvchi asboblar (trubalar, trubalar, shoxlar).

3. Qo'zg'almas kuyga ega o'yinchoqlar (organ qutlari, musiqa qutlari, musiqa qutlari).

Bu asboblarning xilma-xil kuylarini ijro etadi. Bu cholg'ular ayrim konvensiyalariga, mavjud tasniflariga qaramay qo'llanilishi mumkin: torlari — domra, balalaika va boshqa xalq cholg'ulari; shamol — naylari, saksofonlar, klarines, "kuy", klaviatura-til — bayonlar, akkordlar, garmoniylar; zarbli-o'yinchoq pianinolar.; zarbli — tamburinalar, kastanes, uchburchaklar, simballar, metallofonlar.1

Bu asboblarning musiqa va didaktik o'yinlarda tovushlarni mavdoncha, davomiyligi, tembi va dinamikasiga qarab ajratishda keng qo'llaniladi.

Logoritmik sinflarda siz baland ovozi yeshitishni rivojlantirish uchun turli balandlikdagi qo'ng'iroqlarni ishlatishingiz mumkin. Bolalar qaysi qo'ng'iroqni yuqori" kuylashini " va qaysi birini pastroq kuylashini bilib oladilar. Metall telefon "musiqiy narvon" bo'lishi mumkin: bolalar o'zlarini yo'nalishini va tovushlar orasidagi masofani farqlay oladilar. Ritmik tuyg'uni rivojlantirish uchun perkussiya asboblari yoki faqat bita aniq mavdonga yega bo'lgan har qanday asboblarning ishlatiladi. Masalan, bolalar "musiqiy aks-sado"

ni ijro etadilar: bir bola o'z ritmik namunasi bilan keladi, ikkinchisi yesa uni aynan takrorlaydi. Tembrli yeshitishni rivojlantirish uchun nafaqat turli xil asboblari: tor, shamol yoki perkussiya, balki nog'ora, metall va uchburchak kabi tovush tembrli va tabiatiga o'xshash tovushlarni solishtirish foydalidir. Dinamik yeshitishni rivojlantirish uchun bolalarning o'yin vaziyatiga ("issiq — sovuq" kabi o'yinlarga) qarab tovushni o'z boshimchalik bilan oshirishi yoki kamaytirishi mumkin bo'lgan barcha asboblardan foydalaniladi.

Bu asboblarda bolalar o'qituvchi bilan birgalikda o'rganagan qo'shiqlarni ijro etadilar. Mustaqil ijro etishdan oldin san'atkorlar tomonidan ijro yetiladigan vokal va cholg'u musiqalarini tinglash (o'yinchi yordamida) yaxshi samara beradi.

Musiqiy ta'lim olgan o'smirlar va kattalar akkordyon, gitara, balalaika, nay, pianino va hokazolarda sevimli asarlarini ijro etadilar. o'qituvchi bilan munozaradan so'ng. Spektaklga asar haqida suhbat, bastakorning g'oyasi va boshqalar kirishi mumkin.

Maktabgacha tarbiyachilarga va maktab o'quvchilariga bolalar tajribasidan kelib chiqqan holda "konsert", "musiqasi darsi", "orkestr" da musiqiy o'yinlar taklif yetish mumkin. "Konsert" o'yinida bolalar uy yegasi rahbarligida qator raqamlarni ijro etadilar, o'z konsertlarida u qo'shiq kuylash, raqsga tushish va musiqasi asboblari chalinishi o'z ichiga oladilar. "Musiqasi darsi" ni o'yinab, bolalar o'qituvchi, musiqasi direktori va dars ishtirokchilarining rollarini taqsimlaydilar, so'ngira ziher, metalphone, dance, meloddan qo'shiqni taxmin qilish, davra raqsi va h.k. kabi o'yinlaridagi bir necha faoliyatni birlashtiradilar. "Orkestr" o'yinida dirijyor va musiqachilarni tanlash, qo'shiq ijro yetish uchun musiqasi asboblari yoki raqs aniqlash. Sinfda faqat bir hil asboblardan iborat orkestr tashkil qilishingiz mumkin. Musiqasi asboblari, o'yinchoqlarni o'yinash metallofon, ksilofon, vositachi — bolg'acha kabi qo'l harakatlari rivojlantirishga yordam beradi; triod, klarinet, trubalarni o'yinab nafas olish rivojlantirish; qo'shiqlarni ijro etishda ovoz, artikulyatsiya; musiqasi asboblari ijro etishda tanish qo'shiqlarni, hazil, qo'lyalarni tanlashda eshitish idrokini rivojlantirish; musiqasi asboblari ijro etishda va qo'shiqlarni ijro yetishda qo'shiqlarni ijro yetishda qo'shiqlarni ijro etish; o'yin oxiri.

13. MUSTAQIL MUSIQIY FAOLIYAT

Mustaqil musiqiy faoliyat eshitish, ovoz va harakat, tonal va ritmik his-tuyg'ularni muvofiqlashtirish; musiqasi va qo'shiqqa muhabbatni tarbiyalash; bolalar va kattalar hissiy hayotini boyitishga yordam beradi.

Nutq buzilishlariga ega bo'lgan kishilar bilan olib boriladigan musiqiy ishlarning barcha turlarini jamoaviy faollashtirish va tuzatish psixoterapiya (ijtimoiy rag'batlantirish, psixopedagogik ish) deb qarash mumkin. Mustaqil musiqiy faoliyat musiqasi chalinish bilan chambarchas bog'liq. O'z tashabbusi bilan shug'ullanuvchilar kuylaydilar, davra raqslarini olib boradilar, raqslarni ijro etadilar, bolalar yoki haqiqiy cholg'u asboblari kuylarini tanlaydilar.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning musiqiy mustaqil faoliyati va maktab bolalari turli manbalarga ega: bu bolalar qo'shiq, o'yin va raqslarni o'rganadigan musiqasi sinflaridir. Bolalar sinfida olingan bilimlarni mustaqil faoliyatga o'tkazadilar; bular bayram va o'yin-kulgidir. Bolalar o'z o'yinlarida ularga darhol javob qaytaradilar: olingan taassurotlar qanchalik yorqin bo'lsa, bolalar musiqasi chalinishi shunchalik qiziqarli bo'ladi. Otilada mustaqil musiqiy faoliyat manbalari ham xilma-xildir. Ularning eng keng tarqalgani bolalar musiqasi radio va teledesturlaridir. Ota-onalarning qo'shiq kuylashga, musiqasi asboblari chalinishga, yozuvlarni yig'ishga bo'lgan muhabbati va boshqalar bolalarning musiqiy rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi. Musiqiy qo'shiqlar bilan multfilmlar, qiziqarli belgilar bilan bolalar sevimli qo'shiqlarini takrorlashni xohlaydilar. Korreksion logoritmik ta'sirni amalga oshiruvchi o'qituvchi bolalarning musiqiy faoliyati manbalarini hisobga olishi va bu faoliyatning rivojlanishini motor, sensor va nutq funksiyalarini me'yoriylashtirish uchun foydalanish kabi yo'l-yo'riq ko'rsatishi kerak.

Sinfda bolalar shunga o'xshash harakatlarni improvizatsiya qiladilar; masalan, chavandozlar otlarni minadilar, uchuvchilar samolyotlarni uchiradilar, chopadilar, traktorlar dvigatelni ishga tushiradilar, va hokazo. Keyin rivojlanishda musiqiy va o'ynogi obraz yaratiladi, masalan, bog'bon yerni, o'simliklarni parvarish qiladi, ularni sug'oradi, devorni oqlaydi. o'simliklarga g'amxo'rlik

qiladi (atrofida zamin yumshatadi, qurigan shoxlarini kesadi, o'g'itlar oziqlantirib, va boshqalar). meva to'playdi, do'stlarni davolaydi. Bundan tashqari, musiqiy harakatlari o'yinga bir necha belgilarni kiritish orqali murakkablashadi. Va nihoyat, futbolchilarning o'zlari harakat tarkibini tuzishadi.

Ijodiy kompozitsiyalarga raqslar, qo'shiqlar, musiqa asboblari chalishtirilishi mumkin, ya'ni ular harakatlari va improvizatsiya. Ular uchun ikki qismli kontrastli qurilish bilan ishlaydi yoki turli tabiiylik ikkita mustaqil p'esa tanlanadi. Erkin raqslar xalq raqs kuylariga ijodiy va ijro etiladi. Raqs xarakteridagi davra raqslari ham xalq qo'shiqlari bilan bog'liq bo'lib, qo'shiq syujetining dramaturgiyasini, masalan, "non"ni ifodalaydi. Bal raqslari o'yinlarga: polka, galop, vals; xarakterli raqslar-petrushka, ayiq, Qorqiz, qor malikasi, Pinokkio va boshqalar kiradi.

Hikoya-rolli, vogue-band o'yinlarda bolalar o'yin rejasi muvofiq qo'shiqlarni ijro etadilar. Misol uchun, "parad" o'ynab, qo'shiqning har bir oyatda shakllanishini o'zgartirib, Mustaqil faoliyatda maktabgacha yoshdagi va boshlang'ich sinf bolalariga k taxmin, "ikki nog'ora", "dala qo'ynida balandroq", "qo'shiqni rasmdan nomlash" va boshqalar kiradi. Masalan, "ikki nog'ora" o'yinida biri nog'oraga ritmik naqsh solish, boshqasi uni aniq qayta ishlab chiqaradi yoki biri metaponda kuy ijro etadi, ikkinchisi flannelegrafga nota-doiralari qo'yib, kuy yo'nalishi va uning ritmini tasvirlaydi.

Qo'g'irchoq teatri va o'yin-kulgining maqsadi boshqa sinflarda olingan bilim vako'nikmalarni ko'ngilochar tarzda mustahkamlashdan iborat. Qo'g'irchoq teatri namoyishlari yiliga taxminan bir yoki ikki marta tashkil yetiladi; o'yin-kulgi, bir tug'ilgan kuni partiya kabi, bir oyda bir marta tashkil yetiladi. Nutq terapiyasi o'qituvchi va musiqa direktori bilan birgalikda turli xil o'yin-kulgilarni rejalashtirmoqda. O'yin-kulgining barcha turlari har chorakda tartiblanadi va bolalar bog'chasi, shifoxona, bolalar poliklinikasi va boshqalar nutq guruhining uzoq muddatli rejasida ko'rsatiladi. Misol uchun, birinchi chorak uchun rejalashtirish o'yin (sentyabr, oktyabr, noyabr) maktabgacha yosh quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin:

1) "kuz belgilari" tematik konsert (kattalar tomonidan ijro etiladigan tabiat haqidagi cholg'u va vokal musiqalarini tinglash; bolalarning she'rlarini o'qish, kuz ritmi nutq haqida qo'shiqlar ijro etish);

2) musiqiy qo'shiq bilan Filmstriptini ko'rish (kattalar tomonidan tashkil yetilgan);

3) musiqa viktorinasi (musiqa direktori tomonidan nutq terapiyasi bilan birgalikda bolalarga tanish bo'lgan asarlar yordamida o'tkaziladi);

4) hazil va topishmoqlar oqshomi (kattalar tomonidan uyushtirilgan);

5) "bizning qiziqarli konsert" (konsert dasturi bolalarning nutqi va motor imkoniyatlariga ko'ra tuziladi; tashkilotchilar kattalar);

6) multilinni ko'rsatish (kattalar tomonidan tashkil etilgan);

7) qiziqarli musobaqalar. o'yinlar, surtish (kattalar bolalar bilan o'tkazadilar, bolalar ham yordamchi bo'lishlari mumkin);

8) musiqiy o'yin-drama

9) hazil oqshomi (kattalar tomonidan uyushtirilgan).

Individual mashg'ulotlar o'qituvchi tomonidan logoped va musiqa rahbari tavsiyasi bilan olib boriladi va aniq maqsadga yega. Masalan, torti cholg'u asboblari chalganda barmoq motorikasini rivojlantirish; qo'shiq kuylashda ovozni rivojlantirish; shamol cholg'u asboblari-o'yinchoqlar va boshqalarni chalganda nafas olishni rivojlantirish. O'qituvchi bolalarga shamol asboblari chalishtirish, qo'shiq kuylashni va hokazolarni bexato maslahat beradi, va bolaning mustaqil musiqiy faoliyatini rag'batlantirish uchun o'yinchoqlar bilan musiqiy burchak yaratadi.

Bolalar musiqasini yasashni boshqarish sinfdagi ta'lim va turbiya usullaridan ancha farq qiladi. Mustaqil faoliyatda bola o'z mashg'ulotini tanlaydi, rejalarni bayon qiladi va amalga oshiradi. Lekin bu uning o'z qurilmalariga qolib ketganini anglatmaydi. O'qituvchi bilvosita remedial maqsadlarga yerlash uchun ularni boshqaradi. Birinchidan, o'qituvchi bolaning mashg'uloti va mustaqil faoliyati o'rtasida yaqin aloqalarni o'rnatadi. Bola o'z-o'zidan nimna qila oladi, ular sinfda va yurishlarda bajarishdan xursand.

Ikkinchidan, dars shu qadar qiziqarli va hayajonli bo'lishi kerakki, bolalarda o'rganilgan asarlarni uyda takrorlash istagi paydo bo'lsin. Shuningdek, mustaqil musiqiy faoliyat uchun tashqi shart-sharoitlar yaratish zarur. Nutq terapeviti ota-onalarga kichik asboblarni to'plam bilan uyda musiqaga burchagini tashkil qilishni, teatrga (maxsus va musiqiy tomoshalar, bolalar operalari, balet) tashrif buyurishni va bolalar bilan tez-tez kino teatrlari tavsiya qilishi mumkin. Shu bilan birga, ota-onalar farzandining musiqiy qobiliyatlaridan yengilona yoki tejamli tarzda foydalanishlari hamda ularni korreksion ishlar va bolalar bog'chasiga bog'lashlari lozim. Musiqiy mustaqil faoliyatni boshqarishda o'qituvchining asosiy yo'nalishi Pei da ishtirok yetishdir. Musiqaga boshqarish metodlarini rejalashtirishda o'qituvchi quyidagilarni aniqlaydi: musiqaga faoliyatini jhozlashga nimalar qo'shilishi kerak (asboblarni, qo'llanmalar, uy qurilishi o'yinchoqlari va boshqalar.), buni qanday tartibda amalga oshirish maqsadga muvofiq, bolaning qiziqishini bilish uchun nimalarga rioya qilish, bolalarning qaysi faoliyat turini afzal ko'rish va hokazo.

14. O'YIN FAOLIYATI

Vosita terapiyasida o'yinlar mustaqil ravishda yoki turli ritmik, logoritmik, musiqiy-ritmik majmualar bilan birgalikda ishlatilishi mumkin. O'yinlar tibbiy muolajalarga (dizartriya, rinolaliya, afaziya uchun) xilma-xillikni va yemoseionallikni keltiradi. Davolash usuli shaklidagi o'yin usuli amaliyotda tobora ko'proq qo'llanilmoqda. Ularning psixofizik rivojlanishiga ko'ra bolalarga o'yinlar oson ta'sir yetadi. Lekin bolaning diqqati beqaror, bir mavzuda uzoq vaqt qolish qiyin, to'g'ri nafas olishni unutadi yoki motor vazifalarni bajarishda bir muncha nafas olishni to'xtatadi. Shuning uchun ko'p kuch, tezlik va murakkab koordinasiya talab qiladigan murakkab texnika va harakatlarga yega bo'lgan o'yinlar bolalar amaliyotiga mos kelmaydi. Bolalar bilan ishlash, o'qituvchi o'yin jismoniy va hissiy kibriri uning davomiyligi, sharoitlari, futbolchi reaksiya darajasi, kasallik va bosqichi turi, yoshi va futbolchilarning jinsi, ularning avtomobil madaniyati va motor oldingi sessiyalar, futbolchilarning soni, o'yin jalb futbolchilarni yoki jamoalar yekvivalentligi, o'yin qoidalariga, boshlang'ich holati

va rivojlantirish, uning tabiati, advisiaral boshiga bog'liq yekanligini yodda tutishimiz kerak. Bolalar organizmi funksiyalariga dozalangan o'yinlarga ta'sir yetish uchun ba'zilarini yo'q qilish va boshqalarini almashitirish orqali ularni o'tkazish qoidalarini o'zgartirish mumkin.

O'yinlarning tasnifi davolash jarayonida o'yin javob berishi kerak bo'lgan ko'plab vazifalar va shartlarga bog'liq. Uning maqsad va vazifalari turlicha. Shunday qilib, qiziqarli, chalg'ituvchi tabiatli o'yinlarni diqqatni chalg'itadi, xushvaqt; maxsus yo'naltirilgan o'yinlar proses davomida ishini yaxshilaydi (o'yinlarni tashkil qilish), ba'zi terapevtik vazifalarni hal qiladi (tayyorgarlik xarakteridagi o'yinlar yoki maqsadga muvofiq, terapevtik xarakterdagi o'yinlar, masalan, dizartriyalarni bolalarda serebral falaj bo'lgan bolalarda qaddi-gomatni to'g'rilash); tinchlantiruvchi xarakterdagi o'yinlar duduqlanish va turli neyropsixiatrik kasalliklar bilan og'rikan bolalar va kattalar uchun foydali; ularning rivojlanishi uchun yuqori yoki pastki yekstremitalarning ustuvor ishtirokidagi o'yinlar.

Ishirokchilarning soniga qarab o'yinlar individual va guruhli o'yinlarga bo'linadi. Guruh o'yinlari jamoalarga bo'linmasdan va jamoalarga bo'lingan holda o'tkaziladi.

O'yin shartlari qanday bajarilishi va o'yinchi holati uning atrofidagi ob'ektlarga nisbatan qanday o'zgarishiga ko'ra guruh o'yinlarini bo'lish mumkin:

1) bemor atrofidagi narsalarga nisbatan o'z o'rnini o'zgartirmaydigan joydagi o'yinlar (statik o'yinlar) faqat tanasining aytim qismlarini harakatkaga keltiradi. Bu o'yinlarda (turishdan, o'tirishdan va ba'zan yotishdan) harakatlarni son jihatdan chegaralangan va asosiy faol element hissiy omil hisoblanadi. Boshqa o'yinlar bilan solishtirganda, yengil kam jismoniy faoliyat bor;

2) harakati o'yinlar, unda ham harakat, ham statik yelementlarning turli nisbatlari mavjud. Ular, odatda, dastlabki turgan yoki o'tirgan joyidan bajariladi. Bu o'yinlarda jismoniy va asab yuklamalari mo'tadil bo'lib, ular ko'proq hissiyotni o'z ichiga oladi. Bu on-sayt va mobil o'yinlar o'rtasidagi o'tish o'yinlari bor;

3) ishtirokchi o'z tanasining o'yin davomida atrofidagi ob'ektlarga nisbatan holatini o'zgartiradigan mobil o'yinlar. Ular

katta yemoshonalligi bilan ajralib turadi, ularga harakating turli shakllari-yugurish, sakrash, sakrash, yurish va boshqalar kiradi.; ular tezlik, kuch, yepchilik, harakatlarni muvofiqlashtirish, chidamlilikni talab qiladi va organizmga kuchli va har tomonlama ta'sir ko'rsatib, mushak, nafas olish va yurak-qon tomir tizimlari funksiyalarida sezilarli o'zgarishlarga sabab bo'ladi. Ushbu o'yinlar ko'proq jismoniy faoliyatga yega bo'lgani uchun ular bemorlarning yuqori funksional va jismoniy imkoniyatlarini talab qiladi. Biroq, ochiq o'yinlar nutq va harakat buzilishi bo'lgan odamlarga katta tuzatuvchi ta'sir ko'rsatadi.

Ko'pchilik mualliflar 1-3 yoshda ochiq-havodagi o'yinlarning sog'lom bolalar organizmiga ijobiy ta'siri haqida yozishgan. R. I. Yevdokimova, O. R. Kostenko, P. Ye. Rudovskaya yurak-qon tomir va nafas olish tizimlari bo'yicha ochiq o'yinlar ijobiy ta'sir tekshirib olingan. Tashqi o'yinlarda sirida bola jismoniy jihatdan yaxshi rivojlanadi: uning tana vazni, bo'yi, aylanasi, ko'krak qafasining nafas olish eksenrsiyasi ortadi, mushaklar tonusi ortadi, turush nuqsonlari kamayadi, ishtaha va uyqu yaxshilanadi. O'yinlarning musiqiy qo'shiqlari foydali sifat va ko'nikmalarni yanada samarali rivojlantirish va mustahkamlashga, tezlik va davomiylikdagi harakatlarni to'liq muvofiqlashtirishga olib keladi, ritm tuyg'usini rivojlantiradi, asab jarayonlarini muvozanalashtiradi, bolaning tanasining turli analizatorlari funksiyalari bilan mushak harakatlarini yaxshiroq muvofiqlashtirish va tartibga solishga yordam beradi. Ochiq o'yinlar ham nutq buzilishi bilan yosh bolalar organizmiga foydali ta'sir ko'rsatadi.

Ochiq o'yinlar boshlang'ich, o'rta va o'rta maktab yoshidagi bolalarga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu o'yinlarda ularda diqqat, tashabbuskorlik, mardlik, kamharakat hissi, intizom, jamoada harakat qilish qobiliyati, tezlik, kuch, chidamlilik, chaqonlik, moslashuvchanlik kabi xislatlar rivojlanadi. Ochiq o'yinlar bola shaxsining salomatligi, yoshi, jismoniy tayyorgarligi, aqiliy rivojlanishi va individual xususiyatlariga mos holda qo'llaniladi.

Mobil o'yinlar yagona tasnifi yo'q, chunki, turli sinflar bor. Shunday qilib, M. M. Kontorovich va L. I. Mixaylova, ochiq o'yinlarni yosh guruhlari bo'yicha ajratishdan tashqari, ularni bolalarda yuzaga

keladigan mushak tarangligi darajasiga ko'ra taqsimlaydi: katta, o'rta va kichik harakatchanlik o'yinlari. N. N. Kilpio ishlatiladigan jismoniy tatabiya vositalari ochiq o'yinlar majmuini asoslaydi (bayroqlar, to'p, tayvoq, aylana) va gimnastika uskunalar (gimnastika yeshak va devor). Strakovska barcha ochiq o'yinlarni taxminiy psixo-jismoniy faollik asosida to'rt guruhga ajratishni tavsiya qiladi: 1 — guruh — minor yuklamasi bilan;

2-guruh. "Qoplarni tashlash" (7-14 yosh).

Bolalar stullarga o'tiradilar, har biri navbat bilan stuldan 3-4 m masofada chizilgan chiziq ustida turadi va har biri stulda yotib qolishi uchun ustiga birin-kecin uchta sumka tashlaydi. Keyin sumkalarni keyingi tomonga uzatadi, ularni ham uradi va hokazo. G'olib yeng amiq xitlar bilan biridir.

3 guruh. "Quvnoq to'p" (6-11 yosh).

Bolalar oyoqlari orasida to'p bilan orgalariga uzatib gilam ustida yotadilar. To'pni tushirmasdan oshqozoningizga ag'darishingiz kerak. Takrorlash 4-6 marta:

Aylanib, atrofga boqing!

Balli, qatda dumalamang

Bu itoakor to'p!

Uni oyoqlaringiz orasiga qo'ying.

Qafasidagi qush. (V. A. Griner tomonidan tahrir qilingan bolalar qo'shiqlarining yeski to'planidan kuy.)

Bolalar uzoqdan turib yetakchi - "mushuk" ni tanlaydilar va uch guruhga bo'linadilar. Har bir guruhda ikkitasi qafas, uchinchisi yesa qush. Dialog bor: "siz qanday qushsiz?" - "Men bulbulman".

Birinchi qism 2 marta takrorlanadi.

"Hujayralar" musiqaga aylanadi. To'xtasalar, "qushlar": "hujayralarda zerikkanimizdek-uchib ketsin." "Hujayralar" javob: "Qushlar, qushlar, kut-mushuk seni tutib olishi mumkin!"

Ikkinchi qism. "Qushlar" zal bo'ylab yugurishadi. Musiqaga tangasida "mushuk" tugab, "qushlar" ni ushlaydi. Qo'lga olingan "qush" o'z "qafasi" da o'midan turadi. Qo'yib yuborilgan futbolchi "mushuk" ga aylanadi.

Bolalar bir oyoqda va ikkinchisida galma-gal sakraydilar, keyin

bir oyogda laylakdek qistirilib turadilar, keyin hamma to'rtlarda turib, qurbagalariga o'xshab sakrashadi, 5-6 m. o'yin oxirida qo'llaringizni belingizga qo'yib, ikkala oyogda minishingiz kerak. Bolalarning bir qismi matni gapiradi, ikkinchisi harakatlarni bajaradi, keyin bolalar rollarni o'zgartiradilar.

Yo'lda sayr qilamiz,

Ko'pincha oyoqlarini almashtirish.

Keyin esa laylakdek o'rtlaridan turdilar.

Kelib ko'ri!

Bu endi laylak-

Motor va nutq materialining mazmuniga asoslangan mobil o'yinlar sport o'yinlari yelementlari bilan hikoya va hikoyasiz o'yinlarga bo'linadi.

Hikoya asosidagi harakati o'yinlar hayot yoki yertak yepizodlarini sharti shakllarda aks yettiradi. Maktabgacha yoshdagi bolalar va maktab bolalari o'yin obrazini ishlyoq bilan yetkazadilar, bo'ri, g'oz, maymun va katerga aylantiradilar va hokazo.

"Qo'lliqib oling."

Bolalar bir qadam masofaga qo'yilgan stullarga ketma-ket o'tiradilar. O'yinchilardan biri 4.5 qadam masofada unga orqasi bilan chiziq oldida turadi. Pianoning bas kaliti bilan berilgan signalda hamma o'rtidan turib, o'ng tomondagi keyingi stulga o'tadi. O'ng tomondagi oxirgi kreslodagi o'tirgan kishi stulsiz bo'lib, bo'sh turgan stulni boshqa uchida olish uchun chiziqning qarama-qarshi uchiga yuguradi. Chiziqqa orqasi bilan odam shu ishni tezroq bajarishga harakat qiladi. Keladigan birinchi kishi stulni oladi va keladigan oxirgi kishi chiziq oldida turadi.

"Birinchi kim?"

10-12 qadam masofada ikkita stul bor, poldagi stullar orqasida uzun argon cho'zilgan. Ikki futbolchi stullarda va kutilmagan, ammo oldindan belgilangan signalda o'tirishadi, stuldan tezda sakrab, yerga cho'zilgan argonni ushlashadi. Argonni ushlagan birinchi shaxs g'olib hisoblanadi.

"Koptok bilan o'ynash"

Bolalar ikki qator bo'lib turadilar. Har bir chiziqdagi o'ng

yon cho'ntakdan birinчисiga halqa beriladi. O'qituvchining sharti signalida koptokni ushlab turgan o'yinchilar ularni chiziq bo'ylab dumalatadilar, safdagi oxirgi koptokni ushlaydilar va ular bilan chiziq bo'ylab yuguradilar, birinчисiga aylanadilar. Unga yetganlarida halqani yana dumalatadilar, oxirgilari yesa uni tutib, yana yugurib, birinchi bo'lib, va hokazo., halqa ularni dumalab boshladi qilganlar qo'lga tushadi qadar. Musobaqa o'yini: halqada birinchi bo'lib tugaydigan chiziq g'olib hisoblanadi.

"Bayroq o'rti"

Bolalar yo'lak hosil qilib, uzatilgan qurol masofada ikki qator bo'lib turadilar. Hammaga turli rangdagi bayroqlar berilgan bo'lib, har bir juft ikki qator bir xil rangdagi bayroqlar berilgan. O'qituvchi chiziq oldida 4-5 qadam masofada turadi. Uning orqasida stulda bayroqlar bor-o'yinchilarga berilgan barcha ranglardan biri. O'qituvchi bayroq ko'rsatadi qachon, masalan, yashil, yashil bayroqlar bilan o'ynab o'qituvchi yo'lak bo'ylab ishlatish va unga o'z bayroqlari o'tib, keyin tashqaridan ularning saf har bir atrofida ishlatish va o'qituvchi uchun yo'lak bo'ylab qaytib borish, ularning bayrog'ini qo'lga olish uchun birinchi bo'lish uchun harakat. Yetib kelgan birinchi odam o'z chizig'ida bitta nuqtani yozib oladi. Keyin o'rtlariga qaytadilar. O'yin barcha rangdagi bayroqlar ishlatilgunga qadar davom etadi. G'alaba chizig'i yeng ko'p ochkoga yega.

Sport yelementlariga yega bo'lgan o'yinlar ochiq o'yinlarga qaraganda ko'proq yepchilik, kuch, konsentratsiya, tashkilotchilik va kuzatishni talab qiladi.

«Esnamang!»

Katta doira zahning o'rtasida bo'rtida chiziladi va kichik doiralalar turli joylarda tashqarida, o'yinchilar sonidan bir kam qilib chiziladi. Hamma katta davrada ketadi. Signalda ular kichik doiralarni olishga harakat qilishadi va kim o'rtinsiz qolgan bo'lsa, yutqazgan hisoblanadi va o'yinni tark yetadi. O'yin davom yettirilganda kichik doiralardan biri kesib o'tiladi va doiralalar soni yana ishtirok yetuvchilardan biri kam bo'ladi.

Bu harakati o'yinlarning barchasida o'yinchilarning harakatlari yaxshilanadi, ko'rgazmali va eshituv diqqati rivojlanitiradi, makon

va zamonda yo'nalishga motor reaksiyasining tezligi, kuchini hisoblashda aniqlik, yepchillik, tezlik, harakatlarni muvofiqlashtirish; o'yin ishtirokchilariga qat'iyatlik, qat'iyatlik, ta'sirchanlik, do'stona munosabat, kollektivizm kabi shaxsiy sifatlar tarbiyalanadi.

Rags tegishli qoidalar bilan maxsus tashkili ochiq o'yinlar ulanishi kerak. Navlarga qarab raqslar qat'iy belgilangan qoidalariga yega va har doim musiqa bilan birga jiro yetiladi. Dancing raqoslar ko'proq tuyg'u yaratadi. Raqsda jismaniy faollik boshqacha, u takrorlash davomiyligi va chastotasi bilan dozalanaadi. Turli raqslarda yuk butun tanaga yoki faqat pastki yekstremitalarga qaratilgan. Raqslar maxsus harakat muvofiqlashtirish kasalliklar (sekin va tez raqslar), temp raqslar, asab tizimi funksional kasalliklar (sekin va tez raqslar), va turli kelib chiqishi nutq kasalliklar (raqs sur'ati va davomiyligi bemorning yoshi va kuzatuvchi nutq kasalliklar bilan belgilanaadi) uchun ishlatiladi.

Logoritmik sinflarda turli mavzu va mavzularga oid she'riy yoki nasriy matnlar dramaturgiyasi-o'yinlaridan foydalanish foydalidir. Harakatlar, pantomimika, yuz ifodalari, ifodali nutq o'yin o'lkazish o'yin mazmuni va tasvirlar. Dramaturgiya o'yinlari o'yin davomida musiqa jo'rligida (yoki musiqa uning alohida qismlariga jo'rlikka beriladi) va musiqa jo'rligisiz jiro yetiladi. Bu o'yinlar turli yoshdagilar uchun qiziqish uyg'otadi: korreksion ishlarning yoshi va bosqichiga qarab o'yinning nutqiy materiali va tasvirning motorikasi murakkablashadi.

"Ayiq". (M. Krasev musiqasi, xalq so'zlari)

O'ynab, qo'l ushlashib, bir davrada turishadi. Davraning o'rtasida ayiqcha keladi, katta galpog'ni uning ko'ziga tortdi. Har kim birinchi baytni kuylaydi:

15. IJODIY TASHABBUSNI RIVOJLANTIRISH

MASHQLARI

Bu mashqlarga musiqaga dirijyorlik, yetkin motor improvizatsiyasi, qo'shiqlarning motor dramaturgiyasi va ijodkorlikka qaratilgan motor-musiqiy mashqlar kiradi. Bu harakatda turli yo'llar bilan bezatilgan bo'lishi kerak musiqa, turli tabiat ye'tibor, bolalar va

kattalar tasavvur va tasavvur rag'batlantirish, tuzatish kursi boshidan yengil versiyalarida ularni o'lkazish uchun muhim ahamiyatga yega; qo'shiq, o'yinlar muayyan belgilar xususiyatlariga-dramatizatsionlar, davra raqslari, va boshqalar., ularni ifodalash uchun maxsus, individual harakatlarni talab qiladi.

Bolalar uchun mashqlar

Sharlar bilan rags. (M. Raucherger Tomonidan Musiq.) Bolalar mustaqil ravishda ikki qismli musiqani farqlaydilar, musiqa tabiati o'zgarishi bilan harakatlarni o'zgartiradilar, sharlarni silkitadilar va ulotiradilar.

Bolalar doira ichida, doira o'rtasida turibdi-dunno va Pimochio kostyumlarida iktita bola. Har bir xarakterdagi musiqaga bolalar u yoki bu raqslarni jiro yetadilar. Doira ichida turgan bolalardan biri harakatlarni takrorlaydi va o'ziga qo'shib oladi, bu bilan u dunno va Pimochioning improvizatsiyasini boshlaydi yoki davom yettiradi.

O'smirlar va kattalar uchun mashqlar

Ritmni erkin harakatlar bilan ifodalang. Bu shunday bo'lishi mumkin:

2) «bir» soni bo'yicha birinchi chorak uchun o'ng oyog'ingiz bilan o'ngga qadam qo'ying, ikkinchi chorak uchun «ikki»soni bo'yicha chap oyog'ingizni o'ngga qo'ying. ularning atrofida to'rtta sakrash bilan belgilanaadi.

Musiqa-mart boshida ularni qilish, to'rt harakatlar bilan kelib: ikki qatorida saf, bir-biriga qaragan. Har bir martabada, birinchi oldinga bir qadam olg'a. Joriy ikki bartlar uchun hech qanday harakat yo'q. Birinchi to'rtta bar uchun bir pog'onadan haydovchi o'zining to'rtta harakatini, keyingi to'rtta bar uchun yesa boshqasidan haydovchi bajuradi. So'ngra har ikki saf bir-biriga boshlarining orqa tomoniga burilib, rahbarini doiraga yergashtiradi (bu harakat o'nta panjarani oladi). Birinchi raqamlar satr oxiriga borib, ikkinchi raqamlar o'z joylarini oladi va barcha harakatlar yana boshlanadi.

O'lkazish bo'limi. Shubert. Harbiylar Marshi.) Pozitsiyasini boshlab-tomondan qo'llar. Bir o'ng qo'li bilan birinchi satrini o'lkazish, bir chap bilan ikkinchi satrini, va ikki qo'li bilan keyingi ikki bartlar. Ikkinchi bo'limda dastlabki to'rtta bar ikkala qo'l bilan

o'tkazilishi kerak.

Ayrim mehnat jarayonining takrorlanuvchi naqshli harakatiga taqlid qilish. Harakatingizdagi akcentni belgilang, zaif qismlarni hisoblang va kuchli va zaif nuqtalarning bu taqsimotiga qaysi musiqiy hajm mos kelishini aniqlang. Harakatni musiqiy yoki shovqin dizaynini bering.

Yo'lovchilar o'tib, chiptalarni taqdim yetishadi, mashinalarga borishadi. So'nggi yo'lovchi paydo bo'ladi, hammamni chap tomonga chaqiradi, hamma chap tomonga taqladi, lekin juda kech: poezd shoxi yeshitiladi. Har kim to'xtaydi va poezd amal o'g'irsa.

Barcha turdagi o'yinlar yetarlicha harakatchan, aniq qoidalar bilan, nutq terapiyasi talablari javob beradigan matnlar bilan, nutq patologiyasi bo'lgan shaxslarning motor sohasidagi nutq buzilishlari va og'ishlarini hisobga olgan holda tanlanadi.

16. YAKUNIY MASHQOLAR

Bu mashqlarning maqsadi o'quvchilarni tinchlantirish, ularning diqqatini boshqa faoliyatga o'tkazishdan iborat. Bu mashqlar turli shakllarda amalga oshirilishi mumkin: musiqqa oddiy yurish, qayta tashkil, musiqqa tinglash va keyin p. Chaykovskiy yoki A. Lyadov tomonidan» oz vals «tomonidan» otlarni o'ynab», masalan, ish tabiatini aniqlash; yoki musiqqa tinglash va keyin u uyg'ongan tasvirlar va g'oyalar haqida aytib.

Logoritmikada musiqqa, harakat va so'zlarning kombinatsiyasi boshqacha. Lekin baribir musiqqa va so'zlar nisbati, musiqqa va harakat, va hokazo, murakkab mashqlarda ular o'quvchining motor sohasini, uning faoliyatini shakllantiradi va tashkil yetadi hamda shaxsga jiboy ta'sir ko'rsatadi. Muvofiglashtirilgan, maqsadga muvofiq iqtisodiy harakatlar odamni qoniqtiradi. Ritm idrokning ko'pgina organlari-kinestetik sezgilar, taktil, ko'rish, yeshitish orqali qabul qilinadi. Bu kuchli rag'batlar nutqni tuzatishga qo'shimcha rag'batlar yaratadi. Bolaning motor sohasi me'yoriylashtirib, nutq buzilishlarini tuzatish ongsiz ravishda, tabiiyki, amalga oshirilishi muhim ahamiyatga ega. Bu dam olish uchun yordam beradi va ruhiy yuzaga oldini oladi, hissiy va mushak tarangligi. Barcha va alohida mushak guruhlarning

umumiy motorikasi nafas olish va artikulyasion mushaklarning normallashuviga jiboy ta'sir ko'rsatadi. Jiboy yemotional qo'zg'alish fonida ritmik mashqlarni bajarish to'g'ri nutqni tartibyalashga yordam beradi, bolalarning mulogotga, o'yinga, motor improvizatsiyalarga faolligini faollashtiradi.

Turti kombinatsiyalarda logoritmik vositalarning turti xilligidan foydalanish nutq buzilishi bo'lgan odamlarni ijtimoiy reabilitatsiya qilishning yakuniy maqsadlari bilan belgilanadi.

Savol va topshiriqlar

1. Nutq terapiyasi ritmikasinig qanday vositalarini bilasiz?

Ular nima

bolalar bilan ishlashda ishlatiladi?

2. Nutq buzilishlarini tuzatishda ritmning qiymati qanday?

3. Turti qo'shiqchilik malakalarini o'rganishga misollar keltiring.

4. bolalarda nutq va harakat korreksiyasida harakati o'yinlarning qiymati qanday?

5. Yozuvdagi musiqiy kompozitsiyani tahlil qiling (o'quvchi tomonidan taklif yetilgan) va harakatlarning xarakteri va turini aniqlang (o'yin yoki raqs).

6. Masalan, xalq qo'shiqlari raqs uchun harakat tarkibini tashkil yetadi.

UCHINCHI BO' LIM. REABILITASIYA JARAYONIDA LOGORITMIKANING O' RNI

BIRINCHI BOB. NUTQ BUZILISHI BO' LGAN SHAXSLARDA PSIXOMOTOR VA SENSOR FUNKSIYALARINI TEKSHIRISH USULLARI

Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarning psixomotor va sensor funksiyalari holatini tekshirish koreksion mashg'ulot boshlanishida nutq terapiya va musiqa direktori tomonidan amalga oshiriladi. Nutq patologiyasi bo'lgan shaxslarni turli mutaxassislar: logoped, nevropatolog, psixiatr, psixolog, otorinolaringolog va boshqalar tomonidan har tomonlama, dinamik tekshirishning bir qismidir.

Tekshirish murakkablik, yosh, individual yondashuv tamoyillariga rioya qilish, shaxsiy xususiyatlarni hisobga olish, predmetning motor sohasining holati, nutq buzilishlari va boshqalar asosida amalga oshiriladi.

So'rov vizual, og'zaki va amaliy usullardan foydalanadi. Ular sezgi va motor tizimlarining turli sohalarini hamda ayrim ruhiy jarayonlarni o'rganish uchun ishlatiladi.

Nutq buzilishi bo'lgan shaxslar qisman vosita buzilishlarini, gnozis, praksis va optik-fazoviy tasavvurlarda qisman, nozik og'ishlarni osonlik bilan ifodalagan bo'lishi mumkin. Logoritmik tekshirish nutq buzilishlariga yega bo'lgan odamlarning psixomotor va sensor holati haqidagi tasavvurlarni aniqlashirish va chuqurlashtirishga imkon beradi. Logoritmik tekshiruv bo'yicha vazifalar rivojlanish anomalialari (alaliya-, alaliya-kechikkan nutq rivojlanishi, sensor etishmovchilik — eshitish qobiliyati, distaliya-dizatriya va boshqalar) holatlarida differensial tashxis qo'yish uchun qo'llanilishi mumkin.).

1. Psixomotor funksiyalarni tadqiq qilish usullari

Qo'llar uchun mashq: qo'llar oldinga, yuqoriga, yon tomonlarga, ko'krak oldida, belda, pastga.

Qabul qilish: logopedan keyingi mashqlarni bir kechikish bilan takrorlang. Mashqlar soni bir xil.

Qabul qilish: o'qituvchi harakatlarini takrorlash, bir oldindan belgilangan, "taqiqlangan" harakat bundan mustasno.

Eslatma: sifat, to'g'ri, harakatlar ketma-ketligi.

Kattalar va o'smirlarni qabul qilish: bir vaqtning o'zida bir qo'l bilan uchta harakati va ikkinchisi bilan ikkita harakati bajarilg. O'ng: oldinga, yonga, pastga. Chap: oldinga, pastga.

Eslatma: ikkala qo'lining harakatlari silliq va aniq bo'ladimi; ikkala qo'l bir vaqtda harakati boshlaydimi va bir vaqtda tugatdimi yoki alohida harakatlanganda qo'llarning harakatlari noto'g'ri bo'ladimi.

Harakatlarni statik muvofiqlashtirishni o'rganish. Kattalar va o'smirlarni qabul qilish: ko'zingizni yumgan holda turing, oyoqlaringizni bir xil chiziqqa qo'ying, shunda bir oyoqning oyog'i ikkinchisining tovoniga tayanadi, qo'llar oldinga cho'zildi. Ish vaqti 15 soniya va sinov har bir oyoq uchun uch marta amalga oshiriladi.

Maktab o'quvchilari va maktabgacha ta'lim oluvchilar uchun: test bir xil, jiro vaqti 5 soniya, har bir oyoq uchun ikki marta.

Barcha yosh guruhlar bemorlar uchun qabul: o'ng va keyin chap oyoq, qo'llari oldinga yopiq ko'zlari bilan turinglar. Bajarish vaqti-o'smirlar va kattalar uchun 15 soniya; 5 soniya - maktabgacha va maktab bolalari uchun.

Qayd yetish uchun: holat yoki taranglikni ushlab, agar bepul, yon dan ko'p hilpiragan Torso bo'lsa muvozanat, qurol, bosh: u ketadi yoki tomoniga dash yoki yo'qligini; qavat boshqa oyoq bo'lsin; yoki ba'zan tushadi, ko'zlarini ochadi va namuna bajarish uchun rad.

Harakatlarni dinamik muvofiqlashtirishni o'rganish. Kattalar va o'smirlar uchun qabul: to'rt soni uchun o'z qo'llari bilan bir vaqtning o'zida assimetrik va qarama-qarshi harakada amalga oshirilishi uchun. O'ng: "bir" sanog'ida - qo'llaringizni oldinga ko'taring, kaftingizni oching, "ikki" sanog'ida - mushtingizni qising, "uch" sanog'ida-mushingizni unclench, "to'rt" sanog'ida - qo'lingizni pastga tushiring. Bemorni harakatlarni yeslab qolishi uchun vazifani to'rt marta takrorlang. Chap: hisob "bir marta" — tomoniga qo'lini olib, mush, "ikki" hisobdan-sizning mush unclench uchun, "uch" — bir mush qilish, to'rt — qo'l pastga tushish hisobidan. Vazifani to'rt

marta ham takrorlang. Keyin o'ng va chap qo'llarning harakatlarini ulang.

Eslatma: test to'g'ri yoki ba'zi keskinlik bilan amalga oshiradi, ikkinchi va uchinchi marta; sekin gullab-bo'lmasa, bir ingl qilsa; yoki namuna muvaffaqiyasiz.

Maktab o'quvchilari va preschoolers uchun qabul: mart, qadam galma va qo'llarini clasp. Paxta qadamlar oralig'ida ishlab chiqariladi.

Yeslatma: agar birinchi marta bajarilsa; haqiqiy ikkinchi va uchinchi marta bajariladi; qo'l va oyoqlarning tarangligi, qattiqligi va harakati yoki o'zgaruvchan qadam va paxta mumkin emas.

Barcha yosh guruhlari xush kelibsiz: ketma-ket olti silliq reps bajarish uchun, tovonlariga bilan polni tegmang faqat oyoq barmoqlari ustida amalga.

Eslatma: u to'g'ri bajaradimi; kuchlanish yoki tebranish bilan, torso va qo'llarni muvozanatlash; juda chayqalish yoki butun oyoqqa turish.

Diqqatning o'rganilishi. O'smirlar, kattalar va maktab bolalarida diqqatning barqarorligini o'rganish texnikasi: nutq terapevutidan keyin 15-20 harakatlarni bajarib, lekin keyinchalik bir harakatni bajarib.

Eslatma: mavzu harakati qaysi hisobda noto'g'ri bo'lsa, u nutq terapevutining harakati bilan birlashadi.

O'smirlar va kattalarda kommutasiya va diqqatni o'rganish texnikasi: to'rt qo'l harakatini ma'lum ketma-ketlikda yodlash taklif yetiladi, masalan: yon tomonlarga, oldinga, yuqoriga, pastga; keyin ma'lum bir sur'atga rioya qilgan holda bu harakatlarni ruhiy bajarish taklif yetiladi; berilgan signal predmetni u ruhiy to'xtagan harakatni ko'rsatadi.

Lzoh: harakat tempining buzilishi, harakatning bajarilishida ketma-ketlikning buzilishi kuzatilmaydi.

O'n oyog' yoniga, yuqoriga; chapga; oldinga. Har bir qo'l bilan harakatni ikki marta bajarib, keyin ikkala qo'lining harakatlarini ulang.

Eslatma: u bir vaqtning o'zida amalga oshiradi yo'qmi, aniq, yoki silliq.

Harakat koordinatsiyasini o'rganish. Barcha yosh guruhlari

uchun metodlar: harakatlarni bajarish-yon tomonlarga oyoqlar, yelka kengligi, qo'llar

yuqoriga; chap oyog'ingizni oyoq barmoqlariga, qo'llarni kamarga oldinga qo'yib.

Yopilgan harakatlarni o'rganish. Barcha yosh guruhlari uchun texnik: yelka darajasida tomon uchun qo'llarini ko'tarib taklif, sizning tirskalarini bukib, yelkalariga tegib, belda qo'llarini to'g'rilab, o'tirib, to'g'rilab, va tana bo'yab qo'llarini pasaytirish. Doira qadam atrofida bori, sakrash, ishlash va yana qadam (signali bo'yicha o'zgartirish harakati tabiat).

Harakatning mavjudligi yoki yo'qligini tekshirish. Barcha yosh guruhlari uchun texnik: belbog'ni qo'yish uchun qo'llaringizni yuqoriga, yon tomonlarga ko'tarishni taklif qiling. Qo'lingizni tirskadan bukib, barmoqlaringizni must qilib, kaftingizni oching. Oyoqlaringizni poldan olmasdan, o'ng, chap tanangizni aylantirib.

A bo'limdagi barcha metodlarni belgilang: harakatning mavjudligi (yo'qligi); topshiriq birinchi, ikkinchi, uchinchi marta bajariladimi; topshiriqni bajarmaydi.

Harakatni fazoviy tashkil etishni o'rganish. Barcha yosh guruhlari uchun texnik.

Taqiid qilish orqali. O'qituvchining aylana bo'yab, qarama-qarshi yo'nalishda, aylana bo'yab yurishi uchun harakatni takrorlash. Doira markazidan o'ngga yurishni boshlang, doirani o'tkazib va chap tomondagi markazga qaytib. Zaning o'ng burchakdan markazga diagonal orqali o'tkazib, zalni aylanib, o'ng burchakka teskari burchakdan markaz orqali diagonal qilib qaytib. Joyida aylantirib va tezda o'ngdan boshlab zal orqali harakat qiling; chap tomonda ham xuddi shunday.

Og'zaki ko'rsalmalarga ko'ra. Xuddi shu vazifalarni bajarib. Eslatma: fazoviy koordinatsiyadagi xatolar — tananing yon tomonlarini bilmaslik, yetakchi qo'l, bajarilish noaniqligi.

Barmoqlarning tasodifiy harakatchanligini o'rganish. Barcha yosh guruhlari uchun texnik.

Taqiid qilish orqali. Hisob ostida ishlash: barmoqlar bir mustahkamlasiga sigib, stol yuzasida katlarini tutib, birga barmoqlarini ajratish

(5-6 marta); kaffini (5-6 marta) oshkor uchun halqa barmoqlarini yo'l; galmu, bosh barmoq bilan barcha barmoqlarini ulash, birinchi o'ng qo'l, keyin chap, keyin har ikki qo'l bir vaqtning o'zida ikkala qo'lida bir vaqtning o'zida ikkinchi va uchinchi barmoqlar, ikkinchi va beshinchi barmoqlar ko'rsatiladi. Ikkala qo'lida bir vaqtning o'zida ikkinchi barmoqlarni uchinchisiga, aksincha, uchinchisiga (5-6 marta) qo'ying.

Og'zaki ko'rsatmalarga ko'ra. Bir xil.

Eslatma: sinovlar aniq va bir vaqtning o'zida amalga oshiriladimi va harakatlarning keskinligi, qat'iyligi bormi; harakat sur'atining buzilishi (nuq terapevting hisobidan yemas); ishlamasligi; chap qo'lning mavjudligi.

Og'zaki praksisni o'rganish

Lab harakatlarning hajmi va sifatini o'rganish. Barcha yosh guruhleri uchun texnik.

Og'zaki ko'rsatmalarga ko'ra: lablarini oldinga torting, ushlab turing. A «tabassum» lablarini uzat (hech tishlari aniq), sayti ushlab turing. Yuqori tishlarini ko'rsatib, yuqoriga yuqori labini ko'taring. Pastki labni pastga tushiring, pastki tishlar ko'rinadi. Bir vaqtning o'zida yuqori labni yuqoriga ko'taring va pastki labni pastga tushiring.

Eslatma: to'g'ri bajaradimi; harakat doirasi qanday; do'stona harakatlarning mavjudligi; ortiqcha mushaklarning zo'rliqishi, harakatlarning charchashi bormi.

Yonoq muskullari harakatlarning hajmi va sifatini o'rganish. Barcha yosh guruhleri uchun bajarilishi kerak.

Og'zaki ko'rsatmalarga ko'ra: chap yonoqni shamollating, o'ng yonoqni shamollating, bir vaqtning o'zida ikkala yonoqni shamollating.

Eslatma: to'g'ri bajaradimi; teskarisi chiqqan yonoq bo'rtib chiqadimi; bir yonoqning izolyasiyalangan shishishi muvaffaqiyatli bo'ladimi yoki yo'q.

Til harakatlarning hajmi va sifatini o'rganish. Barcha yosh guruhleri uchun texnik.

Taqild bilan: tilni ko'rsatish, uch hisob uchun ushlab turing. Tilingizni spatula bilan ko'rsating va uni uchta hisobga oling.

Tilning uchini og'izning o'ng burchagidan chap tomonga navbat bilan ko'chiring. Tilingizni ko'rsating, yuqori labingizga ko'taring («burningizning uchini oling»). Tilingni ko'rsat, pastki labingga qo'yib, iyagingga tushiring. Tilingiz bilan bosing (bosing).

Yeslatma: to'g'ri bajaradi; aniq bo'lsa tilning harakat oraliqi; har qanday mushak do'stona harakat bor; harakat til: qo'pol, noto'g'ri, asta-sekin butun massasi bilan; mumkin yoki harakat qila olmaydi.

Ixtiyoriy yuz xarakatini o'rganish:

pehona muskullarining harakat hajmi va sifatini o'rganish. Barcha yosh guruhleri uchun texnik.

Og'zaki ko'rsatmalarga ko'ra: qoshlaringizni ho'llang, qoshlaringizni ko'taring va qoshingizni ho'llang.

Eslatma: to'g'ri bajaradimi yoki harakat do'stona harakatlari bilan amalga oshiriladimi (ko'zlar qiyshayishi, yonoqlar qisilishi va hokazo.), yoki harakat muvaffaqiyasiz.

Ko'z muskullari harakatlarning hajmi va sifatini o'rganish. Barcha yosh guruhleri uchun texnik.

Og'zaki ko'rsatmalarga ko'ra: qovoqlaringizni osongina yoping, qovoqlaringizni mahkam yoping, ko'zlaringizni toraytirib, o'ng va chap ko'zlaringizni navbat bilan yoping.

Eslatma: to'g'ri bajaradimi, yoki predmet ko'zini yumadimi, yoki do'stona harakatlari sodir bo'ladimi yoki harakat bajarilmaydi.

Barcha yosh guruhleri uchun tegishli ko'rsatmalar ajablanib, qayg'u, dahshat, quvonch, shubha, umon yuz ifodalarini ifoda.

Izoh: taajjublangan-qoshlari ko'tarilgan, ko'zlari keng ochiq, og'zi ochiq, lablari bir oz oldinga cho'zilgan; qayg'u-qoshlari bir oz pastga burun, qoshlari burchaklari bir oz pastlatilgan, lablari siqilgan; dahshat, qoshlari maksimal ochiq, og'iz chegarasi qadar ko'tariladi; quvonch-lablari tabassum qisilgan, ko'zlari bir oz qisilgan; savol-qoshlari ko'tarilgan, lablari siqilgan, pastki lablarini oldindan tushirilgan, og'iz burchaklari; bir yoki uning lablari.

Eslatma: yuqorida aytib o'tilgan mimika pozalari to'g'ri bajarilganmi yoki mimika rasmi noaniq, yoki harakatlari muvaffaqiyatli yemas.

Nafas olish davomiyligini o'rganish. Barcha yosh guruhleri

uchun qabul qilish: puflash, qog'oz, va hokazo.

Harakatlar sur'atini o'rganish. Barcha yosh guruhlar uchun metodlar: ma'lum vaqt davomida o'qituvchi tomonidan ko'rsatilgan qo'llar harakatlarida belgilangan sur'atni ushlab turish. So'ngra o'qituvchi signalida harakatlarni aqliy bajarish, keyingi signalda esa (koptok) predmetning qaysi harakati to'xtaganini ko'rsatish taklif etiladi. Qo'llar harakatlari: oldinga, yuqoriga, yonga, belga, pastga. Eslatma: oddiy sur'atlar, sekin yoki tez. Kattalar uchun resepsionlar, o'smirlar, va maktab bolalar. Yozma test yordamida harakatlar sur'atini o'rganib chiqing: qog'ozda tayovchalarni 15 soniya davomida chizishni taklif qiling.

2. SENSOR FUNKSIYALARINI TEKSHIRISH USULLARI

Eshituv diqqatini tekshirish usullari. Barcha yosh guruhlar uchun metodlar: qanday ob'ekt o'ynalganini ko'rsatish; nog'ora, nay, garmonika va boshqalar. Buyum yoki o'yinchoqning tovush yo'nalishini aniqlang. Yekran ortidan yeshitilgan narsalarni aniqlang: shishadan stakanga quyilayotgan suv tovushi, qog'ozning shirtilashi — yupqa, zich; qaychi bilan qog'oz kesishi; stolga tushayotgan qalam tovushi va boshqalar.

Eslatma: eshitilgan narsani idrok qilishda xatolar bo'lganmi — ovozi chiqarish asbobi noto'g'ri deyilganmi, ovozi yo'nalishi aniqlanganmi.

Musiqiy eshitishni tekshirish. Barcha yosh guruhlar uchun qabul: mavzuga tanish qo'shiqdan (musiqaga jo'rliqisiz) bir misra kuylab, so'ng musiqaga jo'rliqida takrorlash so'raladi.

Musiqaga idrokini tadqiq qiling. Barcha yosh guruhlar uchun qabul: tinglash va keyin siz yeshigan narsani aniqlash-mart, raqs, ninni.

Kattalar, o'smirlar va maktab bolalari uchun: musiqaga parchasining shaklini tinglang va aniqlang: kirish, xulosa, xor, va qism.

Ovozni tekshirish. Barcha yosh guruhlar uchun texnik: qo'ng'iroq yangradi qanday aniqlash: u yuqori yoki past yedi yoki yo'qligini Bolg'a bilan urish va bolalar olaning zinapoyada «qaerga

ketayotganini» aniqlashlari kerak: yuqoriga, pastga yoki qadam orqali).

Eslatma: predmetlar o'ltov yo'nalishi va tovushlar orasidagi masofani farqlay oladimi.

Tembrni o'rganish. Barcha yosh guruhlar uchun texnikalar: turli guruhlardagi chalnadigan asboblari: urma (baraban, daftir), shamol (nay, saksafon, klarinet, triola), torli (zither, domra, balalaika va boshqa xalq cholg'ulari) ni taqqoslang.

Dinamikani shirinish. Barcha yosh guruhlar uchun metodlar: «Issiq — sovuq» turida turli asboblarning tovushini tinglash; masalan, o'qituvchi asboda kuchli yoki kuchsiz tovush beradi, mavzu asbobning qanday chalanganini so'z deb ataydi: «kuchli» — «kuchsiz». Yoki: o'qituvchi bir necha bor kuchli yoki kuchsiz tovush chiqaradi va mavzu uni asboda takrorlaydi.

Eslatma: predmetlar asbob tovushini ajrata oladimi.

Ritmik hisni o'rganish.

Barcha yosh guruhlar uchun (qabul «musiqaga sadosi»): o'qituvchi nog'ora, uchburchak, simto'r, nog'ora va boshqalar kabi urma cholg'u asboblarga ma'lum ritmi urib oladi, shu maromdagi mavzu aynan eshitganini takrorlaydi.

Izoh: ritmik naqshni qayta ishlab chiqishda xatolar kuzatilganmi; ritmik naqsh namunaga nisbatan qanday sur'atda takrorlangan, tezlashgan yoki sekinlashgan; bu ritmik naqshdagi yelementlar soni buzilganmi.

Ovozning kuylash diapazonini o'rganish (etarli darajada rivojlangan musiqaga eshituvi bo'lgan bemorlar uchun). Barcha yosh guruhlar uchun metodlar: musiqaga asbobi ko'magida [«a»] tovushi (avval birinchi oklavaning «to» notasidan yuqoriga, so'ngra birinchi oklavaning «to» notasidan pastga) kabi unli tovushga o'ltov kuylash.

Izoh: ashula oralig'idagi ohanglar soni: 6 ohanggacha, 6-7, 5 ohanggacha, 8-9, 5 ohanggacha, 10-11, 5 ohanggacha, 12-13 ohanggacha, 13 yoki undan ortiq ohanggacha.

Xulosa qilib aytganda, natijasi nisoni bo'lgan shaxslarning psixomotor va sensor holatining buzilgan va saqlanib qolgan jihatlari qayd eting. Tekshiruvdan so'ng har bir o'quvchining

psixomotor va sensor rivojlanishi haqidagi ma'lumotlarni saqlash kerak. N. S. Samoylenko tomonidan taklif etilgan jadval xaritasidan foydalanishingiz mumkin. Vertikal ravishda familiya, yosh va ishlash reytingi belgilanadi; gorizontal ravishda harakat bajarilishining parametrlari: ritm, mushak ohangi, harakatni nutq bilan muvofqlashtirish, fazoviy mo'ljall, harakatni bajarish faoliyati, kollektivlik va umumiy xulosa. Ishlash reytingi tabaqalashtirilgan: qora-yomon ishlash, 1 ball; ko'k-o'rta ishlash, 2 ball; qizil-yaxshi ishlash, 3 ball. Psixomotor faoliyatining kalendar yegri chizig'ining grafigini yaratishingiz va uni nutq grafigasi bilan taqqoslashingiz mumkin.

Savol va topshiriqlar

1. nutq buzilishlari bo'lgan shaxslarda sezgi sohasining qaysi sohalari o'rganiladi?
2. sensor-motor va nutq buzilishlari o'rtasida qanday bog'lanishlarni o'rnatish mumkin?
3. nutq buzilishlariga yega bo'lgan bolalar va kattalarning psixomotor malakalarini tavsiflang.

IKKINCHI BOB. DUDUQLANISHNI BARTARAF ETISH BO'YICHA MURAKKAB PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK ISHLAR VA TIBBIY TADBIRLAR TIZIMIDA LOGOPEDIK RITMIKA RITMI

Nutq funksiyasi — uning motor, ijro etuvchi komponenti — va umumiy motor tizimi o'rtasida yaqin funksional aloqalar mavjud. Oddiy inson nutqi ko'plab shaxslarning muvofqlashtirilgan ishi bilan ta'minlanadi. Bosh miya po'stlog'ining ayrim sohalarning zararlanishi ularning nutq funksiyasining u yoki bu tomoni bilan bog'liqligini ochib beradi. Zararlanish Broka sohasiga qanchalik yaqin bo'lsa, nutqning motor komponentlari shunchalik buziladi. Funksiya, shu jumladan nutq normal ishlashi uchun vaqt ichida, tezliklarda, harakat ritmlarida va alohida reaksiyalarning vaqt bo'yicha bog'lanishi zarur. Bundan tashqari, nafaqat nutq funksional tizimining oliy bosh miya po'stlog' qismlari bog'lovchi bo'ysunadi, balki serebellar (paychalarining o'rnatish, bosh, bo'yin, va yelka mushaklari), va medulla oblongata joylashgan bo'limlari (nafas olish mushaklari tartibga solish), va, ehtimol, boshqa chuqur tuzilmalar. Bu shuni anglatadiki, murakkab funksional nutq tizimining alohida tarkibiy qismlarining muvofqlashtirilgan ishi uchun vaqdagi korrelyasiya, tezlik va harakat ritmlarining qiymati shartdir va bu komponentlarning vaqt o'tishi bilan faoliyatining mos kelmasligi nutq buzilishlarining funksional sababi bo'lishi mumkin. Bu qarashning amal qilishi duduqlanuvchining nutq ritmidagi har qanday o'zgarish (o'qish, qiroat) duduqlanishni kamaytirishi; nutq vaqtida qo'li bilan do'ppini urganda duduqlanuvchining nuqsonli nutqi ham olib tashlanadi yoki qisqartiriladi. Duduqlanishda nutqni tuzatishning samarali vositasi metronomning ritmik tovushidan foydalanishdir. Nutqning markaziy asab mexanizmlari asab jarayonlari jarayonida doimiy sur'atni saqlab qoladigan ritm sensoriga ehtiyoj bor.

I. V. Danilov va I. M. Cherepanov "ritm sensori" tomonidan taqdim etilgan tempos klonik va tonik shakllarga yega bo'lgan slammerlar uchun turli xil bo'lishi kerak deb hisoblashadi. Bu haqiqat ushbu guruhlardagi asab jarayonlarining xususiyatlari boshqacha ekanligini ko'rsatadi. Bu farq buzilishi asosiy mahalliyashtirish

turli darajada asoslangan. Klonik tutilishi mavjud bemorlarda bosh miya po'stlog'ining sathi hal qiluvchi ahamiyatga ega: tonik shaklda chuqur miya tuzilmalari darajasidagi buzilishlar muhimroq rol o'ynaydi. Bu holda ko'proq bosh miya po'stlog bo'limi nerv markazlari uchun yuqori ritmlar talab qilinadi (kekkayishning klonik shaklida), funksional jihatdan kam harakatchan chuqur tuzilmalar uchun esa quyi ritmlar talab qilinadi (kekkayishning tonik shaklida). Biroq, bu masala diqqat bilan o'rganishni talab qiladi.

Metronom yordamida ritmlar solish orqali nutq funksiyasiga ta'sir yetish imkoniyati tadqiqotchilar ye'tiborini tortdi. Shunday qilib, F. Fransella va R. Beech bir metronom ritmi quyidagi sharoitida va uning aritmik marta bosish qo'llaniladi qachon kattalar to'xtalishlar nutqini o'rganib. Birinchi holda duduglanish darajasining aniq pasayishi kuzatildi va aritmik tovush signallari bilan nutq funksiyasining takomillashgani yo'q. R. Beech ritmik ta'sirdan foydalanish, kekkayishga ritm qo'yish samarali davo deb hisoblaydi. R. Beechga ko'ra, to'xtalishlar motor sohasidagi ayrim kamchiliklardan aziyat chekadi va qo'yilgan ritm bu etishmovchilikni bartaraf etishga yordam beradi.

V. A. Griner va Y. A. Florenskiyning so'zlariga ko'ra, nutqning hissiy jihatli umumiy psixometrika ta'sirli iboralar bilan chambarchas bog'liq. U so'zlovchining nutq yuzini ifodalaydi va o'zining dinamik sifatlari: ritm, metr, kuy, pauza, temp va boshqalarda o'z ifodasini topadi. Shunday qilib, Ye. Freschels to'rtta so'zning iborasi talaffuz usuliga qaratib, to'rt xil ma'noga ega bo'lishi mumkinligini ta'kidadi, so'zlarning bir-biri bilan dinamik munosabatlarga bog'liq. Tashqi nutq vaqt davomida taqsimlangan harakatlar qatori, ma'lum tartibda, kombinatsiyada va ketma-ketlikda ifodalanadi. Vosita shaklida kiyinib, u nafaqat grammatika, sintaksis va semantika qonunlariga, balki faqat fonetik qonunlarga ham bo'ysunadi va ular nafaqat tashqi dizayn sohasini egallaydi, balki kontentning to'g'ri uzatilishiga ta'sir qiluvchi muhim tarkibiy va dinamik daqiqalardan biri bo'lib chiqadi. Mantiqiy urg'u ma'nolar bilan bir qatorda fonetik jihatdan ham ifodalanadi: maydonni ko'tarishda, tovushni sekinlashtirishda yoki o'zgartirishda. Nutqning davomiyligi, kuchi, sifati va aniqligi bor.

Pauza ham o'z davomiyligi va aniqligiga ega bo'lib, faol tormozlanish jarayonini ifodalaydi. Gapda o'ziga xos mazmun beruvchi musiqa mavjud. Bunga nutqning ritm va ohang kabi musiqiy elementlari yordam beradi. Ma'lumki, tashqaridan o'rnatilgan ritm (she'r, qo'shiq) tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan nutqi unda ko'mak oladi va muvozanatni tiklaydi, ya'ni kekkayish yo'qoladi.

Terapevtik va logopedik ritmikasi ritm tushunchasiga asoslangan bo'lib, har bir harakatni muayyan shaklda qo'yish va bemorning xatti-harakatini tartibga solish va intizomlilikning boshlanishi hisoblanadi. Logopedik mashqlar, ritmika, asab jarayonlarini qo'zg'atish, foydali ta'sir ko'rsatish paytida harakatlar tomonidan qabul qilingan o'rtacha jismoniy faoliyat.

Duduglanish uchun musiqiy ritm eng mos keladi, chunki u boy amaliy material beradi, jamoani faollashtiradi va hissiy va irodaviy sohalarini takomillashtirishda katta ahamiyatga ega. Ritm nafaqat harakatni, balki so'zni ham tartibga soladi va nutqning tempi va dinamik xususiyatlarini boshqaradi. Musiqiy ifodalar va nyuanslar, pauza va diqqat ham nutqda aks yetadi. Logopedik ritmikasidagi jamoaviy mashg'ulotlar duduglanuvchining o'z nuqsonga bo'lgan munosabatini qayta tarbiyalash, boshqalar bilan munosabatlarga yanigicha, to'g'ri munosabatni shakllantirish, ular bilan nutqiy mulogotga imkon beradi. Logoritmik sinflar turli vaziyatlarda duduglanishni: bir-biriga butun jamoaga qarshi chiqish, jamoani guruhlarga ajratish va hokazolarni qo'yish imkonini beradi, ya'ni, ular nutq-vosita shaklida turli jittimoy rollarni ijro etish, faol, tashabbuskor xulq-atvorda o'zlarini o'rnatish imkonini beradi.

Logopedik ritmika duduglanuvchining shaxsiga katta psixoterapevtik ta'sir ko'rsatadi, uning ijobiy jihatlarini rivojlantirishga va salbiy tomonlarini tekislashga yordam beradi. Psixo-ortopedik yo'natilishdagi mashg'ulotlarni to'g'ri olib borish shaxsiy og'ishlarni tuzatish va o'zboshimchalik bilan, nazorat qilinadigan xulq-atvorni tarbiyalashga yordam beradi.

1. MAKTABGACHA, BOSHLANG'ICH VA O'RTA MAKTAB YO'SHIDAGI DUDUQLANUVCHI BOLALARDA MOTOR, EMOSIONAL, XULQ-ATVOR VA IRODAVIY FUNKSIYALARING BUZILISHI

Tadqiqotchilar duduqlanishda umumiy motorika va nutq holati o'rtasidagi munosabatlarga alohida ahamiyat berdilar. V. A. Gilyarovskiy kechiktirilgan nutq rivojlanishi motorikaning umumiy rivojlanmaganligining qisman namoyon bo'lishi mumkinligini ta'kidladi. M. F. Bruns, Kekelemen bolalar motor ko'nikmalarini o'rganish, ular umumiy motor rivojlantirishda aniq bir qoloqlik bor, degan xulosaga keldi. V. I. Dresvyanikov nutq va umumiy motor ontogenezing parallelizmi va o'zaro bog'liqligini ko'rsatib, motorikani rivojlantirish va ifodali nutq bolada yaqin birlikda sodir bo'lishini ta'kidladi. Muallif korreksion ishlar ta'sirida motorika va nutq bir-biriga deyarli parallel o'zgaradi, degan xulosaga kelgan.

M. A. Kolsova qo'ling nozik harakat ko'nikmalarini rivojlantirish darajasi va bolaning nutq rivojlanish darajasi o'rtasidagi bog'liqlikni isbotladi. Qo'lni nutq organi — artikulyasion apparat bilan bir xil deb hisoblash uchun barcha asoslar mavjud. Shu nuqtai nazardan, qo'lning proektsiyasi miyaning yana bir nutq maydoni. Ixtiyoriy harakatlarni o'rganishning ahamiyatini ta'kidlab, A. V. Zaporozhes, odamlarda ixtiyoriy harakatlarning shakllanishi nutq ishtirokida, ikkinchi signal tizimining abstrakt va umumlashtiruvchi funksiyasi ta'sirida sodir bo'lishini ta'kidladi. Ye. M. Mastuyjova nutqning ontogenetik, anatomik va funksional jihatdan vosita funksional tizimiga bog'liqligini ta'kidladi. Shuning uchun u motor-kinestetik rag'batlantirish prinsipini logopediyaning asosiy tamoyillaridan biri, xususan miya falajiga chalingan bolalar bilan hisoblagan.

Shunday qilib, umumiy motorika va nutq o'rtasidagi bog'liqlik umumiy motorikaning o'xshash xususiyatlarini rivojlantirish orqali artikulyasion apparatning zaruriy harakat sifatlarini rivojlantirish imkonini beradi. Kekkeyganda turli xil vosita kasalliklari mavjud. Ba'zi kekkeygan bolalarda uch oy mobaynida yoshidan yuqori motorli sovg'alarni aniqlash mumkin. Ammo, eng deyarli besh yil to'rt oydan

motor rivojlantirish bor. Qoidabuzarliklar nafaqat umumiy, balki yuz harakati va og'zaki praksis bilan ham bog'liq.

Umumiy motor refleks bilan, duduqlanuvchi bolalar mimik motor ko'nikmalarini eishmasligi ko'rsatish. V. M. Aristovning so'zlariga ko'ra, u har doim nutq bilan bog'liq emas va kichik organik alomatlar bilan bog'liq bo'lishi mumkin, chunki duduqlanishning ba'zi shakllari miyaning kinestetik nutq hujayralarining afferent tizimiga zarar etkazishga asoslangan. Bu esa nutq organlarining statikasi va dinamikasining buzilishiga sabab bo'ladi. Vosita funksiyasining organik buzilishlari sifatida namoyon bo'ladi:

- 1) oddiy motor mashqlarni bajara olmaslik;
- 2) til giperkenez, tremor, fibrillar va vazomomotor qisqarishlar;
- 3) ataktik buzilishlar-muayan harakatni darhol bajara olmaslik (ijro yetish faqat vizual nazorat bilan mumkin);

4) apraksik buzilishlar (izolyasiyalangan hollarda). Agar duduqlanuvchilar yuz mushaklarining zaifligi bo'lsa, terapevtik gimnastika kerak.

N. S. Samoylenko duduqlanuvchi bolalarda motor ko'nikmalarini rivojlantirish nutq rivojlantirish oldinga borish yoki nutq ortda mumkin, deb hisoblaydi, va maxsus motor sovg'alar bilan duduqlanuvchi bolalar sodir bo'lishi mumkin.

N. S. Samoylenko motor qobiliyatlari holatiga ko'ra, duduqlanuvchi bolalarni to'rtta guruhga ajratsak bo'ladi.

Birinchi, sur'at, ritm, mushak tonusi, orientatsiyasi va jamoaviy munosabatlar buzilgan bolalardir. Shu bilan birga e'tibor va faollik buzilmaydi. Motor qobiliyatlari tezda bartaraf etiladi.

Ikkinchi - bolalar motor jihatdan kam qobiliyatli, harakatlarda epchillik, tezlik, aniqlik yo'q. Sur'at sekin, diqqat sust, faollik asta-sekin uyg'onadi, tashabbus deyarli yo'q. Vazifalarni o'zlashtirish uzoq vaqt o'rganishni talab qiladi. Muskul tarangligini desinxronizatsiyasi va harakatlarni muvofqlashtirishni takomillashtirish ustida ishlash yaxshi natija bermaydi. Engil motor retardasiya holatlari bo'lishi mumkin.

Uchinchi guruhga skelet mushaklarning tonusining oshishi namoyon bo'lgan bolalar kiradi. Qo'llarning kengaytirilgan

tayovsimon holati, barmoqlar yoyilib yoki mushtga qisilib, qo'lni harakatlantirganda fleksiya bo'lmaydi, yurganda oyoqlarning minimal fleksiyasi. Yurganda qo'llarning hech hilpirashi, bir qo'lning hilpirashi yoki uzatilgan qo'llarning hilpirashi oldinga surilib, oyoqlarning harakati bilan muvofqlashtirilmagan. Qatiq bo'yin va yetka tiqilishi. Bu bolalar bilan ishlash ham jamoaviy, ham individual ish olib borishni talab qiladi. Bolalar ko'pincha jamoaviy o'yinlardan voz kechadilar, yolg'iz o'ynashni afzal ko'radilar, jiddiy yuz bilan, hech qanday hissiyotni ko'rsatmasdan, faol rollarni ijro yetishdan bosh tortadilar. Ular bilan ishlash shartlari uzoq.

To'rtinchisi-bolalar motorli qo'zg'aluvcilar bo'lib, tez sur'atda qilingan maqsadsiz harakatlarning ko'pligi bilan. Bunday bolalar juda keng tarqalgan yemas. Ular uchun tinch holat qiyin. Jamoaviy o'yinda ular o'z navbatlarini kutishmaydi, uzluksiz harakatlarga intilishadi. Mushak tonusi biroz taranglashgan, o'yinga yemotional munosabat oshgan. Yugurish va sakrash ularni juda hayajonga soladi. Faollik o'ta yuqori: ular boshqalar uchun hamma narsani qilishga, bironing o'yiniga aralashishga, agressiv harakatlarga ko'rsatishga va rahbarlik rolini olishga intilishga tayyorlar. Bunday bolalar bilan ishlash uzoq muddatli, natijalar har doim ham ijobiy emas.

M. F. Bruns duduglanuvchi (tonik va klonik) va vosita qobiliyatlari o'rtasida korrelyasiya topdi, «tuzatuvchi gimnastika duduglanuvchi shakliga mos bo'lishi kerak», deb ta'kidadi.

B. I. Shostak ba'zi bolalarda cheklangan til harakatlari, mushaklarning ohangini buzish, nozik vosita qobiliyatlari, kommutasiya, muvofqlashtirish, harakatlarga tezligi, harakatlarning statik va dinamik koordinasiyasi. U o'zi topgan buzilishlarni duduglanishda katta tebranishlarga duch keladigan hissiy-irodaviy soha holati bilan va aksariyat hollarda tezlashishga intiladigan harakatlarga sur'ati tabiatida aks etadigan beqaror ohang bilan bog'liq. Duduglanuvchi bolalarning motorik disinhbiyasi o'yinlar davomida osongina hayajonlanishlari, to'polon qilishlari, sakrash, chaynashlari, qo'llarini to'qintirishlari, shu tariqa hayajonlarini ifodalashlarida aks yetadi. Harakatlarga o'tmas, yetarli darajada maqsadga muvofiq bo'lmagan, muvofqlashmagan, nozik ixtiyoriy

motor harakatlarga kechikish bilan shakllanadi, harakatlarga amplitudasi katta ko'lamga ega. O'yindan so'ng, bolalar, uning kurs va natijalarini muhokama qilish uchun harakat, ko'p muvofqlashtirilmagan harakatlarga qaytadi.

4-7 yoshdagi duduglanuvchi bolalarning yarmi turli xil kuzatuvchi harakatlarga ega.

Volkovning ko'rsatishicha, yosh bolalar motor analizatorining yetilishida notekislik bo'lib, u klinik jihatdan turli motor buzilishlarida namoyon bo'ladi. Duduglanuvchi bolalarni anamnestik o'rganishdan olingan ma'lumotlar yaxshi gapiradigan bolalarning ma'lumotlariga qaraganda, bolalarda duduglanish boshlanishidan oldin ham motor funksiyasini shakllantirishda ancha sezilarli o'zgarishlar yuz bergan. 2 yoshdan 4 yoshgacha bo'lgan duduglanuvchi bolalarda vazifalarni bajarishda sifat jihatdan farqlar yo'q. Ular yetarli darajada ontogeneznining keyingi bosqichlarida sezilarli darajada ifodalangan motor funksiyasini yaxshilashning yosh dinamikasini ifoda etgan. G. A. Volkova tomonidan ishlab chiqilgan o'yin faoliyati usuli kekkaygan maktabgacha tarbiyachilarning xatti-harakati va nutqiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va ularni vosita buzilishlarini bartaraf etishga imkon beradi.

Ko'pincha, to'xtalishlarda vosita diqqatining beqarorligi, moslashuvchanlikning yo'qligi, bolaning qo'zg'aluvcilarligi yoki uning kabi ruhiy jarayonlar bilan bevosita bog'liq.

O'rta va yuqori maktab yoshidagi duduglanuvchilarda harakatlarning ritm, koordinasiya va almashuvchanlik hissinin o'rganish shuni ko'rsatdiki, duduglanish darajasi qanchalik yuqori bo'lsa, motor buzilishlari shunchalik aniq bo'ladi.

Yengil duduglanish darajasiga ega bo'lgan o'quvchilar harakatlarni muvofqlashtirishdan ko'proq va ritm va kommutasiya harakatlardan ancha kam aziyat chekadilar. O'rta darajada duduglanish darajasi bilan harakatlarning ritm va kommutasiya hissi sezilarli darajada kamayadi. Duduglanishning og'ir darajasi bilan harakat kommutasiyasi eng ko'p ta'sirlanadi va ritm tuyg'usining buzilishi harakatlarga koordinasiyasining buzilishi bilan tenglashadi.

Motor sohasidagi buzilishlarning asosiy foizi tutqanoqning

tonik turi bilan kekkayishga to'g'ri keladi. O'g'il bolalarda ritm va harakatlarni muvofiqlashtirish hissi ko'proq, qizlarda—kommunikasiya harakatlari ko'proq azoblanadi.

Shunday qilib, motorning buzilish darajasi duduglanishning og'irligiga to'g'ri proporsionaldir. Bundan tashqari, bu kasalliklar o'g'il va qiz bolalar uchun farq qiladi. Logoritmik mashqlar jarayonida motorika va nutqning takomillashuvi deyarli bir-biriga parallel kechadi. Nutq bilan chambarchas bog'liq bo'lgan umumiy motorika ikkinchisiga katta ta'sir ko'rsatadi. Duduglanuvchi kishilarning nutqini qayta tarbiyalashdagi qiyinchiliklar motorikani tuzatishdagi qiyinchiliklar bilan chambarchas bog'liqdir. Motor buzilishi muvaffaqiyatli tuzatilgan bo'lsa, bu nutq qayta ta'lim ijobiy prognoz hisoblanadi.

Duduglanuvchi maktabgacha yoshdagi va maktab bolalaridagi motorikani o'rganish tahlili bolalarning motor holatini baholashning turli mezonlarini ko'rsatadi. Tadqiqotchilar duduglanish shakli, namoyon bo'lish og'irligi, harakat tempi, hissiy va irodaviy sohaning buzilishi va o'yin vaziyatlaridagi xatti-harakatlardan duduglanuvchilarning motorikasini baholash mezonlari sifatida foydalanilganlar.

2. DUDUGLANUVCHI O'SMIRLAR VA KATTALARDA MOTOR, EMOSIONAL-IRODAVIY SOHALAR VA IXTIVORIY XULQ-ATVORNING BUZILISHI

Voyaga yetgan duduglanuvchilar motor buzilishlarida o'ziga xos xususiyatlarga ega:

- 1) mushak tizimining umumiy tarangligi, ayniqsa nutq jarayonida, logofobiya mavjudligida ortadi;
- 2) harakatlarning loyqa muvofiqlashtirish;
- 3) motorika va nutqdagi tafovut: nutq kechikkan yoki harakattan oldinda bo'ladi. Vazifa kutilmagan signaldan keyin bajarilishi kerak bo'lganda nutq kechiktiriladi (so'zni o'z vaqtida talaffuz qila olmaydi). Nutq chiqishi harakat kutilmagan paytda ortiqcha mushak tarangligi bilan harakatni kuchaytiradi, ular uchun avtomatik emas;
- 4) yordamchi harakatning xususiyatlari;

5) ritm xususiyati. Shunday qilib, ba'zi o'g'il bolalarda va kattalarda, ritmik harakatlarning boshlanishidan oldin, harakatni oxirigacha olib kelmaydigan natijalar namoyon bo'ladi. Odatda, to'xtalishlar ritmik iboraning boshida kechikishni aniqlaydi. Duduglanishdan farqli o'laroq, ko'paytirish vazifalar katta tezlik namoyish, va uzoq vaqt davomida ta'sir yo'qligi.

6) Taxilliklar uchun harakat sur'atini susaytirishga nisbatan nutq sur'atini susaytirishga nisbatan osongroq, shuning uchun ularning motor tempi nutqdan ko'ra barqarorroqdir. Nutq tezligi va harakat tezligi o'rtasidagi aniq bog'liqlik, sekin va silliq harakatlar bilan tinch muhitni yaratish va bemorni silliq, uzluksiz nutqqa o'tishni yengilashiradi.

7) to'xtalishlar va taxilliklar intellektual va ruhiy jarayonlarda og'ishlarga ega, ya'ni: diqqatning beqarorligi, xotira, oson chalg'ishi. Ular har doim ham bir vaqtda bajariladigan turli harakatlardan iborat vazifalarni bajara olmaydilar. Ular juda ko'p harakatlarni eslay olmaydi.

V.A. Griner va Y.A. Florenskaya quyidagi duduglanish turlarini (logonevroz) vosita qobiliyatlarini sifatida ajratib turadi.

1. Harakatlar tez, notinch, shoshma-shosharlik nutqiga mos, oxiriga yetkazilmaydi, nutqiga mos, og'iz yetarli ochilmaganligi va noaniq ifodalanganligi qayd etiladi. Bu to'xtalishlarga jamoaviy vazifalar, uyushmagan impulsni cheklash, tormozlanish, avtomatizmini yengish va harakatlarni so'z bilan muvofiqlashtirish mashqlari kerak. O'qituvchi topshiriqlarni duduglanishda sinchkovlik, harakat ravshanligini kuzatib borishi kerak.

2. Ichki iroda kuchi bilan tez harakatlarga tabiiy moyillik. O'zlariga juda katta e'tibor bilan, bu to'xtalishlar barqaror nutq darajasiga ega. Ular intellektual rivojlangan va o'z-o'zini egallagan. Vazifalarni bajarishda, siz markazida ko'p his qilaman. Ular harakatlarni muvofiqlashtirish, avtomatizmini yengishda, mushak tonusini tartibga solish bo'yicha mashqlarni talab qiladi.

3. Harakatning o'rta sur'ati. To'xtalishlarning bu turi katta ehtimollik va xotirjamlik, yaxshi e'tibor, xotira, yuqori ritmik qobiliyat, aniq, yerkin harakatlar bilan ajralib turadi. Ular nutq

masqlarini talab qiladi, chunki yaxshi vosita ma'lumotlari va ritm nutq kamchiliklarining regulyatorlari sifatida ishlatilishi mumkin.

4. Harakatning o'rta sur'ati. Keskinlik, bog'liqlik, qat'iylik bor. Muvofiglashirishda, ayniqsa, nutq bilan muvofiglashirish harakatlarda aniqlik yetishmaydi. Bu duduglanish turida, bolalarda nutqning ritmi buzilishi, vazifalarni tushunish qiyinligi bilan namoyon bo'ladi. Bolalik va o'smirlilik davrida ularga pedagogik e'tiborsizlik bo'lgan. Ular ritmik va logoritmik harakatlarning butun tizimini, ayniqsa, diqqat, xotira, mushak ohangini tartibga solish, fazoviy mo'ljallash uchun guruhli masqlarni bajarilishi tavsiya etiladi.

5. Harakatning sekinlashuvi. Bunda bolalarda harakatlar sust, bog'langan, jiro, qat'iyat, hujumkorlik intensivligi yo'q. Ushbu turdagi turli xil qarama — qarshi harakatlar, shuningdek, jismoniy masqlarni bajarish-faollashtirish, talab etiladi.

6. Yaqqol bo'shashgan paytida sekin, sust harakatlar. Yurish sekin, bosh tushiriladi, harakatlar bog'langan yoki g'ayriabiyy ravishda bo'shashadi, diqqat beqaror, xotira zaiflashadi. Bu duduglanish turida musiqaga jo'rtligi bilan masq qilishni talab qiladi, musiqaning quvvat tabiati, hissiy ohangni ko'taradi.

S. S. Lyapidevskiy va V. P. Baranova ta'kidlaganidek, ayrim duduglanuvchi o'smirlarda motor buzilishlari nutq buzilishlariga munosabat bilan bog'liq. Demak, nuqsanlari bo'yicha fiksasiyaga ega bo'lmaganlar, umuman sezilarli ta'sir ko'rsatmasdan nutq funksiyasining asosan motor yetishmovchiligi kuzatiladi va nutq nuqsaniga javob berganlar, psixomotor ko'nikmalaridagi og'ishlar yanada kuchayadi. Insonning bir qator xususiyatlariga (ishonchsizlik, shubha, depressiyaning tarqalishi, qat'iyat yo'rqov, psixoloik zarba) ega bo'lishda psixomotorning muhim buzilishlari mavjud.

V. M. Shklovskiyning ta'kidlashicha, oliy bosh miya po'stlog'i funksiyalarining buzilishlarida birinchi navbatda to'xtaladigan kattalar og'zaki praksianing buzilishlaridir.

I. Y. Lashki, nutq nuqsanining jiddiyligi og'zaki va umumiy praksianing buzilish darajasi bilan bog'liqligini ta'kidlaydi.

Ye. V. Govhanisyan tomonidan o'tkazilgan nevroitik va nevrozsimon kabi turlariga ega bo'lgan shaxslar bilan olib borilgan

tadqiqotlari psixomotor mahoratining boshqa holatini ko'rsatadi.

Nevrozsimon duduglanuvchilarda muskul tonusi nevroitik tipga ko'ra biroz qisqaradi, harakatlar muvofiglashadi va barqaror bo'ladi. Og'zaki praksiani o'rganishda tasviriy testlarni bajarish aniq qiyinchilik tug'dirmaydi. Imo-ishoralar, yuz ifodalari va pantomima hissi bo'ladi. Musiqiy va ritmik qobiliyatlar yuqori darajada rivojlangan. Artikulyasiya organlari normal tovush ko'payishida to'liq saqlanib qolishi va yetarli harakatchanligini ko'rsatadi. Shu bilan birga statik chidamlilik darajasining etarli emasligi, harakat elementlarining ohirigacha etishmasligi, ayrim lanjlik va charchashning ortishi, shuningdek, lanjlik va artikulyasion a'zolar harakat doirasining pasayishi kuzatiladi. Umuman olganda, nevroitik duduglanish mavjud bemorlarda umumiy motorika sohasida hech qanday dissosiasiya yo'q; barcha komponentlar mutanosib ravishda bog'liq va rivojlangan, vosita sohasidagi buzilishlar funksional.

Nevrozsimon duduglanishda motor yetishmovchiligi rasmi polimorf hisoblanadi. U harakatlarni tashkil qilishning miya po'stlog'i rivojlanishining orqada qolishi va turli darajadagi yetukligi emasligini aks ettiradi. Nevrozsimon duduglanish, mushak tonusi beqaror bo'lgan bemorlarda harakatlarzo'r qishvanomutanosiblik bilan xarakterlanadi, qo'l-oyoq harakatlarning muvofiglashirish muvofiglashuvining buzilishi va sinxnezialarning ko'pligi kuzatiladi. Ko'p odamlar, ayniqsa, artikulyasion va mimik vosita qobiliyatlari, dinamik praksianing susayishi. Ketma-ket harakatlar ketma-ket yodlashda qiyinchiliklardan tashqari, motor aktlarining inersiyasi ham mavjud bo'lib, bu bemorlarga bir qator harakatlardan ikkinchisiga tez o'tishga imkon bermaydi. Ko'pchilik tutilishlar tempi va ritmini jiro etish va saqlashda hamda musiqiy eshitish idrokining rivojlanishining past darajasida buzilishlarga ega. Bemorlarning faqat bir qismi musiqiy va ritmik qobiliyatlarini to'liq saqlashni ko'rsatadi. Barcha tutilishlar o'z katolarini o'zlariga tuzata olmaydilar, og'zaki ko'rsatmalar ular uchun yetarli yemas va ko'rgazmali misollar ularning mashg'ulotlarining asosidir. Yeng og'ir hollarda bemorlar turli nomdagi yuqori va pastki muvofiglashirishda qiyinchilik tug'diradi, o'z-o'zidan bir xil koordinatsiyaga o'tadi. Bu guruh duduglanishlarida ijobiy dinamika,

ayniqsa mimik motorika va musiqiy va ritmik qobiliyatlar holatida ancha past bo'ladi. Umuman, nevrozsimon duduglanishda yilda, motor ko'nikmalarini turli qismlariga rivojlantirish dissosiasiya bor.

Ko'rinish turibdiki, nevrozsimon duduglanishda filogenetik jihatdan premotor-striar tizim faoliyatining yaqqol buzilishi kuzatiladi. Yetarli vosita ko'nikma va nutq o'zaro ta'minlash bolalik va o'smirlilik tizimlarida ishlab chiqilgan, nihoyat bir oz keyinroq yoshida muddatli, nevroitik duduglanish va normal kamay bilan bemorlarga nisbatan keyinchalik yetuk nevroitik duduglanish bilan bemorlarda.

Har qanday yosh oralig'idagi to'xtalishlarda o'ziga xos vosita buzilishlari ularni tuzatish uchun murakkab ta'sirni talab qiladi, bu esa logopedik ta'sir va ritmik musiqa ta'limi vositalarini o'z ichiga olishi kerak.

Ye. V. Govhannitsyan tomonidan o'tkazilgan nevroitik va nevrozsimon kabi shakllarga ega bo'lgan tulishlarning tadqiqotlari psixomotor mahoratining boshqa holatini ko'rsatdi.

Nevroitik duduglanuvchi voyaga yetgan duduglanuvchilarda muskul tonusi nevroitik tipga ko'ra biroz qisqaradi, harakatlarda muvofiqlashadi va ravnaq bo'ladi. Og'zaki praktsiyani o'rganishda tasviriyl testlarni bajarish aniq qiyinchilik tug'dirmaydi. Imo-ishoralar, yuz ifodalari va pantomima hissiy rangli bo'ladi. Motor dasturini bajarishda xatolarni o'z-o'zidan tuzatish va yaxshi motorli o'rganish qayd yetiladi. Musiqiy va ritmik qobiliyatlar yuqori darajada rivojlangan. Artikulyasiya organlari normal tovush ko'payishida to'liq saqlanib qolishi va yetarli harakatchanligini ko'rsatadi. Shu bilan birga statik chidamlilik darajasining yetarli emasligi, harakat elementlarining oxirigacha yetishmasligi, ayrim lanjlik va charchashning ortishi, shuningdek, lanjlik va artikulyasion organlar harakat doirasining pasayishi kuzatiladi. Umuman olganda, nevroitik duduglangan bemorlarda vosita sohasida hech qanday dissosiasiya yo'q: barcha komponentlar mutanosib ravishda bog'liq va rivojlangan, vosita sohasidagi buzilishlar funksional.

Nevroz kabi duduglanishda motor yetishmovchiligi rasmi polimorf hisoblanadi. U harakatlarni tashkil qilishning miya sathlarining kam rivojlangan va turli darajadagi yetukligini aks yettiradi.

Nevroz-kekkaygan, mushak tonusi beqaror bo'lgan bemorlarda harakatlarni zo'rliq va nomutanosiblik bilan xarakterlanadi, qo'l-oyoq harakatlarining muvofiqlashtirilgan muvofiqlashuvining buzilishi va sinxinezialarning ko'pligi kuzatiladi. Ko'p odamlar, ayniqsa, artikulyasion va mimik vosita qobiliyatlarini, ko'paytirish va dinamik praksis uchun amalga oshiradi. Kema-ket harakatlarni kema-ket yodlashda qiyinchiliklardan tashqari, motor harakatlarning innersiyasi ham mavjud bo'lib, bu bemorlarga bir qator harakatlardan ikkinchisiga tez o'tishga imkon bermaydi. Ko'pchilik to'xtalishlar tempi va ritmini ijro etish va saqlashda hamda musiqiy eshitish rivojlanishining past darajasida buzilishlarga ega. Bemorlarning faqat bir qismi musiqiy va ritmik qobiliyatlarini to'liq saqlashni ko'rsatadi. Barcha to'xtalishlar o'z xatolarini o'zlari tuzata olmaydilar, og'zaki ko'rsatmalar ular uchun yetarli emas va ko'rgazmali misollar ularning mashg'ulotlarining asosidir. Eng og'ir hollarda bemorlar turli nomdagi yuqori va pastki eksperimentlarni muvofiqlashtirishda qiyinchilik tug'diradi, o'z-o'zidan bir xil koordinasiyaga o'tadi. Bu guruh duduglanishlarida ijobiy dinamika, ayniqsa mimik motorika va musiqiy va ritmik qobiliyatlar holatida ancha past bo'ladi.

Ko'rinish turibdiki, nevrozsimon kabi duduglanishda filogenetik jihatdan eng so'nggi premotor-neostriar tizim faoliyatining yaqqol buzilishi kuzatiladi. Yetarli vosita ko'nikma va nutq o'zaro ta'minlash bolalik va o'smirlilik davrida shakllangan bo'ladi.

Har qanday yosh oralig'idagi to'xtalishlarda o'ziga xos vosita buzilishlari ularni tuzatish uchun murakkab ta'sirni talab qiladi, bu esa logopedik va ritmik musiqa ta'limi vositalarini o'z ichiga olishi kerak.

3. DUDUGLANUVCHI SHAXSLAR BILAN OLIB BORILADIGAN LOGORITMIK MASHG'ULOTLAR

MAZMUNI

Duduglanuvchi bolalar bilan sinfni logaritmik ravishda quyidagi mashg'ul va o'yinlarni bajarish maqsadga muvofiq:

- 1) kiritish eslatma;
- 2) eshitish idroki, diqqat va xotira, ko'rgazmalilik, diqqat va

xotirani rivojlantirish uchun;

3) fazoviy mo'ljallash va ritm tuyg'usini rivojlantirish;

4) taqlid qilish imkoniyatlarining rivojlanishi;

5) ijodiy, vogue-band o'yinlar, ochiq o'yinlar, irodaviy sifatlarni rivojlantirish uchun ijodiy lavhalar, faollik, mustaqillik, tashabbuskorlik;

6) mashqlar, umumiy motor ko'nikmalarini rivojlantirish uchun qoidalar bilan ochiq o'yinlar, qo'llari, mayda qo'l motorikasini rivojlantirish;

7) yuz ifodalari va og'zaki praksis rivojlantirish uchun;

8) qo'shiq aytish, davra raqslari, o'yinlar-nutq prosodiyasini rivojlantirish uchun musiqiy jo'rlikdagi dramatisasiyalar bilan;

9) tasavvur va ijodkorlikni rivojlantirish uchun e'yudlar;

10) musiqiy xotira va musiqiy ijodni rivojlantirish uchun;

11) yakuniy hisobot;

12) dramaturgiya, matnlar, bayram etakliklari (bolalar uchun), pantomimalar, konsertlar va boshqalar (kattalar uchun).

Duduqlanuvchilar bilan korreksion ishlarda logopedik ritmikasi vositalari faqat logopedik ritmika ishlardan ko'ra umumiy va nutq harakatlari, nutq prosodiyasi sur'ati va ritmini me'yoralashtirishga ko'proq yordam beradi. Motor, musiqiy-motor, musiqiy-nutq, ritmik, musiqiy qo'shiqsiz nutq, motor-nutq mashqlari va o'yinlar harakatlarning statik va dinamik muvofiqlashuvini, tovushlarning ohangini, nafas olish muddatini, ovozning yumshoq hujumini va prosodining boshqa qismlarini nazorat qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Duduqlanuvchining motor sohasini me'yoralashtirish uning mulqotga, atrof-muhitga munosabatini qayta tiklashga va nutqining buzilishiga yordam beradi. Ushbu tuzatish psixomotor ko'nikmalarini tuzatish jarayonida to'xtalishda paydo bo'lgan xarakter va xatti-harakatlarning ijobiy xususiyatlariga bog'liq: harakatlarga ishonch, nazorat qilish, to'g'ri pozitsiya, subbadoshga mulqot.

Logopedik ritmika mashg'ulotlarining logopedik ish bilan bog'liq bo'lishi va logopediya dasturini amalga oshirishga muvofiq o'quv yili davomida logoritmik materialga ega bo'lishi kerak. Shunday qilib, imtihon davrida nutq cheklovlarini (gapirmaslik davri,

shivirlab gapirish, nutqiy davrlar), logoritmik harakatlarning birligi, me'yordagiligi va o'zgarishi bilan farq qiladi. Yirik motorikani rivojlantirish, muvofiqlashtirish, xotirani rivojlantirish, diqqat, optik-fazoviy yo'nalish, ko'rgazmali-motorli muvofiqlashtirish va shu kabilarda mashqlarni taklif etadi. Ziddiyatli talaffuzni shakllantirish davridan boshlab nutqiy vazifalar beriladi, ularda talaffuzning me'yordagiligi birligi, harakatlar sur'ati, ekspressivlik va emosionallik ham ishlab chiqiladi.

Duduqlanuvchi maktab o'quvchilari, o'smirlar va kattalar bilan logoritmik ishlarda quyidagi bo'limlarni ajratish mumkin.

1. Sekin va munosib harakatni shakllantirish uchun mashqlar: sekin va mushak tonusini kuchlanishi; e'tibor va xotira miqdori belgilash; bir vaqtning o'zida va harakatlar muvofiqlashtirish; tormozlanish; tanlash va mustahkamlash reaksiyasi, misol uchun, duduqlanuvchilarning bir doira ichida yurish: «bir» soni da - to'xtash, «ikki» soni da — o'rgaga yurish,» uch «soni « navbatma navbat yurish «to'rt» soni da, qarama — qarshi yo'nalishda borib - qarshi yo'nalishga yurish. Signallar tasodifiy beriladi: eshitish va ko'rish idrokiga yo'nalirib.

Bolalarga aniq bir vaqtning o'zida osoyishta sur'atdagi mashqlar, masalan, qo'l harakatlari bilan keladigan navbatlarni oladi. Ular o'ngdagi qo'shinisining harakati ularning e'tiborini tuzatish va signal uning barcha harakatlari ustidan olib. Davom eting va ularning harakatini bajarib, o'ngdagi qo'shinisining harakatiga e'tiborlarini o'rnatib, uni signalda takrorlang. Bu dastlabki harakat talabga qaytguncha davom etadi.

2. Nutqning harakat va musiqiy ritm bilan aloqasi. Yurish bilan birga sanash; harakat bilan bira qo'shib sanash yoki nutqiy mashqlar. Harakatni muvofiqlashtirish bilan bog'liq sanash yoki nutqiy mashqlarni bajarish-to'xtatish «yuqoriga-o'zingga», «yuqoriga-qo'shingga» so'zlari bilan o'tish va hokazo.

To'xtab - to'xtab sanash va nutqiy mashqlarni bajarish: chap oyvoq bilan boshlab yurish va sanash. Signalda to'xtash va hisoblash, keyin yurish va sanashni davom ettirish.

Avtomatizmi yengish bilan bog'liq sanash va nutq bilan

bajariladigan mashqlar: chap oyoq ostida tartib bilan sanash. Signalga qarab orgaga yurish va keyingi signalga qarab sanash.

Tanlash reaksiyasiga oid sanash va nutq bilan bajariladigan mashqlar: to'pni bir-biriga uloqtirish, har qanday so'zlarni talaffuz qilish, to'pni qabul qiluvchi unga sifat biriktiradi, keyin aksincha.

Bu bo'lim oxirida nutq tempining barqarorligini, natqni harakat bilan muvofqlashtirishni tekshirish vazifalari beriladi.

3. Harakat va nutqning ritm tabiati bilan bog'liqligi. Harakat va nutqda baland va past ovozdada: baland ovoz bilan sanang, baland ovoz bilan va shivirlab gapiring.

Harakatlari va nutqda, musiqa ritmini oshirish yoki almashirish bilan bog'liq holda: qo'llarni asta-sekin baland ovozdada va asta-sekin teskari sanash past ovozdada.

Urg'u, ya'ni nutqning mantiqiy ma'nosi va qo'llarning tegishli harakati bilan bog'liq holda muayyan so'zga urg'u berish: «Menga to'pni bering. Menga to'pni bering. Menga to'pni bering.»

2/4 3/2 4/4 o'ltamdaggi mashqlarni harakatlari vositasi sifatida o'tkazish. Bir to'xtalish o'z harakatlari bilan tovushning kuchlanishi va susayishini ifodalab, o'tkazadi, boshqalari esa dirijorning ko'rsamalariga amal qilib, balandroq, sanaydilar.

Uning mohiyati avvalgilari bilan bir xil: uch qismlı sxemaning ikkinchi va uchinchi qismlari haqida aytilgan narsa, o'z navbatida, to'rt qismlı sxemaning oxirgi ikki qismlıga taalluqlidir. Biri o'z harakatlari bilan tovushning kuchlanishini va susayishini ifodalab, o'tkazadi, boshqalari esa balandroq, aniq qilib sanaydilar.

Nutq vazifalarini, qat'iylı va xatti-harakatlar bilan bajariladi. Taklif etilayotgan ikki xil vazifa mavjud: 1) musiqaga oid, so'zlarni o'z vaqtida taqsimlay olish, chap, o'ng, qarama-qarshi yo'nalishda aylantirish, joyida jaranglatish kabi. Duduqlanuvchining o'zi guruhga rahbarlik qilib, harakat va yo'nalishni o'zgartirish uchun so'zlar bilan signallar beradi; 2) musiqaga bog'liq bo'lmagan, nutqda o'zini ifodalash imkoniyatini beradi. Katta yoshdagi duduqlanuvchilar bilan logoritmik sinflarning o'ziga xosligi darslarga bo'lgan yehitiyojni anglash darajasini oshirish, harakat faoliyatini mustaqilligini oshirishdan iborat. Uydı musiqaga to'xtaladigan kattalarni o'z-o'zini

o'rganish (magnitofonga yozish, o'yinchi yordamida va boshqalar.) katta ahamiyatga ega. Harakatlarning plastikligi, pozitsiyasi va fikrlarni ifodalash uchun yetarli pantomimik harakatlari majmui ustidan doimiy nazorat qilib turish kerak. Ko'zguning oldida nutq harakatlari bajarish foydalidir; Xayoliy vaziyat bilan bog'liq.

Voyaga yetgan duduqlanuvchilar sahna eskizlarini musiqa jo'rligida yoki musiqasiz bajaradilar. Uydı tayyorlangan eskizlar jamoaviy sinflarda ko'rsatiladi. Ko'rilgan yoki ko'rsatilgan narsalar haqida fikr almashish mavjud bo'lib, keyingi tadbir juft-juft bo'lib o'tadi.

Kattalar duduqlanish bilan ritmika ishlida Ye. V. Oganessyan tomonidan ishlab chiqilgan texnikadan foydalanishingiz mumkin. Nevrotik duduqlanishda bemorlar uchun mushak tonusini normallashtirishga, jismoniy kuch va chidamlilikni rivojlantirishga qaratilgan logoritmiklarda jismoniy terapiya elementlarini kiritish tavsiya etiladi. Bu bemorlar bilan va musiqiy qo'llab-quvvatlash holda haqiqiy nutq mashqlari keyin motor - nutq, va faqat motor vazifalar ko'chib o'tishga uzog muddatli ta'lim kerak emas. Musiqiy va ritmik qobiliyatlarining yuqori darajada rivojlanishi uchun ularga vazifalarni tez murakkablashtirish, temp va ritm o'zgarishini joriy yetish imkonini beradi. Nevrotik duduqlanishda nutq-motor stereotipining saqlanishi logopedik mashg'ulotlarining diqqatini haqiqiy nutq jarayonidan o'zgaruvchan sur'at va ritmdagi ritmik harakatlarga almashirishga qaratilishini talab qiladi. Shu bilan birga, tez orada nutq va motor reaksiyalarining turli kombinatsiyalarini kiritish mumkin bo'ladi.

Nevrozsimon duduqlanishda funksiyasining o'ziga xosligi loopedik ritmika tizimida maxsus metodlarni joriy etishni talab qiladi. Harakatni tashkil etishning barcha darajalari nevrotik duduqlanishga o'xshash duduqlanishda ta'sir etganligi sababli, bu bemorlarda makaziy asab tizimi bilan bog'liq bo'lmagan yoki buzilgan harakat funksiyalarini shakllantirish kerak. Shu bilan birga tiklanish jarayoni kavfisiz harakatlarga asoslangan bo'lishi kerak. Bemorning musiqa tempi va ritmida muvofqlashgan va ritmik harakatlari tinchligini rivojlantirish, umumiy motorikani tashkili yetish hamda musiqiy va ritmik qobiliyatlarini rivojlantirish lozim. Mashqni asosiy ritmlar va

masbqlar bilan boshlashingiz mumkin, asta-sekin masbqning boshqa turiga o'tishingiz mumkin. O'quv jarayonida ko'rgazmali misollardan foydalanish va ko'rsatmalarni iloji boricha to'liq o'zlashtirilgunga qadar takrorlash kerak. Ritmik vosita masbqlari kursini masbq qilgach, nutq reaksiyalari asta-sekin, dastlab elementar: fonemalarni, lug'at so'zlarni talaffuz qilish, musiqaga, eng oddiy harakatlar bilan birgalikda, so'zni talaffuz qilish jarayoniga faol e'tiborni maksimal jalb qilish bilan tanishtiriladi. Bu yesa nutq funksional tizimida harakat dasturini mustahkamlashga, uni bargorolashirishga yordam beradi. Faqat bu muvofqlashtirilgan masbqlar muvaffaqiyatli amalga oshirish so'ng (va'ni. elementar harakatlar bilan birgalikda musiqaga gapirish) murakkabroq harakatlar va nutqni musiqaga birlashtirish bilan masbqlarni kiritishga o'tish mumkin. Avvaliga, ular oddiy shakllarda amalga oshirilishi lozim, va faqat asta-sekin bir xil sur'atlar va ritmi da kommutasiya ta'lim uchun harakat qilish kerak. Bu guruhdagi ayrim duduglanuvchilarda musiqiy va ritmik qobiliyatning yomon rivojlanmaganligi nutq terapiyasi masbq'ulotlariga musiqiy va ritmik masbqlarni maksimal darajada kiritishni talab qiladi.

Nutq shifoxonasida to'xtaladigan kattalar bilan logoritmik masbq'ulotlar quyidagi sxema bo'yicha amalga oshirilishi mumkin.

2. asosiy qism (30-45 daqiga). Mushaklar tonusini tartibga solish, diqqatni, xotirani, harakatlarni so'z va she'riy matn bilan muvofqlashtirishni rivojlantirish masbqlari.

3. Yakuniy qism (10-15 daqiga). Mimik gimnastikada masbqlar, tinch yurish, rasm yurish, dam olish.

Kattalar to'xtalishlari bilan masbq'ulotlar har kuni yoki har kuni o'tkazilishi kerak, lekin haftasiga kamida uch marta, sinfning davomiyligi 45 daqiqadan 1 soat va 20 daqiqagacha. Masbq'ulotlar soni davolash kursi davomiyligiga bog'liq. Ritmik material sxema bo'yicha joylashtirilgan va logopedik ritmika darslari rejasi bilan chambarchas bog'liq. Logoritmik sinflar uchun maxsus soalar ajratilgan yoki ular logopedik guruhlarga kiritilishi mumkin. Bolalar soni 8-10 tadan oshmasligi kerak.

5-8-sinflarda duduglanuvchi o'quvchilar bilan o'tkaziladigan sinflarda umumiy va nutqiy ko'chirmalarni kiritish, yoki «ishga

tushirish» ni o'rgatish tavsiya etiladi.

Harakatlarni kiritish tezligini rivojlantirish vositalari — harakat matn buyrugda bajariladigan masbqlari; nutq va motor reaksiyasiga oid harakatlari o'yinlar; birinchi-ikkinchi, birinchi-uchinchi va hokazo sonlar tartibida bir chiziqda hisoblash.; nutqiy nafas olishi va harakat tezligini bir vaqtda avtomatlashtirish, nutq apparatining har uchala bo'limi faoliyatini muvofqlashtirish masbqlari. Ushbu masbqlarda turli murakkablikdagi va uzunlikdagi jumalarga ajratilgan unli tovushlar, ularning kombinatsiyasi va bo'g'inlari bilan boshlangan bo'yicha turli xil nutq materiallarini talaffuz qilish kiradi. Nutq faoliyatiga qo'shilish faqat «ikki» sanogdan amalga oshiriladi; hissiy-irodaviy emosional elementi ishlatiladi: o'quvchilar nutqqa qo'shilgan vaqtda qaysi biri nutq materialini bevosita gapirishi haqida bilib oladilar; motor majmualarini bajarishda nutqqa kiritish signali guruhdagi navbatchi shaxs tomonidan aytilgan iboraning birinchi so'zidir. Nutqiy nafasni avtomatlashtirishga qaratilgan masbqlar duduglanuvchi nutqini tuzatishda sezilarli yordam beradi.

Duduglanuvchi bolalar bilan logoritmik faoliyat uch qismdan iborat.

1. Asosiy qism. Jismoniy qism majmuasi (beshta masbqdan iborat), harakatlari o'yin, tinchlantiruvchi masbqlar, qo'shiq kuylash.

2. Navbatchi nutqini muhokama qilish va baholash, darsni xulosalash, individual vazifalar.

Korreksion ishlar jarayonida olitla korreksion masbq majmuasi amalga oshiriladi. Majmualardan foydalanish 6-7 sinflarda, ya'ni ikki haftada amalga oshiriladi. Kirish qismida hisoblash raqamlar tartibiga ko'ra amalga oshiriladi va 2-3 sinfda bolalar oldingi sinflarda o'rganiladigan uyg'unlashtirish buyruqlari va masbqlarini bilish uchun suhbat o'tkaziladi. 6-8-sinflardan so'ng ommaviy maktabda jismoniy tarbiya darslarida qabul qilingan shaklda kiritiladi. Darsning asosiy qismi ayniqsa nutqqa boy - jismoniy qism, nutqiy nafasni mustahkamlash masbqlari, ixitiyoriy bo'shashtirish va harakatlarni muvofqlashtirish masbqlari, sanash yoki ritmik nutqni amalga oshiradi. Logopedik ritmikning to'rtinchi «bosh» masbqi

artikulyasion apparat mushakllarining tonusini tartibga solish uchun kiritiladi, bu mashqlar bilan «qiyin» tovushlar, bo'g'inlar, so'zlar va qisqa iboralarni o'rganish uchun ishlatiladi. Avvaliga qiyin tovushlar artikulyasion apparat mushakllarining izolyasiyalangan holada, bo'g'inlar va qisqa iboralarda osongina, erkin tarzda talaffuz qilinadi; keyin, bu tovushlar talaffuz jarayonida, til yoki lablarning mushaklari asta-sekin bu tovushlarni mustahkamlash mashg'ulotlariga o'tilishi kerak. Nutq materiali barcha o'qituvchilar tomonidan kelishilgan holda, tuziladi. Navbatchining birinchi nutq imtihoni uning hisobotidir.

Maktabgacha yoshdagi duduglanuvchi bolalar, boshlang'ich sinf bolalari, nutq va boshqa aqliy funksiyalarni o'rgatishga qaratilgan namunaviy dars quyidagi sxemaga ega bo'lishi mumkin:

1) kirish mashqlari: fazoviy mo'ljalni rivojlantirish uchun ustunda turli xil yurish, harakatlarni rejalashtirish, muayyan sur'atlarda yurish;

2) chalish: nutqiy nafasni shakllantirish, chalish, urg'uli bo'g'inlarda tovushlarni mustahkamlashtirish, taktili qo'shiqlarni birlashtirish, qo'l harakatlari bilan kuylashni muvofiqlashtirish;

3) kuylash: tovushlarni avtomatlashtirish uchun, yurish bilan, joyda yurish bilan kuylashni muvofiqlashtirishni tartiblash; ritmik eshitish idrokini, eshitish diqqatini, xotirasini rivojlantirish, musiqa tabiatini tushunish;

4) ixtiyoriy diqqatni shakllantirish mashqlari (diqqatni rag'batlantirish, ko'rgazmali stimullarga tez va aniq javob berish, irodaviy sohasini rivojlantirish);

5) qo'shiq nutqini turli harakatlar bilan muvofiqlashtirishni mashq qilish uchun mashqlar mushakllaringizni ixtiyoriy nazorat qilishni rivojlantirish;

6) musiqa xotirasini rivojlantirish uchun keyingi mashqlar bilan musiqa tinglash;

7) jonli obrazlilik, emosionallikni tartiblash uchun o'yin-dramaturgiya;

8) yakuniy mashqlar (ustunda yurish).

Duduglanuvchi maktabgacha yoshdagi bolalar bilan loopedik

ritmi bo'yicha mashg'ulotlar o'tkazishda normal ontogeneza bo'laning turli psixik jarayonlari va funksional tizimlari shakllanishini ham, duduglanuvchilar rivojlanishining o'ziga xos ayrim xususiyatlarini ham hisobga olish zarur. Shuningdek, bu yoshdagi bolalarning anatomik va fiziologik xususiyatlarini, ularning bilish faoliyatining (shu jumladan, o'yin) borishini, emosional holatini, mulogatchanligini, nutq va motor funksiyasini ham hisobga olish zarur.

Maktabgacha yoshdagi bolalar anatomik va fiziologik tizimining quyidagi xususiyatiga ega:

1) boshmiya po'stlog'ibujayralarining, shu jumladan psixomotor zonalarining noto'liq shakllanishi, bu bolada tez charchashga sabab bo'ladigan statik harakatlar (fleksiya, qo'l, oyoqlarning cho'zilishi) ni amalga oshirishni qiyinlashtiradi. Shu munosabat bilan, turli harakatlarning tez-tez o'zgarishi kerak, bu esa qo'zg'alish va jarayonlarini bir xil almashtirishga va ularni muvozanatlashtirishga yordam beradi;

2) 2-3 yoshli bolaning tez o'suvchi skeleti turli tashqi ta'sirlarga javoban o'zgariladi. Shuning uchun yelka va belga ortiqcha yuk bilan bog'liq kuch harakatlari bajarimlilikka tavsiya etiladi uzok vaqt davomida statik holatda turishingiz kerak;

3) 2-3 yoshli bolalarning neyropsixik sohasining rivojlanishi va funksional rivojlanishida ijobiy his-tuyg'ular katta rol o'ynaydi. Shu sababli logoritmik mashg'ulotlarning mazmuni va tashkil etilishi bolalar uchun qiziqarli bo'lishi kerak. Rag'batlantirish va maqrov bolaning hissiy tuyg'usini oshiradi, vosita va ruhiy qatig'lik engillashiradi va qisman umumiy motorika faolligini oshiradi, mulogotni rag'batlantiradi va osonlashtiradi.

Nutq materialini tanlashda bolalarning yoshiga mos mulogotining o'ziga xos xususiyatlarini yodda tutishingiz kerak: yordamida hamkorga moslashish-takrorlash, tengdoshlariga majburiy murojaat qilish; dialogik nutqni shakllantirish: muayyan shaxslarga yo'naltirish, ya'ni nutqning asosiy funksiyasini amalga oshirish — kommunikativ. 2-3 yoshli bolalar nutqiy mulogot, tajriba vositasi yoki birgalikdagi harakatga chaqiruvchi vosita sifatida foydalanadilar.

Harakat bolalarda dialoik nutqni shakllantirishga yordam qiladi. Monologik nutqning shakllanishiga katalarning yordami kerak. Ta'sir to'g'ridan-to'g'ri ifodalash va o'z tajribalarini boshqalarga yetkazish istagidan manziling leksik va grammatik xususiyatlari tug'iladi: so'zlar tabiatda majburiy yoki so'roq, majburiy kavyatdagi ko'plab fe'llar bilan bog'liq bo'lgan so'rov shaklidir.

Oddada, duduglanish ko'rinishi hali ko'pchilik bolalarning xulq-atvori, nutqi va rivojlanayotgan shaxsiga salbiy ta'sir ko'rsatmaydi. Shu bilan birga ayrim duduglanuvchi yosh bolalarning motor funksiyasi, nutqi, mulogatchanligi, taqlidchanligi, tengdoshlari bilan munosabatlari, shuningdek, individual va shaxsiy xususiyatlari bilan rivojlanadi. 2-3 yoshli bolalarni duduglanish va duduglanmasdan o'rganish shuni ko'rsatdiki, barchasi quyidagi motorikani rivojlantirish va avtomatlashirishda kechikishga ega (to'yxat ontogeneza shakllanishiga muvofiq berilgan):

1) ob'ektni tushunish va uni uzoq vaqt davomida qo'lingizda ushlab turish;

2) «Ladushki», «Mening oilam» kabi o'yinlarda barmoq va qo'l harakatlari»;

3) qoshliqlar yordamida;

4) ustunda yurish;

5) materiali bilan o'yinlarda harakatlar ketma-ketligi.

Bu bolalar xulq-atvori bilan ajralib turadi, bu boshqalarga nisbatan ta'sirchan munosabatda namoyon bo'ladi. Ko'pchilik faoliyatda inertlik, tez charchash bilan belgilanadi. Asabiylashish, negativlik va agressivlik reaksiyalari tez-tez uchraydi.

Logopedik ritmika mashg'ulotlari quyidagi shartlar bilan olib borilishi kerak.

1. Turli xil musiqiy faoliyat, nutq va harakatlarning o'zaro bog'liqligi.

Ilk bolalik davrida qo'shiq kuylash, musiqqa tinglash, musiqiy va ritmik harakatlarni esa musiqiy ta'limning maxsus vazifalari va dastur mazmuniga ega bo'limlariga hali ajratilmagan. Faqat bu faoliyat turlarining paydo bo'lishi yuzaga keladi, musiqiy qobiliyatlar, qo'shiq va motor ko'rinishlarining shart-sharoitlari shakllana boshlaydi.

Shuning uchun musiqqa tinglash birga kuylash, birga kuylash-harakatlar bilan birga olib boriladi.

Logoritmik mashg'ulotlarning mazmuni musiqaga emosional ta'sirchanlikni, unga dastlabki qiziqishni rivojlantirish va musiqqa bilan bog'liq individual harakatlarni faollashtirishga qaratilgan bo'lishi kerak. Turli balandlikdagi tovushlar va dinamikani idrok qilishning rivojlanishi muhim o'rin o'ynaydi. Yosh bolalarda musiqiy va ritmik mahorat darajasi dastlabki kuylash ko'rinishlari, harakatlarning elementar ritmikligi kabi atamalar bilan tavsiflanadi. Bu esa hayotning uchinchi yilida bolalar uchun o'quv jarayonining noto'liqligini ta'kidlaydi.

3. Vazifalarning takroriyliigi.

Masalan, ikki yoki uch qismli shakldagi musiqiy parcha bilan kechadigan o'zgaruvchan harakatlarni o'rgatish logopedik kursi davomida amalga oshiriladi (turli musiqiy repertuardan foydalaniladi).

4. Oz miqdordagi harakat, nutq va musiqiy material.

5. Logoritmik ta'lim logopedik bosqichlari mazmuniga muvofiq amalga oshirilishi lozim.

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan logopedik mashg'ulotlar ritmi quyidagi bo'limlarni o'z ichiga oladi.

1. sensor qobiliyatlarini shakllantirish: turli modallik, diqqat, ritm va yeshitish stimullariga bo'lgan reaksiyalarni idrok etish. Avvalo, musiqani idrok etish shakllanadi. Birinchidan, bolalar musiqqa parchasini butunligicha idrok etadilar, so'ng ifodali intonasiya, tasviriy lahzalar, kirish va xulosani eshitib farqlay boshlaydilar.

Turli xil musiqiy kompozitsiyalarni tinglash, musiqiy tovushning to'rtta xususiyatini ajratish mashqlari: maydoncha, davomiylik, tembr va dinamika. Bolalar hayvonlarning ovozi (misol uchun, mushuk yoki kuchukcha) tegishli o'yinchoq ko'rsatish. O'yinchoqning tasviri qiyofasi o'ziga xos musiqqa va nom bilan bog'liq.

Logopedik ritmikaning kursining oxiriga kelib bolalar uch qismli musiqqa shaklini, turli xil musiqqa tovushini baland yoki sokin, yuqori yoki past tovushli qo'ng'iroqlarni ajrata oladilar, nontiqiy tovushlarini, pianino intervallarini, o'yinchoqlar bilan harakatlarda turli ritmi uzatadilar (qo'g'irchoq yurishlari yoki sakrashlari).

2. Musiqiy va ritmik malakalarni shakllantirish. Yurish, yugurish, oyoqlarda chayqalish («bahor fasli»), yurish va sakrash kombinatsiyasi, buyumlar bilan mashqlar, musiqaning ziddiyatli ovozigina muvofiq harakatlar. Yugurish sur'ati va ritmi hamda qo'llarning holati o'z xususiyatlari bilan bo'ladi.

Loopedik ritmika kursi ohiriga kelib bolalar musiqa tabiatini o'zgartirishda o'z harakatlarini o'zgartirishni o'rganishlari kerak.

3. Muvozanatni saqlash qobiliyatini tarbiyalash. Cheklangan maydonda yurish, buyum ustidan qadam tashlash, qiya tekislikka chiqish, polda yotgan arqonda yurish va boshqalar.

4. Sakrash, raqsga tushishda murakkab harakatlarni tarbiyalash.

Oddiy sakrash yelementlari (raqs tushish, sakrash, qisqa masofaga buyum ustidan sakrash — 5, 10, 15 sm, sakrab tushish). Raqslar ikki qismli musiqiy qismga yoki qo'shiqning so'zlariga muvofiq harakatlarni o'zgartirishga asoslangan.

Logopedik ritmika mashg'ulotlarining o'rtalariga kelib bolalar raqs harakatlarini turli formasialarda: doira, bir vaqtda, juft-juft bo'lib egallaydilar.

5. Ifodali harakat malakalarini tarbiyalash. Musiqaga ritmik yurish, har tomonlama yugurish, qo'llaringizni chalishirish, oyoqlaringizni tekkizish, qo'llaringizni aylantirish, bir yo'nalishda bir qadamda aylanib yurish va hokazo.

Logopedik ritmika mashg'ulotlarining oxiriga kelib bolalarni erkin raqslarda harakatlarni ifodali bajarishga, oddiy qo'shiqlarni sahnalashtirishga olib kelish kerak. Qo'l, oyoq, bo'yin va yelka kamarini uchun mashqlar harakatlarning ifodaliligiga yordam beradi.

6. Fazoviy yo'nalishni tarbiyalash. Yakka-yakka, juft-juft bo'lib, birin-кетин, qarama-qarshi yo'nalishda yurish, oddiy raqs harakatlarini bajarish.

7. Kuylashda ritm, temp, hajm va pauzalarni kuzatish qobiliyatini rivojlantirish. Kattalarning ashtulasiga moslab kuylash intonasialarini shakllantirish; musiqiy iboralar tugaraklari bo'yab kuylash.

Logopedik ritmika mashg'ulotlarining o'rtalariga kelib, bolalar

har bir musiqaning oxirgi ikki iborasini logoped bilan birgalikda va mustaqil ravishda kuyaydilar. Yil oxiriga kelib bolalar kattalarning ovozigina moslab, qisqa iboralar bilan oddiy qo'shiqlarni kuyaydilar. Bu ashlula cholg'u ijrochiligi bilan birga keladi. Siz o'rganagan qo'shiqlar turi vaziyatlarda tez-tez takrorlanishi kerak: logopedik ritmika va ta'lim darslari davomida, yangi o'yinchoq, o'yin va boshqalarni ko'rsatish paytida, shuningdek uyda sifatida.

8. Musiqiy ritm tuyg'usini kuchaytirish. Yurish, yugurish, sakrash, oddiy raqslar, davra raqslari.

9. Qo'l motorikasini tarbiyalash: qo'llar, barmoqlar, yelka va bilak. Sekin va normal sur'atda bajariladi.

Turli musiqa ko'chadi. Masalan, sokin kuyni tinglash, qo'g'irchoqni tebratish; qiziqarli raqs musiqasini tinglash, qo'llarni harakatlantirish; o'qituvchidan keyin so'zlarni takrorlash, mushukni (o'yinchoqni) silab-siydash; marsh tovushlariga bayroqlarni shiddat bilan silkitish; musiqa mos ravishda tizalarga egilgan qo'llaringiz bilan aylama harakatlarni bajarish; bir qo'ling barmoqlarini navbatma-navbat boshqa qo'l kaftiga tekkizish va hokazo.

10. Artikulyasion harakatlar, bir me'yorda nafas olish, intonasiya, tovush xususiyati, diksiya, dinamika ta'limi.

11. Shakllantirish o'yin faoliyati. O'yinlar-sinfar, ular dan eng muhimi musiqiy va didaktik o'yindir. O'yin harakatlarini rivojlantirishni o'z ichiga oladi, davra raqs inshtootlariga, harakati o'yinlarga xos bo'lgan ko'pgina xususiyatlarni birlashtiradi. Musiqiy-didaktik o'yinlarning mazmuni, tuzilishi, o'yin harakatlari va qoidalari yuqori pog'onali, ritmik, dinamik va tembrli eshitish idrokining rivojlanishiga yordam beradi.

12. Hamkor va jamoa hissiini tarbiyalash, tashabbuskorlik, ifodali sohani rivojlantirish-jamlash qobiliyatini o'stirish.

Musiqiy obrazga muvofiq harakatlar, qo'shiqlar, raqslar, o'yinlarni sahnalashtirish.

Logoritmik ta'lim metodining asosini o'qituvchi, logoped va topshiriqni to'g'ri bajargan bolalarning harakatlarga taqdid qilish tashkil etadi. Bolalarga individual yondashish bilan birgalikda jamoaviy usullar: ishini tekshirish har bir bola, kichik guruhlilar va

logoped va o'qituvchi turli metodlarni foydalanish, ko'rsatib harakati, og'zaki ko'rsalmalar, tushuntirishlar, xayoliy hikoya, bola bilan harakat qilish, u bilan to'g'ri so'zlarni takrorladi, iboralar, tasdiqlash qo'llash, maqlov, rag'batlantirish, duduglanuvchi bolalar bilan ishlash uchun yil zarur bo'ladi.

Musiqiy, motor va nutqiy faoliyat turlari bir tomonlama birlashtiriladi (masalan, qush, qo'g'irchoq, sharlar, g'ozlar, samolyot, yong'ir, archa, mushuk).

Musiqiy faoliyat badiiy-nutq va tasviriy bilan birlashtiriladi; harakatlarning o'zgarishi kuzatiladi (masalan, bolalar o'yinchoqqa qaraydilar, keyin xaraktering ifodali harakatlari bajaradilar, keyin faoliyat sur'atini belgilovchi musiqaga tayyor shakllarni chizadilar yoki joylashtiradilar, keyin o'qituvchi bilan birga kuylaydilar).

Logoritmik mashg'ulotlarning barcha turlari kunning birinchi yarmida o'tkaziladi va 20 daqiqagacha davom etadi.

Har qanday yoshdagi duduglanuvchi shaxslar bilan ishlashda N. A. Vlasova, V. A. Grener va G. A. Volkova ashulalardan keng foydalanishni tavsiya etadi. Maktabgacha va maktab yoshidagi duduglanuvchilar uchun temp, xarakter va tustlarning musiqiy jo'rliigi musiqi mazmuni haqida tasavvur beradigan qo'shiqlar tanlanadi va bolalar qo'shiqlarni nafaqat matn, balki ularning obrazli ovozi bilan ham ajratadilar. Ular qo'shiq mazmunini ifodali tarzda yetkazadilar; bayram ertaliklarining quvnoq sadolari yoki kuzgi qo'shiqlarning sokin sadolari. Qo'shiqlar mazmunan qanchalik xilma-xil bo'lsa, bolaning musiqiy hislari shunchalik boy bo'ladi. Qo'shiq so'zlari muhim rol o'ynaydi. Duduglanuvchilar nutq buzilishlariga ega bo'lsa va logoped mashg'ulotlarida tovushlarni belgilash va avtomatlashirish ustida ish olib borilsa, logopedik ritmika mashg'ulotlarida bolalar tomonidan o'rganilmagan tovushlar kiritilmasligi kerak.

Qo'shiqlar odatda xor tomonidan ijro etiladi. Individual ishlash ham mumkin, lekin u ko'proq konsentratsiyasini xati va nutqida mas'uliyat va mustaqillik. Barcha to'xtalishlar vazifaga to'g'ri kelmaydi. Shuning uchun qo'shiqlarning individual ijrosi asta-sekin tartiblanadi: avvaliga bola xorda, kichik guruhda kuylaydi. Keyin logoped bir xil dialog shaklida qo'shiqni tanlaydi: bir savol aytadi

va ikki yoki uch javobni aytadi, keyin dialogni ikkita duduglanuvchi bolalar kuylaydi va yakka tartibdagi qo'shiqda ega bo'lgan kishi birinchi bo'lib so'ralgan savolga javob beradi dialogni boshlaydi.

Qo'shiqlarning ijro etilishi tuzatish ishlari bosqichiga bog'liq. Jimgitlik, pichirlab aytilgan nutq davrlarida bolalar faqat o'qituvchi ijro etgan qo'shiqni yoki uning kuyini tinglaydilar. Konfliktli va aks yettirilgan nutq davrida o'qituvchi bilan birgalikda qo'shiq ijro etib, bolalar uning mazmunini o'rganadilar, matni yod oladilar. Savol-javob nutqi bosqichlarida bolalar dialog shaklidagi qo'shiqlarni ijro etadilar. Xuddi shu davrda nutq terapevti qo'shiqlarning dramaturgiyasini amalga oshiradi, uning matni savol-javob shaklida tanlanadi. Bola mustaqil nutqdan foydalanishni o'rgansa, qo'shiq ijrosi ham o'zgaradi. Bolalar o'z-o'zidan, avval xor bo'lib, keyin yakka tartibda qo'shiq aytadilar. Qo'shiqni bitta bola, naqoratni yesa hammu aytishi mumkin. Qo'shiq ham mustaqil sahnalashtiriladi.

Kursning boshida va oxirida, musiqi tinglagandan so'ng, nutq terapevti duduglanuvchilardan musiqada yeshitganlari, ularda qanday his-tuyg'ular uyg'otgani haqida gapirishni so'raydi.

Musiqiy idrok-chuqur ichki kechimmalar bilan to'ldirilgan murakkab jarayon. Musiqiy tasvirlar va ularga jonli javoblarning rivojlanishi ortidan musiqiy tovushlar, oldingi tajriba va jonli uyushmalarining hissiy tuyg'ularini bir-biriga bog'laydi.

Ashula diapazonini mustahkamlash uchun avval kichik mashqlar, pop qo'shiqlari beriladi, ular har safar yuqori kalitda kuylanadi, ya'ni transpozitsiya qilinadi (asarning kaliti ortib yoki kamayib borish yo'nalishida o'zgaradi). Turli registrarga asoslangan mashqlardan foydalaning (bir va bir xil odam keyin baland, keyin past).

Diksiya ustida ishlashda logoped bolalar diqqatini qo'shiqdagi ifodali nutq intonasiyalarga va ularning musiqiy intonasiyalarga bo'lgan munosabatlariga qaratadi. Duduglanuvchi ovozi ta'kidlash uchun o'rganish.

Pitch eshitishni rivojlantirish uchun to'xtalishlarga quyidagi mashqlar taklif etiladi: kuyning oxirgi tovushni qachon tugaganligini aniqlash; ikki va undan ko'p bir xil musiqiy iboraning turli oktavalarini

eshitib idrok etish va farqlash; yuqori va past chastotali tovushlarni, shuningdek, kuyning yuqori va past xususiyatlarini ajratish, to'g'ri va noto'g'ri qo'shiqchilarni aniqlash.

Ovoz va eshitish koordinatsiyasini rivojlantirish uchun: ma'lum bir tovushga «kuylashni» bajara olish; o'qituvchining ko'rsatmasiga binoan va uning yordamida kerakli ohangda kuyining tovushini ko'tarish yoki pasaytirish;» ovozingizning tovushini va tabiatini «moslashtirib» o'qituvchi tomonidan boshqarilganidek, musiqani ijro etuvchi boshqalarning ovozlari; qo'shiqni musiqiy kirish qismi va har bir iboradan keyin alohida boshlanish alohida e'tibor berilishi kerak.

Duduqlanuvchilarni musiqaga jo'rligisiz qo'shiq kuylashga o'rgatish foydalidir. Bunday kuylash eshituv diqqatining rivojlanishiga, diksiya va ovoznining tiniqligiga yordam beradi.

Avval ashulalarni fortepiano bilan birga kuyaydilar (kuy biroz chalinadi), so'ng o'qituvchi bilan birgalikda va nihoyat, mustaqil ravishda musiqaga jo'rligisiz kuyaydilar.

4. KORREKSION ISHLAR BOSQICHIGA

DUDUQLANISHNI BARTARAF ETISHDA LOGORITMIK

MASHG'ULOTLARNING BOG'LIQLIGI

Duduqlanuvchilarda nutqning tug'ri tempo-ritmik tomonini tarbiyalash asta-sekin amalga oshiriladi: uning osonlashtirilgan shakllaridan tortib, duduqlanuvchilar uchun ahamiyatli bo'lgan hayotiy vaziyatlarda mustaqil, hissiy nutqgacha. Tabiiyki, duduvlanuvchilar logopedik ritmiga murakkab ta'sirida logopedik tuzatish vazifalariga bog'liq.

Nutqni cheklash davri uchun vazifalar (jimlik va shivirlash aloqasi): umumiy ixtiyoriy vosita qobiliyatlari va yuz muskullarini tarbiyalash; nutq nafasi; eshitish idrok diqqati va eshitish xotirasi; diqqat va vizual xotira; shaxsiy fazilatlarni rivojlantirish orqali ixtiyoriy xatti-harakatlar: chidamlilik, konsentratsiya, diqqat; pichirlab aytilgan iborada pauza ustida ishlash; quyidagi mavzularda lug'atni faollashtirish va to'ldirish: «kuz», «sabzavotlar», «mevalar» — va ularning variantlari.

Logopedik ritmika vazifalari bilan bog'liq holda logoritmik sinflarda nutqsiz mashqlar va o'yinlar bajariladi. Yuz, og'zaki praksis, eshituv va vizual diqqatni rivojlantirish, fazoviy yo'naltirish, taqld qilish. Duduqlanish harakatlari, yuz ifodalari, pantomimika, syujet mavzularining rivojini ko'rsatadigan ma'lumotlar nutq mavzulari ustida tadqiqotlar olib bordi. Bu davrda san'atkorlar tomonidan yozilgan va ijro etilgan cholg'u va vokal musiqalarini tinglash foydalidir. Musiqaga asarlari mavzusi logopedik mashg'ulotlar darslari mavzularini aks ettirishi lozim. Masalan, «kuz» mavzusida logopedik mashg'uloti o'tkazilsa yoki uning variantlarini aks ettirilsa («sabzavot va mevalar», mo'l hosil»,» kuzda o'rmon»,» kuzgi o'rmonda o'rmon hayvonlari», rezavorlar uchun o'rmonga ketdi»,» hosil «va boshqalar.), keyin logoritmik sessiya Chaykovskiyning «yil fasllari» musiqasini tinglashni o'z ichiga oladi. Kuz», M. Prishvin, asarlari asosida. O'qituvchi tomonidan bajariladigan harakatlanayotgan poezdga, qiladigan harakatlarni ishlab chiqish; sabzavot qutilarini yuklash va sabzavot do'konidagi mashinalarni tushirish vaziyatida mustahklar tonusini tartibga solish mashqlari va boshqalar bolalarni dars mavzusi bilan tanishtiradi, shunda u bitta amal qiladi va logoritmik vositalar bir-birini almastirib, syujetni ochib beradi. Bolalar logopedik tinglashni o'rganadilar, uning ko'rsatmalariga amal qiladilar, ammo o'zlari jim turadilar. Logoped (musiqiy rahbar, o'qituvchi) bolalarga shivirlab gapiradi.

Lug'atni faollashtirish, to'rt so'z ibora kengaytirish. Bu vazifalar quyidagi mavzularni o'tishda amalga oshiriladi: «kuz», «qushlar»,» qo'zqorinlar»,» kasblar «— ziddiyatli talaffuzda. Mavzular» kattalar mehnati»,» qishlovchi qushlar»,» qishlovchi hayvonlar «- aks ettirilgan talaffuz bo'yicha o'tkaziladi.

Logoritmik sinflarda yuqoridagi vazifalar aniq vositalar bilan amalga oshiriladi. Ilgari o'tilgan mashqlardan tashqari ashula o'yinlari, davra raqslari, qo'shiq dramaturgiyalari joriy etiladi, buyumsiz harakati o'yinlar o'rgatiladi, qo'l, mayda qo'l motorikasini rivojlantirish o'yinlari va boshqalar. Nutqning bu turlari bir oz uzogroq (nutq namunasi ikki marta aytiladi: o'qituvchi bilan birga yoki o'qituvchi orqasida) bo'lgani uchun logoritmik dars kam ish

turlarini o'z ichiga oladi.

Ta'limda savol-javob, to'la shakllangan xulq-atvor faoliyati va mustaqilligi: guruhdagi talaba o'z navbatida o'yinlarda va nutqiy vazifalarni bajarishda eskizlar, va boshqalarda asosiy rollarni ijro etuvchilar vazifa bo'lishi mumkin. Dialoglar savol / javob shaklida qurilgan. Bu bosqichning vazifalari quyidagilardan iborat: nutqning prosodik komponentlari, iboraning birlashib talaffuz qilinishi va dialogning ifodaliligi ustida ish davom etadi. Shaxsiy sifatlarni tarbiyalash davom etadi: faollik, tashabbuskorlik, mustaqillik, ijodkorlik. Tovush o'rtirishning buzilishlarini tuzatish, o'qituvchi bilan quyidagi mavzularda qo'shma dastur» qish», yovvoyi hayvonlar», mebel», idish — tovoqlar», «qushlar» - va ularning variantlari amalga oshiriladi.

Nutq materiali nutqning savol-javob shaklida tanlanadi. Masalan, bir guruh bolalar unli tovushlarni baland ovoz bilan so'roq intonasiyasida, boshqasi esa tushirib qoldirilgan ovoz bilan tasdiq intonasiyasida kuylaydilar. Xuddi shu tarzda estrada qo'shiqlari, sanash mashqlari, qo'shiqlar, musiqali jo'rlidagi dramaturgiyalardagi dialoglar va boshqalar amalga oshiriladi. O'z-o'zini nutq bosqichiga hikoya asosida nutqni va o'z-o'zini tarbiyalash asosida tayyorlangan nutq kiradi. Bu bo'limlarning har biri o'z vazifalariga ega. Nutqiy materiali asosida mustaqil nutq ustida ishlashda bolalar tayyorlangan matn keyingi dramalashtirish bilan qayta hikoya qilishga o'rganadilar; turli o'yinlar materiallari asosida voqea va harakatlarni qayta hikoya qiladilar. Sinfda barcha turdagi o'yinlar (harakatli, didaktik, dramaturgik o'yinlar va rolli o'yinlar) da faoliyat, mustaqillik va xulq-atvorning hakamligi tarbiyalanadi); tovush talaffuzi buzilishlarini tuzatish, nutqning leksik va grammatik tuzilishini rivojlantirish ishlari davom etmoqda. Bu davrda o'qituvchi umumiy vazifalar asosida logoritmik mashg'ulotlar tuzadi. Darslarga nutq vazifalari, o'yinlar, musiqi mashqlar, shuningdek, oldingiga qaraganda kattaroq hajmda musiqiy va ritmik tarbiya (raqs va raqs kompozitsiyalari, musiqaga o'rgangan va motor improvizatsiyasi) bo'yicha materiallar kiradi.

Hikoya materiali bo'yicha mustaqil nutqni tarbiyalash

bolalarga tavsifiy hikoya, xotiradan hikoya, ijodiy hikoya o'rganishni o'z ichiga oladi. Sinfhar bolalar massiv bolalar bog'i musiqiy-ritmik ta'lim muvofiq qurilgan bu davrda. Ta'lim va tarbiya kursi yakunida duduqlanuvchi bolalar ommaviy bog'cha dasturi talablarini bajarish uchun shunday yo'lga qo'yilishi kerak. Shuning uchun, logopedik ritmika mashg'ulotlarida nutq materiali, ijodiy vaziyatlar va yetarli vosita yuki bilan to'la.

Faol xulq-atvor va erkin mulogotni mustahkamlash bosqichida logopediya va logoritmik sinflar bolalarning tashkiliy sifatlarni yanada mustahkamlash, faol, ijodiy shaxs va har qanday nutq murakkabligi materiali bo'yicha turli vaziyatlarda mulogot qilish qobiliyatini mustahkamlash muammolarini teng ravishda hal qiladi.

Kattalar va o'smirlar bilan logoritmik mashg'ulotlar ham logopedik vazifalari va nutq muassasasi turi bilan belgilanadi. Melodik qiroat keng qo'llaniladi: maxsus tanlangan musiqi ostida, ifodali tarzda kuylaydilar. Shifoxonada logoritmiklarning kechishi 35-60 kunga mo'ljallangan va uch bosqichga bo'linadi.

Bemorlarni tekshirish psixomotor ko'nikmalardagi og'ishlarni aniqlash.

Vazifalar: faol jarayonini mustahkamlash; mushak ohangini tartibga solishni o'rganish; yuz mushaklarini rivojlantirish; nutq motorikasini rivojlantirish muvofiqqlashtirish va rivojlantirish.

Olingan ko'nikmalarni mustahkamlash. Kattalar va o'smirlar poliklinika yoki neyropsixiatrik qabul qilsalar, logoritmiklar logopedik kiritiladi. Afsuski, bu muassasalarda xodimlar bo'yicha ritmizm yo'q, shuning uchun musiqiy va ritmik ta'lim bilan tanish bo'lgan yaxshi ma'lumotli, bilimdon mutaxassis sifatida roli ortib bormoqda.

Savol va topshiriqlar:

1. Duduqlanishni bartaraf etishda korreksion ishlarining logoritmik jarayoning qoidalari qanday?
2. motor, emosional va irodaviy sohalaridagi va duduqlanuvchi bolalarning xulq-atvoridagi buzilishlar nimalardan iborat?
4. Duduqlanuvchi bolalar va kattalar bilan ishlashda logoritmikaning qanday vositalaridan foydalaniladi?
5. O'yin faoliyatining logopedik mashg'ulotlari bilan logoritmik

munosabati qanday?

6. Dudaqlanuvchi bolalar bilan logoritmik bo'yicha mashg'ulotlarda logoritmik ta'sir etishning xususiyatlari qanday.

UCHINCHI BOB. DISLALIYA, RINOLALIYA, DIZARTRIYA, OVOZ BUZILISHLARINI BARTARAF ETISH UCHUN KORREKSION ISHLAR TIZIMIDA LOGORITMIKANING O'RNI

1. DISLALIYA, RINOLALIYA, DIZARTRIYA VA OVOZ BUZILISHLARI BO'LGAN SHAXSLARDA VOSITA, HISSIV VA IRODAVIY SOHALARNI VA IXTIYORIY XATTI-HARAKATLARNI BUZILISHI

Motor funksional dislaliya bilan nutqdan tashqari ruhiy funksiyalarda jiddiy buzilishlar kuzatilmaydi: umumiy motorika malakalari saqlanib qoladi. Faqat ayrim bolalarda qo'l va barmoq motorikasining birmuncha buzilishi kuzatiladi. Avtonom nerv tizimining buzilishi mavjud: oyog va qo'llarning terlashi, bargaror, dermografizm. Hissiy-irodaviy sohadagi kichik o'zgarishlar: asabiylashish, disinhibition. Intellektual rivojlanish normaldir. Nutqiy funksional tizimda-artikulyasion apparatning harakatlantiruvchi qismlari: lablar, pastkijag, til, yumshoqtanglay ishida diskoordinatsiya; nutqning fonetik va fonematik jihatlarining buzilishi.

Nutqsiz ruhiy funksiyalarda hissiy funksional dislaliya bilan eshitish idrokining buzilishi, diqqat, eshitish xotirasi, tovushlarni idrok etishda ixtiyoriy diqqatning faol o'z-o'zini tartibga solish qobiliyatining pasayishi, eshitish - nutq ritmining etishmasligi va musiqiy eshitish kuzatiladi. Nutq funksional tizimida-og'zaki va iborali urg'u, intonatsiya, modulyatsiyani o'zlashtirishdagi qiyinchiliklar; fonematik idrokning buzilishi, unli tovushlar, ko'pincha butun bo'lg'inlar, to'liqsiz tugallanish, bir xil undoshlarni birlashtirish, konfliktida undosh tovushni yo'qotish, tovushlarni almashtirish.

Nutqsiz ruhiy funksiyalarda vosita organik (mexanik dislaliya) bilan umumiy, mimik harakat va eshitish hissi buziladi; nutq funksional tizimida artikulyasion harakat, nutq nafasi, ovoz talaffuzi va fonematik eshitish buzilishi kuzatiladi.

Nutqsiz ruhiy funksiyalarda rinolaliya eshituv va vizual idrokning buzilishi, umumiy, qo'lda, barmoq va yuz harakati, fiziologik nafas olish, aqliy operatsiyalarning tezligi kamayadi, mavhum mantiqiy fikrlashning kamligi kuzatiladi. Nutq funksional

tizimida periferik nutq mexanizmining barcha qismlari jiddiy ta'sir ko'rsatadi: nafas olish (asinxron og'zaki va burun nafas), fonasiya, artikulyasiya; nutqning barcha prosodik komponentlari buziladi, nutqning leksik va grammatik tuzilishi kam rivojlangan va fonetik-fonemik tizimning doimiy buzilishi ifodalanadi.

Bundan tashqari, rinolaliya bilan og'rigan bolalar jismonan kam rivojlangan, zaiflashgan va tez-tez shamollashga moyil. Tananing astenizatsiyasi, lanjlik, mushak tonusining pasayishi, harakatlar sur'ati va ritmining buzilishi kuzatiladi.

Bolalar serebral falaji - bolaning oxirgi o'sishi va rivojlanishidan oldin sodir bo'ladigan miya shikastlanishi bilan bog'liq doimiy, o'zgarmaydigan xatti-harakat va motorikaning buzilishi.

Nutqsiz aqliy funksiyalarda miya falajining turli shakllarida miya shikastlanishining ustuvor lokalizatsiyasiga qarab, vosita tizimining turli buzilishlari qayd etiladi: spastik shaklda bola o'z boshimchalik bilan harakatlar qila olmaydi, gemiplegiya, paraplegiya pastki yekstremitatlarga ustunlik bilan zarar yetkazadi va kvadriplegiya kuzatiladi; pastki kinetik shaklda o'z boshimchalik bilan harakatlar xafa bo'ladi (tremor, atetoz, xoreya) va aralash mushak shaklida; ataksik shaklda muvozanat buzilishi va mushaklar gipotenzivasi kuzatiladi; gipotonik shaklda mushaklar tonusining pasayishi kuzatiladi.

Miya po'stlog'ida nutq funksional tizimida quyidagi dizartrik hodisalar kuzatiladi: kinestetik possentral kortikal dizartriyali bolalar kinestetik apraksiyaga ega, bo'g'inli tuzilishdagi tovushlarning shovqin xususiyatlarini artikulyasiya qilishning kinestetik umumlashgan sxemalarining parchalanishi, artikulyasion naqshlarni farqlashdagi qiyinchiliklar. Kinetik premotor kortikal dizartriyali bolalarda kinetik apraksiya, artikulyasion harakatlarning tarkibiy elementlarga ajralishi, bir elementdan ikkinchisiga o'tishdagi qiyinchiliklar va perseveratsiyalar ifodalanadi. Po'stlog' osti dizartriya nutq nuqsoniga ega bolalarda gipertoniya, gipotoniya yoki distoniyada mushak tonusining buzilishi kuzatiladi; vokal apparatining mushaklarida qimirlash (masalan, intonasion tremor), mushaklarning sekin qisqarishlari (masalan, juft atetoz), turli mushak guruhlarning

tez keskin qisqarishlari (masalan, xoreya), tez ritmik qisqarishlari. Pseudobulbar dizartriyali bolalarda nutq apparatining mushaklarining piramidasiimon spastik falajiligi ifodalanadi, har doim ikki tomonlama, garchi ular o'ng yoki chap tomonda sezilarli darajada ustun bo'lishi mumkin; ixtiyoriy harakatlar va til uchining eng nozik harakatlari.

Dizartriyaning barcha turlarida yuz va artikulyasion buzilishlar, artikulyasion nutq, tezlashgan yoki sekinlashgan nutq tezligi, burun tovushlari bilan kuchsiz, sokin ovoz, tez, nafas olish, so'lak ajralishi kuzatiladi. Ovoz buzilishi bilan ovoznining kuchli o'zgaradi: ovoz paretik tabiati tufayli ovoz burmalarining yetarlicha baquvvat yopilishi tufayli zaifdir; ovoz burmalari yoki giperkinezining zo'rqi tufayli majbur bo'ladi; ovoz past tovushlarga tushib qolisa, ovoz baland bo'ladi; zo'rqi yuqori tonlarga tushsa ovoz qisqaradi; bo'g'iq tashqi muskullar tomonidan siqilganda siqilgan tomoq tovushi yuzaga keladi, undan uzoq muddat foydalanish ovoz burmalarining charchashiga, ba'zan esa ovoznining buzilishiga olib keladi.

Tovushning o'zgarishi va silliqiligi: giperkinez, kekirdak yoki mushaklardagi spazmlar tufayli tovushning pasayishi; uning ovozi og'zining orqa tomoniga yopishgan va tezda susaygan kabi bo'g'iq; yopiq ovoz nutqda qisqa, harakatsiz artikulyasiya bilan yuzaga keladi; ovozi va ovoz tufayli unli tovushlar va burun tovushlari talaffuzining ovozi bilan karlarda kuzatilgan mangalangan ovoz; xirillagan ovoz butun kekirdak va ovoz burmachalarining o'zi asabiylashganda va shishib ketganda paydo bo'ladi; bu holda ovoz burmalarining yopilishi bo'shashadi. Sabablari: shishlar, hiqildoqdagi o'smalar, papillomatoz, laringeal stenoz, ovoz burmalari innervatsiyasining buzilishi; (yoki «jarohat») organik va nevroitik buzilishlarda kuzatiladi, ovoz diapazoni ham kuch, ham balandlikda qisqaradi.

Artikulyasiya va ovoz buzilishlari bo'lgan shaxslarda nutq va nutq psixologik funksiyalarining yuqorida qayd etilgan buzilishlari vosita, hissiy va nutq vazifalarini belgilashda logopedlar va ritmistlar tomonidan hisobga olinishi kerak.

2. DISLALIYA, RINOLALIYA, DIZARTRIYA, OVOZ BUZILISHLARINI BARTARAF ETISH UCHUN LOGORITMIK VA MUSIQIY-RITMIK VOSITALARDAN FOYDALANISH XUSUSIYATLARI

Dislaliyani tuzatish uchun mashqlar va o'yinlar.

Dislaliyani korektsiyalash uchun logoritmik va musiqiy-ritmik tarbiya vositalari bosqichma-bosqich va differensiallashgan holda qo'llaniladi. Turli nutqiy murakkablikdagi material bo'yicha tovushni yevokasiya va shakllantirish, tovushni avtomatlashirish va farqlash (izolyasiyada, bo'g'inlarda, so'zlarda, gaplarda va mustaqil nutqda) tayyorgarlik bosqichi farqlanadi.

Tayyorgarlik davrida logopedik mashg'ulotlar va logoritmik mashg'ulotlarga eshittuv diqqatini rivojlantirish, nutq yeshitish, fonematik idrok, artikulyasion motorika, fiziologik nafas olish, nutq nafasi va ovozni rivojlantirish mashqlari va o'yinlar kiradi.

Eshittuv diqqatini rivojlantirish uchun o'yinlar

«yomg'ir».

Vazifalar: musiqi tabiatining o'zgarishiga qarab harakatlarni musiqi bilan muvofiqlashtirishni, ularni o'zgartirishni o'rganing.

Bolalar turadilar, musiqiy ohanglari eshitiladi va ular zalda erkin yuradilar-yuradilar. «Rags» sadolari kuyi-bolalar tanish rags harakatlardan foydalanib raqsga tushadilar. «Yomg'ir» kuyi sadolari. Bars 1-2 bolalar yomg'ir tomchilarini ushlash uchun yuqoriga qarab kaftlarini ko'taradilar. Barlar: 3-6 joylarga qochib.

O'yin bir necha marta takrorlanadi va o'qituvchi bolalarga musiqani diqqat bilan tinglashni yestlatadi.

«Biz nima bilan o'ynaymiz?» Vazifalar: tanish musiqani tinglash va tan olish va shu musiqi tabiatida harakat qilish; bayroqlar bilan baquvvat, bardam yurish qobiliyatini mustakamlash; rags harakatlariida mashq qilish; stomping qadamni yerkin, ishonch bilan bajarish.

Stullar ustida devorlar bo'ylab zalida bolalar soni uchun sifatlari bor. Bir devorda boshqasida rangli ro'molcha, uchinchisida keng, past vazada rangli bayroqchalar, to'rtinchisida yesa musiqi tinglaydigan bolalar bor. Agar rags musiqasi ijro etilsa, ular stullarga

kelib, ro'mollarni olib, yerkin shaklda raqsga tushadilar, musiqi tugashi bilan ro'mollarni o'z o'rniga qo'yadilar. Bir mart amalga oshiriladi bo'lsa, bayroqlarni olib, ularni ko'tarib, birin-kekin mart. Agar «mashina» kuyi chalinisa, rul g'ildiraklarini olib, birin-kekin stomping sur'atda harakatlanadilar.

Nutqni yeshitishni rivojlantirish uchun o'yinlar

«Tinglang va bajaring.» Qizlarga qo'g'irchoqlar, o'g'il bolalarga — musiqi asboblari: childirma, balalaika va boshqalar beriladi. «Yor-yor»kuyini yangratadi. Qizlar parkga xotirjam yurishadi, keyin oldindan belgilangan o'rindiqlarda o'tirishadi

Musiqiy kompozitsiyalar tasodifiy va ma'lum ketma-ketlikda ijro yetiladi.

(xona yonida). «Yalpiz» taronasi sadolari-qizlar o'qituvchi bilan birgalikda yalmog'iz kuylab, qo'g'irchoqlarni silkitadilar.

«Musiqachilar» kuyi yangraydi, bolalar esa bannaylixotir yuradilar, nog'oralarni urib jaranglaydilar. Musiqi tugaydi va bolalar o'z o'rinlarini yegallaydilar. Qizlardan biri ularga yuguradi va qo'g'irchoqlar uchun qiziqarli kuvni chalishlarini so'raydi. Musiqachilar rozi, u «raqs»tovushlar. Qo'g'irchoqli qizlar zalning o'rtasiga yugurib chiqishadi, raqsga tushishadi. Barlar 1-4: qizlar, quvayda o'z oyoqlari bilan qo'g'irchoqlar bosing.»Top-top, top-top». Barlar 5-8: qo'g'irchoqlar osonlik bilan ular bilan gir-gir aylana. Rags yekunida qizlardan biri musiqachilardan yana o'ynashni so'rashi mumkin. Polka kabi boshqacha kuy chalinadi.

Fonematik eshitishni rivojlantirish uchun o'yinlar

Bolalar stullarga o'tirishadi, ro'paralarida qo'lida o'yinchoq trubkali bola o'tiribdi. Bolalar asta-sekin qo'shig' ayitishadi:

Quvur o'ynab: boy imitates «Doo-Doo-Doo!», oldinga lablarini cho'zligan. Bolalar tanish harakatlardan foydalanib raqsga tushadilar. O'qituvchi: «trubka endi o'ynamaydi, Kolya bolalarga yuguradi.»Bolalar qochib ketadi, haydovchi kimnidir ushlashga harakat qiladi; haydovchi tomonidan ushlangan kishi uning o'rnini egallaydi, o'yin takrorlanadi.

Fiziologik nafas olishni rivojlantirish uchun o'yinlar
Cullar.

Bolalar aylana, qo'llar pastga qarab turadilar. 1 -2 qadamlar: o'ng qo'lni silliq ko'tarib, cho'tka biron orqada qoladi (birinchi bahor gullari paydo bo'ladi, o'sa boshlaydi). Bolalar gullarning o'sishini ko'zlar bilan tomosha qiladilar: nafas olish, qo'l pastga tushadi — nafas olish. Bars 3-4: silliq chap qo'lni ko'tarib (ikkinchi gul o'sishi boshlanadi): nafas, qo'l tushadi-chiqish. 5-qadam: o'ng qo'lni ohista yon tomonga torting (birinchi gullarning g'unchasi ochiladi): nafas ol, qo'l ensa-nafas ol. 6-qadam: chap qo'lni yon tomonga ohista torting (ikkinchi gul ochiladi): nafas oling, qo'l yensa-nafas oling. Bars 7-8: qo'llarini silliq ko'tarib, yuqoriga cho'zing (quyosh uchun erishilgan gullar): nafas oling, qo'lingizni tana bo'ylab pastga tushiring-nafas oling. Tana bilan birga, keyin qiyin, o'ng va chap bir oz qo'llarini belanchak boshlaydi (birinchi salgina yesadi, keyin kuchli shamol yesadi). Shu bilan birga, lablarini oldinga cho'zish, shamolga taqlid qilish: qo'llar ohista tushiriladi (gullar yerga egiladi).

Gullar bilan mashqlar.

Bolalar aylana bo'lib turadilar va qo'llarida gul yoki barg ushlaydilar: sal oldinga qo'llarini ko'tarib. Har bir urishning kuchli nisbati gullarga (barglarga) puflanadi. Barlar 9-16 (takrorlash): bolalar o'ng yoki chap tomonga burilib, doira bo'ylab yuguradilar, oldida gul tutib, ularga puflaydilar. Musiqaga tugagach, ular chayqalib, nafas olishadi.

Nutqiy nafasni rivojlantirish uchun o'yin

Bolalar o'ng qo'l barmoqlari uchlarini (2 -, 3 -, 4 -, 5-bosh barmoq bilan) faol va ritmik ravishda birlashtiradilar. Barmoqlar juda mix bir-biriga tegib kerak. Mashq davomida matn ritmik tarzda talaffuz qilinadi:

Bu o'yinlar qurol va tana harakati bilan birga amalga oshirish uchun foydalidir.

Ovozni rivojlantirish o'yinlari

«Ay ay

Bir bola zalda stulning orqasida yashiriladi (daraxtning orqasida va hokazo.) va vaqti-vaqti bilan deydi: «Ow». Yana bir bola yoki barcha bolalar uni izlaydilar. O'qituvchi sokin musiqaga jo'rlig'iga she'rlar o'qiydi:

Men sizga aytaman,
turgan joyimda taxmin qiling.
Sen meni top, meni top!
Mana, yo'l-yo'lakay bir joydaman.
Men qaerda, qaerda-tez top!
Yoki chap, yoki o'ng.
Yehityot bo'ling.
Hamma narsani qidirishni unutmang.
«Tovuqlar va xo'rozlar».

1. Zal devorlaridan birida xuddi o'xshab chayqaladi. «Xo'roz» uydan chiqib, qanot-qo'llarini silkitib, zalning markazida (don topib) to'xtaydi va baland ovoza «tovuqlar» ni chaqiradi: «ku-ka-re-ku!». «Tovuqlar», quvnoq, ularning» qanotlarini silkitib, oyog' barmoqlariga osongina «Kokere!» ga yuguradi va uning atrofiga ishlaydi, urug'larni qanday qilib to'xtatadi va ko'rsatadi. «Jo'rajon» uzoqlashadi va tovuqlarni yana chaqiradi.

O'yin takrorlanganda yana bir «Kokildor» tanlanadi.

2. «Tovuqlar»:

Xo'roz ko-ku-re-ku

Tovuqlarni unga chaqiradi.

«Xo'roz» aylanib ketadi, to'xtaydi va aytadi:

Siz petrushcheka,

Siz uchun yong'oq topdim.

Hamma uchun yong'oq bo'laman:

Bir-bir, sakkiz-sakkiz.

Ku-ka-qayta-ku!

So'ngra o'yin birinchi versiyada sifatida davom yetmoqda.

O'yinni musiqaga jo'rlig'ida o'tkazish mumkin.

«G'ozlar, siz g'ozlar»

Bolalar ikki guruhga bo'linadi: bolalar «va»g'ozlar». O'qituvchi (yoki bolalardan biri) bo'ri vazifasini bajaradi. «Bolalar «va» g'ozlar «qandaydir masofada bir-biriga qarama-qarshi turishadi,»bo'ri «masofada, uning yonida bita»g'oz» turadi. Qo'shiq kuylab, «bolalar <> g'ozlar «ga borib qaytishadi (to'rt qadam). Keyin «g'ozlarning» shu harakatni o'z so'zlari bilan takrorlashadi. So'zlar

bo'yicha:» bo'ri ko'rdik « — « bo'ri «va» g'oz «»bolalar» ni bosib o'tishdi. Keyin yana ikkala guruh bir-biriga qarab yurish navbatini oladi. Qo'shiq oxirida « g'ozlar «»bo'ri «ortidan yugurib,»g'oz» ni qutqarishadi.

Bolalar: g'ozlar, sen g'ozlar, kulrang g'ozlar!

G'oz: ha-Ha-ha, ha-ha-ha, ha-ha-ha, ha-ha-ha!

Bolalar: qacda yeding, kimni ko'rding?

G'oz: GA-GA GA (to'rt marta).

Bolalar: Gosling ko'tarib ketayotgan bo'rini ko'rdik.

G'oz: GA-GA GA (to'rt marta).

Bolalar: bo'rini chimchilang, g'ozni qutqaring!

G'oz: GA-GA GA (to'rt marta).

Tovush hosil qilish bosqichida logoritmik sinflar yuz ifodalarni, og'zaki praksini va umumiy motorikani rivojlantirish uchun materialni o'z ichiga oladi. Misol uchun, tegishi musiqaga yuz ifodalarni rivojlantirish uchun, o'qituvchi kabi vazifalarni beradi. Keyin, logopedning og'zaki ko'rsatmalarisiz, oyna oldida o'tirgan bolalar, yuzlaridagi turli his-tuyg'ularni musiqaga aks ettiradilar. Yuz ifodalari orgali turli his-tuyg'ularni yetkazish qobiliyatining rivojlanishi bilan oyna yordamida vizual nazorat olib tashlanadi. Og'zaki praksining rivojlanishi uchun lablar, til va jag' uchun barcha mashqlar ritmik ravishda amalga oshiriladi: ball, metronom va aniq ritm va aksenti musiqaga. Umumiy motorikani rivojlantirish asosiy harakatlar materialiga asoslanadi: yurish, rorym, cakpau, muraiddi, turli quradi, va qayta. Qo'l harakatlari va ochiq o'yinlar ulanadi. Tovushlar hali etkazilmaganligi uchun ikkinchisi nutq materialisiz olib boriladi.

Ovoz nuksoni bor bolalar uchun xarakati o'yinlar

«Tikuv mashinasi».

O'ng qo'li bor bolalar qo'l va tirsakda doirasimon aylanishlar qiladilar, chap qo'li igna bilan ishlashga xos kichik harakatlarni bajarayotgandek tuyuladi. Keyin harakat o'zgardi: chap qo'l harakat qiladi, igna o'ng harakat. Qo'l harakatlari ritmik ayim ostida bajariladi: «tuk-tuk-tuk».

«Ayiqni yashirish».

Bolalar ayiqni yashiradigan haydovchiga orgalari bilan turishadi. Bolalar quvnoq musiqaga ostida uni izlaydilar. Kim topadi, haydovchi.

«Ko'prikda yurish».

Bolalar yengil qiyalik bilan poldan 5-10 sm balandlikda joylashtirilgan taxta-ko'prikda yurib navbat oladilar. Yurish turishi, yurish ritmini kuzatish.

«Kichik oyoqlar yo'lda yuguradi.»

Bolalar o'tiradilar, o'qituvchi oyoqlarini ko'tarishlarini taklif qiladi. Ularning oyoqlari kichik ekanligiga ye'tibor qaratadi va bir necha marta takrorlaydi: «kichik oyoqlar yo'lda yuguradi.»Shunda o'qituvchi ayiqning katta oyoqlari borligini aytadi va sekin yuradi:» katta oyoqlar yo'lga chiqadi.»Musiqaga o'qituvchi tez va sekin harakat qilib kuyilarni aytadi, udeyini keyin tez va yengil, keyin sekin va og'ir oyoq harakatlarga sabab bo'ladi.

Logoritmik sinflarda tovushlarni avtomatlashtirish jarayonida artikulyasiya, diksiya, intonasion ifodalilik va boshqalar. (butun prosody) turli harakatlar bilan birlashtirilgan holda ishlab chiqiladi.

Artikulyasiyani rivojlantirish uchun o'yinlar va mashqlar

Bolalar sekin, tinch musiqaga tinglash va o'rmon orgali yurish va rezavorlar va qo'ziqorinlarni to'plash. Bir guruh zalning bir uchiga, ikkinchisi qarshisiga boradi. Musiqaga balandroq va xavotirli bo'ladi. Birinchi guruh bolalari baland ovoza: «OW-OW-OW!»Ikkinchi javoblar u sekin: «-AY-AY AY!». yumshoq musiqaga. Bir-biriga qo'ng'iroq qilib, ikkala guruh uchrashadi. Mart oyi yeshitiladi, bolalar o'rmondan uyga borishadi.

Undosh tovushlarni aniq talaffuz qilish uchun o'yinlar

«Tarvuzi bor poezd».

Aylana bo'lib turgan bolalar to'pni bir-birlariga, keyin yesa o'qituvchiga tashlaydilar: «poezdga tarvuz yuklash»ni tasavvur qiling. Keyin qo'llarning aylana harakatlari ostida:» Chu-Chu-Chu», musiqaga ko'chadigan poeziyani tasvirlaydilar. Musiqaga to'xtaganda harakat tugaydi. Bolalar «sh-sh-sh\ «deganda» yuklash «bilan bir xil harakatlar bilan» tarvuz tushirish»boshlanadi.

«Yurish».

Bu o'yin prosodiyaning rivojlanishiga ko'maklashadi. Bolalar musiqaga oyoq barmoqlari, to'piqlari va oyoqning tashqi kamarlarida yuradilar. Yurish yo'nalishlari va musiq o'zgarish tabiati. Ular yurishayotganda bolalar gapirishadi: Oyoq barmoqlarimizda yuramiz, to'pig'imizda yuramiz. Biz barcha bolalar kabi va kabi boryapmiz.»

«Hayvonot bog'i».

Bolalar har biri hayvon rolini tanlaydilar va» gafas «(xalqa) da o'tiradilar. O'qituvchi «gafas» lar orasida yurib, so'raydi: «bu gafasda qaysi hayvon yashaydi?» Bolalar o'zlarining harakatlari, yuz ifodalari va onomatopoeiya bilan kimlarni ifodalaydi.

Bolalar doira ichida turadilar, markazda bir bola, davra raqsini olib, kuylaydilar. «Markazda turgan bola harakatlarni ko'rsatadi, keyin sherik tanlaydi va u bilan raqsga tushadi. Har bir inson birga kuylaydi va qo'llarini claps.

Farqlash jarayonida turli materiallardan foydalaniladi.

Fonematik eshitishni rivojlantirish uchun o'yinlar

«Kim diqqatli?»

Bolalar musiqaga aylana boradilar, o'qituvchi tovushlarni chaqiradi, bolalar kerakli ovozni ta'kidlash uchun qo'llarini yopishadi. Kerakli bo'g'imni tanlashda bolalar qo'llarini ikki marta chalishtiradilar. Bolalar boshqa bir qator so'zlardan to'g'ri tanlangan so'zga chakiradilar.

Bolalar davrada turib suhbatlashishadi. Qo'llar yuqoriga ko'tarilib, qo'llar mahkam qisiladi. Matni gapirib, bolalar harakatlarni bajaradilar: qo'llarini yuqoriga ko'tarib, keyin tirsaklarga buking, qo'llarini musht qilib qising va kuch bilan qo'llarini pastga tushiring.

«Botqoq».

Bolalar ikki guruhga bo'linadi:» turnalar «va» qurbagalar «— doira shaklida turadilar. «Botqoq» ning o'rtasida. «Baga» lar kuylashadi: «baga-baga Bank bo'ylab yuradi. «Ularg»a turnalar «Nagorat bilan javob berishadi:» Turnalar-qayiqalar osmon ostida, barcha kulrang va oq va uzun burunlar bilan uchadi.» Turnalar», «qurbagalar»chug'ur-chug'ur ashularini yeshitib «botqoqqa» sakraydi. Qo'shiq so'ngida» turnalar «sakrab, o'z» qanotlarini» qoqib, «botqoqqa» sakrashga vaqt topa olmagan»qurbagalar» ni qo'lga

olishadi. Qo'lga olingan «qurbagalar»o'yindan tashqarida. Tovush farqlash bosqichida musiqiy jo'rlikdagi yoki musiqasiz dramaturgiya o'yini foydalidir. O'yin matni ajralib turadigan tovushlar bilan to'yingan. Belgilarni ifodalash nutqning prosodini boyitadi.

Logoritmik ish jarayonida dislaliya bilan og'rigan bolalar umumiy motorikasini, nutq va faoliyatda (o'yin, o'qish, mulqot) ixtiyoriy xulq-atvorini normalashtiradi.

Rinotaliya nutk nuksoniga ega odamlar bilan musiq va ritm darslari

Logoritmikaning maqsad va vazifalari yuz ifodalarni, shuningdek, umumiy motorikani rivojlantirish-harakat ohangi, muvofiqlashtirish, almashuvchanlik; tanglay pardasining harakatchanligi; nutq motorikasi; nasalizatsiyani yengish.

Yuz ifodalarni rivojlantirish uchun tanqli vaziyatlardan foydalaniladi:» limonni isic'mol qilamiz,» Shirin murabbo,»» aqchig qalampir,» uzoq kutilgan sovg'a,» qo'g'irchoq kasab,» Onam keldi,» muzqaymoq istayman «va boshqalar. Tegishli matn bilan mobil o'yinlar ishlatiladi.

Xona o'rtasida bir-biridan 15-20 qadam masofada bo'r bilan ikkita parallel chiziq chiziladi (bu yerda haydovchi). Bolalar chiziq tashqarisida turib, musiq signalida shod-xurram gapirishadi: «biz qiziqarli bolalar, biz yugurib o'ynashni yaxshi ko'ramiz. Xo'sh, biz bilan qo'lga olish uchun harakat qilib ko'ring!» Kulib, bolalar qarama-qarshi chiziq bo'ylab ishlatis. Haydovchi ularni qo'lga olib, o'z zonasi doirasida tegishga harakat qiladi. Unga qo'l tekizganlar o'yinni tark yetib, stullarga o'tirib dam oladilar va burunni farqlash uchun turli nafas olish mashqlarini bajaradilar va

og'iz nafas olishi (puflama tukchalar, barglar va boshqalar). O'qituvchi signalida 3-4 ta bir chiziqdan ikkinchi chiziqqa yugurgach, dam oluvchilar orasidan yangi haydovchi tayinlanadi.

Umumiy motorikani rivojlantirish uchun o'yinlar

«Uni umrang va uni ushang.»

Bolalar bir necha to'siqlarni (sakrash argonlari) yengib o'tishlari kerak. Bir otuvchi argon poldan 60 sm balandlikda, ikkinchisi-undan 1 m balandlikda, poldan 40 sm balandlikda, i m dan keyin-5 sm

balandlikda keyingi otiluvchi arqon uziladi. Musiqaning turi tabiati ostida bolalar birinchi to'siqni «ayiq» yurishi bilan o'tadi, ya'ni yarim bukigan oyoqlarda qo'llar yoyiladi va yumaloq bo'ladi; ikkinchisi «sichqoncha» bilan taraladi, ya'ni. Shundan so'ng, futbolchi, to'g'riab nutq terapevt tomonidan tashlangan to'pni yoki qasqonni qo'lga olish va u bilan uzoqlashish kerak. Barcha bolalar to'siqlarni yengib o'tganda, logopedning signalida: «O'ynang!» ular to'p yoki xalqa o'ynashni boshlaydilar.

Tanglay pardasini faollashtirish uchun yo'talish, yesnash, yutish va ashula bilan chalishga taqlid qilish bilan mashq bajarish kerak. Lirika unli tovushlarga boy bo'lishi kerak. Qo'shiq aytayotganda siz nafas olishingiz, diksiyonunu va keng og'iz ochishingiz kerak. Qo'shiq kuylash tovush hosil qilish, nafas olish, ifodalilik va tovush birligini normalashtiradi. Qo'shiq orqali siz nutqdagi nasalizatsiyani olib tashlashingiz mumkin. Siz muhim vaziyatlarda unli tovushlarni kuylashdan boshlashingiz kerak.

«Yoki logoped rasmlar turi ko'rsatadi, baqirib bolalar ularga munosabat, masalan, birdumaloq qizil pomidor va, «Oh-Oh» o'rmonda borish va ichida. Qo'shiq aytishni harakatlar bilan birlashtirish foydalidir. Masalan, bolalar (kattalar) oyoqlari yelka — kengligida bir-biridan ajralib turadilar, qo'llarini oldiga tirab, tortlarini boshlari ustidan o'tingga, chapga buradilar. 4-6 marta takrorlang, koptok bilan aytin:» Clap-clap «— «chivin clap-clap, yoki peshonangizga o'tirib oladi. Chap tomonda bir chivini, o'ng tomonda bir chivini tarsaki tushiramiz.»

«Gavdaning egilishi va to'g'rilanishi».

Bolalar ustunlarda turib, keyin oldinga yengil qadam tashlab, keyin orgaga qaytadilar va harakatni sakrashlar bilan tugatadilar. Oyoqlari yoyiladi, keyin bolalar tez pastga egilib, katllari bilan polga uriladi: «Eh!», to'g'riab va ularning rahbarlari ustidan qo'llarini clap: «uh!». Bosh ustidan oxirgi koptok bilan oyoqlar birga sakrashadi.

Rinolaliya nutq nuqsoniga bemorlar bilan logoritmik mashg'ulotlar barcha ish turlari nafaqat nutq funksiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi, balki umumiy mustahkamlovchi ta'sirga ega bo'lishi uchun mo'ljallangan. Dars marsh musiqasi bilan boshlanadi. Bolalar

yuradilar: bosh ko'tardi, yelkalari aylandi, oldinga qarab, shiddat bilan qo'llarini silkitdi. Logoped bolalarning holatini kuzatib boradi.

Logoped bilan kelishilgan holda, qadamlaringiz bilan o'z vaqtida yurganda she'rlarni o'qishingiz mumkin.

«Qabariq» (maktabgacha va boshlang'ich maktab bolalari uchun).

Bolalar musiqaga doirada turadilar. O'qituvchi: «pufakni shamollardi.» Bolalar «Fu-u», deb, yonoqlarini amalga puff, va, qo'llarini ushlab, katta doira shakllantirish, orqa markazidan o'ting. O'qituvchi: «pufak yoritib ketdi.» Bolalar doira markaziga ovoz bilan yuguradilar: «sh». O'qituvchi: «pufakni shishirish». Birinchi harakatlarni yana takrorlang. Signalda: «pufakchalari uchdi!» — bolalar yonoqlarini shishiradi va ularni shu holatda ushlab, bir doira ichida ishlaydi, qo'llarini oldida yaxlitlaydi. Keyin to'xtab, musiqaga doirada o'zlarini qayta tashkil qiladilar, bir-birlarining qo'llarini olib, harakatlari bilan portlaydigan katta pufakni ko'rsatadilar. Bolalar dam olish va ularning torsos birga qo'llarini tomchi. Keyin hamma stullarga o'tirib «sovin pufaklari» (Kyun musiqasi) qo'shig'ini ijro yetadi. Dars sokin musiqaga yurish bilan tugaydi.

«Poezd».

Bolalar parovoz g'ildiraklarining tovushiga, qo'llarning ishiga-tirsak bo'g'imlarida bukigan qo'llarga taqlid qiladilar: keyin g'ildiraklarni qanday tekshirish, poezd qanday ketdi, bug' qanday qo'yib yubordi, shox berdi va hokazo.

«Samolyotlar».

Bolalar, nasoslari tekshirish taqlid, aytilish: «CCC», motor: «RRR». Samolyotlar uchdi, qo'ndi, uchuvchilar jo'nab ketdi (bolalar baland stullarda o'tiradilar).

Rinolaliya bilan og'rikan bemorlar bilan nutq motorikasini rivojlantirish uchun artikulyasion mashqlar funksional dislaliya bilan bir xil tarzda amalga oshiriladi. Logopedning maslahati bilan musiqadirrektori o'z darsida ma'lum artikulyasion uslubni shakllantirish uchun zarur bo'lgan tayyorgarlik artikulyasion mashqlari va sahnalashtirish mashqlarini o'z ichiga oladi.

Dizartriyal bolalar uchun logoritmik va musiqiy va ritmik

resurslar

Dizatriya va boshqa yondosh buzilishlarni pedagogik, nutq terapiyasi va simptomatik davolash (ko'rish, eshitish, epileptik talvasa va boshqalar.) logoritmik ta'sirlar, jismoniy terapiya, musiqa va ritmik ta'lim majmuasini o'z ichiga oladi. Majmuaning vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Bolaning patologik harakat javoblarini bostirish va sharsiz reflektor faoliyatini hal qilish.
2. Harakatlarni muvofiqlashtirishni takomillashtirish (asosiy vosita faoliyati yelementari).
3. Bolaning umumiy motor faoliyatini yaxshilash.
4. Bolalarning aqliy funksiyalarini: diqqat, xotira, aqliy faoliyatni o'z-o'zini tartibga solish va boshqalarni rivojlantirishga ko'maklashish.

5. Nutq funksiyasini me'yorlashtirishga ko'maklashish.

6. Bolaga tarbiyaviy ta'sir ko'rsatish va ularning xulqiy javoblarini tekislash.

Har qanday genezisli dizatriyasi bo'lgan bolalar uchun bu majmuada fizik terapiya katta ahamiyatga ega. Quyidagi maqsadlar uchun ishlatiladi:

- a) tananing umumiy tonusini ko'tarish;
- b) muskullarning qisqarishini oldini olish va bo'g'imlarda normal harakatlanilarni saqlash;
- V) harakatlarning hajmi, kuchi va sifatini tiklash;
- d) tonusning oshishi, kontrakturalar bilan kurash, mushaklarning qattiqligi va sinkinezlarning kamayishi;
- d) to'g'ri faoliyat do'stona tinch va sog'lom mushaklar qayta tiklash;

(e) hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirish;

g) oyoq-qo'l va umurtqa pog'onasining deformatsiyalarini yengish.

Harakatni tiklashning to'liqligi va tezligi zararlanishning yoshiga, zararlanishning lokalizatsiyasi va tarqalishi xarakteriga, miya qon aylanishining holatiga, bemorning faoliyatiga va reabilitatsiya davolash majmuasining samadorligiga bog'liq. Jismoniy terapiya

usullaridan yeng muhimi-umumiy salomatlik va tiklovchi ta'siri bilan terapevtik gimnastika. Bu neyromuskulyar tizimni qayta o'qitishni osonlashtiradi, alohida mushak guruhlariga tanlab ta'sir qiladi, mushak faoliyatini diversifikatsiya qiladi (gevseme, kuchlanish darajasi va boshqalar.), harakatlarni asta-sekin murakkablashtirish, ularning aniqligini rivojlantirish va shu tariqa keraksiz harakatlarni bartaraf etish va to'liqroqlarini tiklash imkonini beradi. Terapevtik gimnastikada paretik a'zolar uchun mashqlarni umumiy mustahkamlash mashqlari bilan birlashtirish shart. Bu harakatlarni yaxshiroq muvofiqlashtirish va mushak tonusini moslashtirish uchun zarur. Bundan tashqari, mashqlar bir ta'sir (aks) ta'sir ko'rsatadi: muntazam ravishda mashqlar jarayonida sog'lom oyoqlarda va tana, shu jumladan, siz tez butun nerv-mushak apparati qayta tarbiyalash mumkin. Har bir terapevtik mashqlar sessiyasi sog'lom mushak guruhleri uchun mashqlar bilan boshlanishi kerak. Paretik a'zolar uchun maxsus mashqlar procedura davomida ko'p marta qo'llaniladi, ular umumiy rivojlanish va nafas olish mashqlari bilan almashiriladi. Terapevtik gimnastikada faol mashqlar ustunlik qiladi, ammo ular passiv harakatlar bilan to'ldirilishi kerak. Faol va passiv mashqlarni bajarishda mumkin bo'lgan yeng katta harakat doirasiga yerishish kerak. Ham passiv, ham faol mashqlar ritmik, tinch sur'atda bajarilishi kerak. Harakat sur'ati va hajmi mushak qattiqlik darajasiga teskari bog'liq bo'lishi kerak. Uni kamaytirish uchun yengil boshlang'ich pozitsiyalardan foydalanish, harakatlar sur'ati va amplitudasini cheklash, passiv harakatlardan foydalanish, muskullarni siklitish va uqalash, dam olish mashqlari va boshqalar tavsiya etiladi. Terapevtik gimnastikani bajarishda psixoterapiya elementlaridan foydalanish tavsiya yetiladi.

Terapevtik gimnastikaning quyidagi tarkibiy qismlaridan foydalanish tavsiya etiladi:

- a) individual mushak guruhlarini bo'shashtirishga qaratilgan mashqlar va metodlar, shu jumladan massaj;
- b) bo'g'imlardagi harakatlarni rivojlantirishga qaratilgan metodlar; V) alohida muskullarning faol zo'rqiishi;
- d) antagonist mushaklar va integral motor aktlar o'rtasidagi

muvoqlashtirish munosabatlarini rivojlantirish.

Jismoniy terapiya bolaning o'sishi va rivojlanishining butun davrida (14-15 yilgacha) umumiy mustahkamlash va limb funksiyalarini tiklash uchun amalg'a oshiriladi. Terapevtik gimnastika va massaj (kurslar) kasallikning og'irligiga va davolanishning muvaffaqiyatiga qarab ko'p yillar davomida muntazam va qat'iyat bilan qo'llaniladi.

Terapevtik gimnastika mashg'ulotlari qiziqarli, jonli va qiziqarli tarzda o'tkazilishi kerak. Jismoniy terapiyada o'yinlar deganda maxsus tashkil yetilgan sintetik harakatlari va organizmga sezilarli umumiy ta'sir ko'rsatuvchi amaliy jismoniy mashqlar majmui tushuniladi, bunda raqobat maqsadi qo'yiladi va har bir alohida holatda ma'lum qoidalar bilan belgilanadi. Bu o'yinlarga to'p o'yinlari, estafeta o'yinlari, plastilindan modeldashirish, rasmlarni bo'yash, qaychi bilan turli shakllarni kesish, jilvir bilan arralash va boshqalar kiradi. O'yinlar orqali turli xil bemorlar rejimi joriy etiladi va bemorlarning vosita faoliyatiga, xususan, jismoniy terapiyaga qiziqishi ortadi. O'yinlar bemorni ruhiy tushkunlik holatidan chiqaradi, uning diqqatini patologik jarayon va undan hosil bo'ladigan salbiy hissiyotlardan chalg'itadi va bemorning kuchlarini tiklashga safarbar qilishga yordam beradi.

O'yinlar diqqat bilan darsga kiritilishi kerak, chunki futbolchilarning hissiy hayajonlanishlari va kelayotgan charchoqni sezmasliklari tufayli yukning haddan tashqari oshib ketishi mumkin. Dizartriyali bolalar bilan tashqi o'yinlarni metodik, ritmik, juda baland bo'lmagan musiq'a ostida organizmga umumiy fiziologik ta'sirlarning yengil va o'rta psixofizik yuklamasi bilan sekin va o'rta sur'atda o'tkazish foydalidir.

"To'pni tepadan pastga uloqtirish" (2-5 yoshli bolalar uchun).

Bolalar taxtaga to'p uloqtiradilar. Bir bola to'pni yuqoridan uloqtiradi, ikkinchisi esa uni pastdan ushlaydi. Keyin joylarni almashtiradilar.

(3-7 yoshli bolalar uchun). O'yinchilarning biriga "to'nka" beriladi, boshqa bolalar uning atrofiga turadilar va o'qituvchi bilan birgalikda talaffuz qiliadilar.

Dizartriyada turli og'irlikdagi yuz muskullarining parezlari bo'lganligi uchun terapevtik gimnastikada yuz harakatlarini tiklash va rivojlantirish uchun maxsus mashqlar ajratiladi. Mimika gimnastikasiga asoslangan:

1) umumiy jismoniy mashqlarni maxsus yuz ifodalari bilan birlashtirish zarurati;

2) tabiiy yuz harakatlardan foydalanish. Gimnastika jismoniy mashqlarning asosi sifatida, yuz muskullarini tayyorlash uchun ishlatiladi;

3) bir vaqtning o'zida bir xil yuz mushaklari bilan mashqlarni bajarish tavsiya etiladi;

4) yuz mushaklarining pareziq'a qarab ishlash faoliyatini o'zgartirish zaruriyati: passiv harakatlari, faol harakatlari, faol harakatlari yordamida va qarshilik bilan;

5) artikulyasion gimnastikaning ayrim metodlaridan o'rinni foydalanish;

6) yuz muskullarini kuniga 3-4 marta rivojlantirish uchun individual davolash mashqlarini bajarish. Katta yoshdagi bolalar va kattalar kuniga bir necha marta mustaqil o'qiydilar. Bolalar uchun terapevtik gimnastikaning davomiyligi 12-15 daqiq'a.

Passiv gimnastika afferent impuls'larni kuchaytirish, zaiflashgan harakatlarni rivojlantirish va qisqartirilgan mushaklarni cho'zish uchun ishlatiladi. Masalan: qoshlarni ko'tarish va tushirish; qovoqni tushirish; yonog'ning yumshoq qismini tortib olish; og'izni ochish; til tortish; barmog'ni og'izga kiritish bilan falajlangan tomonning yonog'ini tortib olish va hokazo.

Faol gimnastika, passivdan farqli o'laroq, asab o'tkazuvchanligini oshirishga, vazomotor buzilishlarni kamaytirishga va trofik to'qimalarni yaxshilashga yordam beradi, kontrakturalarning shakllanishiga qarshi. Faol mashqlarni bajarishda bemor, shuningdek passiv gimnastikada barcha ye'tiborni zararlangan tomon mushaklarining mashq qilishiga qaratish uchun yuzning sog'lom yarmini qo'l kafi bilan tuzatishi kerak. Masalan: qosh archasini ko'tarish va tushirish; ko'zni yumish va ochish; qarshiliksiz va unga bosim bilan yonog'ni shishirish; lablarni havoda cho'chaytirish

va hushtak chalish uchun bukash; tilning bo'rib chiqishi; bo'rib chiqqan tishlar va boshqalar.

Terapevtik mashqlar jarayonida quyidagi mashqlardan foydalaning: qoshlarni yuqoriga ko'tarish; qoshlarni burish uchun ("mo'rt"); ko'zni yumish uchun: pastga qarag, ko'zinni yunning, ta'sirlangan tomonda barmog'ingiz bilan qovoqni ushlab turing va ko'zingizni bir daqiqa yopiq tuting, ochiq va yaqin ko'zlar ketmaket uch marta; og'zim bilan tabassum qilish; boshini pastga, na'as oling va pastki labni burish; pastki tishlarini fosh; ochiq og'iz bilan tabassum qilish; tovushlarini talaffuz qilish; o'yinni o'chirish uchun; og'zingizni suvga yozib, og'zini yopib, suv quymaslikka harakat qilish; yorish uchun, og'izning bir tomonidan havoni boshqa tomonga o'tkazish uchun; og'iz yopilganda og'izning burchaklarini pastga tushirish; "p", "v", "f", "r" tovushlarini talaffuz qiling; siz ko'zlari bir harakat barmog'ini amal; og'iz yopiq bo'lsa yonoq chekinishi; pastki yuqori labini tushiring; og'iz yopiq bilan har ikki yo'nalishda galma milk ko'chib o'tishga til uchini foydalaning.

Yuz mushaklari uchun barcha mashqlar dastlabki yengillik, issiqlik davolash fonida umumiy mustahkamlash va nafas olish mashqlar o'rtasida sinfda amalga oshirilishi lozim), ta'sir tomonida muskullar silay. Mashqlar logoritmikadagi sinflarga kiritilishi kerak.

Logopedik ritmika koreksion kursiga qarab hisoblangan desantnikami bilan logarifmik ravishda ishlash, uni uch davrga bo'lish mumkin.

Birinchiidan: statik harakatlar ta'limi; qo'llar, oyoqlar va torso umumiy harakatlarini rivojlantirish-ob'ektlar bilan mashqlarni bosqichma-bosqich joriy etish bilan; barmoqlarning nozik motorikasini rivojlantirish; yuz mushaklari; turli xil diqqat: yeshitish, vizual va xotira; nutq prosodiyasini tuzatish; normal motorikani bosqichma-bosqich shakllantirish.

Statik harakati artikulyasion mashqlar uchun mashqlar va o'yinlar

"To'xta".

Bolalar bir-birlarini musiqaga ergashadilar. "Bekar" signalida ular to'xtab, 3 sekund, keyin 5-10 sekund turadi; "hop" signalida ular

sukrashadi;" signalida ular aylanib, teskari yo'nalishda ketadilar.

"O'zaro qo'l urish".

Bolalar qo'llarini oldinga uzatib, barmoqlari bilan mushat qilishlari so'raladi? Chap qo'lining mushini o'ngning mushitiga qo'yning.

Qo'llar uchun mashq. Qo'llar oldinga cho'zildi, poza 3-5 sekund davomida o'rnatildi, keyin qo'llar yuqoriga bukiyadi, kathtar oldinga qarab qo'llar pastga tushirildi. So'ngra qo'llar tashqariga (ichkariga) aylanna harakatlar qiladi.

Qo'l, oyoq va tananing umumiy harakatlarini rivojlantirish uchun nutqsiz didaktik o'yinlar o'tkaziladi: piramidani halqa bo'ylab yig'ish-qismlarga ajratish, halqalarning o'lchamini kuzatish, avval sekin musiqaga, keyin tezroq sur'atda; qismlarga ajratish-piramida, boeckalarni yig'ish; qurilish materiali bilan o'yinlar va boshqalar.

Diqqat uchun o'yinlar (2 yildan boshlab).

«Mehri so'z».

Bolani tizzangiz orasiga qo'yning, unga mehr bilan qarag, boshini urib, diqqat bilan tinglashga undang: «men Tizzandaman, qadrdonimga qarag, yaxshilar haqida gapirib bering.

«Aqli bosh».

Bolaga harakatlar tasvirlari bilan birnecha rasmlarni ko'rsating:» qush chaqadi»,» qush qanoatlarini qoqadi «va hokazo. Keyin o'qituvchi harakati chiqiradi va bola uni o'qituvchi yordamida ko'rsatadi. Har nafar bola to'g'ri taxmin qilganda, uni boshiga urish kerak va: «bu yerda aqli qiz, bu yerda aqli bosh.»

«Aqli bola».

O'qituvchi qo'llarini ushlab, bironidan ularga shapatilab bo'rtaydi. Bola koptok yasashga harakat qilganida o'qituvchi qo'llarini orqasiga qilib olib tashlaydi va bolaga: «yo'l yo'q! U qanchalik aqlli!» Keyin bola qo'llarini cho'zadi va keyin ularni orqasiga yashiradi va o'qituvchi «xato qiladi», dedi: «hech qanday yo'l yo'q! Bu qanday aqli!» Keyin rollar o'zgaradi: o'qituvchi bolaga qo'llarini ushlab turadi va ularni yashirish uchun» vaqt yo'q». O'qituvchi bolani yepchilik uchun maqtaydi.

«Kuchli bola».

Bolalar navbat bilan o'qituvchining qisilgan qo'llarini ajratishga harakat qiladilar, lekin qila olmaydilar o'qituvchi: «men juda kuchli man.» Bola qo'llarini qisadi, lekin o'qituvchi ularni ajratolmaydi. O'qituvchi: «siz juda kuchlisiz.» Bola o'qituvchining qo'llarini ajratadi va o'qituvchi uni kuchi bilan maqlaydi.

Passiv gimnastika.

«Qush qanotlarini qoqadi.»

(Diqqatining rivojlanishi, qo'l harakati ritmi, nafas chiqarish davomiyligi).

O'qituvchi bolaning orgasida turadi, bolaning oyoqlari oyogning kengligi («qushning oyoqlari») va qo'llar tanaga bosiladi («qush qanotlarini bosdi»).

O'qituvchi bolaning qo'llarini ko'tarib, ularni bir oz orgaga tortadi («qush qanotlarini ko'tardi»).

O'qituvchi bolani qo'lidan ushlab, ularni silkitib, qo'llarini pastga tushiradi. Bolaning qo'llarini pastga qo'yib: «Qo-qo-qo>, deydi.

Keyin siz asta-sekin passiv harakatlardan faollarga o'tishingiz mumkin. O'qituvchi bolaning oldida turadi, uning oldida tanish vazifani bajaradi va shu bilan uni «qi-qi-qi» harakatlari va so'zlarini mustaqil takrorlashga undaydi.

«Qush urug'ni cho'qiydi.»

E'tibor, ritmi, faoliyatini rivojlantirish bo'yicha qush, onomatopoeia («clu-clu-clu»).

O'qituvchi bolaning yon tomonida turib, uni pastga qiyshaytiradi, boshini biroz bukadi, so'ng barmoqlarini olib tizzalariga tiqadi:

O'qituvchi bolani ko'taradi, oyoqlari yelka-kengligidan tashqari {«qush o'midan turdi»}.

Bola topshiriqni mustaqil bajaradi. O'qituvchi kerakli harakatni ko'rsatadi.

Asta-sekin umumiy motorikani rivojlantirish uchun predmetlar (koptok, koptok, koptok, klub) bilan mashq va o'yinlar kiritiladi. Birinchidan, xayoliy narsalar bilan harakatlarni taklif qilamiz. Masalan, «to'p sakrab tushadi» o'yini. Yuqoriga otilgan xayoliy to'p

bilan o'ynash: «sakrash, sakrash, sakrash va hop-yiqilish», qo'llar torts bo'yilab yerkin tushadi. Musiga ritmi o'zgaradi.

Bolalar o'ng va chap qo'llarining kafi bilan galma-gal kichik to'pni yuqoriga olib taqild qilib, sakrashlarda har qanday yo'nalishda harakat qiladilar. Harakatlarni musiqaning dinamik ohanglariga mos ravishda bajariladi.

«Kimning oti tezroq?»

Ikki bola stulga o'tirib, 20 sm uzunlikda tayog ushlashadi, unga g'ildiraklardagi kichik o'yinchoq otlar bolalardan 15-20 qadam masofada tortlari bilan bog'lanadi. Jo'shqin musiga ostida tor tayogda yaraqlaydi, otlar bolalarga yaqinlashadi. Kimning oti birinchi bo'lib kelisa, u g'olib chiqadi.

O'tirgan holatda o'yin va mashqlar

«Kulgili oyoqlari». («Polyanka» rus raqsining kuyi. Mashq muallifi S. Rudneva.).

Bolalar baland stullarga qo'llarini biqinlariga, tirsaklarini yonlariga qo'yib o'tiradilar. 1-4 chorolari: har bir o'lovning «marta» sanog'ida bolalar o'ng oyog'ini tovoniga qo'yib, uni ko'tarishda kuchi bukadilar, paypoq yuqoriga qaraydi, barmoqlar yerkin bo'ladi. «Ikki» sanog'iga ko'tarilishni to'g'rilab, barmoqlar uchlari bilan polga tegish, to'rtinchi o'lovning «ikki» sanog'iga oyog'ni oyogga qo'yish. Barlar 1-4 (takrorlash): chap oyog bilan bir xil. Bars 5-8: avval o'ng, keyin chap oyog bilan bir xil harakatlarni.

Yeslatma: o'qituvchi oyog'ni oyogga qo'yishda bolalarning oyog'ni ichkariga burmasliklariga (oyoqlarini klub qilmasliklariga) ixtiyos hosil qiladi va stullarga orqa va boshini to'g'ri tutib, xotirjam o'tiradilar. Mashq raqs va raqs harakatlarini bajarish uchun zarur bo'lgan bilagi zo'r harakatlarning aniqligini rivojlantiradi. Mashq oson va to'g'ri bajarilganda ikkala oyog'ni birdaniga 5-8-barlarda harakatlantirish mumkin. Keyinchalik bu mashqni tik turib bajarish mumkin.

«Barmoq ustida barmoq». Bolalar o'qituvchi oldida o'tirib, kuyilash va harakatlarni bajaradilar: «barmoq ustida barmoq tuk da tuk (ikki marta takrorlash), koptok, koptok, koptok (qo'llaringizni ehtilshirib). Oyoqlaringizni Stomp, stomp (ikki marta takrorlang).

Yashirish, yashirish (yuzingizni qo'lingiz bilan yoping), barmoqni barmog bilan urish (ikki marta takrorlang).»

Bu o'yinlar tananing qat'iy belgilangan qismlari harakatlarini rivojlantirish uchun mo'ljallangan.

«Mushum-kafu».

Baquvvat musiga ostida bolalar chap qo'lini mush qilib, barmoqlarini o'zlariga qisadilar. O'ng qo'lining cho'zilgan barmoqlari chap tomonning mushiga qarshi turadi. Keyin o'ng qo'l qisilib, chap qo'l barmoqlari uziladi va o'ng tomonning mushiga qarshi dam olinadi. Harakatlari tez va aniq bo'lishi kerak.

«Qo'llaringni ko'rsat.» (V. Vitlin uslubida fransuz xalq kuyi.)

Bolalar birin-ketin aylana bo'lib turadilar. Musiqaning birinchi qismi: bolalar harakat qiladimi? Harakatni bir oyogdan ikkiga sakrab aylana markaziga aylantirish bilan yakunlang. Musiqaning ikkinchi qismi: bolalar qo'llarini oldinga cho'zadilar, kathtarini (hatto panjaralar uchun) ko'rsatadilar va qo'llarini orqasiga yashiradilar (g'alati panjaralar uchun), musiga bilan bog'liq harakatlarning tabiati o'yinchi va o'yinchi.

Bolalar ustunlar turish, oyog'lari yopiq, qo'llari chap pastga chizilgan. Bars i-8: bolalar, tizzalari bir oz bahavo, o'ng qo'llarini belanchak va keng barmoqlarini ochib, yelka darajasiga har bir satrida uchun chap. Ikkinchi qismdan boshlab, o'ng oyog'ingiz bilan yon tomonga qadam tashlang va barmoqlaringiz o'ng va chap tomonga yoyilgan holda qo'llaringizni silkitishda davom yeting, lekin kuchli va tananing og'irligini bir oyogdan ikkinchisiga o'tkazing. Ikkinchi qismining oxirida o'ng oyog'ni chap tomonga qo'ying. Musiqaning uchinchi qismidan qo'llar sekin va ravon pastga tushadi, barmoqlar yopiladi.

Bolalar birin-ketin o'ng tomonga aylana bo'lib turadilar. Har bir bolaning qo'lida kichik to'p bor. Qo'llar chap tomonga tortiladi. Musiqaning birinchi qismi va uning takrorlanishi: oddi barlarda bolalar bir vaqtning o'zida tananing og'irligini o'ng oyogga almashirgan holda qo'llarini to'p bilan o'ng tomonga harakatlantiradilar; hatto barlarda ham to'pni chap tomonga tashlaydilar, tananing og'irligini chap oyogga o'tkazadilar va ikkala qo'l bilan to'pni ushlaydilar.

harakatlari musiqaning birinchi qismi oxirigacha takrorlanadi. Mashqni takrorlashda bolalar aylana aylanadilar.

«Biz hayron «» biz xafa edik»,» mazali murabbo»,» achchiq piyoz»,» nordon limon»,» qo'g'irchoq o'ynadi»,» Onam keldi», va hokazo. Bu holatlar asta-sekin bolalar bilan tayyorlanadi. Birinchidan, alohida yuz mushaklarining harakatlari o'rgatiladi, keyin mushaklar quvonch, qayg'u, g'azab, shodlik va hokazo kabi murakkab his-tuyg'ularni aks yetiruvchi komplekslarga birlashtiriladi. Vizual materiallardan foydalanish foydalidir: yuzlari turli his-tuyg'ularni ifoda etadigan odamlarning tasvirlari. Avvaliga bolalar o'qituvchining so'ziga («jahldor odamning yuzini ko'rsating») muvofiq rasmlarni topadilar, ularga qaraydilar, so'ng oyna oldida o'tirib, yuzlariga u yoki bu ifodani beradilar. O'qituvchi passiv harakatlari bilan ham yordam beradi (bolaning lablarini barmoqlari bilan tabassumga surish yoki qoshlarni burun ko'prigiga ko'chirish bolaga yordam berish va hokazo.), va og'zaki tushuntirishlar bilan, bolalar zarur g'oyalar bor sabab.

Yuzni to'g'ri ifodalash qobiliyatini mustahkamlash uchun sinflar sahnalashtirilgan qo'shiqlar, dramatisasiya o'yinlari va yeskizlar o'ynaladi.

Logoritmik mashuotlarda diqqatni rivojlantirish bir necha yo'nalishlarda olib boriladi:

- a) maxsus rag'batlantirish;
- b) ko'rish va yeshitish stimullariga tez va aniq javob berish; V
-) vizual, yeshituv va motor xotirasini mustahkamlash;
- d) konsentratsiya qobiliyati orqali irodaviy sohani rivojlantirish.

Logoritmik vositalardan musiga tinglash birinchi navbada foydalaniladi. Stullarda o'tirgan bolalar turli mazmun, temp va xarakterdagi musiqiy parchalar tinglashadi, masalan: M. Mussorgskiyning «Gopak», W. Mosartning». O'qituvchi bolalar bilan muhbatlashadi: «bu musiqani tinglaganingizda nima qilmog'chisiz? «Chaykovskiyning «otlar o'yini» va A. Lyadovning «kichik vals»;» Holba «-Belarus rag'si va R. Schumannning «mart»;» P. Chaykovskiy va V. Kosenkoning» Petrushka «baletidan» gullar vals»; VO'qituvchi vizual ravshanlik yordamida og'zaki tushuntirishlar bilan musiga

tinglashga hamroh bo'ladi. Musiqaning har qanday xarakterli xususiyatlarini ta'kidlashga qaratilgan foydali musiqiy va adabiy timoqlar; illyustratsiyalar, o'yinchoqlar, qo'llanmalar. Bolalar bilan «harakat», «subbat» o'yinchoqlari, kichik teatrlashtirilgan tomoshalar olinadi, ular davomida bolalar musiqaga Tinglaydilar. Shuningdek, kitob illyustratsiyalari, tabiat tasvirlari, inson mehnati, ijtimoiy hodisalar, bolalar raqs va yurish-turishi tasvirlangan kichik kartochkalar, yuguruvchi bola va sekin yuruvchi odam tazyiqlaridan ham foydalaniladi. Musiqaga tinglayotganda bolalar unga mos kartani va ularning taqdimotini ko'rsatadilar. Diqqatni rivojlantirish uchun tayanch-harakat sezgilaridan foydalanishningiz mumkin. Quvnoq yoki tinch tabiatning musiqasini tinglash, bolalar tayog, bayrog va kublar bilan harakat qilishadi. Turtli vosita yelementlari ishning qismlarini, iboralarini, yugori, past, o'rta registrlari va ritmik xususiyatlarini ajratish uchun ishlatiladi: qo'llarni urish, urish va ko'tarish va tushirish.

Bolalar qo'l ushlab aylanib bo'ylab yuradilar. O'qituvchidan olingan signalda ular to'xtab, to'rtta koptok yasaydilar, aylanib, harakatni davom yettiradilar. Agar bir nechta signal berilsa, har bir signaldan keyin yo'nalish o'zgaradi. Vazifalarni bajarmaganlar o'yindan tashqari.

«Katak».

Bolalar musiqaga bir yo'nalishda borishadi. Bayroqni ko'tarib ko'rib, bir aylanib chiqing, ikki oyoqda to'rt sakrab, yurishda davom yeting, lekin boshqacha yo'nalishda.

Diqqat uchun mashqlari. (Mart S. Prokofiev) Bolalar doira ichida yurishadi. O'qituvchi signal beradi: «sakra» - bolalar sakrashadi, «qayt» — orqaga qaytishadi, qushlar « — yugurishadi, qo'llarini yonlariga ochib,» laylak « - bir oyoqda to'xtashadi.

Bolalar birinchi, ikkinchi, uchinchi uchun hisoblanib, quyidagi harakatni bajaradilar: birinchi o'ng tomonga aylana boradi, ikkinchisi — chap tomonga, uchinchisi joyida qo'llarini chalishtiradi. Keyin ular raqamlarni o'zgartiradilar.

Nutning prosodik komponentlarini faollashtirish uchun, avvalo, qo'shiqdan foydalaniladi. O'qitish usuli duduqlanish bilan bir xil.

«Jonli gamma» va «Sirena» kabi maxsus mashqlar o'tkaziladi. A «jonli gator».

Sakkiz bola «tirik gamut» deb e'lon qilinadi. Chapdan o'ngga, klaviatorda bo'lgani kabi, ishtirokchilar har bir ovozni olishadi. O'qituvchi bu «jonli shkala» da kichik qo'shiqlarni ijro yetib, hammaga qo'llini to'liq bilan tanishtirishni ko'rsatib beradi.

Ushbu mashq siz va esnash holatiga o'rtasidagi munosabatlarni chiqish yordam beradi. [«M»] tovushini past notada talaffuz qilish va biroz ochilgan jag'lar bilan yopiq lablar, silliq, asta-sekin, siren kabi, uni yugori yozuvlarga olib borish, bir vaqtning o'zida jag'larini ochish va lablarni yopiq tutish kerak. Keyin xuddi sirena singari asta-sekin [«m»] tovushi tushib, jag'larini birlashtiradi. Shu bilan birga, uni lablaringiz bilan mahkam ushlab turish, yugoriga ko'tarilayotganda jag'lariningizni ochish va pastga tushayotganda ularni bir-biriga yaqinlashtirish uchun yetarli vaqtga ega bo'lish muhimdir. Birinchi, ikkita tovush kuyiladi [«L»] pastki, nutqdagi kabi, bir oz ochilgan jag'lari bilan mahkam yopiq lablar bilan o'ynaydi va «siren» tomonidan «m shakli» bilan yugori tovushga tarjima qilinadi. Yugori notada tamoshga qilingach, «sirena» tovushi jag'larni biroz yopib turib, yana birinchi tovushga tushadi. Keyin pauza va nafas bor, siren «keyingi yeslamadan keladi».

«O'rmon saytida». (P. Kaganova, B. tomonidan musiqaga tomonidan so'zlar Kravchenko) qo'shiq davomida bolalar belgilarni tasvirlaydilar va harakatlarini bajaradilar. Har bir belgi o'z ovozi bilan aniqlanadi.

Dizatriyali bolalarda ovoz funksiyasini normalashtirish uchun bo'yin va bosh muskullari uchun artikulyasion, nafas mashqlari va harakatlarni bajarish kerak. Masalan: «fil boshini chayqaydi, aqlli fil. «O'qituvchining ohangdor qiroati ostida bolalar boshini chap yelkaga yegib, ko'taradilar, o'ng yelkaga og'diradilar, ko'taradilar, boshini oldinga, ko'ksiga yegib ko'taradilar.

Birinchi davrda motorikaning asta-sekin shakllanishiga ye'tibor berish muhim ahamiyatga ega. Birinchi, o'qituvchining o'zi hissiy, tegishli sur'atda harakatni boshidan oxirigacha shunday bajaradiki, bolalar harakatning to'liq obrazini uning dinamikasida idrok yetadilar.

So'ngra harakatni tashkil yetuvchi barcha Elementlarni tushuntirish bilan sekinoq sur'ada harakatni ajratib ko'rsatish imkonini beradi. Shundan so'ng bolalarning o'zlar harakatni ko'paytiradilar, o'qituvchining ko'rsatmalarini tinglaydilar. Bolalarning diqqatini harakatlarning to'g'riligiga qaratadi va ularni rag'batlantiradi. Asta-sekin musiqaga jo'rligi, avval o'qituvchidan tushuntirish bilan tanishtiriladi, so'ngra bolalar musiqaga harakatni mustaqil bajaradilar. Logopedik ritmining ikkinchi davri artikulyatsiya apparatining motorikasini, umumiy motorikani va tasviriy yeshituv-talaffuz farqlarini rivojlantirish uchun ishlatiladi.

Nutq o'yinlari

«Ayiqni jazolash».

Ayiq baland kubik ustida turadi. Kub yonida gimnastik dastgoh bo'lib, unga o'qituvchi yoki o'qituvchi uzun keng taxta qo'yadi. Bu «tepalik». Bolalar tepalikka ko'p bolalarimiz tog'dan mishenkaga borishadi», tepalik ga kirib navbatma-navbat olib, undan pastga yugurishadi (musiqaga tempi boshqacha), ayiqni urishadi va stullarga o'tirishadi. O'qituvchining signalida hamma ayiqqa yaqinlashadi va shunday deydi: «ayiqqa yuguramiz, irillaymiz — qochamiz.» Bolalardan biri «RRR» signalini beradi, bolalar qochib ketishadi. Yangi vazifa: oyisiga»eshitmasligi»uchun juda sust yondashing.

«Poezd».

Bolalar harakatlanayotgan poezdni ifodalaydi. Tirsaklarda bukilgan qo'llar, qisilgan mushlar to'rtta aylanna harakatni-oldinga, pastga, bir oz orqaga, bir oz yuqoriga, oldinga, pastga, orqaga va hokazolarni hosil qiladi, g'ildiraklar harakatini tasvirlash. Qo'llarning har bir aylanna harakati birinchi tovushga salgina urg'u bergan holda [«h»] tovush bilan kechadi.

Poezd ritmiga taqlid qilib, Ch tovushlarini guruhlarga birlashtirish, ulardan birinchisiga ham urg'u berish: qo'lingiz bilan chikchik chikchik doira

Oyoqlarini yerdan uzmay, bolalar oyoq barmoqlariga kichik qadamlar bilan harakat qiladilar. Har bir qadamga bitadan «Ch» yoki bita «h»to'g'ri keladi.

Va ikkinchi marta bir xil:

Oyoqlarning harakati to'g'ri sur'ada ishlenganda qo'llarning allaqachon o'rgatilgan harakati qo'shildi-takrorlanadi.

Umumiy harakatlarni rivojlantirish uchun yuqori oyoq, qo'l, barmoqlar uchun harakatlar bilan o'yinlar: pastki oyoq uchun, tayog, to'p bilan mashqlar, qarshilikni yengish uchun; magistral uchun mashqlar tavsiya yetiladi. Pold oyoq izlari bo'yicha musiqaga taxta shaklida ular orasidagi to'siqlar bilan yurish; chizilgan yo'llarda; oyoq barmoqlari, to'piqlari, to'liq oyoqda yurish keng tarqalgan.

«Qarang, katak.»

Bolalar aylana bo'lib borishadi. O'qituvchi: «Aziza, bayroqni olib, bolalarni aylana bo'ylab yetaklang, bayrog'imizni balandroq ko'taring, davrangizni uyg'un tarzda yurgizing.» Bayroqli bola aylana ichidagi ustunni, tiptosedagi markaz orqali olib boradi va hokazo. Yurishning o'zgarishi musiqaning o'zgarishiga bog'liq. O'qituvchi bayrog bilan chiroyli yurish kerak, boshingizni tushirmang, deb ogohlantiradi.

«Qurbaga».

O'rtada aylana shaklidagi shnur yoki doira qavatida bo'rt bilan chiziladi. Bir guruh bolalar doira bo'ylab turishsa, ikkinchisi o'tiribdi. O'qituvchi va o'tirgan bolalar suhbatlashishadi: «mana, qurbagalar oyoqlarini uzatib yo'lda sakrayapti. Kwa-kwa-kwa-kwa-kwa! Ular tashqariga sakrab chiqadilar. «Davrada turgan bolalar «qurbagalar»ga taqlid qilib, yuqoriga va pastga sakraydilar. She'r oxirida stullarda o'tirgan bolalar qo'llarini belga qshyi («qurbagalar» ni qo'rtqitib), «bolqoq» da sakrab — sakrab chiziq ustidan sakrab tushib, «kva-kva»deb qiyshayib o'tiradilar.

Eshitish idrokini rivojlantirish - talaffuz farqlarini rivojlantirish uchun kontrast tovushlarni, masalan, s-s. ni muayyan musiqiy tasvirlar bilan bog'lash muhimdir: [s] - suv, tomchi (va tomchining musiqiy tasviri). Boshqa tovushlar bilan bir xil: [z] — chivin ovozi, [z] - qo'ng'iz g'uvillaydi, [C] - Chumchuq kuylaydi, [«] - chumchuq ehirillaydi. Bolalar tomonidan idrok etiladigan musiqiy obrazga qarab harakatlarda xarakter tasvirlanadi. Harakat ovoz bilan birga keladi. Bir guruh bolalar uchayotgan qo'ng'izni musiqaga taqlid qilib,

vizillaydi: Z-z-z, ikkinchisi-chivinlar: Z-z-z.

Uchinchi davr. Bu davrda dizartriyaga chalingan bolalar bilan nutq terapiyasi ishlari nutq terapiyasi ritmikallari, 1 nutq malakalarini mustahkamlash, motor qobiliyatlari va jamoaviy munosabatlar, birgalikda muloqot qilish qobiliyati orqali amalga oshiriladi. Buning uchun ashula bilan o'yinlar, qoidalar bilan ochiq o'yinlar (syuzesiz, hikoya, sport o'yinlari yelementlari bilan), o'yinlar-dramaturgiya o'kaziladi.

«Dunaloq»

Bolalar uzog' simini, haydovchi da simini uchini olib. U bolalarni yetaklaydi, hamma esa «birma-bir, davra bo'ylab, qadamma-qadam boramiz.» Signalda (musiq to'xtaydi) hamma to'xtaydi, aylana bo'ylab aylanadi va shunday deydi:» tur, buni birgalikda qilaylik.» O'qituvchi (keyinchalik navbatchi, haydash) har qanday harakatni ko'rsatadi, masalan, shnur bilan qo'llarini yuqoriga ko'taradi va unga qaraydi. Bolalar takrorlaydilar. Musiq, bolalar so'zlar bilan ketadi: «birin-keini...» va hokazo. To'xtagandan so'ng o'qituvchi yangi harakatni ko'rsatib, tanani oldinga yegadi va to'g'rilaydi; yoki tizzadan bukilgan oyog'ni shnurga ko'tarish; yoki oyog' bilan oldinga siljish va hokazo. Har bir mashq 3 dan 6 marta gacha takrorlanadi. Bitta o'yinda 5-6 xil harakat qilishga ruxsat beriladi.

«Asalarilar va ayiq».

Bolalar arilarga taqlid qilib, baland stullarda o'tirib g'uvillashadi.» ayiq «shu yerda yashirinadi. O'qituvchi signal beradi: «asal uchun asalaril!» Bolalar «orgali», guldari gulga ari uchib. Shu payt to'rtala tomondagi «ayiq» patak-stulga keib, irillaydi:» «Asalarilar» uchib va buzz:» Buzz», va» ayiq» barcha to'rt uning» daraxt «uchun ishlaydi-stul», asalarilar «stullar o'tirib. Kim «ayiq» ga tegsa, «ayiq» ga aylanadi. O'yin takrorlanadi. O'qituvchining signalidan tashqari musiq jo'rligida «ayiq» va «asalarilar» obrazlari yaratiladi.

Nutq xarakteri va umumiy motor buzilishlariga qarab musiqiy va ritmik materialni tanlash kerak. Logoritmik sinflar uchun bolalar guruhlarini buzilishlarning o'xshashligi asosida bajarilishi kerak. Shunday qilib, parez hodisalarini, noqulay, bolalar bir guruhga olinadi. Bu bolalar bilan mashg'ulotlarning musiqiy

jo'rligi ritmik, rag'batlantiruvchi harakatlari (marsh, polka, galop, qisqa, ammo aniq belgilangan ritmik iboralar bilan musiqiy asarlar) bo'lishi kerak. Giperkinez, tiklar va mioklonli bolalar uchun siz harakatni ta'kidlaydigan iboralar bilan silliq, tinch naqshli musiqiy kompozitsiyalarni tanlashingiz kerak; qo'shiqlar ritmik xor va silliq qo'shiqqa ega bo'lishi kerak. Spastik hodisalariga yega bo'lgan bolalar uchun melodik, tinch va tasalli beruvchi musiq tanlanadi (vals, lullaby, tabiat hodisalarini tasvirovchi musiq: suvning shildirashi, barglardagi shabada ovozi, yomg'ir ovozi va boshqalar.).

Ovoz buzilishlari bo'lgan bolalar va kattalar uchun musiq va ritm darslari

Tibbiy va logopedik ta'sir samarasi majmuasida logoritmik mashqlar o'z hissasini qo'shadi:

- 1) ovozni tarbiyalash: uning balandligi, kuchi, tempi, diapazoni;
- 2) nafas olishning rivojlanishi: ilhomning chuqurligi, nutq chiqarish davomiyligi;

3) artikulyasion apparatning rivojlanishi.

Ovozli kasalliklar uchun kompleks terapiya dori, fizioterapiya va ortofonik mashqlarni o'z ichiga oladi. Ortofonya-ovoz funksiyasining buzilishlarini artikulyasion, nafas olish va vokal mashqlari bilan davolashning maxsus usuli. Ortofonik davolashdan maqsad-nafas olish va artikulyasiya funksiyalarida, g'o'zada buzilgan avtomatizmi tiklashdir. Ovoz buzilishlarini davolashning muhim tamoyili, logoritmik va terapevtik ishlarning uzluksizligi, shuningdek, ovozni tiklashning barcha bosqichlarida funksional terapiya. Shuning uchun logoritmik sinflarda nafas olish, artikulyasion motorika va ovoznining rivojlanishi murakkab ishlarning sezilarli darajada samaradorligini ta'minlaydi.

Artikulyasiya apparatini rivojlantirish uchun lablar, til, pastki jag' va yumshoq tanglay uchun mashqlar bajariladi. Mashqlar ritmik ravishda, hisob ostida, musiqada diqqat bilan bajariladi. Didaktik o'yinlar ham taklif yetiladi:» baxtli til»,» lazzatli murabbo»,» Tishlaringni cho'tka»,» mushukning orqa archasi «(tilning orqa tomonini og'iz ochib ko'tarish),» mayatnik»,» qanday tabassum qilamiz»,» paroxod xumlarini «va boshqalar.

Kattalar bilan olib boriladigan sinflarda artikulyasiya apparatini tayyorlashda mustaqillik darajasi oshadi va vazifa turi murakkablashadi.

«Uni o'ylab ko'ring va uni ko'rsating.»

O'quvchilar bir-biriga qarama-qarshi ikki qatorga tuzilib, tartib bilan hisoblab chiqiladi. O'qituvchi har qanday sonni chaqiradi. Bu raqamga yega bo'lgan kishi chiziqdan chiqadi va lablar (til) uchun uch xil harakatni ko'rsatadi. So'ngra talaba boshqa qatoridan chaqiriladi va avvalgilarga o'xshamagan uchta yangi mashqni ko'rsatadi. Agar mashg'ulotlardan biri yakuniga yetgan bo'lsa, jamoaga bitta penalti belgilanadi. Tanlov 5-6 daqiqa davom yetadi. Natijada jarima ochkolari miqdori jamlanadi.

Artikulyasion va tananing turli qismlari harakatlari kombinatsiyasi uchun vazifalarni taklif mumkin: lablarini yumaloq va qo'llari bilan qasqonni ko'rsatish; a «naycha» bilan oldinga lablarini torting va yelka darajasida sizga oldida uzatib qo'llarini ulash; keng og'zingizni oching va bir imo bilan qo'llarini ochish: o'ng-yuqori, chap-pastga-orqa, va boshqalar.

Tarbiyalanuvchilar o'rtasidagi vazifalarga raqobat elementi qo'shildi.

Bu mashqlar ovoz va nafas nazorati bilan qo'shildi: qo'llar bir-biridan targaldi (nafas), lablar bilan [y] tovush talaffuz yesa kaftlari bir-biriga yaqin qadar yelka darajasida ko'kragiga oldida asta-sekin ulanish elastically uzatib; qo'llarini yuqoriga torting, oyoq barmoqlari ustida ko'tariladi (nafas), tomondan pastga qo'llarini pasaytirish va asta-sekin cömelme, uzoq vaqt davomida aytish: «Oh-Oh-Oh-Oh», va hokazo. Bunday mashqlar nafasni rivojlantirish uchun foydalidir.

Nafas olish uch bosqichdan iborat: nafas olish, pauza va nafas olish. Trening davomida siz uzoq, hatto o'rganishingiz kerak. Nafas ixitvorisiz va yo'naldirilmasligi kerak. Ikkinchi bosqich muhim — pauza. Bu sizga qachon va qancha nafas olish kerakligini aytadi. Ye. A. Lukyanova «nafas olish «so'zini shartli atama bilan almashtirishni taklif qiladi — «nafas olish». So'ngra nafas olishning uch fazasi quyidagicha belgilanadi: nafas chiqarish, pauza (kutish), «nafasni qaytarish». «Nafas qaytish» burun bo'lishi kerak. Og'iz orgali nafas

olish kamroq qulay va tanaga kamroq kislorod beradi.

To'g'ri nafasni rivojlantirish uchun siz uch yo'nalishda ishlashingiz kerak:

1) charchashni yengillashiruvchi nafas olish usullarini o'zlashtirish;

2) nafas muskullarini maxsus mashqlar orqali rivojlantirish;

3) harakatda rasional nafas metodlaridan foydalanish.

Bu tizimda nafas olishning rivojlanishi nutq, qo'shiq va harakatga asoslanadi. Sinflarga so'zlarni sekin almashtirishga doir mashqlar, so'zlarni bog'lashga doir mashqlar, tez aytish mashqlari va matni talaffuz qilishda so'zlarni kechiktirishga doir mashqlar kiradi. Qo'shiqchilikda nafas olishning rivojlanishi vokal mashq va qo'shiqlarni bajarish orqali sodir bo'ladi. Bularning barchasiga yesa harakatlari qo'shildi: klassik raqs elementlari, gimnastika va ritmik birkimlar nutq va ashula mashqlari bilan.

Rivojlanish fazasi o'tirganda nafas olish mashqlaridan boshlanadi: to'g'ri, yelka orqaga o'tirg, qo'llar tizzasiga erkin tushadi. Bu holatda, siqilish bo'lishi kerak, lekin keraksiz zo'riqishsiz. Birinchi faza quyidagicha-nafas chiqarish: lablar oldinga cho'zildi, «p» tovushi mahkam siqilgan lablar orqali talaffuz qilinadi, so'ngra havo «FF»tovushiga nafas chiqariladi. Nafas chiqarishda yelkalar va ko'krak keskin tushmasligi kerak. Nafas chiqarishdan keyin ikkinchi bosqich-pauza-»nafas qaytish»ni kutib turadi. O'qituvchi shunday deydi: «hech narsa qo'shmasdan burun orqali havo kirgizaylik va yana «Puff»orqali»shamga puffaylik». Yana nafas qaytishini kutamiz.» Nafas chiqarish - pauza, nafasga qaytish. Bu birinchi mashq o'tirib, tik turib, yotib bajariladi. Yotib, odam to'g'riroq nafas oladi, pauzani yaxshi sezadi. Nafas olish asta-sekin, lekin tez-tez o'rgatilishi kerak: 8-10 marta bir kun, ketma-ket o'tirgan, tik turgan va yotgan 2-3 yekshalayon. Birinchi, «PFF» ustida zarba, pauza va keyin nafas, pauza va «nafas qaytish» keyin uzoq «SS» («W», «f»,» x») aytish keyin,»nafas qaytish»uchun kutish. Mashq 2-3 marta takrorlanadi: «P»-«- pauza, nafasning qaytishi; «ESS»- pauza, nafasning qaytishi; «PF» (dam olish). So'ngra mashg'uloi [«f»], [«z»] tovushlarida, «kema bo'yicha ovozning past tonlarida davom etadi. Mashqni

bajarishda qorin mushaklarini biroz taranglashtirib turish foydali (diqqatda turgandagi kabi), keyin diafragma nafas chiqarganda pubescent uzoqroq saqlanadi va nafas chiqarish sekinlashadi, nafas olish muskullari taranglashadi, bu esa uning rivojlanishiga yordam beradi. Nafas chiqarish ta'limi [«R»] tovushida shu sxema bo'yicha davom etadi: PF diqqat; «» -

Unli tovushlarga uzun rivojlanirish uchun hiqildoq va yumshoq tanglay harakatchanligini o'rgatish kerak. Yumshoq tanglay ko'tarilgan va hiqildoq tushirilgan esnash holati ko'p hollarda esnash holati deb yuritiladi. Agar keng esnash uchun boshlash va bu esnash to'xtatish, agar bu joy olinadi, og'zingizni qamrab. Yumshoq tanglay kuchli ko'tarilib, hiqildoq tushadi. Bu holatda lablar yopilib, mahkam siqilgan lablardagi {«m» \ tovushi eshitiladi. Ovoz ko'kda jaranglaydi. Bemor nafas chiqarish [«m»] bo'yicha esnash holati ni o'zlashtirgandan so'ng, unli tovushlar ustida nafas olishni mashq qila boshlaysiz, unli tovushdan boshlab [«u -»] esnashning keng holatini talab qiladi. Sxema: «PF» (daromadligini nafas shakl «m»); «m-u» — pause — qaytish nafas (shakl «m»); «m-u» — pause — qaytish nafas; «PF» — dam olish. Keyin tovush [«- men»] hisoblanadi birlashgan bilan vowels [«sen»] («mo»), [«a»] («ma»), [«e»] («men»), [«y»] («biz»), [«mi»] («mi»). Keyin shu nafasda uch bo'g'inda talaffuz qilinadi: «mamama «va»mamama».

Quyidagicha harakati bilan «pff» va CCC bo'yicha yekshalasyon ta'lim amalga oshiriladi: to'g'ri tur, cho'zilgan qurol bilan silliq doiralari qilish. Yo'nalish o'zgarib, aylanani pastdan yuqoriga, so'ngra yuqoridan pastga boshlab boradi. Ikki yoki uch «PF» uchun mashqlar takrorlang.

«PF», CCC «— qo'llaringiz bilan silliq doira — pauza — nafasni qaytarish; CCC «— pauza — nafasni qaytarish.

Vokal mashqlari yekshalasyon davomiyligini nazorat qilishga yordam beradi. Tovushni echalish [«R» \ avval faqat D-yassi, d, ye-yassi yozuvlaridan. Barcha vokal mashqlari hamda nutq mashqlari «PF» dan boshlanadi. Keyin musiqa hisoblanadi sung ichida syllables: ichida ovozdin d-tekis — «biz-men», - dan d - «biz-men», - dan — «mo-o». Bo'g'inlar bir notada kuylanadi, keyin asta-sekin semitonlar

ko'tariladi.

Shu eslatma syllables «» boshqa kuni—». mamama mamama Rim nutqdagidek qoladi: «MO» da - kichik bekat, me «va» ma «tezroq kuylanadi, mu» yeng uzun tovushlar. Siz «PF» talaffuzida boshlashingiz va tugatishingiz kerak. Ovoz silliq va past bo'lishi kerak. «M» shakli lablarni oldinga harakatlantirib sinmasligi kerak. Bu uch bo'g'in ravon va sokin ovoz chiqarsa, to'rtta «mamamama» ni kuylashga harakat qiling. Xuddi nutq mashqidagi kabi «mo» va «mu» lar ham to'xtatiladi va «me» va «ma» lar tezroq kuylanadi. Keyin barcha undoshlarni ulang. «PF» (daromadligini nafas tayyorlash shaklida «m»), «biz-men, -momema-mu» - pause - qaytish nafas (tayyorlanishi shaklida «biz»), «biz-men, -momema-mu», va hokazo. Qisqa undosh tovushni takrorlab nafas olishingizni mashq qilish juda yaxshi. Birinchidan, tinch ritm choraklardagi kabi olinadi:

«PF «-pauza-nafasning qaytishi-shunda tovush sixteentlardan iborat shar - guruxlarda talaffuz qilinadi:» PF «-pauza —nafasning qaytishi-va boshqalar.

«Htk» tovushlarining kombinatsiyasi nafas chiqarish ta'limi uchun foydalidir. Tempning dastlab sekinlashishi: PF-pauza-nafasning qaytishi-keyin temp tezlashadi, «Ch K» tovushlari uch guruhga birlashtiriladi:» PF «pauza - nafasning qaytishi va boshqalar.

Birinchi qismlar biroz ta'kidlanadi. Ovoz chiziqchalarining uzunligi nafas olish mushaklarining rivojlanishi bilan ortadi, ammo birinchi sinflardan boshlab erishish kerak.

Bu xususiyat nutq va qo'shiqda nafasning to'g'ri yetkazib berilishini tekshiradi.

Diafragmaning tarang mushaklari bilan uzoq yekshalasiyani o'zlashtirganingizdan so'ng, nafas olish paytida tananing mushaklarini qanday chiqarishni o'rganishingiz kerak. «PF «dan so'ng, mu «bo'g'ini odatdagidek, tarang bilan, diqqat va» esnash «ning yaxshi shakli bilan talaffuz qilinadi; keyin nafasni oxirigacha ishlatsandan, mu «yumshoq, zaiflashgan» x «tovushiga o'tiladi, ayin paytda tananing dam olishi kerak. Shu bilan birga, ovoz [«x» \ tananing barcha mushaklarini chiqaradi. Keyingi bo'g'in boshida yana e'tiborga qayting va »x» \ tovushida yana dam oling.

Shuningdek, ovozni nafas olishni qo'llab tarbiyalash kerak. «Feathered» va ovoz farq qiladi. Ovozning tovushi juda zich va boy bo'lsa, diafragma sohasida esa taranglik kuzatiladi. Shunday qilib, ovozing ovozi to'yingan va diafragma mushaklari yig'ilganda, ovoz «qo'llab-quvvatlanadi». Ovozning «qo'llab-quvvatlanishi «ga» diqqat «pozitsiyasi-qorin matnini tanlash yordam beradi.

Tovushlar aynan shu tarzda aks-sado berishi kerak-ko'krak bo'shlig'ida. Dastlabki to'rt unli: [«o»], [«a»], [u], [i].

Diksiyali mashqlar. Diksiya-nuq va qo'shiqda talaffuzning aniqlik darajasi. Diksiya mashqlari ovoz funksiyasini normalashtrish uchun zarur. Misol uchun, birikmasini talaffuz qilish uchun juda aniq nafas olish kerak: Birinchi bo'g'in unli tovushni bir oz cho'ziq talaffuz qiladi: «Ta-pa-pa». Talaffuzni sekin sur'atda boshlang, uni asta-sekin tezlashtiring. Lablar mushaklari uchun quyidagi mashqlarni bajarib: og'iz yopiq, lablar markazga iloji boricha mahkam yig'iladi va keyin asta-sekin keng tabassum ichiga cho'ziladi. Keyin-markazga qaytib, yana tabassum qiling. Lablari bir daqiqacha uchun limp bo'lmashligi kerak. Harakatlar bir necha marta almashadi: avval 3-4 marta ketma-ket, keyin 5-6 marta. «Matn har bir bo'g'inga qisqacha urilgandek, past tovushlarda, ohista, lekin juda o'jarlik va jahl bilan talaffuz qilinadi. Ovoz elastically pog'ona kerak. Buning uchun, tomoniga uni qo'llash, tirsagiga o'ng qo'lini bukib, bir mushk uni to'plash va qisqacha u mushk o'z-o'zidan bounces qaysi bir yelastic rezina yostiq yoki bahor, go'yo ochiq chap xurno ustida urishni. «>»-

Vokal mashqlari, qo'shiq kuylash ham bir tekis yekshalasiyani rivojlantirishga xizmat qiladi, lekin nutq terapiyasi darslari bilan sinxronlikni kuzatish kerak. Kuylash darslari davolashdan keyin, vokal burmalari, kekirdak funksional kasalligining o'tkir davridan keyin boshlanadi.

Misol uchun:

- 1) o'qituvchi birinchi ovozni kuylaydi (cho'zadi), bemorlar takrorlaydi, qo'shiq boshlanishidan oldin sozlashning bir turi mavjud;
- 2) musiqiy qo'shiqlarni turli kaitlarda ijro yetish;
- 3) yuqori va pastki tovushlarda musiqiy pop qo'shiqlarini ijro yetish;

- 4) qo'shiq kuylashda qo'l harakatlari (dirijyorlik yelementlaridan) foydalanish, kuylashni ko'rsatish: yuqori yoki quyi;
- 5) musiqqa jo'rliqisiz kuylash.

Ushbu mashqlar aniq vokal intonasiyasini rivojlantirishga yordam beradi. Undoshlar bilan kuylashni boshlash yaxshidir va ularning birikmasi doirasida «uchun» re «birinchi octave va» to « («o'tkir» — «qayta») ikkinchi octave. Keyin ismingizni yoki ismingizni va ismingizni aytib, dialogni aytib: «sizing ismingiz nima?»- mening ismin Aziza « va hokazo. Yoki: «bugungi ob-havo qanday?»- «Bulutli havo bugun.»Keyin Bola va kattalar o'rtasidagi dialoglar. O'qituvchi so'zlar oxirida tovushlarni aniq talaffuz qilib, bemorlar bilan bo'g'inlarni kuylaydi. Bu maqsad uchun, burun tovushlar bor olingan: «Ding-Ding», «bombam», «don-don», «BIM-BOM», «titi-titi-bola» va boshqa birikmalar. Oxirgi jarangli tovush iloji boricha uzok davom yetadi. Keyingi paytlarda qo'shiq kuylash uchun unli tovushlar va jarangli undoshlarga boy qisqa iborali qo'shiqlar tanlanadi. Misol uchun, «Alla» va boshqa shunga o'xshash qo'shiqlar. Bemorlarning qiziqishlari inobatga olinib, ularning sevimli qo'shiqlari qo'shiqchilik mahoratini egallaganlarida korreksion mashg'ulotning o'rasi va oxirida kuylanadi.

Ehtiyotkorlik bilan jarrohlik operatsiyadan so'ng, laringeal stenoz, papillomatosis tufayli organik ovoz buzilishi bo'lgan bemorlarda qo'shiq orqali ovoz rivojlantirish; diafragma nafas olish uchun qo'llab-quvvatlash yaratish, ovoz bosqichma-bosqich ta'lim yo'tibor bering; ovoz ko'kragiga yangradi, deb aslida e'tibor bering (qo'lingiz bilan ovoz nazorat).

To'g'ri ovozni tarbiyalash bo'yicha mashg'ulotlarni dastlab harakasiz kuylash va nutq mashqlari bilan boshlash, ikki ovozi qo'shiq, kumonlar kuylash tavsiya etiladi. Lekin ko'p vaqt harakatlenganda tovush ustida ishlashga bag'ishlanishi kerak. Mashqlar va qo'shiqlar ritm bilan, ritmik yoki gimnastika kombinatsiyasi bilan amalga oshiriladi. Bemor ganchalik katta bo'lsa, harakat bilan bog'liq mashqlar shunchalik taklif yetilsa, ular oldidagi vazifalar shunchalik qiyinlashadi va bu vazifalar tayyorgarlik ko'rish uchun vaqt talab etiladi.

Ovoz mashqlarini harakat bilan sinab ko'rish nafaqat logoritmik, balki logopedik korreksion ishlarda amalga oshiriladi. Logoped o'quvchilar tomonidan ixtiro qilingan kombinatsiyalarga qaraydi va o'z tuzatishlarini amalga oshiradi, buning asosida bemorlar u yoki bu mashqni mustaqil ravishda takomillashtiradilar, so'ngra uni yana logoritmik darsda bajaradilar. Shunday qilib, nutq terapevti va logoritmist bemorning ovozini normallashtirish ustida ishlashda bir-birini to'ldiradi.

Savol va topshiriqlar

1. Disaliya va dizartriya bilan og'rigan bemorlarda motililik buzilishlarining xususiyatlari qanday?
2. Dizartriyaning turli shakllaridagi harakat buzilishlarini nomlang.
3. Nutq buzilishlarini korreksiyalash tayyorgarlik davrida o'yin va mashqlarning ahamiyati qanday?
4. Eshituv diqqatini rivojlantirish, nutq yeshitish, fonematik idrok, artikulyasion motorika kabilarga oid o'yin va mashqlarga misollar keltiring.
5. Rinolaliya bilan og'rigan odamlar bilan logoritmika bo'yicha mashg'ulotlar o'tkazishning xususiyatlari nimalardan iborat?
6. Nazalizatsiyani olib tashlash uchun logoritmik vositalarni nomlang.
7. Logoritmikaning har bir bosqichida dizartriyalı bolalarni logoritmik tartyialash vazifalarini aytmg ular bilan ishlash.
8. Dizartriyalı bolalar uchun davolash mashqlariga misollar keltiring.
9. Ovoz buzilishlari bo'lgan odamlarda nafas olish tartyaviy ishing ahamiyati nimada?
10. Undoshlar ustida nafas olish mashqlariga misollar keltiring.

TO'RTINCHI BOB. ALALIYANI BARTARAF ETISHDA LOGORITMIKANING O'RNI

Alaliyaning uchta shakli mavjud: ulardan ikkitasi - motor va sensor — nutq analizatorlarining buzilishi (nutq motorikasi va nutq eshituvi) bilan bog'liq; uchinchisi-optik alaliya-ko'rish analizatorining markaziy sohasi shikastlanganda yuzaga keladi.

Alaliya bilan og'rigan bolada nutq patologiyasini tahlil qilishda nutqning ayrim jihatlarini rivojlantirish bilan bog'liq «salbiy» simptomlarni va bolaning nutq yetishmovchiligiga moslashishga urinishlari bilan bog'liq «ijobiy» simptomlarni ajratish kerak.

Logopedik faoliyatining muhim vazifalaridan biri anormal nutq va aqliy rivojlanishni, uning mumkin bo'lgan «uyg'unlashuvini» oshqartirishdir. Bunga nutq terapiyasi ritmi katta yordam beradi.

Alaliya bilan og'rigan bolalarda vosita, hissiy, hissiy-irodaviy sohalar va ixtiyoriy xatti-harakatlarning buzilishi korteks premotor zonalari patologiyasi nafaqat nutq kam rivojlanmagan rasm, balki bolaning butun aqliy faoliyatini shakllantiradigan yfferent vosita alaliya sabab bo'ladi: boshqalar bilan aloqada bo'lgan qiyinchiliklar, yangi, g'ayrioddiy muhida yengil, negativizmning tez-tez reaksiyalari, stereotiplar hosil qilish tendensiyasi, yangi, murakkab bir turdagi faoliyatdan boshqasiga salbiy munosabat, barcha ruhiy jarayonlarning susligi, motorikaning susligi. Bolalarda kinetik apraksiya tufayli koordinasiya, kommutasiya, umumiy harakalar, qo'l, barmoqlarning nozik ixtiyoriy motorikasi, og'zaki praksiya buzilishlari kuzatiladi.

Bosh miya po'stlog'ining markaziy sohalari patologiyasi motor afferent alaliyaga sabab bo'ladi. Bolalarda chuqur propriozeptiv sezuvchanlik buziladi, shuning uchun artikulyasion praksis (kinestetik apraksiya) nomukammal shakllanadi. U ko'pgina bolalarda butun praksis: umumiy, qo'lda, barmogda, mimikada kam rivojlangan. Bolalar boshqalar bilan og'zaki mulqotga yetitvo sezadilar.

Motor alaliya bilan kasallangan barcha bolalar:

1) nutq va vosita yuklari paytida hisobga olinishi kerak bo'lgan turli xil nevrologik alomatlar: qon bosimi oshishi, bosh suyagi suyaklaridagi gemiatrofik o'zgarishlar, fundusdagi o'zgarishlar, qotlamning yengil yumshatilishi, yuzning zaifligi, sublingual va

kranial nervlarning zaifligi, umuman, Markaziy falaj va miya mushaklarining rasmimi keltirib chiqaradi.;

2) piramidasimon yetishmovchilik (ohangning o'zgarishi) va yurish buzilishi, bikirik, o'ng qo'lining zaifligi ifodalangan motorikaning sustligi belgilari (ko'pchilik bolalar ovqatlanish, o'ynash, chizishda chap qo'lini ishlatadilar; to'pni chap qo'li bilan tashlashga ko'proq tayyor bo'ladi; chap oyog'iga sakrab, to'pni u bilan itaradi);

3) mushak distoni shaklida chap tomonlama piramidal sindrom ustunligi bilan organik alomatlar, chap tomonda pay reflekslari ortib, Romberg holatida, engil serebellar sindromi;

4) optik-fazoviy praksisning buzilishi;

5) bosh miya po'stlog'ining qisqargan faoliyati belgilari: bolalar inhibitiv jarayonlarga moyil bo'ladi, o'yin faoliyati tortinchoqlik, lanjlik ko'rsatadi, tez charchaydi;

6) bosh miya po'stlog'ining qo'zg'aluvchanlik belgilari: bolalar xatti-harakatida muvozanatsizlik va notinchlikni namoyon qiladilar, motor notinch, beparvo, o'yinni oxiriga yetkazmaydilar;

7) o'yin faoliyatining pasayishiga sabab bo'ladigan alaliya bilan ayrim bolalarda aqliy rivojlanishning sezilarli kechikishi: bolalar o'yinlarning mazmuni va qoidalarini tushunmaydilar, ularning o'yinlari monoton imitativ va manipulyativdir. Kelajakda bolalar logoped mashg'ulotlarida ma'lum bir so'z boyligini qo'lga kiritganlarida, uni o'z-o'zidan o'yinda ishlatmaydilar;

8) yuqori aqliy funksiyalarning buzilishi: diqqatning beqarorligi; har qanday vazifani bajarish bo'yicha «yopisgan»; gnoziz buzilishi (ayniqsa, rang: rang va ranglarni ajratmang-pushti, kulrang, ko'k, jigarrang; shakl va narsalarning shakli va hajmi); fikrlash xususiyatlari: zaif umumlashtirish, fikrlashning ba'zi nomuvofiqligi, seklinligi va fikr jarayonlarining qattiq harakatlanishi;

9) xulq-atvor xususiyatlari: boshqalar bilan aloqada qiyinchiliklar, yangi va g'ayrioddiy muhitda oson inhibitsiyonu, salbiy reaksiyalar, stereotiplarni shakllantirish tendensiyasi.

Sensor Adaliyati bolalarga tashxis qo'yiladi:

1) nevrologik simptomlar: Grinning yengil assimetriyasi, ikki

tomonlama piramidasimon simptomlar, spastik gemiparezlar, biroq gidroksesefali bosh suyagi. Bosh miya asablarining qismida yalpi patologik belgilar aniqlanmaydi;

2) nutq-harakat maydonlarining buzilishi: umumiy huzursizlik, ba'zan yengil xoreatoz gipekinez;

3) oliy ruhiy funksiyalarning buzilishi: opto-fazoviy gnoziya, beqarorlik va diqqatning charchashi (ish boshlaganidan 5 daqiqa keyin sodir bo'ladi), aqlning pasayishi;

4) xatti-harakat qiyinchiliklari: huzursizlik, hissiy labilitik, qo'zg'aluvchanlik yoki ortiqcha uyatchanlik, yengil inhibitsiyonu, o'jarlik.

N. I. Traugott, hissiy alaliya bo'lgan bolalar aloqada yekantliklarini, boshqalarning harakatlarini diqqat bilan kuzatishlarini, ma'ruzauchining imo-ishorasi va yuz ifodalardan foydalanib, nima talab qilinishini taxmin qilishga harakat qilishini qayd yetadi. Aksariyat bolalar aqli, qiziquvchan va atipik bo'lib, ular uchun vosita alaliyada tez-tez kuzatiladigan psixopatik shaxsiy xususiyatlarni aks yettiradi.

Optik-fazoviy tizimning Markaziy uchi patologiyasi bilan optik alaliya yuzaga keladi. Optik-fazoviy xususiyatlar tahlili va sintezining buzilishi, shakllanmagan optik-fazoviy gnoziya kuzatiladi. Bola atrofdagi dunyo ob'ektlarini yaxshi tan olmaydi, ularni tasvir bilan bog'lay olmaydi, oz sonli xususiyatlari bilan farq qiladigan chizmalarni farqlamaydi — mushuk, it, bo'ri, tulki. Nominativ so'z boyligi kambag'al. Predikativ so'z birlashtirish hosil bo'lishi ko'pincha nominativ shakllarning hosil bo'lishidan oldin keladi. Ob'ektlarning belgilari farqlanmaydi va nutqda ularni ifodalovchi so'zlar yo'q. Fazoviy tasavvurlar kam shakllangan (oldinga, orqaga, yuqoriga, pastga, uzoqqa, yaqinga, yaqinga va hokazo.), prefiks shakllanishi buziladi (qochib ketdi, yugurib chiqdi, yugurdi...), proporsional inshootlar kam hosil bo'ladi (ichida, ustida, ostida, ustida orqali...).

Sof shaklda optik alaliya kam uchraydi. Batafsil u V. K. Orlinka tomonidan tasvirlangan edi, yana optik alaliya rivojlanmagan nutqida aniqlash.

Alaliya bilan og'rigan bolalarni o'qitishda tizimli korreksion

ishlar xotirani shakllantirishga qaratilgan: eshituv, ko'rgazmali, motor, diqqat: eshituv, ko'rgazmali, ixtiyoriy; fikrlash, psixomotor va aqliy faoliyatning boshqa jihatlarini amalga oshirilishi lozim.

2. ALALIYANI BARTARAF ETISHDA LOGORITMIK

VOSTALARDAN BOSQICHMA-BOSQICH FOYDALANISH

Logoritmika amaliyotida alaliyaning turli shakllariga chalingan bolalar bilan ishlash to'rt bosqichda amalga oshiriladi. Ular muvofiq logoritmik va musiqiy-ritmik tarbiya amalga oshiriladi.

Birinchi bosqichda har bir bolaning individualligiga qaramay bolalar bilan aloqa o'rnatish uchun sharoit yaratiladi; birinchi sinflarda bolalarning xulq-atvorida umumiy belgilar ajratiladi: o'yinchoqlarga yo'naltirilgan qiziqishning yo'qligi, mulohaza kirishishdan bosh tortish, orientasiya faoliyatining zaiflashuvi, yangi muhitdan qo'rqish. Birinchidan, o'qituvchi bola bilan qo'shimcha og'zaki aloqa o'rnatadi. Buning sababi shundaki, har qanday ko'rsatma, baholash, shu jumladan maqlov o'z-o'zidan faoliyatga cheklov hisoblanadi, chunki bu holda muayyan xatti-harakat rejimi qo'llaniladi. Bundan tashqari, bola bilan nutqiy aloqalarni darhol o'rnatishga yoki bolaning mavjud mulohaza darajasini hisobga olmagan holda faoliyatning ayrim turlarini qo'llashga urinishlar darhol o'qituvchi va bolalar o'rtasida tushunmovchilik muhitini yaratishi mumkin. Birinchi sinflarda mimika, ritmik, o'zaro ta'sirning samarali shakllari, muloyim, rag'batlantiruvchi tabassum, boshning rag'batlantiruvchi nolasini jalb etiladi. Kutish taktikasi qo'llaniladi va har bir bola bilan qo'shimcha og'zaki aloqalar shakllanadi. Shuning uchun musiqiya direktori, shuningdek, nutq terapeviti birinchi sinflarda bolaga katta sabr-toqat va sabr-toqat, xushmuomalalik va yoqibor bilan uning vosita va musiqiy imkoniyatlarini ochib beradi.

So'ngra bolalar harakatlari shakllantiriladi va tuzatiladi, ya'ni: asosiy harakatlari, umumiy rivojlanish va tashqi o'yinlarda harakat majmualari. Asosiy harakatlari (yurish, yugurish, sakrash, muvozanat, toqqa chiqish, otish) bolalarning har tomonlama jismoniy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi: ular mushaklarni kuchaytiradi va rivojlantiradi, yurak-qon tomir va nafas olish tizimlarining

faoliyatini yaxshilaydi, bolalarning harakat tajribasini boyitadi, asab tizimini mustahkamlaydi va miya po'stlog'idagi hayajonlantiruvchi va faollashtiruvchi jarayonlarning nisbatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu bolada muvozanatli neyropsixik holatni hosil qiladi.

Umumiy rivojlanish mashqlari bolalar organizmiga har tomonlama ta'sir ko'rsatadi va ularni ma'lum sur'at va ritmda, musiqaga jo'rligida bajariladigan aniq va aniq harakatlarga o'rgatadi. Alohida mushak guruhlariga ustuvor ta'sir ko'rsatishga qarab umumiy rivojlanish mashqlari: a) qo'l va yelka kamari muskullari uchun; b) oyoqlar uchun; V) tana muskullari uchun mashqlarga bo'linadi. Ular ob'ektlarsiz va ob'ektlar (bayroqlar, koptoklar, tayloqlar, to'plar) bilan amalga oshirilishi mumkin. ushu mashqlarning vazifasi: bolaning turli mushak guruhlarining uyg'un rivojlanishi, harakatlarni nazorat qilish qobiliyati, to'g'ri qad-qomatni tarbiyalash.

Bo'yin mushaklarini rivojlantirish uchun mashqlar.

Pozitsiyasini boshlab: qo'llar yuqoriga ko'tardi. Ular qarang, oyoq Oyoq uchida turing, qo'llaringizni pastga tushiring; boshingizni orqaga buring (shiffaga qarang); boshingizni qavatda o'tirgan joydan oldinga tushiring, oyoqlari cho'zildi.

Qo'llari orqasiga dam bilan; qavatda o'tirgan joydan, ko'ndalang oyoqli, gavadani oldinga boshingizni pasaytirish, orqaga, va hokazo.

Oyoqlar uchida va yelka-bel uchun.

Pozitsiyasini boshlab: biridan qo'llar. Qo'l panjalari bilan oldinga siljishlarni bajarish; qo'llarning aylanna harakatlari — bir yoki ikki, tegimon qanotlari kabi; barmoqlarni musht va unclencha yopish; qo'llarni dashtabki holatdan ikki tomonga tushirish va boshqalar.

Pozitsiyasini boshlab: biridan oyoqlari, qo'llar belda. Tizzani bukmasdan, o'ng (chap) oyoq paypog'iga ikkala qo'li bilan tegishga harakat qiling, to'g'ri turing, qo'llar belga qo'yning; tizzalarni bukmasdan iloji boricha ob'ektni (katak, tayloq, to'p) olish uchun ustunda keyingi holatda oyoqlardan gavda aylanishi bilan ob'ektni o'tkazing.

Pozitsiyasini boshlab: qavatda sizning qo'lingiz bilan tiz cho'ksin. Galma to'g'ri oyoqlarini ko'tarib; ob'ektlar orasidagi g'ilam ustida erkin emaklab. Bir tebranna stul qiling: sizning qo'lingiz

bilan ko'kragiga tizzalarini bosib, yotib, keyin boshlang'ich holatda o'tirib; tiz cho'kib, qo'llari siz oldida qavatda dam, pasiki orqa sizning umurtqa kamar va uni egilib

Pozitsiyasini boshlab: biridan oyoqlari. Yaqin va ochiq oyoqlaringizni ko'taring, tizzalarda bukligan; ikki oyoqda joyda sakrash; yarim o'tirish; oyoq barmoqlarini oldinga, orqaga va yon tomonga galma-gal qo'yish; butun oyoqqa o'tirib; qo'llaringizni oldinga cho'zing(oyoqlar yopiq); juft-juft bo'lib o'tirib; boshingiz ustidan qo'l panjalari bilan o'tirib, ko'kragingiz oldida va hokazo.

Balansida.

"Ko'lmak", "tosh" orqali yurish(o'qituvchi bo'r bilan polga doiralari chizadi). Bir oyoqda sakrash; oyoq barmoqlarida yurish va tik turish; bir oyoqda galma-gal, to'g'ri chiziqda, boshingizda, oyoq barmoqlaringizda yuk bilan yurish.

Harakatlarni muvofqlashtirish bo'yicha.

Pozitsiyasini boshlab: to'g'ri stend, biridan oyoqlari. Tomondan, orqa, oldinga, va hokazo uchun boshingizni ustida bayroqlar bilan qo'l harakatlari qiling; rulonli to'plar, bir-biriga aylana, ketma-ket turgan; halqaga kichik to'pni tashlash, halqani poldan i metr balandlikda bo'lishi kerak; to'pni yuqoriga, polga, doira bo'ylab yurganda to'pni boshingiz ustidan o'tish; to'pni yuqoriga o'tish, tez aylantirish va uni ushlash; to'pni oyog'ingiz ostiga (o'ng, chap), yugurishda va hokazo.

Ushbu mashqlar yurish, muvofqlashtirilmagan, noqulay harakatlari kabi jismoniy kamchiliklarni tuzatishga yordam beradi.

Qurish va qayta qurish mashqlari umumiy rivojlanish mashqlari bilan chambarchas bog'liq: bir vaqtda bir ustunda qurish, bir chiziqda, juftlikda, doirada qurish, bir doiradan bir nechtagacha qayta qurish; bir ustundan bir nechtagacha, o'ng va chap tomonga aylanadi va hokazo. Bu mashqlar bolalarga fazoda yo'nalganlik, tashkilotchilik, aniqlik, mustaqillik va bir faoliyattan ikkinchisiga o'tish qobiliyatini o'rgatadi.

Ochiq havodagi o'yinlar.

Ular bolalarning fazoda harakatlanish, harakatlari sur'atini o'zgartirish, ritmik harakat qilish qobiliyatini rivojlantiradi va

epchilikni o'stiradi. Erkin va emosional shaklda bolalarning harakat rivojlanishi darslarida olgan ko'nikmalarini mustahkamlashga yordam beradi. Korrektion kursning boshlanishida konstruksiyalar va konstruksiyalarga ega bo'lgan harakatlari o'yinlardan foydalaniladi, masalan: "tez ustunda turish", "chiziq, doira, ustun qurish", "ikki va uch", "Daryo va baliqlar" va boshqalar.

"Ikki va uch."

Bolalar yurish yoki musiqa atrofida ishlash. O'qituvchining "ikki" signalida bolalar yaqin atrofdagi biron-bir bola bilan juft-juft bo'lib shakllanadilar, qo'l olib oldindan ajratilgan joyga (bayroqchaga) yuguradilar, bu yerda ular yugurib kelish tartibida juft-juft bo'lib hosil bo'ladi. "Uch" signalida bolalar uchtdan hosil qilib, so'ng qurilish joyiga yuguradilar.

"Daryo va ariq."

Bolalar bir vaqtning o'zida bir ustunda shakllanadi. Ustunning o'ng tomonida - "Baliqlar", chap tomonida - "Daryo". "Daryo" bo'ylab suzishingiz kerak: borib, suzuvchining harakatlariga qo'lingiz bilan taqldil qiling. "Ariq" orqali-sakrash uchun. O'qituvchining signalida: "Handalak-o'ng", bolalar o'ngga burilib, oldinga sakrashadi. Boshqa yo'nalishda sakragan kishi "Daryo" ga tushgan hisoblanadi, unga qo'l berib yordam beriladi. Keyin hamma dastlabki qurilishga qaytadi. Signalda: "Daryo chap tomonda", bolalar chap tomonga burilib, "boshqa tomonga suzishadi". Xato qilgan kishi "Baliqlar"ga kiradi. Unga qo'l berishadi va u o'yinchilarga qaytib ketadi.

O'z-o'zidan faoliyat elementlari paydo bo'lishi bilan oq (ba'zilar) darhol hikoya o'yini yaratadilar, harakatlarni takrorlaydilar, raqsga tushadilar; boshqalari jimgina o'yincholqlar, chiziqqlar, to'plar, koptoklar; boshqalari qo'shiqqa qiziqadilar), nutq aloqalariga o'tish mumkin. Nutq aloqalarini ishlab chiqarish uchun samarali yo'l bolaning harakatlari nom iborat, ular bilan o'ynash musiqiy o'yincholqlar va ushoblar, va o'yin sifatleri. Bolaning yo'nalganlik faoliyati ortadi, o'z-o'zidan nutq va samarali faoliyat yuzaga keladi yoki ortadi. Demak, samarali va og'zaki shakllarda, o'z-o'zidan faoliyatni qabul qilish va rag'batlantirishda bolalar bilan barqaror aloqalarga erishish lozim.

Bunga bir bola bilan yoki barcha bolalar bilan birgalikdagi faoliyat (o'yin) larni qabul qilish yordam beradi. Shuning uchun logoritmik mashg'ulotlarda bolalarning tashqi o'yinlar, predmetlar va tovushli o'yinchoqlar bilan bajaradigan mashqlariga kiritiladigan logoped va tarbiyachi ishtirok etishi zarur. Musiqi direktori logoped bilan dars rejasini muhokama qiladi, bolalar faoliyatining musiqiy jo'rligini aniqlaydi. Musiqi va o'yin sifatlari kattalar va bolalar o'rtasida boy yemisional mulot uchun sharoit yaratadi, salbiy kechimmalarni susaytiruvchi ijobiy his-tuyg'ular fondini boyitadi.

Korreksion ishlarning birinchi bosqichida o'qituvchi bolaning oila ichidagi munosabatlarni o'rganishi kerak, chunki tarbiyaviy ta'sirning samaradorligi ko'p jihatdan ota-onalarning korreksion jarayonga qo'shilishiga bog'liq. Bolalarni o'yinlarda ishtirok etishga jalb qilish, ularga uyda topshiriqlarni bajarishga yordam berish (qo'shiq kuylash, qo'shiq kuylash, yordamida o'ynash, motor mashqlarida mashq qilish va boshqalar.). logoritmik mashg'ulotlarda ota-onalar borigi maqsadga muvofiqdir. Ota-onalar o'qituvchi ta'minlash mumkin yordam tashqari, monitoring bolalar va ota-onalar ikkinchisi o'z ta'lim mavqeini topish yordam beradi, ichki oila qiyinchiliklari yoki mojarolar sabablarini oshkor. Mashg'ulotdagi o'yin vaziyatlari nafaqat ota-onalarning ta'lim haqidagi g'oyalarini, balki kattalar va bolalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning bevosita, real jarayonini ham tushunishga imkon beradi. Birinchi bosqich bolalar jamoasini tashkil etish ishlari boshlangani uchun jamoaviy faoliyatdan foydalanish lozim: ketma-ket, juft-juft, uchadan bino qilish; doira bo'ylab yurish, "ilon"; natijada qo'shma bog'liq bo'lgan ochiq o'yinlar harakatlari, va boshqalar.

Bolalarning motor va nutq sohalari me'yoriylashtirish sari logoritmik mashg'ulotlarda yugurish, sakrash, tirmashib chiqish, ulotirish va yuqtirish bilan ochiq o'yinlar o'tkaziladi. Masalan: "tez oling, tez qo'yning", ob'ektni o'zgartirish, "halqani bayroqqa kim ertaroq qo'yadi?", "o'rgimchak va chivin", "buyumlarni kim tezroq harakatga keltiradi?".

Bolalar qo'l ushlashib doira bo'lib turadilar. Futbolchilar (o'qituvchi tomonidan yo'naltirilgan bo'lib) o'ng yoki chap bir doira

borish va aytilish:
Oxirgi so'z bo'yicha barcha bolalar qochishadi va "ushlovchi" ular bilan ushlashadi.

Tomoniga vaqtincha chap qo'lga. O'yin "ushlovchi" qo'lga 2-3 bolalar qadar davom etmoqda. O'qituvchining signalida: "aylanada" - hammasi aylanada bo'ladi. O'yin yangi "tuting" bilan davom etadi. Qoidalar: siz faqat "tutmoq" so'zidan keyin ishlashingiz mumkin. Qo'lga "ushlovchi" tekkani kishi.

"Biz, petrushkamiz".

Bolalar, bir oyogdan ikkinchisiga sakrab, aylanani borib, aytadilar: Xo'sh, biz bilan qo'lga olish uchun harakat qilib ko'ring!

Bir, ikki, uch-qo'lga!

Biz qiziqarli petrushkamiz bor.

Biz sakrash va sakrash uchun yaxshi ko'raman.

Oxirgi so'zlarda bolalar davradan orqaga qadam tashlaydilar. "Qo'lga" qochgandan keyin; "ushlovchi", bir davrada turib, qochib oldiradi. O'qituvchining so'zlariga: "bir, ikki, uch-aylanada tez yuguradi" - bolalar aylanani qilib quriladi.

"Tutuvchi", menga qo'lingni ber!"

Bolalar sochilib yotibdi, o'qituvchi boshlovchini tayinlaydi. U zalning o'rtasiga borib, "men tutuvchiman" — dedi va bolalarni tutib oldi. Sizga qo'l berganni aslo xafaqlimaysiz. Siz faqat "tuzoq" dan qochadigan odamga qo'l berishingiz mumkin (juft-juft bo'lib yugura olmaysiz). Haydovchining qo'li bilan tegadigan kishi "tutuvchi"ga aylanadi.

O'qituvchi doira chizadi, bolalar yarim qadam masofada doira orqasida turadilar. O'qituvchi o'yinchilardan birini boshqarishni topshiradi va u har qanday joyda aylanani bo'ladi. Bolalar aylanani chiziq ustidan sakrab o'tadilar.

Boshlovchi aylanani bo'ylab yuguradi, uning ichida bo'lsa futbolchilarga tegishga harakat qiladi. Boshlovchi yaqinlashganda, har bir kishi chiziq orqasida qaytib ketadi. Boshlovchiga tekkani o'yinchi yuguzgan hisoblanadi, ammo o'yinda ishtirok etishda davom etadi. 30-40 soniyadan so'ng o'qituvchi o'yinni to'xtatadi va yuguzganlarni hisoblaydi. Keyin hech qachon o'ynash imkoniyatiga

ega bo'lmagan bolalar yangi boshlovchi tanlanadi.

«O'rmondagi bo'ri».

Zalning o'tirasida bir-biridan 70-100 sm masofada ikkita chiziq o'sha «Handaq» chiziladi. «Echkilar uyi» tomonga belgilangan. «Bo'ri» Handaq»da, «echkilar» esa — «uy»da joylashgan. O'qituvchining signalida: «echkilar, o'tloqqa» - bolalar zalning qarama-qarshi tomoniga yugurib, «Handaq» ustidan sakrab o'tadilar («bo'ri» bu vaqtda «uxlaydi» va ularga tegmaydi). Shunda o'qituvchi: «echkilar uyga» deydi. Bolalar zalning narigi tomoniga — «uy»ga yugurib, «Handaq» ustidan sakrab o'tishadi va bo'ri» ularni ushlashga (tegishga) harakat qiladi. 2-3 yugurishdan keyin hamma qo'lga tushgan «echki» lar o'z «uyiga» qaytadi va yangi «bo'ri» tayinlanadi (lekin qo'lga tushganlar orasidan emas).

O'yin variant. «Handaq»da bir emas, ikkita «bo'ri» bor. Ikki doirani 3-4 m masofada, har biri «bo'ri» bilan torting.

Ayiq va asalarilar toqqa o'yinlar.

O'yinchilar ikki guruhga bo'linadi: «ayiqqlar» va «asalarilar». Sport zali devorining o'ng tomonidagi 3-5 m masofada «o'rmon», qarama-qarshi tomondagi 8-9 m masofada esa «o'tloq» belgilangan. Asalarilar gimnastika devoriga — «Kovak» ga joylashtiriladi. O'qituvchining ishorasida «asalarilar» «o'tloq» ga uchib, g'uvillashadi. «Asalarilar» uchib ketishi bilan «ayiqqlar» devorga — «Kovak»ga chiqib, «asal» yeyishadi. Signalda: «ayiqqlar» «asalarilar» - «kovaklar»ga uchib, «ayiqqlar»ni chaqib: qo'lingiz bilan ularga teging, keyin,» asalarilar» yana «uyaga» aylanadi va o'yin davom etadi. «Asal» uchun chaqilgan «ayiq»chiqmaydi. O'yinni 2 — 3 marta takrorlagandan so'ng bolalar rollarni o'zgartiradilar.

O'tish va yuqtirish bilan o'tkaziladigan o'yinlar

«To'xtang» (devordan to'p).

O'yinchilar 4-5 qadam masofada devor oldida turishadi. Boshlovchi to'pni devorga uradi, shunda u devorga tegsa, devordan sakrab tushadi. To'p o'tisda boshlovchi uni ushlash uchun topshiradigan shaxsni nomlaydi. Ikkinchisi chivin to'pni oldiradi yoki tez qavada uni oladi (barcha o'yinchilar qochib). Agar u to'pni oldirib qo'ysa, darhol uni devorga qaytarib tashlaydi, yangi katerni chaqirib oladi,

agar uni poldan ko'tarib olsa, to'pni olib, baqiradi: «to'xtang!»- va har bir kishi to'xtanganda, eng yaqin bolani joyidan qimirlatmaydi. U o'z navbatida to'pni tezda egallab oladi, baqiradi: «to'xtang!»- va hokazo. Birinchi ushlagunchacha shunday. Bir ushlashdan so'ng, har bir kishi devorga qaytib ketadi, lekin to'pni o'tish va qo'lga olish kerak kim tayinlash huquqi o'tkazib yuborilgan o'yinchiga tegishi. O'yin qoidalari: to'pni ushlashda hamma o'yinchilar qochib ketishadi, lekin to'pni ushlash va yig'ish bilan «to'xtang!» deyiladi, hamma to'xtashi kerak. Nishonga olinayotgan o'yinchiga: cho'kish, sakrash, pastga egilish, lekin harakat qilmaslik ruxsat etiladi.

Musiq tinglash bolalarda musiqiy ritm, eshituv diqqati, konsentratsiya va chidamlilik hissiini uyg'otishga yordam beradi. Musiq ba'zi odamlarni tinchlantiradi va boshqalarning hissiy ohangini ko'taradi. Bolalar musiq asboblarning tovushlarini farqlashga, tovush yo'nalishini aniqlashga, tovush kuchi, maydonga va davomiyligining farqini topishga o'rganadilar, bu xususiyatlarni kontrast asarlardan (raqs va ninni), so'ngra shu asarning kontrast qismlari (pol'ka, eston xalq polkasi, Janka pol'kasi va boshqalardan farqlaydilar). Bolalar musiq tempi va ritmini yaxshi his qilishlari uchun uni metr (kuchi ulusi) ga tegish, sanash orqali tinglash bilan hamroh bo'lish kerak. Bunday mashqlardan so'ng bolalar ilgari ifro etgan buyumning ritmik namunasini osongina tanib olishlari mumkin. Misol uchun, siz hajmi va ritmi (M. Glinka tomonidan «pol'ka», «Kalinka» — rus xalq qo'shig'i, V. Gerchik tomonidan «mening bayrog'im») turli musiq 2-3 dona ifro, keyin o'qituvchi ulardan birining ritmik chizilgan slaps, va bolalar bu ishini chaqiradi. Musiqada ritm tuyg'usini rivojlantirish bo'yicha keyingi ishlarda bolalar ritmik naqshni jaranglatib, jaranglatib, nog'oraga tegib (musiq jo'rligisiz) ko'paytirishni o'rganadilar. Buning uchun oddiy ritmik dikotiledonoz kompozitsiyalar qo'llaniladi:» bog'da, bog'da,» Oh, Seni», «Kalinka». Musiqada ritm tuyg'usini rivojlantirish ustida ishlash, yeshituv diqqati bu qobiliyatni harakatga, keyinchalik yesa nutqga ko'chirishga yordam beradi.

Bolalar diqqatini nutqqa jalb qilish uchun o'qituvchi og'zini qo'g'oz parchasi bilan yopib, boladan mushuk («miyov»), it («am-

am» yoki «vov-vov») ko'rsatishni so'raydi. Keyingi sinflarda ma'lum kuy o'rtasida aloqa o'rnatiladi va bola kuyini o'qituvchiga topshiradi (yoki ko'rsatadi) tegishi o'yinchoq.

Vokal yordamida og'zaki nutqni rivojlantirishga alohida e'tibor beriladi. Bolani bo'riga o'xshatish uchun («uuuu») bo'rining rasmi ko'rsatiladi va uning obrazini yaratishga yordam berish uchun kuy chalinadi. Quvur o'yini, o'yinchoq Tovushni qo'zg'atish uchun [«a»] — belanchak qo'g'irchoq tovushi [«go»] — tishlarim bolakayni zararladi, ovoz \ « va \ - ot kishnaydi, «ay» bo'g'ini-o'rmondagi bolalar; «Doo-Doo» bo'g'ini-nay chalayotgan bola kabilar.

Nutq jo'rligidagi motorli mashqlar nutqni tinglash va bolaning motor yoki tovush reaksiyalariga javob olish qobiliyatini tartiblashga yordam beradi. Shu bilan birga, bu mashqlar bolalarning hayotda va kundalik hayotda yeng ko'p foydalanadigan harakatlarga taqld qilishni shakllantiradi. Artikulyasion apparatning motorikasini rivojlantirish va tovushlarni ishlab chiqarish uchun siz o'yin texnikasidan foydalanishingiz mumkin. Masalan, hushtak - «C», ari uchishi - «3, ona uyqda, g'oz tovushlari - «S», qo'ng'iz g'uwillashi - «Z», otni to'xtatish — tpru «(til lablar orasida tebranaadi) va hokazo.

Alaliyali bolalar bilan korreksion ishlarning birinchi bosqichida ular bilan aloqa o'rnatish va keyingi nutq ishlab chiqarishni faollashtirish uchun tasviriy faoliyatdan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Logoritmik mashg'ulotlarda (yoki ulardan oldin yoki keyin) tuzatish maqsadlarida foydalanish quyidagi qoidalariga bog'liq. Musiqqa kabi tasviriy faoliyat ham ritmga ega. Tasviriy san'at sohasida ritm va ritmlik tor va keng ta'rifga ega. Tor ma'noda ritm deganda chizmaning ma'lum kompozision elementlarining takrorlanishi, almashinishi tushuniladi. Keng ma'noda, u qismlarning maxsus mutanosibligini ifodalaydi va butunning izchil suratiga, mustahkamligiga olib keladi. Ritm kompozision tabiatning har qanday elementlarining o'zgarishi yoki taqdoslanishida namoyon bo'lishi mumkin-guruhlari, raqamlar, narsalar, chiziq, harakalar, yorug'lik va rangli dog'lar va boshqalaralbat, bolalar chizmalarida ritm bu xususiyatlarning xilma-xilligida namoyon bo'la olmaydi, chunki tasviriy faoliyatda ritm tuyg'usi juda murakkab, jumladan,

sensor, sensomotor, hissiy-obrazli va boshqa komponentlardir.

Bolalarning rasm chizish qobiliyatidan foydalanish ritm hissiining sezuvchi va sensomotor komponentlarini rivojlantirish tasviriy faoliyatga xos ritmning muayyan ko'rinishlari aynan maktabgacha yosh davrida topilganligidan kelib chiqadi. Uning namoyon bo'lishining ikki shakli qayd etiladi: chizma harakatlarning ritmikligida va varaq tekisligining fazoviy tashkil etilishida. Avvaliga bola tasviriy faoliyatining asosini faqat vaqtinchalik ritmiklik tashkil etadi (chizmalar qog'oz varag'i bilan spatial bog'lammagan tasodifiy mazmun bilan ifodalanadi). Birinchi marta motor ritmi fazoviy bilan bog'lana boshlaganda, qatlam tekisligi yopiq butun sifatida ko'proq quriladi va sirtning disorderli to'ldirilishi asta-sekin spatial ravishda tashkil qilinadi. Bu davrda statik, harakatsiz va tasvir barqarorligi tasdiqlanadi. Yelementlar odatda simmetriya qonunlariga asosan joylashtiriladi. Keyinchalik, harakat tasviriga yechitoy bor. Frontallik va simmetriya beqarorlik bilan almashtiriladi, masalan, odamning qo'llari simmetrik holatdan chiqadi, harakat yo'nalishi oyoqlarni bir tomonga burib ko'rsatiladi. Harakat tasviri funksional jihatdan strukturaviy va kompozision o'zgarishlar bilan bog'liq bo'lib, statik struktura dinamik bilan almashtiriladi. A. V. Bakushinskiyning fikriga ko'ra, tasvirlarni chiziq yoki tor chiziqda joylashtirish maktabgacha rasm chizishning eng yuqori bosqichidir.

Bolalar tasviriy faoliyatining rivojlanish ketma-ketligi ritmiklikning quyidagi shakllarini ajratishni o'z ichiga oladi: motor, motor-fazoviy va fazoviy. Funksional ahamiyati jihatidan motor ritm chizmada tasvirlarni kompozision joylashtirishning dastlabki shakli sifatida — lavha tekisligini, fazoviy ritmi o'zlashtirish jarayonining tashkil etuvchi boshlanishi vazifasini bajaradi. 2 yoshga kelib ritmiklikning ikki shakli bolalar ijodida yaqqol ajralib turadi: tasviriy-motor (fazoda umumiy tana harakatlari kabi) va fazoviy-ritmik, rasm chizishning mustaqil «bo'lagi» — dekorativ va bezak chizishni tashkil etadi. Harakatlar shakliy xarakterga ega bo'lgan va kosmosdan alohida yopiq shakllar ajratilgan vaqtdan boshlab chizmaga ma'lum ma'no kiritiladi. Shu bilan birga uning strukturaviy va obrazli tomoni mustahkamlanib bormoqda. Biroq,

rasm chizishda ritm tuyg'usining namoyon bo'lishi» bolaga o'xshash «xususiyat emas-u hamma bolalarda kuzatilmaydi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda rasm chizish qobiliyatini o'rganib, N. P. Sakulina bolalarning ikki turini-chizuvchilarni aniqlaydi: ba'zilarida ritm hissi bor, boshqalarida esa yo'q. Ritmik tuzilmalar bolalar tomonidan ma'lum keema-ketlikda o'rganilib, ularning ob'ektiv murakkabligi bilan belgilanadi. Avvaliga, hayotning to'rtinchi yilida, tuzilishi bir hil elementlar (dog'lar: «oyoqlari yo'lda yurar yagona takrorlash iborat, o'zlashtirilgan»; strokes») oyna panasida yomg'ir tomchilari»; mavzu-belgilangan shakllar (to'rtburchaklar):» bir qiz qurtning uning ro'molcha ilib»; keyin, hayot beshinchi yilida, tengsiz elementlar («Yulduzi osmon») galma o'z ichiga olgan tuzilishi; va nihoyat, elementlar simmetrik joylashtirish nazarda tutadi tuzilishi faqat maktabgacha bolalik oxirigacha ba'zi bolalarda hosil bo'ladi.

Bolalar tasviriy qobiliyatlarining genezisidan berilgan ma'lumotlar musiqqa rejissyoriga darsni shunday rejalashtirishga yordam beradiki, topshiriqlarni bajarishda bolalar ham musiqiy, ham tasviriy faoliyatlarida bir marom ishlab chiqadilar.

Perseptual harakatlarni shakllantirish sezgiylarning me'yoriini va ularidan muayyan sharoitlarda foydalanish operatsiyalarini o'zlashtirishni o'z ichiga oladi. Musiqqa rejissyor perceptual harakatning yetishmayotgan aloqalarini tarbiyalab, har bir (shu jumladan ritmik) qobiliyatning shakllanishi bolaning allaqachon shakllangan idrokiy harakatlari ko'proq umumiy tartib fonida yuzaga kelishiga va ular bilan chambarchas bog'liqligiga tayanadi. Shunday qilib, ritmik me'yorni o'rganish asosida badiiy faoliyatda ritm va ritm tuyg'usini shakllantirish, qiyamat bo'yicha standart munosabatlarni tashkil etish bo'yicha nisbatlarni ko'rgazmali baholash. Chizmachilik harakatlarni tartibga solish harakatning ma'lum sifatlarini aks ettiruvchi sensomotor standartlar asosida ishlab chiqiladi. Ob'ektlarning xossalariidagi perspektiva o'zgarishlarini baholash proektsiyalarni umumiy tekislikka tayinlash amallari yordamida bajariladi. Ularning psixologik mexanizmi bo'yicha musiqiy-ritmik qobiliyat va ko'rish qobiliyati nafaqat sensor, balki aqliy, yo'nalisli harakatlardir. Binobarin, har xil qobiliyatlar (musiqiy-ritmik va

tasviriy) o'rtasida o'tmas chiziq yo'q, har birining shakllanishi avval shakllangan yoki ular bir-birini to'ldirib, rivojlanib boradi. Musiqiy va tasviriy qobiliyatlarda umumiy bog'lanish ritmdir.

Musiqqa va ritm darslarining chizmachilik bilan uyg'unligi musiqqa direktori va o'qituvchi hamkorligida olib boriladi. Dars mavzusini oldindan muhokama qiladilar. Musiqqa direktori darsning musiqiy va ritmik vazifalarini aniqlaydi va mavzuga ko'ra musiqiy materialni tanlaydi, o'qituvchi — rasm chizish bo'yicha dastur topshiriqlarini, shuningdek, har bir bola uchun oldindan rasm chizish sifatlarini tayyorlaydi.

Mana, bir sinfning misoli.

Mavzu: Yomg'ir.

Dastur maqsadlari: bolalarni chizmada atrofdagi hayot taassurotlarini yetkazishga o'rgatish; qisqa va uzun vertikal choklar va chiziqlar chizish; qalamni to'g'ri ushlash; chizmada tasvir ko'rish, ijobiy his-tuyg'ularni tarbiyalash.

1. Tashkiliy qism:

Salomlashish, darsning mavzusini e'lon qilish: «bugun yomg'ir bilan o'ynamiz va uni chizamiz.»

2. Eshittuv diqqatini tarbiyalash. Bolalar Chex xalq hazili «bug'u va mushuk» taronasini tinglaydilar.

3. Harakatlarning ifodaliligini tarbiyalash. Nutq terapevt bolalar yurish taklif etadi. Yangi yangrayotgan musiqqa ostida «bug'» va «mushuk» yurishadi; logoped taqlid qilib, o'yin tasvirini uzatishadi. Logopedning signalida: «yomg'ir yog'yapti» — bolalar «yomg'irdan yashirinishadi»: stullarning orqasiga tirmashadi. Keyin ular yana musiqaga yurishadi va boshqa bolalar tayog'chalarini tasodifiy ritm va tempda («yomg'ir yog'adi») urishadi. Logopedning signalida «yomg'irdan yashirish».

4. Musiqada ikki qismining o'zlashtirilishi, obrazli tasavvurlarni mustahkamlash. Logoped bolalarning yomg'ir yog'guncha «yo'ldan yurishlarini» taklif qiladi. E. Bettold «yurish» musiqasi ijro etiladi, u musiqqa bilan almashiriladi. Aleksandrov «yomg'ir yog'yapti», bolalar qochib, «yomg'irdan yashirinishadi»: stullarning orqasiga tirmashib chiqishadi. O'yin 2-3 marta takrorlanadi.

5. Nutqni eshitishni tarbiyalash.

Logoped: sayr qildik, uyga kelib, she'r tingladik. (U she'r o'qiydi, bolalar uni takrorlaydilar.)

Yoki shamol shovullaydi,

Keyin o'tirish kerak.

Bolalar, hamma uyda.

6. Qo'l harakatlari ritmini shakllantirish.

Logoped: ko'chada yurardik, ba'zan yomg'irga tutinardik. Endi uyga kelib yomg'ir chizdik.

O'n tomonidan musiqa «yomg'ir yog'moqda». Aleksandrov yana tovush chiqaradi va bolalar o'ng qo'lini kartondagi chiziqlar bo'ylab, keyin chap qo'llari bilan ritmik ravishda harakatlantiradilar. Qo'l harakatlari 5-6 marta takrorlanadi.

O'yinlarning mavzulari musiqa rejissyori M. I. Chistyakovning amaliy ishlaridan olingan bo'lib, qo'llanma muallifi tomonidan moslashtirilgan.

7. Qo'l motorikasini rivojlantirish, diqqat, xanda. Logoped bolalarning stollarda o'tirishlarini va yomg'irni chizishlarini taklif qiladi. Musiqa chalmogda. Bolalar o'qituvchi tomonidan berilgan namuna bo'yicha «yomg'ir yog'adi» mavzusida chizadilar. Rasm chizishni tugatgandan so'ng chizmalar kattalar va bolalar tomonidan muhokama qilinadi.

8. Umumiy vosita qobiliyatlari va yuz ifodalari rivojlantirish. Logoped: biz o'rganib, agar yurish mumkin. («Yomg'irdan so'ng» Venger xalq kuyi sadolari)

Musiqa A: bolalar, diqqat bilan qadam, xotirjam «ko'cha atrofiga yurish», va keyin (musiqa B), pranks o'ynab, «ko'cha o'tish».

Logopedist: dam olamiz, sokin musiqa tinglaymiz. Oyoqlarimiz dam olmogda... qalamlarimiz... bizning organimiz... Biz bo'yralarda yotishni yaxshi ko'ramiz... Bizga yotib musiqa tinglash uchun qulay... (Bolalar 3-5 daqiqa dam oladilar.)

Shunda logoped bolalarni asta-sekin yengillik holatidan yanada faol holatga o'tkazadi: «ko'zingni ochdi... Tutqichlarni sekin yugoriga ko'tarishdi... Yana bir marta... O'tirdi... Ular yana cho'zilishdi... Yugoriga qo'llari... Tirildi... Qo'llar yugoriga-nafas, pastga-nafas

(ikki marta). Ular chap tomonga o'g'irishdi... tuzuk... rightwards... tuzuk. Musiqa tinglash... U quvnoq va quvnoq. «Bolalar musiqaga doirada yuradilar. 9. Dars yakunini tashkil etish.

Logoped: bolalar, biz yomg'ir yog'guncha yo'lda yurdik, yomg'ir tortdik, musiqa tingladik, dam oldik. Deraadan tashqariga qarang. Yomg'ir yog'yaptimi?... Yomg'ir yog'mayapti, shuning uchun sayr qilamiz.

Bu va undan keyingi shunga o'xshash sinflarning davomiyligi 35 minutni tashkil etadi.

1. Tashkiliy qism. Bolalar zalga sekin musiqaga kiradilar, aylana bo'ylab yuradilar, stollarda o'tiradilar. Stollarda kartonda rangli chiziqlar bor. Logoped sizga mashg'ulot mavzusini aytadi.

2. Tasviri va artikulyasion vosita malakalarini muvofiqlashtirishni rivojlantirish. Bolalar logoped bilan birgalikda: «bu yerda men boraman». Qo'shiq kuylashda bolalar ritmik, musiqa sur'atida o'ng qo'lini kartondagi chiziqlar bo'ylab harakatlantiradilar, keyin chap qo'llari bilan qo'l harakatlari va nutqining ham ritmi va tempini mashq qildiradilar.

Bolalarga rangli lentalar beriladi.

3. Oyoq va qo'llarni muvofiqlashtirishni rivojlantirish. A. Haydn musiqa «Rondo» tovushlar.

L-bolalar o'ng qo'llarida tasma bilan aylana bo'lib, yon tomonga qarab yuguradilar.

B-tik turib, qo'llarning yengil harakatlari lentalarini o'ngdan chapga siljitadi.

A-bir xil harakatlarni takrorlang.

Bolalar musiqadagi har bir detalni o'rganadilar, ularda obrazli g'oyalar mavjud.

4. Ko'rgazmalilik va ko'rgazmalilik xotirasini tarbiyalash.

O'yin «nima o'zgardi?»

Bolalar lentalarini qo'yib, stollarga o'tiradilar. Har bir bola oldidagi stollarda birlamchi rangdagi olita tasma bor. Har bir o'yinchiga vizual diqqat yoki vizual xotirani o'rgatish vazifasi taklif etiladi. Logoped bir bolaga yaqinlashadi va ko'zlarini yumib, lentalarini almashtirishni taklif qiladi, keyin oldingi banlar ketma-

ketiligini tiklashni so'raydi.

5. Tasviriy vosita malakalarini rivojlantirish. Logoped bolalarning barmoqlarini ritmik ravishda harakatlantirib, tasmalarni musiqaga dumalatishlarini taklif qiladi.

Mashq davomida logoped bolalarni hissiy jihatdan qo'llab-quvvatlaydi, keyin ularni chizishni taklif qiladi.

6. Tasviriy tasvirlarning rivojlanishi. Bolalar o'qituvchi tomonidan berilgan namunaga amal qilgan holda musiqaga tasmalar matini chizadilar.

Chizish paytida logoped bolalar faoliyatini baholaydi: «yaxshi ish, dam olish», «siz buni qila olasiz, muvaffaqiyat qozonasiz»,

7. Nutqni eshitish va fazoviy yo'nalishni rivojlantirish.

Logoped: cho'tkalarni matni chizganlarga qo'ying. Chizishni istagan boshqa har bir bola uni sinfdan keyin, guruhda qiladi. Yendi she'rini tinglang.

Qizlar, qacardasizlar?

Bolalar, shoshiling!

Karuselar seni kutmoqda,

Bolalar lentalarining karuselini hosil qilib, o'ng tomonga, keyin chap tomonga, yurishda, musiqaga ichida boradilar.

A logoped bolalar bilan o'ynaydi, ijobiy hissiy fon yaratadi, va rangli chiziqlar bolalar e'tiborini tortadi: «ular siz qaratdi kabi qarash.»

8. Bolalar chizmalarini muhokama qilish.

9. Muvozanat, yurish-turish ifodaliligini tarbiyalash, yuz, qo'l, oyoq, torso muskullarini tarbiyalash.

Polda 25 sm keng yo'l («tasma») chiziladi. Nutq terapevtlari bolalarning yurish-turishlarini taklif qiladi. Sekin musiqaga tinglang. Bolaning qo'llaridan biri peshonasiga qaytib bosiladi, bola yo'ldan nariga o'tmaslikka harakat qilib yuradi. Nutq terapevti uni rag'batlantiradi «men sovuq oyoqlarni olaman. Muvozanatimni yo'qotmayman.»

10. Tana muskullarini bo'shashitirish qobiliyatini tarbiyalash. «Hordiq» Faoliyati. Bolalar bo'yralar ustida yotib, ko'zlarini

yumadilar va yumshoq musiqaga bilan dam oladilar.

11. Dars yakunini tashkil etish. Har bir bola faoliyatiga ijobiy baho berish.

Mavzu: Geometrik shakllar.

Dastur maqsadlari: qalamni qog'ozdan ko'tarmasdan aylanma harakatda chiziqlar chizishni o'rganish; qalamlarni o'zgartirish; ijobiy his-tuyg'ular va motivlarni rag'batlantirish.

1. Tashkiliy lahza.

Salomlashish, darsning xabari mavzu: «bugun musiqaga tinglab to'p suramiz.»

2. Diqqat, obrazli g'oyalarni tarbiyalash. «Stings va kittens» mul'tilimidan to'plar qo'shig'ini tinglash, 1. Karabis musiqasi.

3. Barmoqlarning tasviriy motorikasini rivojlantirish. Hissiy relizlar: bolalar jun ip to'playdi, o'yinchoqlar ichida yashirin-mushukchalar (musiqaga holda).

4. O'brazi tasavvurlarni ekranga chiqarish. Hissiy emosiya.

Bolalar aylana bo'lib turishadi, boshlovchi markazga boradi, o'qituvchi tomonidan ijro etilgan qo'shig'ga o'ynab, ketma-ket qayta sozlashadi, bu esa ip kabi boshlovchini shamollatadi. Boshlovchi davradan chiqib ketishga harakat qiladi.

5. Barmoqlarning mayda motorikasini rivojlantirish. Bolalar jun iplari to'plariga qayta o'rashadi.

6. Rangli qalamlar bilan rasmlar chizishadi. O'qituvchi tomonidan bolalar chizmalarini muhokama qilish.

7. Mimika va pantomimika harakatlarning rivojlanishi. E'tiborni rag'batlantirish.

O'yin "to'p qacarda?"

O'qituvchi bolalar bilan ularning chizmalarini muhokama qilish yekan, butun zalga to'plari yashirishadi.

Logoped:

To'p qacarda ekanligini aytmayman,

Lekin sizga qo'lim bilan ko'rsataman.

Yoki:

To'p qacarda ekanligini aytmayman,

Senga ko'zim bilan ko'rsataman.

Bolalar o'tirib zalga qarashadi, ko'zlari bilan to'p qidirishadi. Ular uni ko'rganlarida, ular bir kuplet aytish va to'p ishora. Keyin hamma mushukchalarni yana "tulqunlikdan" chiqaradi.

8. Dam olish: bolalar mushukchalarni o'qituvchining ashtulasiga qoyadilar, keyin o'zlari uxlab qoladilar (bo'yarlarda dam oladilar).

9. Dars yakunini tashkil etish. Har bir bola faoliyatiga ijobiy baho berish. Keyin bolalar zahni musiqaga qoldiradilar.

Mavzu: Sharlar.

Mashg'ulot maqsadlari: soat mili harakatini (aylana, oval) mashq qilish, bo'yashda qalamni bosish malakasini rivojlantirish, varaqdagi yo'nalish-yo'nalish g'oyasini oydinlashtirish, faoliyatni rag'batlantirish. (Shar: "meni chizing, meni bo'yang. Meni yorqin qiling. Onangga ber.")

1. tashkiliy qism.

Bolalarni tabriklash, darsning xabari mavzu: "bugun sharlar bilan o'ynaymiz va ularni chizamiz."

2. Mashg'ulotga emosional tayyorgarlik. Musiqaga tinglash: G. Sidelnikov. "Qizil to'p".

3. Emosional hisiyot, obrazli tasavvurlarni mustahkamlash. Sharlar bilan o'ynash, R. Rustamov musiqasi. A-yugurish; B - to'plarni past yugoriga uloqtirish; a-yugurish; B-to'plarni arg'amchi; L-yugurish; musiqiy ibora oxirida to'plarni balandga uloqtirish.

4. Eshtituv diqqatini tarbiyalash, diqqatni kommutasiya qilish. M. Kravchukning "to'plar" she'rini tinglash.

Bolalar uchun sotish

Rangli sharlar.

Barcha to'plar yumaloq, chiroyli.

Lekin qizilni tanladim.

Mana, bayroqdek yonib turibdi.

Kim xohlasa, qaranglar!

Onam bilan bog'chaga bordim.

Bugun qanday yaxshi!

Hamma joyda ko'p, ko'p bayroqlar bor,

Birdan xiyobonda ko'raman

Ko'k shar, sarig' shir ...

5. Sharlarni chizish. Tayyor shakl va rangtasvirning yunalitirilgandagi tasviri, faoliyat motivatsiya-to'p o'zi uchun gapirganday tuyuladi: "meni chizing", "men chiroyliman", "men havorangman" va hokazo.

6. mashg'ulot ifodali harakatlari: to'p, qizil, ko'k, men bilan o'ynashga chiq " - bolalar sharlar bilan yurishga da'vo qiladilar, keyin vaziyatga taqlid qiladilar: "to'p yoritib ketdi", "yangi to'p".

7. Obrazli tasavvurlarni ekranga chiqarish.

8. Mushaklar tonusini normallashtirish.

9. Dars yakunini tashkil etish. Har bir bolaning faoliyatini tasdiqlash.

"Qorqiz" Mavzusi.

Mashg'ulotlar maqsadlari: buyumlar nisbatiga rioya qilgan holda chizmada odam qomatini ko'chirishga o'rgatish: mo'yqalam pastga, qo'llar bo'yindan kengaytirilgan; bo'y oq bilan ishlash qobiliyatini mustahkamlash; mustaqillik, tasavvurni o'stirish ("nimani chizmoqchisiz: kichik, katta? Varqni qaerga chizmoqchisiz?"). Mehnat uchun ijobiy munosabatlarni mustahkamlash ("qattiq ish").

1. Tashkiliy qism

Mashg'ulot mavzusining e'lon. Qish, yangi yil haqida subhat.

2. Ta'limiy maqsad.

Yu. Slonovanning "Qorqiz" qo'shig'ini tinglash.

3. musiqada uch qismining farqlanishi. "Qor uchqunlari raqsi."

L — yengil yugurish, b-qo'llari bilan yumshoq harakat va oson yugurish.

4. Obrazli g'oyalarni tarbiyalash, bolalar diqqatini rasm chizishga almashtirish.

"Qorqiz" rus xalq ertagini tinglash. Eshtitishdan so'ng, logoped bolalarning bobosi, kulbasi, qorasi va qor qizi katta formatdagi rasmlarda ko'rsatishlarini taklif qiladi. Bolalar e'tiborini mo'yning shakliga, qo'llariga, Qorqiz taqinchoqlariga qaratadi.

5. Qorqizni chizish.

Logoped bolalarning harakatlarini ta'rifiydi, bolaning hozirgi vaqtida chizayotgan rasm qismlarini nomlaydi.

6. Chizmalar muhokamasi.

Logoped va tarbiyachi har bir chizmani barcha bolalarga ko'rsatadi va uning afzalliklarini qayd etadi.

7. Umumiy motorikani rivojlantirish.

Musiqaga bolalar qo'llari bilan torlardan biroz olib doira shaklida yuradilar. Logoped taqrid qilib, ular sekin, sekin harakat qilishadi. Ular to'xtab ta'zim qilishadi.

8. Mashg'ulot yakunini tashkil etish.

Bolalar faoliyatini tasdiqlash. Bolalar uchun nutq terapevtining istagi: uyda chiroyli Qorqiz rasmlarini ko'rsating.

Mavzu "Baliq".

Mashg'ulot maqsadlari: baliq suzishini turli yo'nalishlarda chizishni o'rganish, shakli va tana qismlarini to'g'ri yetkazish, cho'tka bilan ishlash ko'nikmalarini o'rgatish. Chizmani jonlantirib ishga emosional munosabat uyg'otish:»endi, baliq, esa suzadi».

1. Tashkiliy qism.

2. Ta'limiy maqsad: M. Krasevning «baliq» qo'shig'ini tinglash.

3. Qo'llarning motorikasini, harakatlarning silligini, qo'llarning moslashuvchanligini tarbiyalash. Qo'shiq takrorlanganda qo'l mashqlari bajariladi;»baliq suzadi».

4. Hissiy emosional. Fransuz xalq o'yini «baliq tutmoq» (musiqasiz). Bolalar qog'oz-kesilgan baliqning mag'zini ushlab, zalga yuguradilar. Baliqchi ularni qo'lga olish uchun harakat qilib tayinlangan boshqa bolalar.

5. Ifodali harakatlarni tarbiyalash.

O'yin qush bozorining pantomimikasi.

Baliqchi sotish uchun qo'lga baliq olib. Iste'molchilar ularni sotib olib, shisha idishlarga solib qo'yadilar.

6. Bolalarning diqqatini chizishga bo'lgan hissiy kommunikatsiya: «keling, baliqlarimiz va undagi baliqlar uchun Akvarium chizamiz». G. Gladkov tomonidan «qushlar bozori» multfilmdan qo'shiq tinglash.

Baliq sotilganini ko'ramiz.

Suzgichlari o'tda.

Baliqqa qaradik

Va biz uni qabul qilishga qaror qildik.

Qush bozori, qush bozori... bir kuni

Oltin iyul kuni

Qafas va savat o'rtasida

Biz xarid qilish boryapmiz.

7. o'qituvchi rahbarligida baliqlarni chizish.

8. Hissiy emosional. Ifodali harakatlar va tasavvurlarni tarbiyalash.

F. Shubertning «oltinbaliq» (qo'shiq aytmadan) musiqasi: bolalar akvariumdan baliqlarni dengizga (sokin harakatlari) chiqaradilar. «Xorijiy mamlakatlar va odamlar haqida» R. Shuman musiqasiga yengillik. Bolalar uchun ko'rsatmalar: «baliq dengiz tubida nimani ko'radi?»

9. O'qituvchi va musiqaga rahbari tomonidan bolalar chizmalarini muhokama qilish.

Mashg'ulot davomiyligi 35 daqqa.

Musiqaga va ritmik rasm chizish mashg'ulotlarida bolalar tasavvurini rivojlantirishingiz mumkin. Musiqaga tinglaganingizdan so'ng, xohlagan narsangizni jalb qilishni taklif qiling: «musiqaga tinglaganingizdan keyin nima chizasiz?» Bu alaliya bilan og'rigan bolalar uchun o'qituvchi modeliga va uning rahbarligida chizishdan ko'ra qiyinroq vazifa. Shuning uchun bunday ko'rsatmalarni bolalarga koreksion ishlarning keyingi bosqichlarida taklif qilish mumkin.

Ikkinchi bosqichda logoritmik mashg'ulotlarda asosiy harakatlarni o'rgatuvchi vazifalar ham kiradi: yugurish, yurish, tirmashib chiqish, sakrash, to'p o'tish va boshqalar. Ular fazoviy mo'ljall o'tish, muvozanat hissi va harakatlarning dinamik muvofiqlashuvini rivojlantiradi. Musiqaga rahbari o'z darslarini shunday quradiki, ular faol so'z birikmasini to'plashga hissa qo'shadi.

Yurish va yugurishda mashq qilish. Bolalar bir-biriga qurama-qarshi juft bo'lib doira bo'lib turadilar. Juft sonlar tartibida hisoblanadi. Har bir inson markazga yetti qadam va yetti qadam ortaga ketadi. Shundan so'ng birinchi juftlik aylana bo'ylab — biri o'ngga, ikkinchisi doira ichida turgan juftliklar orasida chap tomonga yuguradi va o'z joyiga qaytadi (8 ta bar). Har bir inson markazga

qaytib, yana qaytib ketadi, keyin keyingi juftlik ishlaydi va hokazo. Bir juft yugurarkan, boshqa hamma bolalar musiqaga: «yugur, yugur, qancha kech bo'lmasin, shoshma, ho'p, ho'p, ho'p, yugur, ayt-to'xtat!»

fazoda yo'nalganlik uchun mashq. («Kalinka» rus xalq qo'shig'i

)

Bolalar qarama-qarshi devorlarga juft bo'lib turadilar. Ular sakkiz qadam bilan bir-biriga qarab oson va tez yuguradilar, joylarni o'zgartiradilar, so'ngra shu yugurish bilan o'z joylariga qaytadilar (2 marta takrorlaydilar). Keyin juftlari bilan asta-sekin ikkala qo'lini ushlab, o'ng tomonga va chap tomonga 8 taktga aylanadilar. Yana ikki marta tez joylarni o'zgartirish.

Harakatni muvofiqlashtirish bo'yicha mashqlar. (D. Kabalevsky, «Ertak».)

Bolalar birinchi, ikkinchi uchun hisoblangan doirada turadilar. Birinchi yuzlarini o'ngga, ikkinchi-chapga buradi va juftlar hosil bo'ladi. Barcha birinchi kishilarning qo'lida to'p bor. Juft ikki marta to'p otish. So'ngra barcha oldinga bir doira ichida 7 qadam ishlatish, va shu tariqa ikki marta to'p otish davom yangi juft hosil bo'ladi. O'tishlar asl juftlar uchrashguncha takrorlanadi.

Hajmi, shakli va rangi bilan farq qiluvchi turli buyumlar mashq va o'yinlar bilan tanishtiriladi. Ularni harakatlar vaqtida nomlash orgali bolalar so'z boyliklarini aktivlashtiradilar. Harakatlarning ifodaliligi, ritmi va tempini rivojlantirish uchun mashq va o'yinlar o'tkaziladi.

Musiqaga tabiatining uyg'unligi va harakat bolalar (yoki bir bola) musiqaga tezligiga qarab harakatlar tempini o'zgartirib, har qanday yo'nalishda musiqaga yoki nog'ora zarbalariga yuradilar.

To'rt bola bir chiziqda turib, xohlagan bir harakatini navbatga qo'yadi. Ular bu harakatlarni boshqa tabiat musiqasiga yoki to'rt marta takrorlashadi. Qolganlarni eslash va takrorlash kerak.

Bolalar bir nechta doiralarda, signal (baraban yoki fortepiano) da bolalar xona atrofiga yuguradilar, keyingi signalda ular yana bir xil tarkibdagi doiralarda hosil bo'ladi.

Bolalar aylana ustunda yuradilar. Musiqaning tabiatiga

qarab ayoq, quyon, qush, ot kabilariga taqlid qilib, turli harakatlarni bajaradilar.

Bolalar doira bo'lib turadilar, musiqaning tabiatini aniqlaydilar va tegishli harakatlarni bajaradilar;

Musiqaga tempini harakat tempi bilan birlashtirish.

Bolalar bir-birining orqasida juft-juft bo'lib turib, qo'l ushlab, aylana bo'ylab ot va koaxmanga taqlid qilib boradilar. Tez sur'atlar bilan yugurish o'tish bilan.

Bolalar ketma-ket turishadi, har biriga xalqa (to'p) beriladi. Sekin sur'atda bolalar halqani boshlari ustidan ushlab, asta-sekin tushirib, ko'taradilar.

Juftliklar yurish tempida yurishadi. Tez sur'atga o'tishda barcha juftlar to'xtab, qisilgan qo'llarini ko'tarib, birinchi juft yuguradigan va oxirgi bo'lib o'tadigan darvozani hosil qiladi. Barcha juftliklarda takrorlanadi. Bolalar doira shaklida turib, to'pni yetga musiqaning sekin tempiga urib, uni ushlaydilar. Musiqaga tez tempga o'zgaranda to'pni o'ng qo'lga olib, baland ko'tarib, aylana bo'ylab yuguradilar. Sekin-temp musiqasi yangraganda to'p yana polga uriladi.

Musiqaga ritmini harakat ritmi bilan birlashtirish. Bolalar qo'l ushlab doira bo'lib turadilar. «Bir» da «ikki» markazga ikki qadam tashlab, «uch» da qo'llarini tushirib, to'rt «da» ikkala oyoq bilan markazga burilish bilan sakrash. Ular qo'llarini ushlab, markazdan uzoqlashadi.

Bolalar 8 barlar uchun bir doira ichida yurish, keyin ikki yoki bir oyog'iga joyida sakrab-ham 8 barlar.

Bolalar ikkala qo'lini juft-juft qilib ushlab, to'rt marta oyoq harimoqlariga tirilib, musiqaga ritmiga mos ravishda ikki marta bukeyayib turadilar.

Bolalar aylana bo'lib, bir to'p ushlab turadilar. 2 ta bar uchun uni boshi uzra ohista ko'taradi, keyin 2 ta bar uchun to'pni yonida turgan odamga uzatadi. Ikkinchi to'p birinchi bolaga kelguncha uchinchisiga va shunga o'xshash narsalarga o'tadi.

Bolalar ikki qo'l bilan ushlab bir-biriga qaragan juft bo'lib turadilar. 1-urishda-bir yoki boshqa oyog'ni navbat bilan oldinga qo'yish bilan joyida sakrashlar. 2-chorrahada ular o'ng qo'llari bilan

olib, joyida aylantiradi, keyin yana ikkala qo'llari bilan olinadi.

Bolalar doira ichida, ularning har biriga yaqin doiraning tasharisidagi polda bayroqcha bilan turadilar. O'qituvchining signalida musiqaning i-urilishidagi bolalar uch qadam tashlab, pasga yegiladilar va poldan bayroqchalar oladilar. 2-urishda bayroqcha baland bo'lib doira shaklida sakrashadi. Keyin yana uch qadam tashlab, quini tekshirishadi.

Uchinchi bosqichda logoritmik sinflar xotirani tartibyalashga yordam beradi. Vizual va eshituv xotirasini rivojlantirish uchun «men nima qilaman», «nima o'zgardi?» (masalan, bolalar qurilishida), «eslab qolish va takrorlash» (harakat, bir qator harakatlar yoki muvoqlashtirish uchun harakat) o'tkaziladi.

Gapdagi so'zlar tartibini yod olishda topshiriqlar beriladi; o'yinlar murakkab harakatlar majmuasi va murakkab og'zaki ko'rsatmalar bilan o'ynaladi; harakatli va nutqiy o'yinlar; bolalar qo'shiq va qo'shiqlar aytadilar.

Qo'shiq ijro etish bolalarning vokal va xor malakalarini rivojlantiradi va to'g'ri nutqqa yordam beradi. Ushbu muammolarni yanada muvaffaqiyatli hal qilish uchun musiqa direktori nutq terapevti bilan birgalikda har bir bolaning o'ziga xos xususiyatlarini topadi va bolalar uchun qiziqarli materiallarni tanlaydi. Nutq nafasini rivojlantirish, artikulyasiya apparatining harakatchanligi va diksiya ustida ishlashga alohida e'tibor beriladi. Birinchidan, siz faqat ovozi tovushlarni izolyasiya qilishingiz kerak, keyin-2 dan 4 untilariga zanjirlar, bolalarda qiyinchiliklarga olib kelmaydigan tovushlarni o'z ichiga oladi. Keyin qo'shiq o'rgana boshlaydilar. Birinchidan, qisqa musiqiy iboraga yega bo'lgan qo'shiqlar olinadi: «Kokereb», «Quyosh», «bo'tako'z», «i dala, i dala piyoz». Har bir musiqiy iboradan keyin bola og'zini yopishi kerak, keyin fiziologik nafas kuzatiladi. Siz bolalar bir yekshalasyon iborani kuylash ishonch hosil qilish kerak. Keyinchalik, bu talab uzoq musiqiy ibora («quvur») bilan qo'shiq uzatiladi, keyin musiqiy ibora ham uzoq bo'ladi («Merry g'ozlar», «men sovuq qo'rqmayman», «Santa Claus», «Rojdestvo daraxti», «kuz song»). Alaliyali bolalar uchun lug'atning murakkabligi asosida qo'shiqlar tanlanadi. Ishning dastlabki ikki bosqichida bolalar

onomatopeya bilan qo'shiqning faqat xorini kuylashadi: Tyav-tyav»,

V. Gerschik musiqasi;» baqa va chivinlar haqida», A. Filipenko musiqasi. Qo'shiqlar qiziqarli va hissiy bo'lishi kerak, shuning uchun ham eng himoyalangan va jim bolalar qo'shiq ayitish istagi bor. Bolalarning fonetik va so'z boyligi asta-sekin boyib, ularning qo'shiq repertuari ham murakkablashib bormoqda. Nutqning fonetik va leksik jihatlarini yegallash barcha bolalar uchun bir xilda bo'lmagani uchun qo'shiqlarning so'z boyligi xilma-xil bo'lishi kerak. Rolli qo'shiqlar bu talabga javob beradi. Ularda nutq rollari boyroq so'z boyligiga ega bo'lgan bolalarga beriladi va voqea-band rollar so'z boyligini sekin jamlagan va mustahkamlagan kishilar tomonidan ijro yetiladi. Har bir bola o'z talaffuzini eshitishi uchun qo'shiqlar ustida yakka tartibda ishlash ma'qul. Agar qo'shiqlarni ijro etishda birinchi oylarda bolalarning to'g'ri nutq nafas olishi va artikulyasiyasini rivojlantirishga e'tibor berilsa, keyingi oylarda qo'shiq ritmiga e'tibor beriladi. Bolalar qo'shiqlarining ritmi odatda juda oddiy. Bu yagona, hajmi ikki tomonlama. Shunday bo'lsa-da, ayniqsa, qo'shiqlardagi musiqa ritmi nutq ritmi bilan uzviy bog'liq bo'lgani uchun uning ustida ishlash zarur. L. Beckman tomonidan» Rojdestvo daraxti», T. Lobachev qayta ishlash «Vesnyanka»,» duradgorlar»,» Petya-harabanchi»,» to'p «M. Krasev tomonidan» olma daraxti»,» daraxtlar «va boshqalar.

Bolalar qo'shiq ritmini o'rganishlarini osonlashtirish uchun dramaturgiyadan foydalanish kerak. Buning natijasida bolalar nafaqat ritmi, balki qo'shiq mazmunini ham o'zlashtiradilar. Har bir harakat musiqadagi urg'u va so'zlardagi stressga ko'ra bajariladi. Bundan tashqari, qo'shiqning ijro etilishi sherik hissinu uyg'otadi, shaxslararo munosabatlarni mustahkamlaydi va darsning jiboy hissiy kayfiyatini oshiradi. Logoped nutq ritmi ustida ishlashdan harakat qilish ekan iboralarning mantiqiy zo'rqi, silliqli va intonasion ifodaliligi ustida ishlash uchun qo'shiq ustida ishlash murakkablashadi. Bu bosqichda emosional intensivlik va yekspressivlik jihatidan har xil bo'lgan qo'shiqlarni tanlash muhim ahamiyatga ega. Qo'shiqlarning modal yo'g'onligi bolaga to'g'ri intonasiyani tanlashga yordam beradi. Gerschik tomonidan «mening bayrog'im», M. Krasev tomonidan

«oktyabr qo'shig'i», A. Ostrovskiy tomonidan» qizil maydonda parad»; muloyimlik va qayg'u bilan quyidagi qo'shiqlarni aytadilar: «sovuqda M. Krasev tomonidan, A. Ostrovskiy tomonidan» quyon», V. Filippenko tomonidan» g'ozlar «V. Filippenko tomonidan» Lullaby»; V. Blaga tomonidan «raqs», V. Filippenkoning «baqa va chivinlar haqida» kabi qo'shiqlarni ijro yetadilar va quvnoq ijro etadilar.

Ovozni modulyasiya qilish qobiliyatiga e'tibor berish muhimdir. Ovozining maydonini va kuchini o'zboshimchalik bilan moslashtirishni bilmaydigan bolalar bor. N. Frenkel (ayiq) tomonidan «Vanya va Masha», tomonidan «o'tloqdagi gullar»: ovoz modulyasiya qilish qobiliyati turli dramaturgiyalar uchun rol ijro yetish qo'shiqlarini o'rganishda rivojlanadi. Agad-zhanova (bells), T. Potapenko (sichqoncha) tomonidan qayta» Teremok», A. Aleksandrov (bo'ri) tomonidan» ahmoq quyon haqida hikoya», E. Tilicheva tomonidan» Starlings va chumchuq». Bolalar sichqon, starlings, quyon, mushukchalar ingichka, baland kuylash, va ayiqlar, bo'rlar, Santa Klaus past kuylash, va shuning uchun ularni tasvirlashga harakat, deb bilaman.

Qo'shiqda musiqa so'z bilan bog'lanadi va bolalarning nutqiy faoliyatini rag'batlantiradi. Birinchidan, avtomatlashtirilgan nutq musiqaga bog'liq: hisoblash, hisoblash; masalan, V. Gafonnikovning «o'zim Duda sohib olaman»; V. Gerchikning» oq quyon», V. Gerchikning «Midges va o'rgimchak»; chumchuq», T. Potapenkoning «hisoblash». Bolalar ritm va temp o'rganish yordam berish uchun, siz musiqa bilan she'rlar o'qish hamrohlik mumkin. Do'stona davra raqsidan turdik.

Biz dunyodagi eng baxtli insonlarniz,

Yangi yilni nishonlayapmiz. («Bog'da, bog'da.»)

Keyin musiqa faqat o'qish boshida yordam beradi va keyin to'xtaydi va bola musiqa tomonidan belgilangan ritm va tempda she'rlarni o'qishni davom yettiradi. Asarning bu turidan musiqiy dramaturgiyani o'rganishda, masalan, «Santa Klaus» eragida foydalaniladi. Frost G. Potolovskiyning «Blizzard» musiqasiga boradi. Asta-sekin musiqa yo'qoladi va bola mustaqil ravishda gapirishni

davom yettiradi. Keyingi sinflarda bolalarning dastur talablari va nutq imkoniyatlariga ko'ra qo'shiqlar tanlanadi. Murakkab harakatlarni to'plam va nutq ko'rsatmasiga yega bo'lgan mobil o'yinlar

«Mening qiziqarli to'p».

Bolalar bolaga koptokni ag'darayotgan o'qituvchi oldida childirma chalb: «sen mening jiringlagan to'pimni qo'lga olib, qaytarib ber, buni yashirma.» Bola to'pni o'qituvchiga qaytaradi. Matni bir - biriga aytdigan 5-6 ta bola bilan o'yin takrorlanadi. Shunda o'qituvchi to'pni yerga urib: «balli, sakrama, vaqtini ol va bolalarni kuldir.» Bolalar to'p bilan vaqtda sakrashadi. O'qituvchi to'pni bolalarga ag'dardi. Ular to'pdan qochib, o'rinlariga o'tirishlari kerak. O'qituvchi to'pni zal atrofiga ag'dardi va barcha bolalar bir chiziqda kuzatib turishadi. O'yin 3-5 marta takrorlanadi.

«O'ylab ko'r, vaqtini ol.»

Bolalar baland stullarda o'tirishadi, ularning turli o'yinchoqlari bor. O'qituvchining so'zlariga: «sayrga chiqaylik» - hamma o'yinchoqlarini u yda «qoldirib, yugurib, sakrab unga yergashadi. So'zida: «yomg'ir yog'yapti» - hamma o'z «uyi»ga qochib ketadi. Ammo o'qituvchi o'yinchoqlarni jimgina boshqa joyga ko'chirdi. Bolalar ularni va uyni yegallash huquqini topishlari kerak.

«Rangingizni bilib oling.»

Bolalar bir-biriga qarama-qarshi ikki qatorida turadilar, o'qituvchi qizil va ko'k to'pni savatlarga yega, o'yinchilar bor-yo'g'i shuncha to'p bor. Bir chiziq bolalari qizil to'plar dumalaganda, ikkinchisidan yesa ko'k to'plar dumalaganda yugurishlari kerak. Bolalar diqqatini chalgitib, o'qituvchi u yoki bu savatni ko'rsatadi. Birlardan ularning ustidan taqillatadi. Bolalar to'plar ortidan yuguradilar, ularni yig'adilar, o'qituvchi tomonidan o'tkazilgan Savatga solib, o'z joylariga qaytadilar. G'olib-tezroq va xatosiz to'plaringizni to'playdigan unvon.

Logoritmik mashg'ulotlarda bolalar buyum xususiyatlarini taniganda taktil va kinestetik sezgilarni rivojlantiradilar: yumshoq — qattiq; og'irliigi: og'ir — yengil; termik xususiyatlari: sovuq — issiq. O'qituvchi yengil to'pning qacda uchayotganini, og'ir stol qacda turganini, sovuq qor qacda yotganini, issiq quyosh qacda

isayotganini va hokazolarni aniqlashga yordam berish uchun to'g'ri kuyilarni tanlaydi., rasimga asoslangan.

Logopedga parallel ravishda musiqqa direktori o'z mashg'ulotlarida musiqiy va didaktik materiallardan foydalanib, bolalarni «ko'p», «oz», «teng», «teng» (juda ko'p), «hech narsa», «biri», «ikki», «uch» tushunchalarini o'rganish uchun bir hil narsalar (to'p, chiziq, bayroqlar) guruhlarini shakllantirishga o'rgatadi. Bino bolalaridan ketma-ket, ustun, sanog va hokazolarda foydalaning., doira ichida qurish (katta va kichik), tana harakatlari («yuqori» - oyoq barmoqlari ustida ko'tarildi, «past» - qiyshiq). Fazoda yo'nalganlik, vaqtida bolalar «oldinga-orqaga», «yuqoriga-pastga», «kecha», «bugun», «ertaga», «tong», «kun», «kecha» tushunchalarini o'rganadigan o'yinlarda o'rganadilar. O'qituvchi bu tushunchalarni musiqiy kompozitsiyalar va og'zaki tushuntirishlar bilan ko'rsatib beradi. Asosiy ranglar (qizil, yashil, sariq, ko'k, oq, qora) haqida tushunchalarni shakllantirishda bolalarda har bir rangning musiqiy obrazini yaratish foydalidir, masalan, qizil — bayroq, bahorda yashil — o't, sariq — tovuq, ko'k — oqim, jigarrang — Teddy bear, qora — rook, oq — papiros.

Atrofdaagi kundalik hayotdan doira, to'p yoki kvadrat shakliga yega bo'lgan predmet yoki detallarni ajrata bilish uchun o'qituvchi darsni tegishli o'yinchoqlar bilan jihatlaydi, predmetlar bilan ochiq o'yinlar o'tkazadi, shuningdek, quradi (doira, kvadrat). Musiqiy va didaktik o'yinlarda tabiiy materiallardan: gul, barg, konus va boshqalardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Bu o'yinlarda bolalar nafaqat rang bilan, balki ob'ektning boshqa sifatleri bilan ham tanishadilar.

Raqamli tasavvurlarni, rang, o'lcham va narsalarning shaklini o'z ichiga olgan vazifalar aql va tafakkurning rivojlanishiga yordam beradi.

Bundan tashqari, tibbiy-tarbiyaviy ishlar rejasiga bayramlar va o'yin-kulgilarni tayyorlash va o'tkazish ham kiritilishi lozim. Alaiyal bolalar ularda tomoshabin sifatida passiv yoki ommaviy tuzilishlarda, davra raqslarida ishtirok yetadilar. Bayramona hayajon, noodatiy va yorqin voqea quvonchli kutish ularga quvonch keltiradi, yaxshi

kayfiyat yaratadi, hissiy kechimmalarga sabab bo'ladi. Bayramni tayyorlash va o'tkazish do'stona, ahil bolalar jamoasini tarbiyalash va ijobiy xarakter xislatlarini shakllantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, bayram tarbiyaviy ahamiyatga ega. Festivalda ko'rganlari bolalarning tafakkurlarini kengaytiradi va ularning xotirasida uzoq vaqt qoladi. Bolalar o'z taassuroqlarini ota-onalari va do'stlari bilan o'rtoqlashadilar. bu hikoyalar nutqning rivojlanishiga, o'z fikr va tuyg'ularini so'z bilan ifodalash qobiliyatiga yordam beradi. Astasekin alaiya bilan bolalar spektakllarda faol ishtirok yetishga jalb yetiladi.

Bu rus qish, bahor, yoz, yig'im-terim bag'ishlangan dastur matinees tashkil yetish tavsiya etiladi, shuningdek qiziqarli savol-javoblar matn (nutq bosqichi umumlashtirish, murakkab sharoitlarda nutq ko'nikmalarini mustahkamlash) va bayramlari nutq guruh, kasalxonaga bolalar oqindi bag'ishlangan.

Davolash va tuzatish natijalarini ko'rsatish uchun bitiruv matnlarini o'tkaziladi. Dastur bolalarga tanish bo'lgan material asosida o'zgarib turadi yoki yangi usulda loyihalanaadi. Qo'shiq, raqs, she'r va hikoyalarni tanlashda ularning mazmun jihatdan bolalarga qanchalik qulay va yaqinligini hisobga olish va ularning nutqiy imkoniyat va malakalariga mos kelishi zarur. Matinlar dasturi so'zga to'la bo'lishi kerak, lekin bu o'yinlar, raqslar va qo'shiqlarni istisno qilmaydi. Har bir aza etrak, sahnalashtirilgan hikoya yoki spektakl bilan tugaydi. Materialni o'rganish, o'qitish barcha sinflarda amalga oshiriladi: loopedik, ta'limiy, musiqiy va ritmik. Festivalda barcha bolalar chiqishlari kerak. Har bir bola bilan nutq tayyorlanadi va nutq mulogot qobiliyatining cheklanganligi tufayli hikoya qila olmaydigan yoki dramaturgiyada ishtirok eta olmaydigan bola uchun qulay she'r yoki topishmoq tanlanadi. Agar bolada avtomatlashgan tovushlar yetarli bo'lmasa, u xor o'qishda bajarishi, nutqsiz rol o'ynashda ishtirok yetishi mumkin. Bolalar asta-sekin bajarish bilan tanishadilar: avval guruhda yoki bo'limda, keyin ikki guruh uchun tashkil yetilgan azada. Bu yerda har kim jasorat, qat'iyat, topqirlik ko'rsatishi mumkin. Bayramda passiv ishtirok etadigan bolalar uchun psixoterapevtik va rag'batlantiruvchi ahamiyatga ega, nutq faoliyatini rag'batlantiradi.

Ullarning tengdoshlariga taqlid qilish istagi bor. Bitiruv matnida bolalar katta auditoriya oldida: ota-onalar, o'qituvchilar va bolalar oldida ijro etadilar. Shundan so'ng bolalar o'z taassurotlari bilan o'rtoqlashadilar va bayramga baho beradilar.

To'rtinchi bosqichda bolalarning xilma-xil nutqiy faoliyatini takomillashtirish davom yetadi. Gapda so'zlarni tahlil qilish, so'z tartibini yodlashga alohida ye'tibor beriladi. Buning uchun logoritmik sinflarda ko'chma voqea-band o'yinlar, qo'shiq, she'r, proza bilan yoki musiqa jo'rligidagi dramatisasiyalar, bayram va bitiruv matinalari o'tkaziladi, bolalarning badiiy-nutq, musiqiy-ko'rgazmali, teatr-o'yin, musiqiy kabi mustaqil faoliyat turlari mashg'ulot va uning tashqarida rag'batlantiriladi va takomillashtiriladi. Mashqlar va o'yinlar musiqa, harakat va so'zlarni birlashtiradi. Mustaqil faoliyat va harakat nutqdan oldingi turti shakllarini o'zlashtirishda musiqa va harakat nutqdan oldingi o'rinda turadi. Barcha faoliyati yaxshilash kabi, musiqa, harakat, va nutq o'z boshimchalik bolalar tomonidan nazorat qilinadi, deb turti bog'liqliklar birga keladi. Agar bu bosqichning boshida bolalarga nutq bilan kelishgan holda mashq qilish, birlik va ifodalari iboralarni ilg'ab olish, musiqa bilan turti dramatisasiya va o'yinlarni o'rganish, bolalarning amal-taqallari qat'iy so'zlash, dialoglar, monologlar, murakkab og'zaki ko'rsatmalar taklif etiladi.

«Kim tezroq?»

Bolalar aylana bo'lib turadilar. Biri bolalarning orgasidan musiqaga qarab yuradi va kimningdir yonida to'xtab, shunday deydi: «menga organg bilan tur, sen bilan birga yuguraylik, qaysi birimiz tezroq uyga qaytamiz?» Ular bir-birlariga orgalari bilan turadilar va turti yo'nalishlarda aylana yuguradilar. G'olib birinchi bo'lib bir joyga yugurib keladi.

«Svetoforlar».

Boshlovchining uchta doirasi bor: yashil, sariq va qizil. Bolalar ko'chani kesib o'tishadi. Agar haydovchi qizil doirani ko'rsatsa, bolalar to'xtab, ikki satri satri aytadilar. Boshlovchi sariq ko'rsatadi bo'lsa, bolalar ham to'xtatish va yanada ikki satri aytish. Agar boshlovchi yashil doirani ko'rsatsa, bolalar o'tib, keyingi ikki qatorni aytadilar. Bolalardan biri kechiksa, haydovchi: «shu paytgacha

qacda bo'lgansiz?»: «Svetofor kechiktirildi. Qizil-anig, yo'l xavfli. Sariq - ham kuting. Va yashil oldinga-pass.»

To'rtinchi bosqichda badiiy va nutqiy faoliyat takomillashadi. Uning maqsadi-bolalarning yangi nutq (yoki notiqlik) topshirig'ini tez ilg'ab olish, mustaqil ravishda javob topish va badiiy-nutqiy faoliyatning bir turidan ikkinchisiga o'tish qobiliyatini rivojlantirishdan iborat. Mashg'ulotda mustaqil harakat qilish yo'llarini egallash orgali bolalar ularni darslardan tashqari faoliyatga o'tkazadilar. Badiiy va nutq faoliyatining bir turi mazmuni boshqasiga aylanadi, shuning uchun nutq terapevti, tarbiyachi va musiqa direktori ishida davomiylik va izchillik zarur. Dars tingladi hikoya fina, bir o'qituvchi logoped yoki individual belgilar musiqa va ritmik faoliyati bilan o'ynaydi kunning ikkinchi yarmida rol o'ynaydi ketadi; yertak tayyorlash barcha turlari bo'yicha dramatize davom; tarbiyachi bilan sinfda she'r ifodalari o'qish logoritmik dars ushida harakatlari bilan ovot ritmi o'yin harakat, va boshqalar.

Bolalar badiiy va nutq faoliyatining ifoda shakllari farq qiladi: musiqa holda, musiqa (melodik giroat) o'z tashabbusi bilan bir she'r o'qish, uyda yoki o'qituvchi bilan sinfda o'rgandim, bir-biriga ular yod va logoped dan o'rgangan bir ertak aytib; sinfdan tashqarida davom (o'qituvchi oddiy yordam bilan tushdan keyin) o'z ertak kompozitsyon yoki sinfda boshladi; yanada topgan yertak ijro yetish, va hokazo. Mashg'ulotlar majmuasi bolalar tajribasini badiiy obrazlar, hissiy javob, mpatiya bilan adabiy asar xarakterlari, o'zining butun tuzilishi bilan uyg'ongan yorqin hissiyotlari bilan boyitadi va ona tilining go'zalligini anglaydi. Bu esa sinfdan tashqari badiiy-nutqiy faoliyatga qiziqish uyg'otadi, bolalarning tashabbuskorligini, ularning nutqiy faolligini oshiradi. Bolalar musiqa va ritmik darsda musiqa bilan birgalikda so'z va harakatlardan mustaqil va faol foydalana olishlari uchun o'qituvchi va logoped bilan o'tkaziladigan sinflarda badiiy va nutqiy faoliyatda mustaqil harakatlari ko'nikmalarini rivojlantirish lozim. Masalan, nutq faoliyatining bir turini boshqasiga o'zgartirish mumkin: xotiradan hikoya qilish-tinglash va gapirish; turti janrdagi asarlarni tinglash (qisqa hikoyalar, yangi yengil she'rlar) - eshtiganlaringizning mazmuni haqida gapirish.

Bundan tashqari, bolalarning mustaqil nutq faoliyatini, masalan, mazmuni va janriga o'xshash, ammo turli vazifalar bilan tanishishni murakkablashtirish lozim. Birinchi, ular A. blokning «o'tloqdagi» she'rini o'rganadilar va keyin yangi she'rni Tinglaydilar - Ye. Yelk tomonidan «bahor keladi». O'rganilgan she'r o'z navbatida musiqaga ifodali o'qiladi, yangi she'r o'qituvchi tomonidan bahor haqidagi musiqiy rasmini tinglagandan so'ng bolalarga o'qib beriladi.

Bolalar badiiy materialni erkin ko'ichirish qobiliyatini rivojlantirishlari kerak, bu ularga maktabda keyingi mashg'ulotlar davomida nutq malakalarini oshirishga yordam beradi va nutqning kam rivojlangan oqibatlari bartaraf etadi. Fol'klor asarlari bu borada boy material beradi. Odatda rivojlanayotgan bola yetti yoshga kelib o'tizdan ortiq rus xalq ertaklari va kichik shakldagi ko'plab asarlarni bilishi kerak. Bolalar salliya san'atda yo'nalganlik qobiliyati material ancha kamayadi. Korrektson ishlarning uchinchi davrida boshlangan musiq va chizmachilik bo'yicha kombinatsiyalashgan mashg'ulotlar bolalarda bu qobiliyatni faollashtirish va mustaqil nutq ishlab chiqarishni faollashtirishga yordam beradi. Bu tendensiyaning davom ettirishda bolalardan ertakni tanlash va nomlash va uning mazmuni asosida syujetini chizish, keyinchalik musiq va nutq ijrochiligi talab yetiladi. O'qituvchi ertakni sahnalarga ajratishni taklif qiladi-har bir bola chizmalar hikoya panelini hosil qilishi uchun ulardan birini tanlab chizadi va keyinchalik bu «film» dan musiqiy-samarali nutq kompozitsiyasini ijro etish uchun foydalanadi. Siz musiq darslarida o'rganilgan qo'shiq mazmuni asosida bolalar uchun flannelegraftda raqamlarni qilish mumkin, masalan, flannelegraph liniyalari bo'yicha kesilgan — chiqib tovuq yeslatmalarni joylashtirish va chant «tovuq» kuylash yoki musiq darsda «musiq qutisi» kabi bir o'yin tashkil va bobosining savollariga javob chizish uchun bolalarni taklif.

Bolalarning darsdan tashqari mustaqil badiiy-nutqiy faoliyatiga alohida e'tibor qaratish lozim. Bu yerda u ko'proq sintetik va yangi tuzatish va ta'lim imkoniyatlarini ochadi. U tasviri, musiqiy faoliyat, teatr va o'yin, ijodiy rolli o'yin, qurilish bilan chambarchas bog'liq holda harakat qiladi, bundan tashqari, badiiy va nutqiy faoliyatning har xil turlari bir-birini interpenetratsiyalaydi. Bolalar bilan bayram

tomoshasi, ularning taassurotlari haqida suhbatlashish, so'ngira musiqiy va ritmik darsda bayram parchalarini ijro etish foydalidir. Bu davda musiq va ritm darslari yozuvlarni tinglaydi, keyingi ijrolari bilan filmstriplarni tomosha qiladi, konsertlar tashkil qiladi va viktorinalar o'tkazadi. Misol uchun, viktorinada, va keyin har bir ifoda va yasli qo'fiya yoki baland bo'yli yertak ma'nosini ta'kidlashni maxsus tanlangan harakalar bilan musiq o'z yasli qo'fiya amalga oshiradi. Bolalar rejissor va rejissyor rolliga ega bo'lgan eng faol tengdoshlari rahbarligida o'yin epizodlari-dramaturgiyalarni amalga oshirishga qo'g'irchoqlar ko'rsatish uchun mustaqil ravishda kichik konsert tashkili etadilar. Bunday o'yinlar va o'yin-kulgi bolalarning barqaror guruhlarda birlashishiga, ularning jamoa faoliyatiga o'z-o'zini tashkil yetishiga yordam beradi.

Mustaqil badiiy-nutqiy faoliyatni boshqarish usullari quyidagilardan iborat:

1) bolaning individual nutq ko'rinishlarini va jamoaviy (kattalar bilan suhbatda, bolalar bilan suhbatda uning ishtirokini ta'minlovchi badiiy va nutqiy faoliyat ko'nikmalarini o'rgatish);

2) boshqalarning nutqini tinglash, tinglash, diqqat qilish qobiliyatini o'rganish;

3) kattalar nutqi qoliplaridan keng foydalanish (nutq terapevtini o'qish, tarbiyachi, musiq rejissyorini kuylash, hikoya qilish, she'rlarni ifodali bayarish, suhbatdagi nutq);

4) kattalar savollaridan mustaqil nutq ko'rinishlarida ma'lumotlarni sifatida foydalanish;

5) ko'rgazmali qurollar va texnik o'quv vositalaridan foydalanish (magnitafon, yozuvlar va boshqalar);

6) musiq va didaktik o'yinlardan foydalanish kabi dars davomida nutqni rag'batlantiruvchi o'ziga xos vaziyatlarni yaratish.

Metodik metodlarni tanlashda salaliyali bolalar hali nutq faoliyati malakalari tizimiga yega yemasligini, ularning nutq rivojlanishining turli sohalardagi malakalari turli darajada yekanligini hisobga olish lozim. Ularning ba'zilar nutqning fonetik tomonida ko'proq ma'lumotga ega, ularning grammatik to'g'riligi hali ham cheklanganligida (bola hali mulqot shakllarini rivojlantirmagan,

kattalarning faol ishtiroki uning nutq aktida muhim rol o'ynaydi), boshqalari esa nutqning yetarliligi bilan rivojlangan leksik va grammatik tomoni bilan fonetik va fonemik jarayonlarda sezilarli kechikish va boshqalar. Demak, nutqni bir butun, uning turli tomonlari (so'z birikmasi, grammatik tuzilishi, dialog, monolog, nutqning tovush tomonini takomillashtirish) ni faollashtirish metodlarining birlashuvi zarurligi. Mustaqil teatr va o'yin faoliyati ham xuddi shu maqsadga xizmat qiladi. Bolalarning teatrlashtirilgan o'yinlariga qo'g'irchoq belgilar bilan o'ynaladigan harakatning o'zi yoki rollardagi o'z harakatlari yemas, balki badiiy va nutqiy faoliyat (tema tanlash, tanish mazmunini uzatish, kompozitsiya tuzish va boshqalar kiradi.), tasviriy (belgi va harakat joylarini loyihalash), musiqiy (belgilar nomidan qo'shiq ijro yetish, ularni sahnalashtirish, raqs, ashula va boshqalar.). Ularning o'ziga xosligi shundaki, ular sahna yechimi bilan birlashadi. Shunday qilib, teatr o'yinlaridagi bolalarning badiiy-nutqiy faoliyati dramatik qonuniyatlarga bo'ysunadi-u xarakterlar nomidan dialoglar, monologlar shaklida paydo bo'ladi, ba'zan muallifdan kelgandek og'zaki tushuntirishlar bilan tutashib ketadi. Tasviriy faoliyat fazoviy loyihalash xarakteriga ega: bolalar uylar, daraxtlar, butalar va hokazolarning chizilgan yoki qo'llanuvchi shakllarini yaratadilar.; musiqiy faoliyat sahna harakatining ritmik tomonini tashkil etishga ko'maklashadi.

Teatr va o'yin faoliyati tuzilishining murakkabligi bolalarning nutq terapeviti, tarbiyachi va musiqqa direktori bilan o'zaro munosabatlarini belgilaydi, chunki teatr va o'yin kompozitsiyasi yelementlari turli sinflarda ishlab chiqiladi. Teatr va o'yin faoliyati musiqqa va ritmik mashg'ulotlarda va mashg'ulotlardan tashqarida, bolalarning mustaqil faoliyatlarida amalga oshiriladi. Tayyorgarlik bosqichidalar kattalarning yordamini varahbarligigamuhoj. O'qituvchi turli yoshdagi bolalar guruhlarining mustaqil teatrlashtirilgan faoliyati me'yorida qondiriladigan muayyan mezonlarga amal qiladi. Uchta daraja bor: o'rta guruhga mos keladigan birinchi daraja, ikkinchis-katta va uchinchisi-tayyorgarlik. Bola bo'lishi kerak:

birinchi darajada-bir belgi nomidan kichik jumla va iboralarni talaffuz qilish, keyin bir tekislikda kosmosda uning harakatlarini

tashkil qilish, tinch harakat (yurish), bir oz jadal harakat (yugurish, sakrash, aylanish); hamkor harakatlari bilan o'z harakatlarini muvofiqqlashtirish imkoniyatiga yega bo'lish (so'zini holda tinglash, gapirish, sherigi murojaat); belgilar harakatlari mantiqiga ko'ra harakatlar va harakatlarni amalga oshirish va harakat joyini hisobga olish.;

ikkinchi darajada — qisqa monolog va belgilar o'rtasidagi batafsil mulohotni kuyilash uchun, belgilar harakatlar bilan o'ynash uchun, harakatlar turli jalb (tana, bosh, qo'l harakatlari aylanishlar); ularni qalqon emas, hamkorlar bilan o'z harakatlarini muvofiqqlashtirish imkoniyatiga ega bo'lish, tegishli harakatlarni tanlash va harakatlar har doim sherik bo'lishi uchun, uning belgi rolini bajarish ifodali vositalarini topish; belgilar ba'zi yelementlar sahna harakatlarini qilish uchun so'rayman.;

uchinchi darajada belgilar intonasion ifoda yordamida, eskizlar va kichik dona tugagan rollarni bajarish uchun, ovoz shunga ko'ra, uning harakat va harakati tasvir uzatish xakteri o'zgartiradi; o'yin kosmosda belgi bir mos chora topish uchun, sahnada uning joylashgan joyi; ko'rish va hamkor eshitish, harakat uzatmoqchi emas va imkon qadar tezlashirish uchun emas, vaqt harakat umumiy albatta, harakat qilish; harakat dizayn o'zlari uchun harakat va zarur guruh harakat qilish. Bundan tashqari, bolalar teatr tomoshasini tayyorlash va namoyish qilish bilan bog'liq rollarni va boshqa vazifalarni taqsimlay olishlari kerak.

Tabiiyki, alaliya bilan bolalar mustaqil teatr va o'yin faoliyatining bu darajalariga asta-sekin, uzog vaqt davomida emas, balki har doim ham muvaffaqiyatli erishadilar. Butun korreksion ta'lim jarayoni davomida bu faoliyatda kattalarning ishtirok etish darajasi yuqori bo'lib, u to'rtinchi ish davriga kelibgina bir oz pasayadi;

Logopedik ta'limning to'rtinchi bosqichida shaxsni qayta tarbiyalash va nutqni rivojlantirish, bolaning musiqiy faoliyati yoki musiqqa bilan faol rag'batlantiriladi. Tanigil nemis bastakori va musiqiy ta'lim arbobi K. Orf bolalar musiqqa qilish qo'shiq, ritmik harakat va qiroat bilan sintezda sodir bo'lishini ta'kidlaydi. Musiqqa yasashda bolalar choig'u asboblarni ijro yetish alohida o'rin tutadi. Odatda

bolalar o'yin davomida o'ila yoki bog'chada musiqa chalishadi. Musiqa yasashdan tarbiyaviy va korreksion maqsadlarda ham foydalaniladi. Bolalarda mustaqil musiqiy faoliyat motivi, shubhasiz, musiqada o'z ifodasini topishga intilishdir, ayniqsa, ular nutq orqali ifoda etishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Improvizatsion kuy, sevimli intonatsiyalarni qayta-qayta takrorlab, bola o'zidagi, hatto nomukammal qo'shiq xursandchilikni ifoda etadi, nimanidir tasdiqlaydi. U o'z tajribasi bilan o'rtoqlashishga va qo'shiq kuylash, turli asboblarni musiqiy o'yinchoqlar chalishni takomillashtirish bo'yicha amaliyot o'tashga juda tayyor.

Musiqa chalish bolalarning tasviri va yeshituv tasavvurlarini boyitadi, xotirasini yaxshilaydi. Bolalar kitobdagi rasmlarga qarashlari va rasmlarni ifodalovchi so'zlar bo'yicha improvizatsiya qilishlari mumkin; yoki kichik akkordkonlarni olib, klavishlarga tegib, kuyini quloqqa tanlab oladilar. Bu turdagi musiqa ijrochiligida uyda asbob chalishni o'rganadigan bola yetakchi rol o'ynaydi. U odatda boshqa bolalarga taqdim qiladi: undan keyin takrorlashadi, kuy-qo'shiqlarni so'zsiz kuylashadi yoki ashula bilan o'yiniga hamroh bo'lishadi. «Piano» tartibida o'ynashni taklif qilishingiz mumkin; bunday holatda bola o'yin texnikasiga taqdim qiladi, bir vaqtning o'zida kuy va dramaturgiyani kuylaydi, jamoaviy kuylash jarayonini ijro yetish yoki yo'naltirish rolini o'ynaydi. Musiqa turli qilish paytida bolalar xulq: ular asbob o'ynab ba'zi mahorat amaliyot; ijrochilar ifodali kuylash harakat sifatida harakat, raqs va tomoshabinlarga zavq; ular sabrsizlik bolalar har qanday bilan kuydagi tovushlarni tinglaydi yoki tomoshabinlarni o'ynab: izzatiga qo'g'irchoq bilan o'tirgan, konsert o'z bolalarini olib o'tasini tasavvur.

Bolalar uchun mustaqil musiqiy faoliyatni tashkil etishning ikki shaklini tavsiya etishimiz mumkin. Ulardan biri musiqiy hikoya-rol o'yin. Bolalar turli musiqiy taassurotlar ta'sirida yoki kattalarning ko'z ilg'amaydigan maslahatlari («iste'dodlarni izlab», «konsert», «orkestrda chalish», «musiqa darslari» va boshqalar bo'yicha mavzu tanlaydilar), rollarni tayinlash va makr oshkor. Yana bir shakl — avtoaktiv mashqlar: bolalar bolalar musiqa asboblarni chalishni mashq qiladilar, raqs harakatini o'rganadilar.

Musiqa yasash sinfida hikoya-rol o'yin shaklida, lekin kattaroq hajmda qo'llaniladi; o'qituvchi tomonidan musiqa burchagida yoki guruhda tashkil yetiladi. Boshqaruv metodlarini rejalashtirishda o'qituvchi asbob-uskunaga qanday yangi narsalar qo'shish kerakligini, asbob va qo'llanmalar berish uchun qanday hajmda; bolalarning qaysi biri qiziqishlarini, harakasiz bolalarni qanday jalb qilish kerakligini kuzatib borishi kerakligini qayd yetadi; bolalar sinflar, bayramlar, o'yin-kulgidan mustaqil faoliyatga qanday va qanday yo'l tutishlari, telekastur, filmlar, teatr tomoshalari yoki oliy an'analar ta'sirida musiqaga hissa qo'shishlarini qayd yetadi. Shuning uchun o'qituvchi musiqa direktori, looped va o'ta-onalar bilan doimiy aloqada bo'ladi.

Musiqa rejissyori alati bilan og'rigan bolalarning barcha faoliyatlarida mustaqillikni rivojlantirishga alohida yo'l qaratishi lozim. Mashg'ulotda musiqiy faoliyat turlarining ketma-ketligini o'zgartirish kerak; namoyish qilish va mustaqil harakatlarni ijodiy birlashtirish; bolalarning mustaqil musiqiy va bilim faoliyatini faollashtirish: savollarni o'zgartirish, faollikni rag'batlantirish; tez-tez musiqiy qo'shiq, dumaloq raqslar, raqslar o'tkazish; bolalarni o'zlar bilan kelish, ijro etish yo'lini topish va hokazo.; ko'proq frontal mashg'ulotlar davomida individual yondashuvdan foydalanish: xor bo'lib kuylash, umumiy raqs bilan shug'ullanmang — bu alohida bolalardagi kamchiliklarni, musiqiy faoliyatning ma'lum bir sohasidagi qobiliyatlarini aniqlashga yordam bermaydi.

Shunday qilib, logoritmik mashg'ulotlar, mazmunan xilmaxil, musiqiy faoliyat turlari va ularning boshqa tadbirlar va boshqa tadbirlar bilan kombinatsiyasi asosiy vazifani amalga oshirishga yordam beradi: nutq faoliyatining barcha jihatlarini rivojlantirish, nutqning barcha funksiyalarini takomillashtirish, xotira, diqqat, fikrlash va bolalarning aqliy faoliyatining boshqa jihatlarini.

Savol va topshiriqlar

1. Alatiyning turli shakllari bo'lgan bolalarda xarakterli harakat buzilishlari, sezuvchi va emosional-irodaviy sohalarni aytin.

2. Alatiy bilan og'rigan bolalarda nutqni rivojlantirish bo'yicha korreksion ishlarning turli bosqichlarida musiqa direktori va logopedning birgalikdagi ishi qanday?

3. Mashg'ulotni logaritmik ravishda alaliya bilan og'rigan bolalarning motor va sensor funksiyasi buzilishlarini qanday bartaraf etish mumkin?

4. Alaliya bilan og'rigan bolalarning nutqiy rivojlanish ketma-ketligini logoritmika mashg'ulotlarida ko'rsating.

5. Musiqiy va ritmik faoliyatni tasviriyl faoliyat elementlari bilan tahlil qiling va alaliyaga chalingan bolalar bilan bunday mashg'ulotlar zarurligini isbotlang.

6. Alaliyali bolalar bilan bayram tantanalariga tayyorgarlik ko'rish va o'kazishning o'ziga xos xususiyatlari nimalardan iborat?

7. Alaliya bilan og'rigan bolalarning mustaqil badiiy-nutqiy faoliyatini qanday rivojlantirish mumkin?

8. Alaliya bilan bolalarning musiqiy faoliyatini tahlil qiling, uning xususiyatlarini belgilang.

BESHINCHI BOB. AFAZIYA BILAN OG'RIGAN BEMORLARDA NUTQNI TIKLASH UCHUN REABILITASIYA USULLARIDA LOGORITMIKA

XX asrning 40-yillarida logoritmika afaziyaga chalingan bemorlarga ta'sirlar majmuasining zaruriy qismi sifatida kiritilgan. Yu.A. Florenskaya va V. A. Griner afaziya bilan og'rigan bemorlarga nisbatan logoritmika asosan nutqning "musiq" tomoni (prosodiya) buzilishlariga nisbatan qo'llanilishini ta'kidladilar. A. Pik muayyan semantik tarkibni aniqlash uchun nutqning vosita-musiqiy tomonining muhimligini ta'kidladi. M. B. Krol' iboraning ritmi va ohangini qat'iy ko'proq ahamiyat berish kerakligini yozgan. Hatto pauzalar ham faol tormoz jarayoni sifatida qaralishi kerak, ularning buzilishi nutqning monotonligiga yoki nutqning butun strukturasi buzishga olib kelishi mumkin. XX asrning 70-yillarida afaziya bilan og'rigan bemorlarga reabilitasiya tayyorlash usullari keng ma'noda-kineziterapiya harakat davolash foydalanish boshladi.

1. AFAZIYA BILAN OG'RIGAN BEMORLARDA HARAKAT, SENSOR, XULQ-ATVOR VA HISSIY-IRODAVIY SOHALARNING BUZILISHI

Afaziya klinikasida nutqning tizim sifatida parchalanishi bilan bir qatorda amusiya belgilari, ritm, kuy, temp, mantiqiy urg'u, "telegraf uslub", chalish, nutqning monotonligi kuzatiladi.

Harakat sohasining buzilishi og'zaki apraksiya shaklida, bir artikulyasion holatdan boshqasiga o'tolmasligida namoyon bo'ladi. Artikulyasion buzilishlar paretik, distonik va dispraksik tiplar bo'lishi mumkin. A. R. Luria og'zaki praksis buzilishi bilan afferent motor afaziya yilda artikulyasiya buzilishi sherik, va efferent motor afaziya kasalliklar-nutq kinetik ohang buzilishi bilan-motor aktini bog'laydi. Bundan tashqari, patologoanatomik jarayonning lokalizatsiyasi tufayli afaziya bilan og'rigan bemorlarning umumiy harakatchanligida doimiy motorik buzilishlar kuzatiladi.

Hissiy tadqiqotlar afaziya bilan bemorlar o'ng nisbatan chap qulog'iga ko'proq talaffuz qilinadi non-nutq eshitish kasalliklar bor,

deb ko'rsatdi; 25-1000 Gs chastotalar yoki og'zaki nutq chastotasi bilan bog'liq ohang ko'lami qismida ikki tomonlama qisman karlik uchun ikki tomonlama eshitish kamchiligi bo'lishi mumkin. Umuman olganda, boshlang'ich eshitish buzilishi doimiy emas va umumiy miya shikastlanishiga bog'liq.

Hissiy va irodaviy sohada ba'zi bemorlarda ruhiy tushkunlik, tormozlanish, qo'rquv, kayfiyat o'zgarishi, negativizm holati bor; boshqalar bilan hayajonlanish, asabiylashish, tearfulness, norozilik oshdi; yaqinlariga befarqlik, loqaydlik, iroda yetishmasligi, ular yaxshiroq olish istagini bildirmaydi, faol faoliyatga qaytadi.

2. REABILITACION JARAYONIDA AFAZIYAGA UCHIRAGAN BEMORLARNING KINEZITERAPIYASI

Kineziterapiya va uning bir qismi sifatida logoritmika, shuningdek, qayta tiklovchi ta'limning boshqa vositalari muayyan prinsiplarni hisobga olgan holda amalga oshiriladi:

1) saqlanib qolgan afferentasiya asosida funksional tizimlarini qayta qurish;

2) kasallik bilan yo'q qilinmagan faoliyatning eng mustahkamlangan shakllarining qoldiq imkoniyatlaridan foydalanish;

3) ta'sirlangan funksiyalarni dasturlash (yoki tashqi nazorat) qayta tiklash;

4) harakat tabiati haqida doimiy signalizasiya;

5) dastur boshida ta'lim mustahkamlik, maksimal tashqi vositalari (oyna, kino, boshqa shaxsni ko'rsatib, va hokazo tayanib, operatsiyalari joylashtirildi.)

6) nutq va harakat darajasida ko'chirish bilan yakunlanadi.

Kineziterapiyaning restorativ mashg'ulotlar tizimidagi metodologik asoslarini yaqindan ko'rib chiqaylik.

Etiopatogenez va afaziya sindromining murakkabligi bemorlarning vosita funksiyalarini normallashtirish uchun tiklovchi treninglar majmuasida harakatni davolashni o'z ichiga oladi. Harakat yo'li bilan davolashni iloji boricha erta boshlash kerak, bemorning ahvoriga ko'ra, og'ir kechmasdan oldin, juda tez-tez aniqlanmagan uzoq vaqt dam olish bilan bog'liq qaytmas o'zgarishlar ro'y bergan.

Organik miya zararlanishi uchun Kineziterapiya bemorning holatini uch davriga mos keladi: birinchi davr yoki o'tkir hodisalar davri; ikkinchi yoki subakut, davr — tiklanish davri; uchinchi davr yoki qoldiq hodisalar davri va almashtirish harakatlarning rivojlanishi. Turti xil kineziterapiya usuli nafaqat zararlanish turi, alohida organlar va tizimlarning buzilgan funksiyasi bilan, balki tananing umumiy holati va uning individual xususiyatlari bilan ham belgilanadi. Kineziterapiya boshlanishi shartlari qat'iyl alohida belgilanadi. Logoritmika ham bemorning ahvoriga qarab farqlanadi. Birinchi davrda himoya tormozlanishini mustahkamlash va saqlash uchun sharoit yaratiladi. Bemor qattiq yotoq rejimida. Ushbu rejimning ikkinchi yarmida bosh miya po'stlog'i joylashgan ortiqcha tormozlanishni zailashtirish va vosita funksiyasini tiklash uchun elementar harakatlar belgilanadi. Umumiy ahvoli yomonlashadi yoki miya buzilishi paydo bo'lsa, u vaqtincha tibbiy tartib (passiv mashqlar, siz tanlagan yengil ugulash) to'xtatish uchun zarur hisoblanadi.

O'tkir davrda kineziterapiya fonida logoritmikaning nutqdan tashqari va u bilan bog'liq holda sanash mashqlari, kuylash, nafas olish mashqlari kabi vositalari tushkun nutq funksiyasini faollashtirish uchun ishlatiladi. Birinchi marta V. K. Xoroshko va V. V. Oppel faollashtirish sifatida qo'shiqdan foydalangan. Musiqqa bilan qo'shiq aytilganda, avtomatlashgan tarzdan ixtiyoriy asta-sekin harakatlanadigan so'zlar oqibadi. Bemorning sevimli asarlari (instrumental, vokal) — alohida, bemorni logoped puxta o'rganganidan so'ng, musiqqa tinglash amalga oshiriladi.

Nafas olish buzilishi, ahamiyatsiz bo'lsa ham, bemorlarning ahvolini yomonlashtiradi: gaz almashinuvi pasayadi, qonda kislorod miqdori kamayadi (gipoksemiya). Nafas olish mashqlarini bajarishda giperventilyasiyaga (ortiqcha shamollashga) yo'l qo'yilmang. Ularga moyil bo'lganlarda epileptik tutqanoqlarni qo'zg'atishi mumkin (travmatik miya shikastlanishi, chakka miya o'smalari va boshqalar). Ong faoliyatini tiklash va boshqa funksiyalarda nafas olish mashqlarini bajarish usulining o'ziga xosligi shundaki, insultning o'tkir davrida, jarohatdan keyin, erta operatsiyadan keyingi davrda (birinchi va ikkinchi kunlarda) passiv nafas olish

masbqlaridan foydalaniladi. Bundan tashqari, asosiy e'tibor keyingi nafas olish paytida o'pka ventilyatsiyasiga rag'batlantirish sifatida qaratilmoqda. Passiv nafas olish masbqlarining umumiy davomiyligi 10-12 minutni tashkil etadi. Ularni kuniga 3-5 marta o'tkazish tavsiya etiladi. 4-6 nafas olish siklidan so'ng bemordan 1,5-2 minut dam olib, erkin nafas olishi so'raladi. 3-5 kun davomida ong faoliyati va boshqa funksiyalar yanada tiklangani uchun ham passiv-aktiv, ham faol mahalliy nafas olish masbqlaridan foydalaniladi. Bemorning ahvolini yanada yaxshilash (ongni normallashtirish, yurak-qon tomir tizimining faoliyati, patologik nevrologik belgilarning kamayishi va boshqalar), dinamik nafas masbqlar qurol va magistral faol harakati bilan amalga oshiriladi (o'rta, 5-10 kun operatsiyadan keyin, insul'ti yoki jarohat).

Bu davrda bajarilayotgan harakatning amplitudasi va tempini nafas chuqurligi va ritmi bilan qat'iy muvofqlashtirish lozim. Agar bemorning harakat koordinatsiyasi yetarli darajada rivojlanmagan bo'lsa, nafas olish va chiqarish harakatlari o'zboshimchalik bilan nafas olish bilan qo'shilib, maxsus nafas olish masbqlarini bajarishi kerak. Nafas, shu jumladan, har qanday jismoniy masbqlar, amalga qachon, siz jarohat yoki operatsiyadan keyin, kasallikning birinchi kunlarida juda xavfli intrakranial bosim oshirish mumkin, deb, nafasni uzoq vaqt ushlab ruxsat bo'lmastligi kerak.

Miya arteriyasi trombozidan kelib chiqadigan afaziya uchun harakat terapiyasi (terapevtik gimnastika) kasallik boshlanganidan keyin ikkinchi haftadan boshlash tavsiya etiladi: passiv harakatlilar va nafas olish masbqlari. Keyinchalik, 4-5 kundan keyin juda ehtiyotkorlik bilan va alohida-alohida boshlang'ich faol masbqlarni kiriting. Harakatlarni bajarish organizmdagi tig'izilikka qarshi kurash vositasi sifatida umumiy miya qon aylanishini yaxshilashga yordam beradi va yurak-qon tomir tizimini mustahkamlaydi.

Miya qon tomir emboliyasi oqibatida afaziya juda qat'iy falaj bilan birga keladi. Dastlabki bir necha hafta mobaynida miyaning bivosita ta'sirlangan joylari tufayli funksiyalar tiklanadi va keyinchalik kompensatsiya hodisalari tufayli yo'qolgan funksiyalarni almashtirish cheklangan. Tromboz kabi emboliya bilan funksiyalar

biroz tiklanadi. Davolash gimnastikasi qon aylanishi va nafas olish funksiyasini yaxshilash vositasi sifatida qat'iy dozlash kerak, takroriy emboliyadan qochish uchun umumiy yukni juda ehtiyotkorlik bilan oshirish kerak.

Ikkinchi davrda uning birinchi yarmida dam olish hali ham ustunlik qiladi va ikkinchi yarmida vosita rejimini faollashtirish boshlanadi. Bu erta davrda, eng keng tarqalgan: paretik oyoqlarda uchun passiv masbqlar; paretik va sog'lom oyoqlarda uchun boshlang'ich faol masbqlar; mushak guruhlarini tasalli uchun masbqlar; nafas masbqlar; to'shak dam olish paytida o'rinni o'zgartirish masbqlar (sizing orqa yotgan, sizning tomonida o'tirgan, bir tik holatda harakat); tik va yurish ta'lim.

Ushbu masbqlar tananing umumiy ohangini ko'tarishga va bemorning ruhiy holatini yaxshilashga yordam beradi; vosita asoratlarning oldini oladi; avtonom tizimlarning holatini yaxshilaydi va ularni motorni tayyorlashga tayyorlaydi; vaqtinchalik yoki doimiy kompensatsiya yaratadi.

O'tkir davrda boshlangan passiv masbqlar subakut davrida davom etadi. Bemorning sub'ektiv his-tuyg'ularini va qarshilik darajasini hisobga olgan holda harakatlarning hajmi va tezligi asta-sekin oshadi. Rigidlikning sezilarli darajada ortishi bilan passiv harakat amplitudasi mos ravishda chegaralanadi; muskul spastikligining pasayishi bilan passiv harakatlarning hajmi va sur'ati oshadi. Passiv harakatlilar zaiflashgan antagonistlarni qisqartirish va qisqartirilgan, spazmodik jihatdan qisqartirilgan mushaklarni kuchaytirish uchun ham ishlatiladi. Bemorlarning o'zlari qo'l uchun, ayniqsa, qo'l uchun kuniga bir necha marta passiv harakatlarni takrorlashlari tavsiya yetiladi.

Sog'lom qo'l bilan bajariladigan masbqlar mushaklarni bo'shlatirishga va bo'g'imlar funksiyasini saqlab qolishga yordam beradi. Passiv gimnastika bemorni asta-sekin tiklanayotgan faol harakatlarni yaxshiroq ko'paytirish uchun tayyorlaydi. Har bir qoida sog'lom oyoqlarda uchun masbqlar bilan boshlash kerak, va keyin paretik oyoqlarda va nafas masbqlar faol harakati bilan ularni mugobil, dam olish uchun pauzalar, shu jumladan, faol masbqlar

og'riq sabab bo'lmashligi kerak. Bemorda gemiparezning dastlabki davrida (yotoqda dam olishda), oyoqning yuqori qismi ekstensorlari, Sinkinezlarni yengish uchun mashqlarni mustahkamlash yoki oyoqlarning harakati bilan qo'llash kerak.

Harakat aktining alohida komponentlarini tiklash odatda bemorlarga faol mushaklarni uchun maxsus texnikani, birinchi navbatda sog'lom va keyin paretik oyoqlarni o'rgatishdan boshlanadi. (Metodist yoki logoped tushuntiradi va keyin dam olish uchun so'raydi qachon) nutq yordamida nutq yengillik tashqari, ma'lum bir mushak bo'ylab mahalliy silkinib millitlovchi texnikasi ishlatiladi, shuningdek, (metodist yordamida) massaj tasalli ba'zi metodlarni. Bir necha bunday sessiyalardan so'ng, bemor irodasi bilan muskullar dam olish uchun boshlaydi. Va bu yerda antagonistlarning mushak faoliyatini o'zaro qisqartirish yordamiga keladi. Bemor o'qitilmaydi faqat alohida muskullar va mushak guruhlari abstrakty dam olish, lekin tez va sekin buni, silliq va birdan. Qiyinroq vazifa-bir vaqtning o'zida bir-biridan yetarli masofada joylashgan muskullarni bo'shashtirish va bu holatni ma'lum vaqt nazorat qilish qobiliyatidir. Ushbu trening bemorni mushak guruhlari zo'rliq darajasini doimiy ravishda oshirish uchun dozalangan va tabagallashtirilgan tarzda tayyorlashga imkon beradi. Magsadli vosita harakati davomida ixtiyoriy harakatning aniqligi sezilari darajada kamayadi, ba'zan uni ma'no va magsadga muvofiqligi (bu bemorning tez charchashiga olib keladi) va murakkab harakatlarni nazorat qilish qobiliyatidan mahrum qiladi.

Mushak tarangligi ularning yengillik bilan alternansi bo'lishi kerak. Harakat amplitudalarini farqlash asta-sekin, metodist yordamida tiklanadi. Vaqt o'tib, u yanada nozik bo'ladi, bemorlar bir necha burchak daraja farq ajratadi. Amplitudalar differentsiasiyasining nozikligi va uning rivojlanish tezligi zararlanshning og'irligiga bog'liq.

Treningning keyingi muhim nuqtasi mushak tarangligini va uning optimal tezligini ajratish qobiliyatini tiklashdir. Dastlab harakatning optimal tezligini rivojlantirish magsadida harakat buzilishlarining tabiatidan qat'i nazar, tez va sekin harakatlar bajariladi.

Markaziy (spasik) parezlarda qo'l harakati funksiyasini baholash uchun V. Ya. Poroxova tomonidan ishlab chiqilgan quyidagi nazorat harakatlari tavsiya etiladi: paralel ravishda to'g'ri qurol ko'tarib (oldinga kaftlari, barmoqlari qimirlatib, gavda orqaga tortilishi); bir vaqtning o'zida tashqi aylanish va to'g'ri harakatlarni (yuqoriga kaftlari, barmoqlarini qimirlatib, gavda orqaga tortilishi); yuz tirsaklar tanadan harakat holda tirsak bo'g'imlarida qo'llarini engashib, bilak va qo'l bir vaqtning o'zida; bir vaqtning o'zida tashqi aylanish va tirsak bo'g'imlarida kengaytmasi va tana uchun to'g'ri burchak ostida sizga oldida ularni ushlab (kaftlari yuqoriga, barmoqlari, bosh barmoq yopiq); bilak og'riyotgan qo'llarini aylanish; qolgan bosh barmoq muxolifat; zarur ko'nikmalarini o'zlashtirish (taroqli, og'ziga moslamalarni olib, Button va boshqalar.).

Uzoq vaqt davom etadigan reabilitatsiya jarayonida (bir necha yilgacha) kipezterapiyasining turli turlari qo'llaniladi: terapevtik gimnastika; favqulodda davolanish-yurish, terrenkur, o'yinlar, sport elementlari, kasbiy terapiya; massaj — klassik va segmentar, gidromassaj, vibromassaj; logoritmika. Shu bilan birga og'zaki va yozma nutqni tiklash uchun logoritmika mashg'ulotlari o'tkaziladi. Terapevtik gimnastika neyromuskulyar apparatni qayta o'qitishni osonlashtiradi, alohida mushak guruhlarga tanlab ta'sir qiladi, mushak faoliyatini diversifikatsiya qiladi (bo'shashtirish, kuchlanish darajasi va boshqalar), harakatlarni asta-sekin murakkablashtirish, ularning aniqligini rivojlantirish va shu tariqa keraksiz harakatlarni bartaraf etish va to'liqroqlarini tiklash imkonini beradi. Terapevtik gimnastikada paretik a'zolar uchun mashqlarni umumiy mustahkamlash mashqlari bilan birlashtirish shart. Bu harakatlarni yaxshiroq muvofqlashtirish va mushak ohangini moslashtirish uchun zarur.

Bemorlarni reabilitatsiya qilishda juda muhim nuqta-zarur uy-to'g'or ko'nikmalarini rivojlantirish: yorug'likni yogish, oshxona anjomlarini, uy-ro'zg'or buyumlarini band qilish. Buning uchun maishiy mahoratni tiklashga yordam beruvchi turli to'plamlarga ega bo'lish magsadga muvofiqdir. Kundalik faoliyatda harakatlarni tiklash etyudlar bemorlar bilan o'ynaladigan logoritmik mashg'ulotlar tomonidan ta'minlanadi. Avvaliga darslar yakka tartibda olib boriladi

va harakatlarni o'zlashtirgan sari guruhiy mashg'ulotlarga o'tadilar. Dars logoped bilan o'tkaziladi.

Kitob sahifalarini o'g'irish mahorati.

Bemorlarga kitob (kamida 8 bet qat'iy qog'oz) beriladi. Birinchi qism (8 takhtar) uchun bemor kitobni varaqlab, sahifani metrik aksentga e'tibor beradi. Ikkinchi qismning boshida birinchi iboraga (birinchi takt birinchi satr, 2-satrlarning bir qismi) kitobni yopadi va uning o'ng tomoniga qo'yadi. Ikkinchi ibora uchun u kitobni chap tomondan olib, uning oldiga qo'yadi va musiqaning ikkinchi qismi oxirigacha yangi kitob orqali o'tadi. Charchash sodir bo'lgunga qadar har qanday sonni takrorlaydi. Guruh seansida bemorlar ketma-ket o'tiradilar, kitob kitobni varaqlashni boshlashi kerak bo'lgan oxirgi ishtirokchining yonida, kitobni ikkinchisiga uzatadi va yangisini oladi. Ularning har biri bir vaqtning o'zida o'z kitobini o'g'irsa, keyin bir uchunchi ularga qo'shiladi, va hokazo barcha kitoblar qarash va o'ng tomoniga yig'ilgunga qadar.

Qo'l harakatlarini tiklash va o'rgatish. (V. Mospart. №5 Val's. Sokin temp)

Bemorning quehog'ida ro'molchasi bor. Musiqaning birinchi qismi uchun ro'molcha tikishni taq'lid qiladi, birinchi iborasi uchun tikish chetga qo'yiladi, bemor chap tomondagi qoziqdan yangi qopqoq olib, musiqaga oxirigacha tikishda davom yetadi. Sinf bir guruh bo'lsa, qopqoq Chapdagi qo'shnisiga uzatiladi, va musiqaga har bir kishi barcha bemorlarni chetlab o'z ro'molcha, oladi qadar davom etmoqda.

Ikkinchi davrda (tiklanish) logoritmika mashg'ulotlari logoritmik mashqlar va vazifalar bilan to'yingan bo'lishi kerak. Organik miya shikastlanishining oqibatlari (parez, falaj, apraksiya, agnoziya va boshqalar) uzoq vaqt davomida bartaraf etiladi, shuning uchun tabiiy vositalar to'liq doirasi nutq davolash mashqlar bemorlar uchun hali mavjud yemas. Logoritmik mashqlarni logoritmika mashg'ulotlariga kiritish bemorning sensor-motor sohasini normallashtirishga va faqat nutq muammolarini hal qilishga yordam beradi: so'z boyligini kengaytirish, uni turli xil nutq aloqasi va vositalarida ishlatish malakasini oshirish, grammatik va mantiqiy

jihatdan to'g'ri, moslashuvchan va ifodali nutqni tiklash.

So'z va iboralarini o'z boshimchalik bilan talaffuz qilishga o'tish bilan avtomatlashgan nutq ustida ishlash, bajarishda turli xil sanash mashqlarini qo'llash bilan davom etadi.

Bemorlar aylana bo'lib, seriya raqamini chaqiradilar; birinchi soniyaga sanaydilar; birinchi-ikkinchi-uchinchisiga; keyin orqaga sanaydilar; qo'llarini sigib sanaydilar; oyoqlarini shtamplab; qo'llarini ko'tarib (qiyin variant); joyida va oldinga har doim sog'lom oyoqda yuradilar.

Avvaliga bemor to'pni yaxshi qo'li bilan, keyin juftlangan qo'li bilan ag'daradi. Talaffuz yaxshilanar ekan, rollar o'zgaradi, bemor maqolning boshlanishini aytadi va logoped davom etadi.

Maqollarga misollar: "yemir issiq bo'lsa ur", "sen ekkaningni o'rib ol", "qizil kulba burchaklari emas, qizil tortlar", "chiroyli masha, lekin bizniki emas" va hokazo.

Ushbu logoritmik mashq bilan siz jumla talaffuzi bo'yicha dars o'tkazishingiz mumkin. Misol uchun:

"sigir Moo va it...", "sigirning buzog'i va iti bor...", "Men sho'rva yoqitmayman, lekin men yaxshi ko'raman...", "sho'rva pishirib, kotlet...", "shisha vaza, va pan...".

Logoped turli xil jumlar, harakatlar, narsalar va ularning fazilatlari bilan farq qiladi.

Yurish bilan nutqni kuchaytirish mashqlari bajariladi («yuritbman»... «Kutaman»... «Men o'zimman»...), («», «kitoblar», «», kitob kitob...). Keyin bir iborani kiriting: «men borib, qadamlarni sanayman: bir, ikki, uch... «Yoki:» men borib, qadamlarni sanayman: bir, ikki, uch...».

fe'l ma'nosiga muvofiq harakatlarni bajarish kerak bo'lgan joyda mashqlar beriladi. Masalan: «qaranglar... Orqali qarash... Haqida tomosha... Oldin tomosha qilish uchun... Ostiga qarang...».

Yasalish, maqol, iboralar kelishuvi bilan bajariladigan mashqlar afaziyaga uchragan bemorlarda agrammatizmining oldini olishga yordam beradi.

Logoped va bemor o'rtasida, bemorlar o'rtasida suhbatlar kiritishingiz mumkin, va keyin musiqaga «pochtach» kabi mashqlar

bajarish. Bemorlar aylana bo'lib turadilar yoki aylana bo'lib sekin yuradilar. Ular tomonidan musiqa «pochtachi», sumkada gazeta, jurnal, xat va boshqalar bor edi. Musiqa to'xtagach, muloqot boshlanadi: «men sizga gazeta olib keldim.»- «Raxmat». - «Iltimos».

- Sizga xat olib keldim, - dedi va hokazo.

Ikkinchi davrda yozuv va o'qish ustida ishlash katta ahamiyatga ega. Elektron pochta tiklash muammosi bir necha jihatlariga ega. Agar bemorda o'ng qo'l plegiyasi bo'lsa, chap qo'l bilan yozishni o'rgatish kerak. Agar bemorda dinamik apraksiya bo'lsa, u negone harakatlarni almashtirish qobiliyatini qayta tiklagunga qadar cursivni o'zlashtirmaydi. Agar so'zni eshitish yoki kinestetik turi bilan fonematik tahlil qilish buzilsa, bemor yoza olmaydi. Agrammatizm mavjud bo'lganda, bemor tugaguncha to'g'ri yoza olmaydi. Nihoyat, agar bemor o'z fikrlarini so'z bilan shakllantirish qobiliyatini qayta tiklamagan bo'lsa, ular yozma nutqqa ega bo'lmaydi.

V. V. Oppel chap qo'l bilan yozishni o'rganishni boshlashni taklif qiladi. Agar A. R. Luria dinamik praksis testi bemor tomonidan amalga oshirilsa, unda siz quyidagi asosiy yozuv yelementlari ustida ishlashingiz kerak: harakatning tabiiati (to'g'ri va yumaloq chiziqlar), yo'nalishi, amplitudasi va harakat ritmi.

Ishdagi boshlang'ich nuqta to'g'ri va ilmoqli chiziqlar yordamida ikki yo'nalishda chiziq yozish (4 mashq):

Bu satrlarni musiqa jo'rigiga yozish foydalidir. Avvaliga asar sekin ritm bilan eshitiladi, asta-sekin asar ritmi bemorning individual ritmiga yaqinlashadi va bu yozuv jarayonida namoyon bo'ladi. Musiqa jo'rigi, ayniqsa, dinamik praksisning buzilishi uchun foydalidir, asarning kuvi qo'l harakatlarini yozuvning bir yelementidan ikkinchisiga ravon o'tishga yordam beradi.

Masgadi qo'l harakatlari musiqa darslarining chizmachilik (cho'tka, shartikli ruchka) bilan birlashtirishga yordam beradi. Chizmachilik sinfi yoshiga mos va yozuvga o'rgatish uchun zarur bo'lgan mavzularni taklif yetadi. Masalan, Chaykovskiyning «fasl» sini tinglaganingizdan so'ng «kuz yomg'iri», «kuzda Park» va hokazo mavzularga chizgilar chizishingiz mumkin.; «qor bo'roni», «qorli ayol», «soyabon» mavzusidagi yaxlitlangan chiziqlar; bir chizmada

bir necha turdagi chiziqlar birikmasi: «o'rmondagi qo'ziqorinlar», «Lingonberry», «baliq ovlash» va boshqalar. Musiqa bilan birgalikda chizish bemorlarga harflar, so'zlar tasvirlarini tiklashga va yeshitish diqqatini yaxshilashga yordam beradi. Chizma mavzusidagi musiqani tinglab, bemor o'z chizmasiga izoh bergan nutq terapevting nutqini tinglashni, chizilganlarni mustaqil nomlashni, so'ngra unga sarlovha qilishni o'rganadi. Avval shaxsiy harflar, heceler, keyin so'z va iboralar. Bemor bilan chizilgan rasmi muhokama qilgandan so'ng, nutq terapevti o'z mazmuniga ko'ra iborani talaffuz qiladi, bemor uni takrorlaydi, plakatta o'qiydi va keyin uni yeshituv tahlillari bilan yozadi, ya'ni so'zni bo'g'indan bo'g'inga ovoz chiqarib takrorlaydi.

Ikkinchi davrda kineziterapiya spastik va zaif falaj bo'lgan bemorlar bilan izchil va tizimli ravishda amalga oshiriladi. Spastik falaj va parezlarda kineziterapiya vosita buzilishlarining uchta asosiy ko'rinishiga qaratilgan: to'liq yoki qisman harakasizlik; mushaklar tonusining oshishi va ixtiyorsiz do'stona harakatlar (sinkineziya). Bu buzilishlarni davolashda barcha uslubiy va davolash usullaridan foydalaniladi: pozitsion davolash, davolash gimnastikasi, massaj, fizioterapiya, logoritmika.

Flakcid falaj chuqur trofik kasalliklar bilan belgilangan motor tizimining chuqurroq funksional kasalliklar bilan xarakterlanadi; terapevtik moddalar va kineziterapiya yordam nafaqat nerv-mushak impulsini rag'batlantirish, balki sezilarli paretik limb to'qimalarning oziqlanish yaxshilash ta'siri qiladi. Massaj ham shu maqsadda ishlatiladi. Bundan tashqari, spastiklardan farqli o'laroq, yumshoq paretik oyoqlarning massaji chuqur bo'lishi kerak (ezg'ilash, tebratish, puding yordamida) va faol nerv impulsining rivojlanishiga yordam beradi. Massaj teri, periferik to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadi passiv gimnastika bir xil ichki a'zolariga reflektor ta'siri tufayli nervlar, qon va limfa tomirlari, muskullar.

Kineziterapiya xususiyati, boshqa davolash usullari farqli o'laroq, ta'sir tizimlari mashqlar jarayonini amalga oshirish hisoblanadi. Harakat mashqlari zararlangan mushaklardagi fiziologik jarayonlarni sezilarli darajada faollashtiradi. Muntazam mashqlar ta'siri ostida mushaklarning bo'shashi mashg'ulot davriga nisbatan

qisqa vaqt ichida amalga oshiriladi. Funksiyani qayta tashkil etish mexanizmi ham substitutiv harakatlarning rivojlanishini o'z ichiga oladi, chunki vosita mashqlari asab tizimining barcha qismlarini funksional qayta qurishni kuchaytirishga yordam beradi, bu esa efferent va afferent tizimlarga rag'batlantiruvchi ta'sir ko'rsatadi.

Bemorlarni ongli va dozalangan mashqlar jarayoniga faol jalb qilish turli reflektor bog'lanishlarni (kortikal-mushak, kortikal-tomir, kortikal-visseral) mustahkamlash uchun kuchli qo'zg'atuvchi bo'lib xizmat qiladi. Motor mashqlar ta'siri ostida bemorning shartli refleks faoliyatini boyitish, shuningdek, A. A. Uktomskiyning fikriga ko'ra, har bir harakat ko'p marta takrorlanadigan hukmronlik qonuni asosida ko'rib chiqiladi va bu xususiyat qo'shimcha yon stimullar bilan ham kuchaytiriladi.

Uchinchi davrda bemorlar o'rmini bosuvchi harakatlarga moslashishga, falajga sinergik bo'lgan mushaklarni mustahkamlash va o'rgatishga o'rgatiladi. Tizimni o'qitish jarayonida yo'qotilganlarni o'rmini bosuvchi yangi motor stereotiplar yaratiladi. Bemorlarni ijtimoiy-maishiy reabilitatsiya qilish, ya'ni o'z-o'zini parvarish qilish qobiliyatini tiklash to'liq amalga oshirilmoqda. Bunga logoritmik mashg'ulotlar ham, bemorlarni mustaqil, doimiy ravishda (qarindoshlar yordamida) turli xil maishiy tadbirlarni o'zlashtirishda ham yordam beradi.

Harakat afaziyaning qoldiq simptomi ko'pincha bradilaliya, ya'ni patologik sekin nutq va talaffuzning dizartrik noqulayligi. Logoritmik mashg'ulotlarda harakatlar tempini musiqaga tempi bilan, shuningdek, nutqning jadal sur'atlari bilan muvofiqlashtirishni kuchaytirish bo'yicha mashqlar o'tkaziladi. Darsning sxemasi quyidagicha bo'lishi mumkin:

1) nutq va harakat sur'atini, fazoda yo'nalganlikni, diqqatni o'rgatish mashqlari;

2) organizm uchun gimnastika mashqlari, mushaklar tonusini tartibga solish, harakatlarni muvofiqlashtirish;

3) jamoaviy ritmi tarbiyalash: ritmi, frikani, musiqiy shaklni idrok etish va ko'paytirish uchun muqobil, guruhli va jamoaviy mashqlar;

4) nutq mashqlari (TEZ AYTISHLAR.); yuish (yoki yugurish) mashqlari; yakuniy mashqlar.

Barcha tiklanish mashg'ulotlari jarayonida logoritmika nutqning prosodik tomonini normalashtirishga, mulogot vaqtida hissiy va irodaviy ko'rinishlarni tartibga solishga va nutq funksiyasining rivojlanishiga yordam beradi. Bu pantomima, qo'l, qo'l va barmoqlarning umumiy va nozik ixtiyoriy motorikasiga ta'sir qiladi. Uning yordamida harakatlarning statik va dinamik koordinatsiyasi normalashadi, o'ng-chap yo'nalish tiklanadi, fazoviy munosabatlar yelemlentlari tarbiyalanadi, maqsadli ajratilgan harakat: umumiy vosita va nutq, ya'ni normalashadi artikulyasion motorika. Logoritmika sinxinez, apraksiya, agnoziyani bartaraf etishga yordam beradi. Guruhli mashg'ulotlarda bemorlarga musiqaga va nutq orasidagi bog'lanishni o'rgatish va ko'rsatish, musiqaga asarining tempi, nuksonlari va ifodalari va nutqning bir xil sifatlari o'rtasida parallel chizish. Illyustratsiya uchun bir necha xil musiqaga bo'laklari ijro yetiladi va bemorlar bilan birgalikda ularning har biriga musiqaning qaysi xarakteri ma'qulroq ekanligi belgilanadi. Jamoaviy mashqlar uchun har qanday musiqaga, yurish harakati va aniq musiqiy ifodalar mos keladi: kurs oxiriga kelib mumtoz yoki xalq musiqasi namunalardan foydalanishingiz mumkin.

Logoritmiklardan samarali foydalanish uchun bemorni puxta nutq terapiyasi va logoritmik tekshirish zarur. Har bir bemor alohida ko'zdan kechiriladi: motor funksiyasining xavfsizligi (parez, falaj borligi), bemorning qoldiq motor (reabilitatsiya) salohiyati, nutq motorikasi va umuman nutq holati tekshiriladi. Umumiy nutq va vosita sohalari xususiyatlarni aniqlab, nutq terapiya ritmi (jismaniy terapiyada metodist) bilan birgalikda har bir bemor uchun alohida-alohida logoritmik mashqlar tizimini bayon qiladi. Masalan, Y. A. va V. A. Florenskaya Griner afazik sindrom va logoritmik faoliyatning quyidagi tavsifini beradi. «Bemorning tempi sekin, nutqida ohang yo'q, nutqi quruq, baxil, so'zlar orasida pauzalar bor, musiqaga nutqi tilida stakkato bo'ladi. Modulyatsiya sezilmaydi, nutq bir xil kalitda bo'ladi, gapning dinamik momentlari yo'q, aytm mazmuni nutqning kuchiga ham, sur'atiga ham to'g'ri kelmaydi. Ovoz intonatsiya

qilinmaydi. Umumiy motorikada: tananing turli qismlari tomonidan ajratilgan harakatlar haqida fikr bor, ularni to'g'ri deb atashadi, lekin ba'zan harakat yo'nalishini chalkashiradi, «yonbosh»so'zini unutadi. Yuz mushaklari america. Bemor sust, qat'iyasiz, qo'rquvchan, hech qanday tashabbus ko'rsatmaydi, kayfiyati zo'r, bog'langan, xulqi beqaror, charchog'i ortadi. Harakatlar tarang, yog'och, kichik qadamlar bilan yurish, kichik qo'l harakatlari. U keskin burilishlardan, keskin harakatlardan, keng qadamlardan qo'rqib, qo'llari oldida buklanib yuradi. Yurish biroz odobli, muvozanatda beqaror. Harakat tempi sekinlashadi. Xayoliy ob'ekt bilan harakatlar qila olmaydi. Bosh-ko'zguli takror namunalarida.

Logoritmik mashg'ulotlar alohida-alohida boshlandi va takomillashtirish 2-2, 5 oylik ishdan keyin keldi. Jami kasal 11.5 oy ichida shug'ullangan. Avvaliga mashg'ulotlar 15 daqiqa, keyin 30 daqiqa davom yetdi. Sinflarning mazmuni: o'qituvchi bilan aniq legato bilan va bemorning diqqat bilan musiqaga va nutq tabiati o'rtasidagi yaqin aloqada bo'lgan silliq, tinch musiqaga jo'rtligida o'qish; turli ritmlarda va turli ovoz kuchida harakatlarni hisoblash va nomlash; zarba momentining aniq ta'rif bilan musiqiy inshootlarni urish; qo'l, oyoq harakatlari bilan bog'liq nutqiy vazifalar, predmetlar bilan mashqlar-to'p, kitob, stul va boshqalar.mushaklar tonusini chiqarish, harakatlarni muvofiqlashtirish, tormozlanish, fazoda yo'nalganlik, lateralizasiya qilish mashqlari.

Barcha logoritmik ish nutq terapiyasi bilan bog'liq edi.»Yana bir misol. «Senor va motor afaziya elementlari bo'lgan bemor. Ta'kidlanishicha, ruhiy jarayonlar inhibe qilinadi va vazifalarni tushunish qiyin. Nutqda musiqiy tuzilma yo'q. Bu individual so'zlar iborat, agrammatizma sekin, dizartriya, so'zlar kambag'al tanlash. Nutqda ifodalar, ohang, ritm, mantiqiy urg'u va urg'u yetishmaydi. Bu iborani ritmlashtira olmaydi.

Asar yo'qolgan fazoviy tushunchalarni tiklashdan boshlandi. Sinfda bosh aylanishi, charchash, passiv, yuz nimik-ingdan shikoyat qilish, kamdan-kam tabassum qilish, qo'l harakatlarning ma'nosi «oldinga», «chetga», «yuqoriga» va hokazo. Harakatlar bog'liq,

burchakli, bir oz murakkab. Mushak tonusining katta tarangligi, harakatlarni muvofiqlashtirish noaniq. O'ng va chap qo'llarning Birlashgan mashqlari ishlamaydi. Gorizontal va vertikal, ayniqsa, to'g'ri chiziq va doira ichidagi harakatlarni taqqoslashda harakat chizig'ining ma'nosi yo'q. Sabr qilishga moyillik. Diqqat beqaror. Musiqaning temp xususiyatlarini idrok qilish qiyin. Faqat boshlang'ich his» sekin-tez», oraliq ulanishlar holda.

Sinffar mazmuni: mushaklar tonusini tartibga solish, harakatlarni muvofiqlashtirish, bir qator fazoviy motor tasavvurlarini rivojlantirish, metring barqarorligi uchun vazifalar, tovushlar, kuyarning tempi, kuchi va zaifligini tushunish mashqlari; asosan ta'sirchan nutqni tiklash ishlari.»

Asta-sekin individual mashg'ulotlar guruhli sinflar bilan birlashtiriladi. Guruh mashg'ulotlari uchun bemorlar afazlik sindromning psixologik mosligi va nisbiy bir xilligini hisobga olgan holda birlashtiriladi.

Logoped va logoritmistning ish rejalarini birlashtirilishi kerak: 15-27 logoritmik mashg'ulotlar 3 oylik logoped kursi uchun o'tkaziladi. Sessiyaning davomiyligi bemorlarning charchashiga qarab o'zgaradi (20 dan 45 daqiqagacha).

Mashg'ulot sur'ati, diqqati, fazoda yo'nalganligi uchun vazifalar 1) sonlarni tartib bilan qayta hisoblab, musiqaga aylana borib, musiqaga davri oxirida-stop.

2) birinchi—ikkinchi-uchinchi kuni qayta hisoblash, va musiqaga davri oxirida to'xtatish. Birinchi o'ng tomonga, ikkinchisi-chap tomonga, uchinchisi-ular orasidan o'tish. Keyin hamma uchun vazifalar o'zgaradi.

3) sekin sur'atda musiqaga ikkala qo'lni orgaga va oldinga (3 marta) silash, oldinga tayanish — bo'shashtirish (4 marta), qo'llaringizni qimirlatish (sanamasdan), oyoqlaringizni navbat bilan (har bir oyoq uchun 4 marta) tashlash.

4) harakatlarni bir necha marta takrorlang: qo'llar oldinga, yuqoriga, yon tomonlarga, kestirib. Keyin har biri o'rtacha sur'atda musiqaga doirada navbatma-navbat ifro etiladi: birinchi-qo'llar oldinga, ikkinchi-yuqoriga, uchinchi-yon tomonlarga, to'rtinchi-

dumba va hokazo.

Mushaklar tonusini, harakatlarni muvofqlashtirishni o'rgatish vazifalari

1) Ularni tomchi, turli yo'nalishlarda havoda chap va o'ng qo'llarini ko'taring; keyin o'ng, keyin chap qo'lini silkitardi, keyin ikkala oldinga-ortaga, o'ng-ikki yo'nalishda ham yelkasidan qurol dumaloq aylanish chap; uning qo'llarini osilib, oldinga Nishab cho'tkasi uy-joy silkitardi va o'ngdan chapga parallel ularni belanchak.

2) oldingizda tizzadan bukilgan oyoqni ko'tarishga harakat qiling; qo'llaringizni tizzaga o'rab, darhol qo'llarni qo'yib yuboring va oyoqni pastga tushiring; oyoqni kestirib ortaga va oldinga siljiting; oyoqni oldinga tashlang, futbol o'ynayotganda; oyoq barmoqlari bilan polni tekislang, ularni o'z navbatida qavatdan ko'taring.

To'piqlarni yerga qo'ying; xuddi shunday qiling: paypoqlar darhol uriladi; ko'taring va poshnalarni navbat bilan va birgalikda bosib, yerga paypoq bo'ladi.

3) passiv-aktiv harakatlari: ikki kishi o'ng qo'llarini bir-biriga uzatib, chap oyoqlarini oldinga qo'yadi, har biri qo'lini ularga qaratib qo'yib, Boshlovchi harakatlari taqilid qiladi; chap qo'l bilan o'ng oyoqda lunj bilan bir xil ish qiladi; ikkala qo'l bilan bir xil, ularni o'zaro ushlab turadi. Oyoqlari bir-biridan yelka-kengligi bir oz intervalgacha bo'lgan, va qurol harakat qachon tana aylanadi.

4) murakkab koordinasiya: o'ng qo'lingiz bilan koptokni yuqoridan pastga, chap tomoningiz bilan — o'zingizga-o'zingizga, tirsagingizni bukib, qo'lingizni ko'kragingiz oldiga qo'ying. Keyin bu harakatlarni o'ng va chap qo'l bilan navbatma-navbat bajarib, qo'llarning bir-biriga harakatini o'zgartirib, bir vaqtda bajarib. Qo'llarini oldinga kaftlarini pastga uzatmoqchi, bir vaqtning o'zida, albatta, ularning kaftlarini yuqoriga o'g'irib, o'g'irib-chap biri oldin o'ng qo'l buriqish, va aksincha; o'ng qo'l kafti yuqoriga, chap kafti pastga, bir-birining o'rtini almashitirib, ularni aylantirmoq. Xuddi shu narsa sizning qo'llaringiz bilan amalga oshirilishi mumkin.

5) musiqi Soni: 1, 2, 3, va hokazo. «Orqa» signalida teskari tartibda sanang. Sanab turib, musiqi oldinga borish, signalda «ortaga» qarama-qarshi yo'nalishda borish. Ball bilan har ikkala topshiriq

(«bir», «ikki», «uch») va qadamlar bir vaqtda bajariladi.

6) tik turib, qo'llaringizni yuqoriga, yelkaga, yon tomonlarga, pastga ko'taring. Harakatlarni nomlarini harakatlarning o'zlarini bilan talaffuz qiling. Bu harakatni o'ng va chap qo'llar bilan navbat bilan bajarib: «o'ng yuqoriga», «chap yuqoriga», «elkaga o'ng», «elkaga chap» va hokazo.

7) Metr 2/4 hisoblanadi. Qadam oldinga va oyoq qo'yish, qadam chap-oyoq qo'yish, qadam o'ng-oyoq qo'yish, qadam oldinga-oyoq qo'yish, harakatlarni chaqirib, yana takrorlang: «oldinga, chap», «o'ng, oldinga».

8) Metr 4/4. Hamma to'rt qadam masofada stullar oldida turibdi. Musiqi boshlanishi bilan oldinga to'rt qadam yurish, birinchi beat-stend hali, qo'llari Pa kafedra orqa, to'rt qadam yega, o'ng stol atrofiga borib, unga o'tirib, keyin yana o'rtidan turib, chap to'rt qadam qilib, kafedra atrofiga borib, bir kafedra orqa bo'lib, to'rt qadam orqaga ketadi. Mashqni bajarib, bemorlar quyidagi so'zlarni talaffuz qiladilar: yaqinlashish, kutish, aylanib o'tish, o'tirish, turish, uzoglashish. Bu mashqlar -, - va-musiqi hajmiga amalga oshirilishi mumkin. bu qadamlar sonini va to'xtash uzunligini hamda so'zlarning talaffuz sur'atini o'zgartiradi.

9) Metr 4/4. Birinchidan, harakatlarni zanjirini yeslang: 8 qadam oldinga aylanada, 4 qo'llarning har qanday harakati, hali ham turgan, 8 qadam orqaga aylanada, 4 qo'llarning har qanday harakati. Signalda: «baland ovozdada» - barcha harakatlarni bajariladi, signalda:» jim «- harakatlarni kechiktiriladi va keyingi signal» baland ovozdada «va hokazo.

Harakat va so'zlarni murakkab muvofqlashtirish mashqlari

Metr. Stol atrofiga to'rtta stul bor. Bemorlar qo'llarida kitoblar bilan ulardan to'rt qadam masofada turadilar. Stolni ko'chirish, o'tirish, kitob olish, o'zingizni ochish, o'qish uchun surishtirish, keyin mashqni teskari yo'nalishda bajarish: o'qish, kitobni yopish, stol o'rtasiga taxlash, turish, stolni surish, stoldan yeski joyga olib borish. Shu bilan birga quyidagi so'zlarni talaffuz qiling: olib kel, qo'y, surib, o'tirdi, oldi, ko'chirdi, ochdi, o'qidi. Ular bir xil so'zlarni

teskari tartibda bajarganda talaffuz qilishlari kerak.

Jamoaviy ritmi kuchaytirish bo'yicha vazifalar

1) Krakoviak. M. Glinka tomonidan Musiq.

Musiq uch qismga bo'linadi: ikkita qisqa va bita uzun, uchta iboraning uchinchisi. Bemorlar stullarda o'tiradilar. I-gap ustida turadilar, aylana bo'lib boradilar, qo'llarini olib, darvoza bilan ko'taradilar. 2-ibora bo'yicha qo'llarini tushirib, o'ngga buriladilar va o'z joylariga boradilar. 3-ibora ustida, chap tomonida stullar atrofida borish va ibora oxirida ularga o'tirib.

2) Uzoq qadamlar mart, silliq oyoqlaringizni o'zgaruvchan, faqat bir chap yoki o'ng oyoq qadam ostida sonini tutish.

Oldinga qadamlar kichik qadam bilan boshlanadi va katta biri bilan tugaydi. Bill ohista birinchi da talaffuz va asta-sekin baland o'tish kerak. Agar hisob 8 dan 1 gacha bo'lsa, teskarisini bajaring.

4) Bemorlar aylana bo'lib turadilar va to'pni qo'shnisiga: «to'pni qo'shnisiga o'tkazing.» O'qituvchi qaysi so'zga urg'u berish kerakligini ko'rsatadi: bu to'pni qo'shniga o'tkazing «yoki» bu to'pni qo'shniga o'tkazing «va hokazo.

5) Bemorlar musiq Tinglaydilar va uni yodlaydilar, keyin ritmini oyoqlari bilan ko'paytiradilar, bir vaqtning o'zida bir xil ritmik naqshdagi «chap, o'ng» so'zlarini almashtiradilar:

6) Bemorlar ritmik naqsh bilan ifodalanadi keyin ularni chaqirib, bir xil ritmik naqsh uning qo'llari bilan harakat qilish: «ekkaloriga qadar, tomonlar, pastga» do — do harakatlari: oldinga, yon, ko'krak, yon, yuqoriga, orqa, sonlari, pastki.

7) Metr: joyda claps bilan muqobil qadamlar. So'zlar bilan muqobil qadamlar: «oyoqlar», «qo'llar» — quyidagi tartibda: 4 qadamlarni bajaring va birinchi qadamda aytin: «oyoqlar»; hali ham turgan holda 4 marta clap va birinchi clapda «qo'llar» deb aytin: «Keyin 2 qadam tashlang, birinchi koptokni aytin:» oyoqlar «va 2 marta, birinchi koptokni aytin:» qo'llar; keyin 2 marta «oyoqlar», «qo'llar» ni almashitiring.

Musiqada improvizatsiya

1) hamma tik turadi, o'qituvchining signalida qo'l harakatlari bajariladi: ko'krak oldida, yon tomonlarga, dumba ustida, pastga.

Signalda: «pauza» - harakatlarni to'xtatib, lekin ruhiy jihatdan mashqni «qo'llar» signaligacha davom ettiring. Harakatlarni aqlan to'xtagan paytdan boshlab qayta tiklanadi.

2) o'qituvchi tovushni chaqiradi va kerakli tovush uchun so'z iboraning boshida yoki o'rtasida tushishi uchun butun iborani talaffuz qiladigan bemorga to'pni tashlaydi. To'pni otish faqat tartibni o'rnatadi va musiqiy ibora bilan bog'liq emas. To'p iboraning oxirida tushlanadi.

So'ngra bemorlarning didi va istaklariga ko'ra, o'qish va dramaturgiya uchun musiq jo'rigidagi san'at asarlari tanlanadi.

Shunday qilib, kineziterapiya tizimida logoritmikasi yordamida afaziya bilan og'rigan bemorlarning umumiy va nutqiy vosita funksiyalari tarbiyalanadi. Uslubiy metodlar nutqning miqdoriy va sifat jihatdan buzilishiga qarab o'zgarib turadi, lekin bir narsaga tushiriladi: nutq ohangini, nutq ritmini, prosodiyani va pantomimik nutqni yaxshilash uchun musiqiy va motor ritmidan foydalanishni maksimallashtirish. Logoritmik ish apraksiya, agnoziya va tana sxemasi va fazoviy orientatsiya bilan bog'liq buzilishlarni bartaraf etishga qaratilgan.

Savol va topshiriqlar

1. Afaziya bilan og'rigan bemorlarning harakat buzilishlarini nomlang.

2. Afaziya bilan og'rigan bemorlarning po'stlovqli neyrodinamikasining buzilishi qanday?

3. Reabilitatsiya ta'limining mohiyati nima va kineziterapiyaning roli qanday?

4. Qayta tiklash ta'limining turli bosqichlarida logoritmik ravishda ishlash xususiyatlari qanday?

5. Qo'l, oyoqlarda harakatlarni nutq bilan birga tiklash mashqlariga misollar keltiring.

6. Logoritmika orqali afaziya bilan og'rigan bemorlarga qanday qilib yozish ko'nikmasi tiklanishiga yordam berishi mumkin?

OLTINCHI BOB. IXTISOSLASHTIRILGAN MUASSASALARDA LOGORITMIK TA'LIM-TARBIYA UCHUN TASHKILIY-USLUBIY KO'RSATMALAR

1. MUSIQA RAHBARINING ISH VAZIFALARI VA MAZMUNI

Ayni paytda, turli yoshdagi nutq buzilishi bilan odamlar yordam olish nutq muassasalari keng tarmog'iga ega. Musiqa direktorini ish bilan ta'minlaydigan nutq muassasalarida nutq ritimida mashg'ulotlar (haftasiga ikki marta tuzatish kurs uchun may — iyun oyigacha nutq ritimida bitta sessiya, bitta — musiqiy-ritmik) o'tkaziladi.

Boshqa muassasalarda logoritmika vositalari nutq terapiyasi mashg'ulotlariga kiritiladi yoki logopedda musiqiy ta'lim bo'lsa, u darslarni o'zi o'tkazadi.

Logopediyada musiqa va ritmik mashg'ulotlarda musiqa direktori, logoped va tarbiyachisi bilan birgalikda butun mashg'ulot va ta'lim jarayonida ham, keyingi dars davomida ham bir qator vazifalarni hal etadi. Ularni hal qilish uchun musiqa direktori materialni nutq buzilishlariga ega bo'lgan kishilarning yoshi va ruhiy rivojlanishiga qarab tanlaydi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida materialni tanlash bola tarbiyasi dasturi talablariga, maktabda — maktab dasturi rus tili va adabiyoti, kattalar bilan ishlashda-ularning o'qov va aqliy malakalariga javob beradi. Musiqiy va ritmik mashg'ulotlar, ayniqsa, mustaqil musiqiy, tasviriy, badiiy va nutqiy faoliyattan foydalanish jarayonida, teatr o'yinlari va ishlab chiqarishlar jarayonida estetik muammolarni hal etadi. Musiqa va ritmik mashg'ulotlarning tarbiyaviy vazifalari mazkur muassasa ta'limining umumiy vazifalariga: bolalar bog'chasining nutq guruhi, mehribonlik uyi, logoritmika markazi, shifoxona, sanatoriya, shifoxonaga bo'ysunadi. Korrektсион vazifalar yetakchi nutq va nutq buzilishlari, nutq tempining, ritmining va harakat faoliyatining birgalikda buzilishi, ruhiy funksiyalarining (diqqat, xotira, fikrlash) buzilishlariga qarab hal etiladi.

Bu vazifalarni bajarishda musiqa direktori va o'qituvchi bolalarni yugurish, sakrash, tirmashib chiqish va h.k. vaqtida kuzatib

boradi, nutq buzilishi bilan bolalar paretik muskullar, buzilgan holat va harakatlar muvofiqlashtirish bo'lishi mumkin, chunki musiqa direktori muassasada musiqiy va ritmik ta'limni umumiy shakllantirish uchun mas'uldir: turli shakllardan foydalangan holda munozam ravishda mashg'ulotlar olib boradi; o'qituvchilar bilan ishlaydi, ularning musiqiy darajasini yaxshilaydi; nutq patologiyasi bilan odamlar ota-onalar va qarindoshlari orasida, tuzatish uchun mashg'ulotlar shifokor, jismoniy davolash uchun metodolog, massaj terapevt, logoped bilan muhokama maslahatlashadi, logoritmik va musiqiy-estetik ta'lim va ta'lim masalarini hal qiladi. «Ota-onalar uchun burchak» da logoritmika ma'lumotlari bilan birga musiqiy va ritmik ta'limga oid materiallar joylashtiriladi; tavsiya etilgan cholg'u asboblari, bolalarni bolalar cholg'u asboblari chalishga o'rgatish bo'yicha metodik maqolalar ro'yxati; ovozining mustahkamlash uchun uyda mustaqil ishlash, kuylash ko'nikmalari va boshqalar. shend mazmuni taxminan 1,5 oydan keyin o'zgaradi. Logotip, musiqa, ritm va bolalarning yestetik rivojlanishi masalarini o'z ichiga olgan umumiy va guruhli ota-onalar yig'ilishlari nutq asosidagi bolalar muassasalarida katta ahamiyatga ega. Kasalxona, yarim kasalxona va dispanserlarda estetik tarbiyada tematik va yakuniy konsertlarni tuzayotirish va o'tkazish muhim rol o'ynaydi.

Musiqa-ritmik darsning tuzilishi musiqiy, motor va nutq materialini, dastur ko'nikma va malakalarini o'zlashtirishning zaruriy uzluksizligini ta'minlashi lozim. U ishtirokchilarning yoshi, nutq patologiyasi turi, nutq terapiyasi ish bosqichi bilan belgilanadi va belgilanganiga qarab o'zgaradi. Darsni kirish mashqlari bilan boshlashingiz mumkin, yoki musiqa kuylash yoki tinglash, yoki yangi qo'shiq ijro etish, yoki harakat uchun parcha va boshqalar bilan boshlashingiz mumkin. Bolalar bilan mashg'ulotlar musiqa va o'yinlar, tasviriy va badiiy nutq faoliyatiga asoslangandagina yerkin va bo'shashadi.

Logoritmik va musiqiy-ritmik sinflar majburiy rejalashtirishni talab qiladi: perspektiva va taqvim.

Uzoq muddatli rejalashtirish o'qituvchiga darslarga korrektсион ta'sir vositalarini kiritish ketma-ketligini tasavvur qilishga yordam

beradi. Musiqqa direktori bir vaqtning o'zida turli nutq buzilishlariga ega bo'lgan guruhlarda ishlaydi va uzoq muddatli rejalashtirish unga disaliya, dizartriya, kekayish, alaliya va boshqalar bilan odamlarning musiqiy va ritmik tarbiyasida tabaqalashtirilgan yondashuvni amalga oshirishga yordam beradi. Uzoq muddatli reja 3 oy davomida tuziladi, u musiqiy va sensor-motor faoliyatining barcha turlarini rejalashtiradi; ko'nikma va malakalar miqdori; logoritmik ta'sirning barcha turlari bo'yicha dastur mazmuni; bilimlarni sinash, ijrochilik sifati; o'quvchilarda musiqiy va qo'shiqchilik rivojlanganlik darajasi.

Uzoq muddatli rejalashtirishda logoritmikani tuzatish bosqichlariga muvofiq vazifalar belgilanadi.

Birinchi bosqich (sentyabr, oktyabr, noyabr) tuzatish kursini boshlaydi (o'quvchilarning davomiy yetadigan muassasalarda), shu bilan birga guruhlar yakunlanadi. Logopedga parallel ravishda, yangi boshlangan nutq terapiyasi sinflarini tashkil etish vazifasi. Musiqqa direktori har bir insonning musiqiy, hissiy va psixomotor rivojlanish darajasini tekshiradi va uni yanada rivojlantirish va tuzatish yo'lini belgilaydi. Repertuarni tanlashda korreksion ishlar bosqichi va bolalar nutqiy imkoniyatlari hisobga olinadi.

Ikkinchi bosqich (dekabr, yanvar, fevral)guruhlarda ishlash allaqachon yo'lga qo'yilganligi, o'qituvchi jamoani, har birining imkoniyatlarini bilishi bilan xarakterlanadi. Dars jarayonida ritmik malakalar takomillashib, musiqiy qobiliyatlar rivojlantiriladi. Qo'shiq, musiqiy va harakat repertuari qishki qiziqarli, ko'ngilochar va quvnoq Rojdestvo daraxti tomoshalari mavzulari bilan boyitilgan. Individual mashg'ulotlar davomida o'qituvchi qo'shiq kuyilash va harakatida qiyinchiliklarga duch kelganlarga yordam beradi, bayram azolarida individual chiqishlar tayyorlaydi.

Uchinchi bosqich (mart, aprel, may, iyun) bir yillik kursni yakunlaydi. Mashg'ulotlar davomida muhim tadbirlar nishonlanadi: qish, xalqaro xotin-qizlar kuni, bahor va mehnat kunini ko'rish. G'alaba kuni va boshqalar. Mashg'ulotlar davomida butun guruh va har bir shaxsning o'rtirilgan musiqiy, motor va nutq malakalari darajasi tekshiriladi. Sahna so'ngida o'rganilgan material belgilangan mashg'ulotlarni rejalashtirishingiz mumkin: qo'shiqlar, o'yinlar,

raqslar, davra raqslari, teatrlashtirilgan tomoshalar.

Musiqqa direktori va o'qituvchi kalendarni tuzadilar va ular ham yozuvlarni saqlaydilar. Rejada joriy darsning dastur va korreksion talablari, repertuar, va ba'zi bir muhim metodik metodlar keltirilgan. Reja 1-2 haftaga tuziladi, ya'ni 2 yoki 4 sinflarni o'z ichiga oladi. Har bir dars natijalari kalendar rejada qayd etiladi. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, o'quvchilar yaxshi o'rgananganlar, nima qiyin topish va qanday qo'shimcha mashqlar kerak. Agar ularning taraqqiyot hukm mumkin, shunday qilib hisob talabalar nomlarini o'z ichiga olishi kerak.

Musiqqa rahbari ochiq darslarga o'zi tayyorlaydi va qatnashadi. Ularning maqsadi tajriba almashish, logoritmik ko'nikmalarga misollar ko'rsatish va nutq patologiyasining turli shakllariga chalingan odamlar bilan ishlash vazifalari, mazmuni va usullari haqida fikrlarni aniqlashtirishdir. Albatta, ochiq darslar nutq patologiyasining barcha turlari bo'yicha o'tkazilmaydi va nutq terapiya bilan kelishilishi kerak. Dars mavzusi va kuzatish va tahlil qilish uchun savollar oldindan ishtirokchilarga yetkaziladi.

O'tkazilgan trening muhokama quyidagi e'tibor qilish kerak: quy darajada harakatlari va nutq va ko'nikmalarini mustahkamlash o'rganish maqsadlari edi; ta'lim tamoyillarini amalga oshirish uchun qanday; yo'qmi va qanday darajada ta'lim yoshi talaba nutq buzilishi usullari, axloq tuzatish ishlari bosqichi, tabiat, mashqlar, musiqqa; man va nutq xatolar bo'lsa tuzatilgan; ta'lim, sog'liqni saqlash va tuzatish vazifalarini hal qilish uchun qanday; har bir mashqning sur'ati va dozasi to'g'ri belgilanganmi va aniq saqlanganmi; harakat yukining qanday tartibga solinganligi; butun darsning davomiyligi va uning har bir qismi nima; darsning zichligi nima.

O'quvchilar tomonidan mashq bajarish sifatini tahlil qilib, tashkil yetish o'lovchi, tengdoshlari bilan munosabatlar sifati; ijodkorlik, ixtiyoriy diqqat, faollik, tashabbuskorlik, aqliy faoliyatini o'z-o'zini tartibga solish yelementlarining namoyon bo'lish darajasi; salomatlik va kayfiyatning o'zgarish belgilari. Musiqqa rahbari qo'yiladigan talablarni ko'rib chiqishda mashqlarni ko'rsatish va tushuntirish sifatiga e'tibor berish kerak; butun guruh (kichik guruh) ni ko'rish qobiliyati, nutq ishlab chiqarish sifati; o'quvchilarning

xulq-atvori; ovozni, nutq madaniyatini egallash qobiliyati; pedagogik taknini kuzatish qobiliyati, o'quvchilar bilan mulotoqotning to'g'ri tus olishi; darsning xarakteri (ishonchli, noaniq).

Ko'rib chiqilgan darsning muhokamasi logopedning nazariy asoslangan xulosasi, musiqa direktori va umuman darsni baholash bilan yakunlanadi.

2. KADRLAR TAYYORLASH. LOGORITMIKA XONASINI JIHOZLASH

Logaritmiika bo'yicha mutaxassislar tayyorlash uchun maxsus ta'lim muassasalari hozirda mavjud emas.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida musiqa nazoratchilari va nutq buzilishi bo'lgan bolalar uchun guruhlar turli xil nutq buzilishlaridan aziyat chekadigan bolalar uchun musiqiy ta'lim va mashg'ulotlarga ega bo'lgan shaxslar tomonidan tayinlanadi.

Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun muassasalarda faoliyat ko'rsatayotgan musiqa direktorlari har 3 yilda o'z malakalarini oshirishlari talab etiladi. Ommaviy bolalar bog'chasida ishlashdan farqlar juda muhimdir. Masalan, birinchi chorakdagi ommaviy bog'chada bayramlarga faol tayyorgarlik boshlanadi. Nutq muassasasida bunday ishlarni amalga oshirish mumkin emas, chunki oktyabr oyida duduqlangan bolalar guruhlarida nutq va harakat cheklovlari kuzatiladi (jimlik rejimi, shivirlash nutqi); dislaliya bo'lgan guruhlarda ish faqat nutq motorikasini normallashtira boshlaydi; dizatriya va alaliya bilan kasallangan guruhlarda nutq buzilishlari shu qadar muhimki, bolalar ommaviy bog'cha dasturi talablarini bajara olmaydilar (va hali bajarmasliklari kerak). Shuning uchun musiqa va ritm ta'limining nutqqa asoslangan bola parvarishi muassasalarida korreksion yo'natirilganligini ochib berish musiqa menejerlari uchun malaka oshirish kurslari o'quv rejasida nazarda tutilgan bo'lishi kerak.

O'quvchilar maktabgacha va maktab muassasalarida logoritmika amaliyoti vaqtida logoritmika haqidagi bilimlarini mustahkamlaydilar. Logoand musiqiy-ritmik mashg'ulotlar o'tkazadilar, ularni tahlil

qiladilar, amaliyot oxirida darslarning notalarini tuzadilar, korreksion-pedagogik ish tizimida logoritmik ta'sirning zarurligi (foydalari, kamchiliklari) haqida konferensiyalarda gapiradilar.

Logoritmika maromida o'rgatilgan loopedlar ko'proq musiqa direktorining faoliyatini boshqarishga va korreksion jarayonda ishtirok etishga qaratilgan. Korreksion pedagogika fakultetlari talabalari mustaqil ravishda musiqiy va ritmik qobiliyatlarini takomillashtirib borishlari maqsadga muvofiqdir.

Har qanday faoliyat, ayniqsa, musiqiy va badiiy mazmunida yestetik qaralayotgan predmet-fazoviy muhitni tegishli tashkil etishni talab qiladi, chunki estetik munosabat va go'zallik tuyg'usi voqelik va moddiy muhit bilan yaqin aloqada namoyon bo'ladi.

Badiiy nutq, musiqiy-ritmik, teatr, tasviriy san'at mavzu majmuni amalga oshirish uchun quyidagi uskunalar kerak: kitoblar, albomlar, uskunalar, kitoblar, hunarmandchilik, taxta bosma adabiyot uchun o'quv o'yinlari, asboblari, musiqiy didaktik o'yinlar, uy qurilishi, to'plar, to'plar, koptoklar, lentalar, bayroqlar, bosh kiyimlar, nigoqlar, raqslar uchun kostyumlar, dumaloq raqslar va boshqalar; majoziy va teatr o'yinchoqlar (yumshoq va qattiq), belgilar va bezaklar tekis raqamlar chizilgan, bi-BA-bo qo'g'irchoqlar, barmoq va qo'lqop qo'g'irchoqlar, yekranlar, planshetlar-sahnalari, maxsus uskunalar, qo'g'irchoqlar uchun moddiy, bolalar liboslar va bezaklar, teatr o'yinchoqlar-uy-yasalgan; materiallar (bo'yloqlar, cho'tkalar, qalam), san'at va dizayn, ish stoli-bosma va didaktik o'yinlar, uy-yasalgan o'yinchoqlar va xona dizayn yelementlari pedagogik va yestetik talablarga javob kerak. Musiqiy va ritmik sinflar uchun xonaning jihozlanishi texnik vositalarni o'z ichiga oladi: yozish, lenta yozish, radio va televidenie, slaydlar.

Nutq maktabgacha ta'lim muassasalari va bolalar shifoxonalarida bolalarning individual qobiliyati rag'batlantiriladi: rasm chizish, modellash, kuylash, musiqa qilish. Bu faoliyat muvaffaqiyatini rivojlantirish uchun tegishli shart-sharoitlar yaratish lozim: darslarga joy ajratish, musiqa burchagi tashkil etish, o'quv qo'llanma va vositalar bilan jihozlash. Musiqiya burchagida kam yorug'likdagi dekorativ ekran bilan o'rnatib, bolalar asboblari, uy qurilishi o'yinchoqlari, didaktik

qo'llanmalar, musiqiy o'yinlar uchun atributlar, raqslar, musiqa chalish uchun 1-2 ta kichik jadvallar joylashiriladi. Harakat va muskul faoliyati bilan shug'ullanuvchilarning intilishlarini qondirish uchun ularga musiqa va raqs ijro etish, rasm chizish va haykaltaroshlik, kitob o'qish va qarash, yeskitiz va yeskitizlarni harakatlantirish imkonini beruvchi maket va asbob-uskunalar turlaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, nutq buzilishlariga ega bo'lgan kishilarning nafaqaga chiqishi yoki o'z qiziqishlaridan kelib chiqqan holda kichik guruhlarda ishlashiga ruxsat berish kerak.

Shunday qilib, muomala va reabilitatsiya, nutq terapiyasi, logoand musiqa va ritmik tadbirlar majmuidida nutq patologiyasi bo'lgan shaxslarning ijtimoiy o'qishlari uchun predmetli-fazoviy muhitni tashkil etish muhim rol o'ynaydi.

Savol va topshiriqlar

1. Nutq patologiyasiga ega bo'lgan shaxslarning logoritmik ta'limni tashkil etishda musiqa direktori, logoped va tarbiyachining mas'uliyatini tavsiflang.
2. Bolalar bog'chasi nutq guruh pedagog xodimlari bolalarni logoritmik tarbiyalash masalalari bo'yicha ota-onalar bilan ishlashni qanday tashkil etadi?
3. Uskunalar xonasi, dizayn logoritmik mashg'ulotlar uchun talablar qanday?
4. Istiqbolli va rejalashtirish o'rtasidagi bog'liqlik nima?
5. Ota-onalarning qituvchi yig'ilishida ko'tarilishi mumkin logoritmik ta'lim haqida savollar.
6. Musiqi rahbarisiz o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi mumkin bo'lgan logoritmik darsni xulosalash (yozuvda musiqadan foydalanish).

ASOSIY ADABIYOT

1. Berezovskiy B.L. K metodike v'yavleniya muzikal'ni x sposobnostey u detey // Voprosi psixologii. 2002. № 5. — S. 94—100.
2. Bernshteyn N.A. Ocherki po fiziologii dvizheniy i fiziologii aktivnosti. — M., 2006.
3. Vlasova N.A. Logopedicheskaya rabota s zaikayushimiyaya doshol'nikami. Izd. 2. — M., 2009.
4. Volkova G.A. Igrovaya deyatel'nost' v ustraneni zaikaniya u doshol'nikov. — M., 2003.
5. Volkova G.A. Soderzhanie logoritmicheskogo vospitaniya zaikayushixsyadeyepredoshkol'nogo vozrasta // Sovershennovaniye metodov diagnostiki i preodoleniya narusheniy rechi. — L., 2009. — S. 128—137.
6. Volkova G.A. Logopedicheskaya ritmika. Programmi pedagogicheskix institutov. — M., 2000.
7. Volkova G.A. Logoritmicheskoe vospitanie detey s dislaliyey (metodicheskie razrabotki k provedeniyu korektsionnix zanyatiy). — L., 2003.
8. Volkova G.A. Metodika obsledovaniya narusheniy rechi u detey. — SPb., 2003.
9. Volkova G.A. Psixologo-logopedicheskoe issledovanie zaikayushixsyaya detey doshol'nogo vozrasta. — SPb., 2003.
10. Volkova G.A. Lichnostno-psixologicheskii aspekt v izucheni i ustraneni zaikaniya: Programma speskursa. — SPb., 2003. — S. 20—24.
11. Volkova G.A. Programma kursa «Logopedicheskaya ritmika» // Programmi dlya studentov fakul'teta korektsionnoy pedagogiki (spetsializatsiya «Logopediya»). — SPb., 2006. — S. 45-60.
12. Volkova G.A., Smirnova T.V. K probleme logoritmicheskogo vozdeystviya na detey s motornoy alailey // De'i s problemami v razviti: issledovaniya i korektsiya. — SPb., 1999. — S. 37—46.
13. Genezis sensornix sposobnostey / Pod red. L.A. Vengera. — M., 1976.
14. Dzerjinskaya I.M. Muzikal'noe vospitanie mladshix

doshkol'nikov. — M., 2005.

15. Kil'pao N.N. 80 igr dlya detskogo sada. Izd. 3, ispr. i dop. — M., 1973.

16. Kol'sova M.M. Dvigatel'naya aktivnost' i razvitiye funktsii mozga rebenka. — M., 2003.

17. Kontorovich M.M., Mixaylova L.I. Podvijnie igri v detskom sadu. — M., 2008.

18. Leont'eva O.T. Karl Orf. — M., 2004.

19. Luk'yanova Ye.A. Diksanie v xoreografi. — M., 2009.

20. Luriya A.R. Visshe kortkovie funktsii cheloveka. Izd. 2. — M., 2009.

21. Maleyova Zh., Mauiyva S. Muzikoterapiya pri zaikani. — Kiev, 1984.

22. Metodika muzikal'nogo vospitaniya v detskom sadu / Pod red. N.A. Veltuginoy. — M., 2006.

23. Metodi pedagogicheskikh issledovaniy / Pod red. A.I. Piskunova, G.V. Vorob'eva. — M., 1979.

24. Pavlov I.L. Poln. sobr. trudov. V 5-ti tomakh. — M.-L., 1949.

25. Pay Ye.F. Muzikal'no-dvigatel'nie zanyatiya s zaikayushimiyas det'mi doskol'nogo vozrasta // 5 nauchnaya sessiya po defektologii. — M., 2007. — S. 246.

26. Rudneva S, Fish E. Ritmika. Muzikal'noe dvizhenie. — M., 1972.

27. Rukovodstvo po kineziterapii / Pod red. L. Boneva, P. Slincheva i St. Bankova. — Sofiya, 2008.

28. Rumyanseva Ye.Yu. O formirovani chuvstva ritma v prosesse logoritmicheskogo vozdeystviya pri ustraneni dizartrii u detey s serebral'nim paralichom // Metodi izucheniya i preodoleniya rechevix rasstroystv. — SPb, 2004. — S. 52—60.

29. Rumyanseva Ye.Yu. Psixologo-pedagogicheskaya karakteristika detey s dizartriyami, stradayushix serebral'nim paralichom // Deti s problemami v razviti: issledovaniya i korrektsiya. — SPb., 1999. — S. 27—31.

QO'SHIMCHA ADABIYOT

1. Aleksandrova N.G. Ritmicheskoe vospitanie. — M., 2004.

2. Aristov V.M. O vnerechevix narusheniyax lisevoy motoriki u logonevroitikov // Nevrologiya i psixiatriya. 2001. № 3.

3. Basov M.Ya. Dvizheniya pod muziku // Izbrannye psixologicheskie proizvedeniya. — M., 2005. — S. 147—149.

4. Bexeterev V.M. O vospitanii v mladencheskom vozraste // Vestnik psixologii, kriminal'noy antropologii i pedagogii. — SPb., 2003. T.X. Vip. III. — S. 1—29.

5. Bexeterev V.M. Znachenie muziki v esteticheskoy vospitanii rebenka s pervix dney yego detstva. — M., 2006.

6. Borovikov I.V. Issledovanie motornoy odarennosti u detey, stradayushix rasstroystvom rechi (logopatrov) i u gluxonemix(akupatrov) // Voprosi izucheniya i vospitaniya lichnosti. № 2—3. 2006. — S. 175—179.

7. Bruns M.F. Znachenie korrigitivnyx gimnastiki dlya zaik i metodika provedeniya yee // Novoe v psixonevrologii detskogo vozrasta. — M.; L., 2005.

8. Galyarovskiy V.A. Predislovie // Samoylenko N.S., Griner V.A. Logopedicheskaya ritmika. — M., 2001. — S. 3—4.

9. Gilyarovskiy V.A. K voprosu o geneze zaikaniya u malen'kix detey i roli yego dlya obshego razvitiya lichnosti i yego lechenie // Sovetskaya nevropatologiya, psixiatriya i psixogigiena, T. I. Vip. 9—10, 2002. — S. 570—582.

10. Griner V.A. i Samoylenko N.S. Logopedicheskaya ritmika. — M., 2001.

11. Gurevich M.O., Ozereskiy N.I. Psixomotorika. — M.; L., 2000.

12. Jak-Dal'kroz E. Ritm: Yejegodnik instituta Jak-Dal'kroza v Gellerau bliz Drezdena. — Berlin-Fridenau. Tom I, 2002.

40. Kilinska — Ewertowska E. Logorytmice. — Lublin, 2008.

MAXSUS ATAMALAR LUG'ATI

Agnozিয়া — ob'ektiv idrok jarayonlarining buzilishi: eshitish, ko'rish, taktil bo'lishi mumkin.

Akkompanement — polifonik, asosan xor, cholg'u jo'rligisiz kuylash.

Jo'rlik-solist(xonanda, cholg'uchi), xor, ansambl, raqs, gimnastika mashqlari va b.musiqaga jo'rligi.

Akkord (qo'shohang) - yuqoriligi va nomi bilan farq qiluvchi uch yoki undan ortiq tovushning bir vaqtdagi ohangi.

Aksent (urg'u) - tovush yoki akkordni asoslovchi. Aksent turli grafik belgilarga ega: >, L, sf va boshqalar. Ular nota yozuvidan yuqori (agar matn bo'lmasa) vokal (yakka va xor) qismlarga joylashtiriladi; cholg'u asarlarida. aksent ijrochining ifodaliligiga qarab musiqiy chiziqlar orasiga yoki har birining ustiga alohida joylashtirilishi mumkin.

Ansambl' (birgalikda). 1. Bir necha ijrochilar uchun musiqiy kompozitsiya: duet (ikki ijrochi), trio yoki terzet (uch), Kvartet (to'rt), kvintet (besh) va hokazo. 2. Yagona badiiy jamoa. 3. Xor ijrochiligidagi birligi va izchilligi.

Apraksin — falaj bo'lmasa substansial harakatning buzilishi. Og'iz apraksiasi — til, lablar va pastki jag' ixtiyoriy harakatlarning buzilishi.

Ataksiya — harakatlarni muvofiqlashtirishning buzilishi; harakatlarning nomutanosibligi, ularning noto'g'riligi bilan ifodalanadi.

Atetoz — zo'ravonlik harakatining maxsus turi, giperkinez guruhiga kiradi. U ko'pincha yuqori ekstremitalarda, kamroq quyi qismlarda mahalliyashtiriladi. Ayniqsa, qo'l barmoqlarida talaffuz qilinadi. A. ko'pincha tananing faqat bir yarmini ushlaydi.

Atoniya — mushak tonusining keskin pasayishi.

Atrofiya — to'qima oziqlanishining o'lishi.

Afferent — Markaziy nerv sistemasini hayajonlantirish.

Vokal — kuylash, unilar ustida chalish texnikasini bajarish.

Gamma (tovushlar qatori) - ko'tariluvchi va pasayuvchi harakatlardagi ohang bosqichlarining ketma-ket tovushi. Eng keng

tartalgan diatonik (7 tanota) va xromatik (12 ta nota).

Garmoniya. 1 ohang va ton jihatidan konsonanslarning izchil, tabiiy kombinatsiyasi. 2. Musiqaga nazariyasida ilmiy mavzu.

Gemiparez — ixtiyoriy harakatlanish funksiyasining tanasining bir yarmida, ya'ni tananing bir yarmidagi mushaklarning parezi.

Giperkinez — shiddatli harakatlari.

Gipertenziya — mushak tonusining oshishi.

Gipokinezia — kuch, hajm va harakat tezligining pasayishi.

Diapazon — ashlula ovozinining yoki biron-bir asbobning ovoz imkoniyatlari, ovoznining (asbobning) eng yuqori va eng past tovushlari orasidagi hajm.

Diksiya — so'zlarning aniq, aniq, ifodali talaffuzi.

Dinamika (kuch) - ifodali ijro vositasi sifatida ovozni kuchirish yoki susaytirishdan foydalanish. D uchun asosiy grafik belgilar: f (forte) - baland, r (piano) - sokin, mf (messo forte) - o'rta baland, tp (messo piano) - o'rta sokin, crescendo (kreshendo) — mustahkamlanmoqda, diminuendo — diminuendo) - kuchsizlanishi, va hokazo.

Dissonans — tovushlar bir-biriga qo'shilmaydigan konsonans, nomuvofiqlik hissinii yuzaga keltiradi.

Distoniya — mushak tonusidagi me'yordan og'ishlar.

Davomiyiligi — uning uzunligini belgilovchi tovush xossasi. Grafik D. quyidagilarni ifodalaydi:

Ulush — kuchli (urg'uli), kuchsiz (urg'usiz) ga bo'lingan musiqiy vaqt (tovush) birligi.

Janr — opera, simfoniya, vokal va kamera musiqasi janri kabi musiqiy asarning mazmuni, xarakteri va yo'nalishini belgilovchi tushuncha. «Janr» o'zida kundalik hayot (marsh, raqs, va hokazo) bilan chambarchas bog'liq musiqani anglatadi.).

Yakkaxon ashlula ichida ayol ovozlari: soprano (yuqori ovoz), mezzo-soprano (o'rta ovoz), kontralto (past ovoz), al'tlar (past ovoz).

Kuylash — yakkaxon yoki xor qo'shig'ining boshlanishi.

Zatak — zaif ulushli musiqiy asarning boshlanishi.

Musiqiy tovush — asosiy xususiyatlarga ega bo'lgan tovush tanasining tebranishi: balandligi, davomiyiligi, tembr, dinamikasi

(kuchi).

Tovush gatori — asosiy ohang ketma ketligi: re, mi, fa, sol',
lya, si.

Improvizatsiya — bevosita ijro davomida ijodiy faoliyat
ko'rsatish, ya'ni qo'shiqlar, raqslar, yurishlar va hokazolarning o'z
versiyalarini ixtiro qilish.

Interval — pastki «tayanchn», yuqori «yuqori» deb ataladigan
ikki xil ton tovushlari orasidagi masofa: masalan, yuqori (bir xil
tovushning takrorlanishi), sekunda, tersiya, kvarta, kvinta, seksta,
septima, oktava va boshqalar.

Intonatsiya-ifodali ma'noga ega bo'lgan ohangdor burilish.

Kantilena — kuy bo'lmagan, ishlashi, silliq tarzda. Kinetetik
sezuvchanlik-o'z harakatlari his qilish.

Kalit — tovushning yuqori notada va nomini belgilaydigan va
musiqiy tonning boshida joylashtirilgan belgi. Skripka: (sol' - ikkinchi
satr bo'yicha), bass (fa to'rtinchi satrda).

Konsonans tovushlar bir-biriga qo'shilib, bir-birini to'ldirib
turadigan konsonansdir.

Kontraktura — bo'g'inining harakatsizligi.

Maqom — barqaror va beqaror tovushlar o'rtasidagi munosabatlar.

Major — ko'pincha musiqaning yorqin, quvnoq kayfiyatini
ifodalovchi fret ovoz.

Kuy — semantik mazmun bilan birlashtirilgan tovushlarning bir
ovozli ketma-ketligi.

Metr — kuchi va kuchsiz zarbalarning ketma-ket almashib
turishi.

Minor — ko'pincha musiqaning shafqatsiz, g'amgin kayfiyatini
ifodalovchi fret ovoz.

Miokloniya — alohida mushak guruhlari yoki mushaklarning tez,
asabiylashishi, ko'pincha ekstremitalarning mushaklariga cho'zilgan.

Polifoniya bir necha mustaqil ohangdor chiziqlar (ovozlar) ning
jarangsiz birikmasidir.

Modulyatsiya — bu mantiqiy, intonasion boshqa tonga o'tish.

Motiv — eng kichik musiqiy tuzilma, odarda bitta kuchi qismini
o'z ichiga oladi.

Musiqiy savodxonlik — musiqa nazariyasi sohasidagi asosiy
bilimlar.

Nota — tovushning grafik tasviri.

N'yans — musiqa ovozi tabiatini urg'u bir soya.

Falaj — Markaziy yoki periferik asab tizimining vosita
apparating shikastlanishiga qarab, organi harakatlantira olmaslik.

Parez chala falaj bo'ladi.

Parafaziya: a) tovushlarni almashtirish; b) so'zlarni o'xshash
tovush yoki ma'nolarga almashtirish.

Patogenez — kasallik asosida kechadigan patologik jarayonlarning
vujudga kelishi va rivojlanishining ichki mexanizmlari.

Pauza — musiqa tovushini ma'lum vaqt davomida to'xtatib
turadigan va notalar davomiyligiga mos keladigan belgi va hokazo.

Perseveration — shu so'zni, tovushni obdon takrorlash.

Semitone — maydonda farq ikki tovushlar orasidagi eng kichik
masofa.

Praksis — harakatning predmeti.

Registr musiqa asbobining yoki qo'shiq ovozining ovoz
 diapazonini belgilaydi va yuqori, o'rta va past qismlarga bo'linadi.

Ritm — semantik va ekspressiv ma'noga ega bo'lgan
tovushlarning ketma-ketligi (turli balandliklar va davomiylik).

Sinergiya — murakkab kompleks harakat.

Sinkineziya — do'stona harakatlari.

Stakkato — qisqa, bo'g'iq ovoz bilan tavsiflanadigan ishlash
texnikasi.

Kaft bosqichlari quyidagi belgilar bor tovushlar:

Takt ikki kuchli qismlari o'rtasida ilova qilinadi musiqa parcha
kichik segment (u kuchli qismi bilan boshlanadi va kuchli qismi oldin
tugaydi).

Temp-harakat tezligi, o'zgaruvchan metrik birliklar. Temp
so'zning notasi asarning boshida rus va italyan tillarida birinchi nota
chizig'idan yuqorida joylashtiriladi, masalan: mo' 'tadi-moderato
(Moderato), tezkor — allegro (Allegro), uzun — adagio (Adagio).

Ohang — ikki tovush, jumladan, ikki semiton orasidagi masofa.
Tonallik — muayyan asarga xos ma'lum bir fret tovushlarining

o'ziga xos pog'onasi. U o'zining asosiy belgilariga ega va tonni shkalaning muayyan bosqichidagi holati bilan belgilanadi.

Transpozitsiya (transponirovka) — biror asar (qo'shiq, o'yin) ni boshqa tonda bajarish.

Uchtovushlik — uch tovushning uchdan bir qismida (masalan, «do» - «mi» - «sol») tartiblangan akkord. uchtovushlik major yoki minor bo'lishi mumkin va shunga ko'ra kafni aniqlang.

Tremor — titroq.

Xossa — musiqiy ifodaning turli vositalari: kuy, jo'rlik, individual ovozlari, sub'ektiv ovozlari, mavzular va boshqalar uyg'unligi.

Fermata — katta ifodalilik uchun tovushning qo'shimcha kengaytmasini grafik belgilash.

Fonema — so'zlarning yoki ularning shakllarini farqlash uchun ishlatiladigan tilning eng kichik tovush birligi.

Musiqiy shakl — keng ma'noda ifodali vositalarni birlashtiradi: kuy, ritm, uyg'unlik va tuzilish. Tor ma'nosida bu ishning tuzilishi, masalan, ikki qismli va uch qismli shakllari.

Xoreya — asab tizimining kasalligi bo'lib, uning asosiy belgilari qaltirash, ixtiyorsiz aritmik, koordinatsiyalannagan mushak qisqarishlari, tez sur'atda, dam olishda ham, harakat vaqtida ham kuzatiladi.

Xromatizm — o'zgarishlaryordamida tovushlar maydonchasining semiton o'zgarishi.

Efferent — hayajonlanishni markaziy nerv sistemasidan periferiyaga keltirish.

Ilovalar

Maktabga tayyorlov guruhida

logoritmik mashg'ulot ishlamasi.

“Au amaki”.

Mashg'ulotning korrektсион-ta'limiy maqsadi: tayyorlov yosh guruhli bolalar nutqidagi kamchiliklarni so'z, musiqqa, ritmika va o'yinlar uyg'unligi orqali tayanch-xarakat sohasini rivojlantirish, tarbiyalash va korreksiyalash.

Vazifalari:

- nutqiy nafas va nutqiy uquvni rivojlantirish;
- umumiy va artikulyatsion motorikani rivojlantirish;
- nutqni melodik-intonatsion jihatini rivojlantirish;
- ritm hissin rivojlantirish;
- musiqiy uquv va musiqiy-xarakatli koordinatsiyani rivojlantirish;
- xarakat ifodaviyligini tarbiyalash, diqqatni bir faoliyat turidan boshqa faoliyat turiga ko'chirish, musiqqa va xarakat uyg'unligini his etish;
- obrazli-hissiy sohani rivojlantirish.

Jixozlar: kuz o'rmoni illyustratsiyasi, o'yinchoq-gnom Au amaki; qo'fya formulalari: [ga], [go], [gu], [ge], [go] bo'g'inlar kartochkalari: ukkinning niqobi; P.I. Chaykovskiyning “Yil fasllari” siklidan “Oktyabr” asari fonogrammasi.

Mashg'ulotning borishi.

Tarbiyachi:

Ko'z o'ngimda bepoyon bog'lar,
Yaproqlarda tilla rang g'ubor.
Yaqinlashib qolgandek tog'lar,
Havo shunday tiniq, beg'ubor.

Xurshid Davron.

Bolalar, qanday belgilardan biz kuzni boshlanganini bilamiz?

Bolalar javob beradilar:

Barglarni to'kilishini anglatuvchi ovoz sozlar mashqlari.
(ilovaga qarang)

Tarbiyachi. Hammangizni o'rmonga sayohatga taklif qilaman.

“Biz boryapmiz”-diqqat uquvini rivojlantiruvchi mashq.

Biz o'rmonga boramiz,

Baralla qo'shiq kuylab. Bolalar marsh ostida yurishadi

Oyoq uchida yursak

Ohista hirgoyilab

Oyoq uchida yurishadi.

Mashq 2-3 marta qaytariadi

Tarbiyachi. So'qmoq yo'l bizni o'rmonga olib keldi. Atrof
buncha ham go'zal! Qarang, daraxtlar naqadar chiroyli liboslarda.

Bolalar kuz o'rmoni illyustratsiyasini tamoshga qilishadi.

Daraxtlar bargi qanday ranglarda?

Bolalar. Qizil, sarig, olov rang, yashil.

Tarbiyachi. Kelinglar biz ham daraxtlarga aylanamiz va ozroq
o'yin o'ynaymiz.

“Daraxtlar” o'yini.

Bolalar erkin zal bo'ylab joylashishadi va ko'shiq ostida

harakatlari qilishadi.

Qani qarsak chalamiz

Barchamiz, chalamiz.

Barcha kaftlar qars,qars, qars

Mentla birga qars.

Nagorat:

Biz – daraxtmiz, shamolda

Biz – daraxtmiz, shamolda

Biz – daraxtmiz, shamolda

Chayqalamiz.

Oyoqchalar to'p va to'p.

To'p va to'p, to'p va to'p

Sho'x shadon to'p va to'p.

Oyoqchalar to'p va to'p.

Nagorat:

Biz – daraxtmiz, shamolda

Biz – daraxtmiz, shamolda

Biz – daraxtmiz, shamolda

Chayqalamiz.

Boshchalar sarak-sarak,

Sarak-sarak, sarak-sarak.

Birga barcha egiling,

Shunday qilib bosh eging.

Nagorat:

Biz – daraxtmiz, shamolda

Biz – daraxtmiz, shamolda

Biz – daraxtmiz, shamolda

Chayqalamiz.

(har kuplet 2 marta qaytariadi)

Tarbiyachi. So'qmoq yo'l bizni o'rmonga olib keldi. Atrof
buncha ham go'zal! Qarang, daraxtlar naqadar chiroyli liboslarda.

Bolalar kuz o'rmoni illyustratsiyasini tamoshga qilishadi.

Daraxtlar bargi qanday ranglarda?

Bolalar. Qizil, sarig, olov rang, yashil.

Tarbiyachi. Kelinglar biz ham daraxtlarga aylanamiz va ozroq

o'yin o'ynaymiz.

“Daraxtlar” o'yini.

Bolalar erkin zal bo'ylab joylashishadi va ko'shiq ostida harakatlar qilishadi.

Qani qarsak chalamiz
Barchamiz, chalamiz.
Barcha kaftlar qars,qars, qars
Menla birga qars.

Nagorat:
Biz – daraxtmiz, shamolda
Biz – daraxtmiz, shamolda
Biz – daraxtmiz, shamolda
Biz – daraxtmiz, shamolda
Chayqalamiz.

Oyoqchalar to'p va to'p.
To'p va to'p, to'p va to'p
Sho'x shadon to'p va to'p.
Oyoqchalar to'p va to'p.

Nagorat:
Biz – daraxtmiz, shamolda
Biz – daraxtmiz, shamolda
Biz – daraxtmiz, shamolda
Biz – daraxtmiz, shamolda
Chayqalamiz.

Boshchalar sarak-sarak,
Sarak-sarak, sarak-sarak.
Birga barcha egiling,
Shunday qilib bosh eging.

Nagorat:
Biz – daraxtmiz, shamolda
Biz – daraxtmiz, shamolda
Biz – daraxtmiz, shamolda
Biz – daraxtmiz, shamolda
Chayqalamiz.
(har kuplet 2 marta qaytariadi)

Tarbiyachi. Bolalar, bu nima? Men baqirib gapirsam, kimdir har so'zinni asta-sekin qaytaryapti. Kim bu?

Bolalar javob berishadi.
Bu aks-sado. Kelinglar u to'g'risida qo'shiq aytamiz (ritmik formulalar ko'rsatadi-illova)

Ritmik o'yin "Sado"

Bolalar 6/8 o'lchovdagi ritmik sur'atni qarsak chalib ko'rsatishadi va kuylashadi.

Har gapga javob qaytarar,
Na boshi bor va na tanasi.
Rus xalq topishmog'i.

Tarbiyachi. Au amakini ko'rish uchun, uning hamma topshiriqlarini aniq bajarish kerak.

Koordinatsiyani rivojlantiruvchi o'yin.

"Diqqat qil"

Istalgan marsh sadolari. Bolalar pedagog ishorasi bilan unga mos harakatlar qilib yurishmoqda: bita ustunli marsh yurish, o'ngga burilish, qator bo'lib yurish, chapga burilish, aylanish va boshqalar.

O'qituvchi ro'lni o'ynaydi ko'rsatadi. Bu o'yinchoq - Au amaki ekanligini aytadi.

Au amaki. Assalomu alaykum bolalar! Men- Au amakiman. Men o'rimonda yashayman. Men o'rimonda yashovchilar va insonlar

bilan juda hazillashishni yoqtiraman. Hammadan ko'p mendan eng qo'rqoq o'rmon hayvoni—qo'yonvoy qo'rqadi.

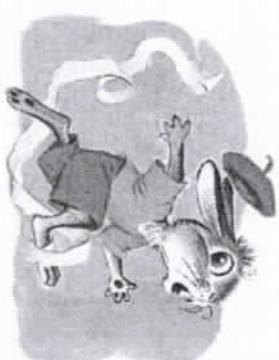
Harakati she'r “Quyoning bir kuni”.

Oq quyoning alomat	Bolalar qo'llarini boshlariga ko'tarib ko'rsatib va o'rta barmoqlari yordamida quloqchalar ko'rsatishadi
Olin qo'ydim Salomat	<i>U yon bu yon o'girilishadi</i>
Tinmay chopib o'ynaydi	<i>Joylarida yugurishni ko'rsatishadi</i>
Charchash nima bilmaydi	<i>Joylarida sakrashadi</i>
Quyoningni sevaman	<i>Quyoninglarini ochishadi</i>
Ko'k bedalar beraman	<i>Quyoninglarini yopishadi</i>
Semirsin deb quyoningam	<i>O'ng qo'l ko'rsatib barmoqlari bilan ogohlantiruvchi ishora qilishadi</i>
Ko'k mayasalar teraman.	<i>Oyoqchalarga cho'kkalab o'r terishni ko'rsatishadi</i>
Erta bilan turadi	<i>Bolalar ikki qo'llari bilan kerishishadi</i>
Yuz, burnini yuvadi	<i>Yuz va burunchalarini yuvishadi</i>
Egatlarga bir qarab	<i>Engashib sabzilariga qarashadi</i>
Sabzilar sochin tarab	<i>Ikki kefchalarini birlashtirib</i>
O'tloqda gul hidlaydi	<i>Gullarni hidlashadi</i>
Olmaxon-la o'ynaydi	
Ikkiyol birga-birga	
Yong'oqlarni sanaydi	<i>Chapak chalib galma-gal</i>
Kechga borib xo'p charchab	<i>Kathtarini ko'rsatishadi</i>
Qoladi darrov uxlab	<i>Barmolarini birinchi barmoqlarigakegizib chiqishadi</i>
Tongda quvonib turar	<i>Peshonalarni terini qogib tushirishadi</i>
Mazza, yana o'yinga tushar.	<i>Kathtarini birlashtirib uyquga ketishadi</i>

Au amaki. Men ohista quyoning oldiga kelamanda, baralla bag'iraman.

Bolalar Au amaki ortidan qaytarishadi. O'qituvchi tegishi kartochkalarni ko'rsatadi:

Ga-ga-ga-ga-ga-gak!
Gu-gu-gu-gu-gu-guk!
Go-go-go-go-go-gok!
Gi-gi-gi-gi-gi-gik!
Ge-ge-ge-ge-ge-gek!

Qolgan o'rmon hayvonchalar meni ovozimni eshitishlari bilan jim bo'lib qolishadi va tinglashadi.

Ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiruvchi mashq “Qotib qol”
Islalgan polka sadolari osida boalar ormon hayvonchalariga taqlid qilib zal boylab erkin harakat qilishadi. Musiqaga tugashi bilan ular hayvonlardan birining holatiga kirib qotib qolishadi. O'qituvchi ularni kim holatida ekanliklarini topishga harakat qiladi.

Au amaki. O'rmonga insonlar ham turli mevalar va qo'ziqorinlar terigini kelishadi.

Savat ko'targan kishi
Qo'ziqorin qidirib
O'rmonga keldi, shoshib
Daraxzorda adashib,
Kelgan yo'lni yo'qoldi.
O'yab rosa boshi qoldi.
Yaqinlarin chaqirdi.
Nevarasi uni topdi.

“Musiqiy sado” ovoz sozlash mashqi (kanon qo'shiq: “Chitti gul”).

Bolalar ikkiga bo'linadilar, bir qismi qo'shiqni aytadi, ikkinchi qismi sadoga o'xshab qaytaradi.

Au amaki. O'rmonda kimdir adashib golsa doimo: “Au!”-deb qichqiradilar. Va men, Au amaki doimo yordamga kelaman.

Qo'ziqorin terish uchun kelgan inson ham o'z nevarasini shunday topdi. Keyin birgalikda uylariga qaytdilar.
Terganini o'tmondan,
Uyga olib ketaman.

“Oltin kuzim.”

Mevalarni	Bolalar qo'llarini yumaloq qilishadi
shakar eiding	Boshlari bilan mazza deganday chayqashadi.
Yarroqlarni	Qo'llarni ko'tarib kaftlarini titratadilar
Sim-zar eiding	Qo'llarni barmoqlar to'kilishini qo'rsatib tushirishadi
Oltin kuzim	O'ng qo'llari bilan atrofini ko'rsatadilar
To'kin-sochin	Chap qo'llari bilan atrofini ko'rsatadilar
Dala-yu bog'...	Ikkala qo'l bilan atrofini ko'rsatadilar
Dehqonlarning	O'ng qo'l ko'rsida boshlari chapga
Dimog'i chog'i	Chap qo'l ko'rsida boshlari o'ngga qaraydi jilmayadi
Sahiy kuzim.	<i>Ikkala qo'l oldinga</i>

Au amaki. Bolalar men ham sizlar bilan o'ynagim kelyapti.
Ritmik “Sado”

Bolalar doyra bo'lib, qo'llarini ushlashib turadilar va u yon bu yon chayqalib turib kuylashadi.

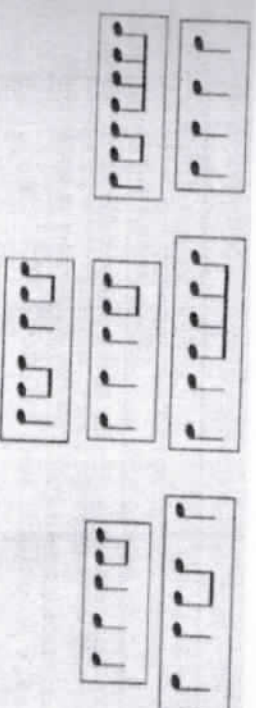
Aks, sado-qanday yaxshi!

Kayfiyatni ko'tardim.

Bir o'yin bor quloq sol

Eshitganim-qaytardim.

Bolalar 2 taktili ritmik sur'atni chapak chalib ko'rsatishadi.

Har bir bolaga turli ritmik kўrinish taklif qilinadi. 4 ritmik formladan so'ng qo'shiq qayta ijro etiladi.

Au amaki. Yana bilasizlarmi, keshalari menga o'xshab qichqiradigan qush bor. Men “Au” desa, u “U-u!” deydi. Bu qushni nomini bilasizlarmi? Bolalar javob beradilar.

“Ukki, Ukkivo” o'yini.	
Bolalar o'yinchog “Ukki” atrofida turadilar va matnga mos harakatlar bajaratdilar.	
Ukki, Ukkivo	Boshlarini sarak-sarak qilib chayqashadi
	Kaftlarini ikki yuzlariga bosishadi
Boshni katta boy	Yarim o'tirgan holda, qo'llarini orqaga berkitishadi
	Shu holatda boshlarini u yon bu yon burishadi
Shoxda o'tirar	To'g'ri turib ko'zlarini 2 marta yumib ochishadi, bir yo'la qo'llarini bukib barmoqlarini ochib yorishadi.
	Oyoqlari bilan to'pilatishadi(2 marta)
Ukki, Ukkivo	Boshlarini sarak-sarak qilishadi.
	Kaftlarini ikki yuzlariga bosishadi
Qaylarda bo'lding?	O'ng qo'llarini chetga aylantirib belariga qo'yishadi
Nelarni ko'rding?	Shu harakatni chap qo'llari bilan qaytarishadi.

"Ukki"	
Qorong'u o'qimozda	Qo'llarini tepaga ko'taradilar
Eman kavvagi, g'orda	Oldilarida birlashtiradi.
	Ko'zlari tepasiga kaftlarini qo'yadilar
	Oyoqlari bilan to'palladi va bolalarni quvlavdi.

Bolalar joylariga qochib ketishadi. Ukki esa ko'proq bolalarni tutishga harakat qilib quvlavdi.

Au amaki. O'ynatdik, quvnadik, endi esa hayrlashishib uyga ketish vaqti keldi. Keling sizlar bilan yo'lovchilar bilan hayrlashgandek ajralamiz.

Bolalar, o'tirgan joylarida har biri "AU" deydi, oldin qatig, keyin sekinroq va yana sekinroq, kaftlarini qo'shni bola kaftiga ohista uradi, huddi so'zlarni bir-birlariga uzatgandek. Au amaki "ketadi" (o'qituvchi o'yinchoni ro'molcha ostiga berkitadi). Bolalar zaldan P. Chaykovskiyning "Oktyabr" asari ostida chiqishadi.

Katta guruhda logoritmik mashg'ulot ishlamasi.

"Sabzavotlar bahsi".

Mashg'ulotning korreksion-talimiy maqsadi: katta yosh guruhi bolalar nutqidagi kamchiliklarni so'z, musiqqa, ritmika va o'yinlar uyg'unligi orqali tayanch-xarakat sohasini rivojlantirish, tarbiyalash va korreksiyalash.

Vazifalari:

- nutqiy nafas va nutqiy uquvni rivojlantirish;
- umumiy va artikulyatsion motorikani rivojlantirish;
- nutqni melodik-intonatsion jihatini rivojlantirish;
- rim hissi rivojlantirish;
- musiqiy uquv va musiqiy-xarakatli koordinatsiyani rivojlantirish;
- xarakat ifodaviyligini tarbiyalash, diqqatni bir faoliyat turidan boshqa faoliyat turiga ko'chirish, musiqqa va xarakat uyg'unligini his etish;
- obrazli-hissiy sohani rivojlantirish.

Jixozlar: P.Chaykovskiyning "Yil fasllari" siklidan

"Oktyabr" asari fonogrammasi, A. Djoys "Kuz tushi" valbsi; sabzavot va mevalar illyustratsiyalari; kuzgi chambarak, sariq, qizil,

olov rang yengil ro'mollar.

Mashg'ulotning borishi.

Bolalar P. Chaykovskiyning "Oktyabr" asari sadolari ostida zalga kirib kelishadi.

Tarbiyachi. Bolalar aytinchchi, qaysi yil fasli haqida men sizlarga so'zlamogchiman.

Uy tomini yuvadi

Ayiqni uxlatadi,

Dehqon ishin tugatar

Keyin xazon shittir.

Sekin endi so'raymiz:

"Kimsan?"-javob kelar bu men...(kuz)

V. Yemelyanov metodi bo'yicha "Kuz" fonopedik mashqi.

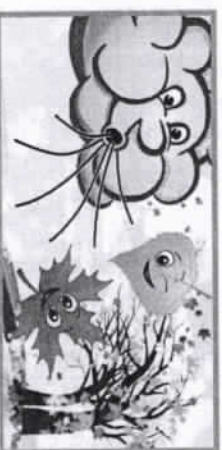
Kuz kelmoqda, oyoq ostida barglar shittiraydi.	Bolalar birlariga silab "shittir-shittir" deyishadi
Kuz, qayinga tegishi bilan barglar sang'uyadi va o'z qo'shig'ini kuyilashadi.	Bir-birlarini kaftlarini ochib yopishadi va [a] tovushini creshendo va diminuendo ga talaffuz qilishadi. Kaftlarini birlariga parallelb tutib chetga ochganda tovush kuchayadi, yaqinlashganlarida va kaftlar birlashgandi tovush pasayadi va sukunat boshlanadi.
Kyabina barglariga tegib ketse, ular qizartib ketadilar, o'zlarini quvnoq qo'shiqlarini kuyilashadi	Bir-birlarini kaftlarini ochib yopishadi va [o] tovushini creshendo va diminuendo ga talaffuz qilishadi.

Chinor daraxti barglari olov rangga kirishadi.	Bir-birlarini kaftlarini ochib yopishadi va [e] tovushini creshendo va diminuendo ga talaffuz qilishadi.
	
Eman daraxti qizg'ish jigar rang bo'ladi.	Bir-birlarini kaftlarini ochib yopishadi va [u] tovushini creshendo va diminuendo ga talaffuz qilishadi.
	
Titrab shirlab barglar daraxtdan	Qo'llarini tepaga ko'tarib "sh-sh-sh" ni talaffuz qilishadi va kaftlarini yengil silkitishadi.
Yer tomon uchmoqda rangli yong'irda.	"p-p-p" ni talaffuz qilib sekin-sekin qo'llarini tushirishadi.

Tarbiyachi. She'r o'qiydi va yengil ro'mollarni tarqatadi.
Bolalar navbatma-navbat yuqoriga o'tib olishadi.

Tarbiyachi.

Jaxldor kuz shamoli Butadan bargni uzdi O'ynatib, chirpiratib Daraxtlar uza kezdi. Keyin esa tizzamga Sariq bargchani qo'ydi Urtdi sovuq nafasi: "Bu xat Sizga!" - deb qo'ydi. Kuz jo'natibdi uni, Yana bir quehoq sariq Qizil, har hil rangini. Ye.Avdienko	
---	---

Barglar bilan raqs.

Tarbiyachi. Chinor Kuzni hursand bo'lib kutib oldi va barg-

kaftlari bilan olqishlab qarsak chaldi.
"Chorining chinori" ritmik o'yin.
"Yanka" belorus xalq polkasi.
Shovqin bilan ritmga chapak chalishadi. 1 - qismiga bolalar she'r aytib ko'rsatkich va o'rta barmoqlari bilan boshqa kaftlariga urib ritmga mos urishadi.

Bog'da Chorining chinori,

Qasak chaldi Choridek
Qizarib qoldi barglar
Huddi Chori kaftidek.
2-qismida bolalar ritmik qarsak chalishni davom ettiradilar.
Tarbiyachi (chinor bargini ko'rsatib)
Tashlab ketdi derazamga
Ko'rib qo'yning nomani.
Balkim bu quyosh nuridir
Mo'ralar uyg'otgani(bargni u yoq bu yog'ini sinchiklab qaraydi).

"Olmami qara" qo'shig'i.

Tarbiyachi. Bolalar kuzda olma mevasi g'arq pishadi. Keling u haqida qo'shig'ni kuyalaymiz.

Olmami qarang,	Ikkala kaftchalarini dumaloq qilib bir-birlariga ko'rsatishadi
olmami qarang	
Shoxda qaltirar	Ko'rsatkich barmoqlarini yuzlariga tekizishadi
	O'ng qo'llarini ko'rsatkich barmog'i bilan silkitib bir-birlariga ogohlantirish ishorasini ko'rsatishadi.
O'laylik uzib	O'ng kaftlarini peshonaga pana qilib u yoq, bu yoqqa qarashadi.
O'laylik uzib	Ikkala kaftchalarini dumaloq qilib bir-birlariga ko'rsatishadi O'ng qo'l bosh barmoqlarini ko'rsatishadi, chap qo'l belda va boshlarini qimirlatishadi. Ikkala kaftchalarini dumaloq qilib bir-birlariga ko'rsatishadi Chap qo'l bosh barmoqlarini ko'rsatishadi, o'ng qo'l belda va boshlarini qimirlatishadi. Qaytarishda qo'llar ko'ksida ta'zim qilishadi.

Kichik guruh bolalari uchun logoritmik mashg'ulot

ishlanmasi.

“Assalom, Kuz!” - doira atrofi o'yini.

Mashg'ulotning korreksion-ta'limiy maqsadi: kichik guruh bolalar nutqidagi kamchiliklarni so'z, musiga, ritmika va o'yinlar uyg'unligi orqali tayanch-xarakat sohasini rivojlantirish, tarbiyalash va korreksiyalash.

Vazifalari:

- nutqiy nafas va nutqiy uquvni rivojlantirish;
- umumiy va artikulyatsion motorikani rivojlantirish;
- nutqni melodik-intonatsion jihatini rivojlantirish;
- ritm hissin rivojlantirish;
- musiqiy uquv va musiqiy-xarakatli koordinatsiyani rivojlantirish;
- xarakat ifodaviyligini tarbiyalash, diqqatni bir faoliyat turidan boshqa faoliyat turiga ko'chirish, musiga va xarakat uyg'unligini his etish;
- obrazli-hissiy sohani rivojlantirish.

Jixozlar: stullar, fortepiano, musiqali audio-yozuvlar, kartochkalar, o'yinchoqlar, rangli qog'ozlardan yasalgan barglar, ro'molcha, sabzavot va mevalar maketlari, savatcha.

Mashg'ulotning borishi.

Tarbiyachi. Barcha insonlar Kuzni hursand bo'lib kutib olishadi. Kuz hammaga ko'p sovg'alar olib keladi.

Bolalar.	
Assalom Kuz! Assalom.	Bolalar qo'llarini ushlab doira bo'ylab yurishadi.
Xo'p soz bo'ldi kelganing.	Doira ichida kuz chambaragini taqqa qizcha Kuz qarshi tomon yuradi.
Sendan Kuzjon so'raymiz	Bolalar to'xtashadi.
Qanday sovg'a keltirding?	Kuz doira markazida turadi.
Kuz.	Katflari tepada navbatma-navbat "somsa yopishadi".
Keltirdim un sizlarga!	
Bolalar.	

Somsa bo'lar bizlarga	Katflari ichida ko'rsatib barmoqlarini aylanitradlar -"yorma pishirishadi".
Kuz.	
Yog'sachi kuz yomg'iri?	

Bolalar har tomonga qochib ketishadi.

Tarbiyachi.

Mana yog'di yomg'ir ham
Dallarga xo'p quydi
Daraxtlar ichi suvni
Yer ham ichib, xo'p to'ydi.

Qo'shiq "Tomchi"(audio ilovaga qarang) Tarbiyachi. Qanday Kuz yomg'irsiz?

Yomg'ir, yomg'ir quy quvnoq!
Xo'p yog'gin huddi buloq.
Dalla, adirlar,
O'tga boy bo'lar!

Bolalar poyezd bo'lib turishadi bir-birlarini yelkalarini Ye. Poplyanovaning "Yomg'ir" qo'shiq'i ostida ug'alab massaj qilishadi. Tarbiyachi. Butun yoz yerni quyosh qizdirdi, yomg'ir esa bog' va polizlarni sug'ordi. Kuzda esa hosilni terib olish vaqti keldi.

Umumiy rivojlantiruvchi mashq "Polizda"

Tomorqaga siz keling Nima o'stadi, ko'ring. O'yinabdi berkinmachoq Egat ichra bodring. Kunga bogib kartoshka Qo'l cho'zadi oftobga. Tongda tushdi shudring Dukattalar mo'yloviga Qizirib chetda xamon Pomidorlar-paxlavon. Pishib yetilgan, Barchaga joy bor.	Бонлар марпи юрми килишди Бoshlang'ich holat-qo'llar belda, "1" deganda-yuzlarini kaflarini berkitib o'tirishadi, "2" deganda- birinchi holatga qaytishadi. Boshlang'ich holat-qo'llar tushirilgan. "1" deganda-qo'llarini yugoriga oyoqlar uchida ikki chetidan ko'tarishadi, "2" deganda-birinchi holatga qaytishadi Boshlang'ich holat-qo'llar belda, "1" deganda-lana korpusini o'ngga "2" deganda-lana korpusi chapga engashadi. Boshlang'ich holat-qo'llar belda, "1" deganda-lana korpusini o'ngga "2" deganda-lana korpusi chapga qaytirladi. Boshlang'ich holat-qo'llar belda, "1" deganda-lana korpusini oldinga "2" deganda-lana korpusi ortqaga egiladi. Boshlari uzra chapak chalib ikki oyoqlarida sakrashadi
Keling polizga- Juda mafunkor. Ye-Blaginnia	Bolalar bo va ko'rsatikich barmoqlarini usulga mos birlashtirishadi. Chapak chalishadi. Mushchalari bilan tizzalariga urishadi Kaflari bilan tizzalariga urishadi. Usulga mos barmoqchalirini mushga yig'ishadi. Qo'llarini baland ko'targan holda usulga mos barmoqchalirini mushga yig'ib ochishadi.
Toza ayitishlar: At-at-at- madordir no'xat Ta-ta-ta - bu gap satsata. Or-or-or- eng mazzali pomidor Zi-zi-zi- zo'r oziq sabzi. In-in-in - lavlagi shirin. Op-op-op - xushbo'ydir ukrop.	

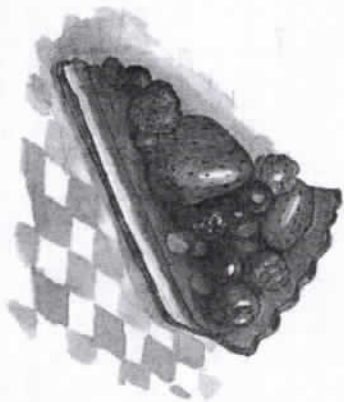
Tarbiyachi. Malina butasidagi mevalar hayron bo'lishibdi:
axir hamma sabzavot va mevalar mazali va foydali. Nimaga
bahslashishyapti ular? Shu payt kichik qizaloq Marina mazali
shirinlik pishirish uchun malina mevalarini uza boshlabdi.

Harakati she'r "Malina".

Bir, ikki -malinajon Bolalar barmoqlarini bosh va
ko'rsatikich barmoqlarini v buktlab
sanashadi.
Sevadi Marinaxon Chimdim-chimdim olib yeyishadi
Marina tergan idish Ikki qo'l barmoqlarini bog'lashadi
va chayqashadi ichkariga.
Malinadan bo'sh emish Ikki qo'l barmoqlarini bog'lashadi
va chayqashadi tashqariga.
Rezavorga marhamat 4 marta chapak chalishadi.
Unutmang faqat savat! Ko'rsatikich barmoqlarini ko'rsatib,
ishora bilan "e'latish berishadi".

**Doira bo'ylab o'yin A.Filippenko "Po malinu"(video
ilovaga qarang).**
Tarbiyachi. Malinalik pirog juda mazzali chiqadi.

Artikulyatsion motorikani rivojlantirish bo'yicha o'yin.

«Shirin murabbo».

Maqсад: Til harakatini faollashtirish.

Tarbiyachi.

Bolalarga malinadan juda

shirin murabbo tayyorlanadi.

Murabbo yalayotgan qizchanning
rasmini ko'rsatib, shunday deydi:

«Murabbo juda ham shirin.

Mashqni takrorlash

*vaqtida bolalar til
uchini pastki*

tishlarga tiramasin,

faqat til ishlasin.

Lablar va pastki jag'

harakatsiz bo'lsin.

Bu holatni nazorat

qilib turish lozim.

Qizchanning yuqorigi labiga surkalib qoldi. Yuqorigi labga
surkalib qolgan murabboni tilimiz bilan yalaymiz. Mana bunday
(ko'rsatiladi). Murabboni endi sizlar tilingiz bilan yalanglar».

Tarbiyachi. Marina mevali sharbat tayyorlash uchun mevalar
terdi. Bolalar, u qanday mevalarni tergan deb o'ylaysiz?

Bolalar mevalar nomlarini aytishadi.

Barmog o'yini "Sho'rva pishiramiz".

Hoy bolalar, bolalar,	<i>Bolalar chapak chalishadi</i>
Sho'rva sabzavotlar:	

To'g'raymiz bir hil karam	Kaflarini bir-biriga parallel bo'yishadi,
Toti bo'lar juda ham	barmoglar to'g'ri. Navbata-navbat kaflarini
Tozaladik biz kartoshka,	ko'tarib tushirishadi ("to'g'rashadi")
Tozaladik biz chaqqon.	O'ng qo'l bilan chap qo'l dagi
Qirib qo'ydik sabzini,	kartoshkani "tozalashadi"
Foydali, qizilini.	Qo'llar bukilegan, o'ng qo'l dagi "sabzini chap
Va keyin, yana bir bor	qo'l dagi qirg'ichda qirishadi
To'g'radik-da pomidor.	
Bir bosh piyoz to'g'radik,	Chap kaflarini o'ng kaflar ko'ndalang
Sarimosq unutmadi.	urishadi ("to'g'rashini" imitatsiya qilishadi)
Tuz-namagi bo'ldi zo'r,	Barmoglar uchi harakati chindim "tuz"
Do'stim mana, tatib ko'r!	solishadi
	Ikkala kaflarini to'g'riga uzatishadi.

Kommunikativ rags "Do'stlik ragsi" (video ilovaga qarang).

O'rta guruh bolalari uchun logoritmika mashg'uloti
ishlamasi.

"Non va paxta bizning boyligimiz!"

Maksad: yurish, saflanish turlari, musika maromli mashklar,
ashula aytishni mustaxkamlash.

I. Dastlabki mashklar: yurish, iloncha, sakrab,
ergashma kadam, mayda kadamlab yugurish.

II. Musikiy - ritmik mashklar:

1. «bir-ikki» sanamasi yordamida bolalarni juft-juft kilib
saflash;

2. musika jurligida barcha guruh mushaklari uchun marom
gimnastikasi;

3. nutk va xarakatlarning boglanish (koordinatsiyasi).

Logoped soʻzlari	Bolalar xarakatlari
Aylanadi tegimon, Maydalana boʻgʻdoy deb. Oppok unlardan pishar Shirin kulcha, shimoy non.	Koʻllari ikki yonga chuzilib aylana buylab xarakatlantiriladilar. Qoʻllar oldinda, tirsaklari bukilib, tirsakdan past kisni bir - birligiga qaralib aylantiriladi; kul kafilari bir birligiga ustma-ust, ketma ket almashirilib uriladi; Oldilarida ikki kul kaffi bilan doyra chizib non shaklini koʻrsatadilar

III. Musiqasiz mashqlar bajarish-mimika va pantomima:

1. Dalalarimizning asosiy boyliklarini nomlash (erkalaitib nomlash).

2. Yer xaydaymiz (dukur-dukur kadam bosish va mashina xaydashni imitatsiya (taklid) kilish).

3. Don sepaniz (don sepush xarakatlarini imitatsiya kilish).

4. Unib chikkanga xursand boʻladilar.

5. Hosilni yigib terib oladilar.

6. Mashinada olib ketadilar.

IV. Ifodali nutkni rivojlantirish:

«Non», «Paxta» mavzusida topishmuk va shevrlar

V. **Kushik kuylash** F.Nazarov «Paxtaoy», «Shirin kulcha

yopamiz», oʻzbek xalk kuyi «Duloncha».

Shirin kulcha yopamiz.

Dasturxonga tortamiz.

Karang kaday mazali.

Xam chiroyli jizzali.

Shakar, tux um solamiz,

Magizdan ham qoʻshamiz.

Shirin kulcha yopamiz,

Hammani chakiramiz.

Barcha mehmonlar keldi.

Zhr dasturxon tuzaldi.

Shirin kulchalar yeyishdi.

Bizga rahmat aytishdi.

IV. Xarakatli uyin: «Kim tezrok paxta teradi».

Ikkitia guruh bitadan yugurib borib. chanokni olib. savatga

solishadi. orkaga kaytib. safning orita turishadi.

VII. Nafasni rostdash mashklari.

VIII. Musikiy tezlik va marom sezgisini rivojlantiruvchi

oʻyin «Dengiz-irmok».

Musiqra rahbari ikki xil tempdagi (tez va oxista) kuyini ijro

etib beradi yoki

eshittiradi. Tez ohangdagi musika «irmok» ekanligi. vazmin

ohangdagi musiqra «dengiz»

ekanligi bolalarga bildiriladi Bolalar doyra bulib turishadi.

musika rahbari turli

ketma - ketlikda «dengiz» va «irmok» kuylarini ijro etadi.

«Dengiz» kuyiga bolalar

qoʻllarini ushlab. «toʻlkin»ga oʻxshatib. oldi va orkaga

harakatlantiradilar. «Irmok»

kuyiga yengil kadam bilan oyoq uchida doyra buylab

yuguradilar.

IX. Yakuniy mashklar: toʻgʻri kadam bilan doyra buylab

yurish. zaldan chikish.

Kichik guruh bolalar uchun logoritmika mashgʻuloti

ishlanmasi.

“Uchar qushlar”

Maqsad: «Uchar kushlar» mavzusidagi bilimlarni

mustaxkamlash. Yurish, oʻtirishning turrlarini oʻrganish. baland va

ifodali nutkni rivojlantirish.

I. Dastlabki mashqlar:

Logoped: Hozir oltin kuz. Barglar toʻkilyapti. Shamol esa

barglarni aylantiryapti. Uchar kushlar issiq mamakatlarga uchib

kelyapti.

Kirish mashqlari: Musika joʻrligida bolalar barglar aylanib

toʻkilishini ifodalaydilar. qoʻllarini silkitib oyoq uchida yengil

yuguradilar. Qushlarning mashagqatli yul bosishini ifodalaydilar.

Musiq to'xtaganda «kushlar» kanotlarini yig'ib, dam oladilar.

II. Diklatni rivojlantiruvchi mashklar:

Stulchalarda o'tingan holda bolalar musika tinglaydilar.

Musiq to'xtaganda birinchi bola qarshisidagi stulchaga qarab yuguradi... va x.k.

III. Tezlik va ritm hissini rivojlantiruvchi mashklar:

Pedagog bolalarga «uchar

kushlar» bilan xayrlashib, «qishlovchi kushlar» bilan

salomlashishni taklif etadi. Chex

xalq musikasi jo'rigida bolalar juft-juft bo'lib qo'llarini

ushlab, «*koyikcha*» harakatiga

ochib-yopishadi.

IV. Nutq va harakat koordinatsiyasini rivojlantiruvchi mashqlar:

Logoped so'zlari	Bolalar xarakatlari
Baland - baland Uchamiz - uchamiz. Charchash nima Bilmaymiz - bilmaymiz. O'tirib dam olamiz. Yana uchib ketamiz.	Ko'llarni «qanot» kilib harakatlantiradilar; qo'llarni oldinga uzatib, «qaychi» xarakatini bajaradilar. Bir tizzaga cho'kkalab o'tirib turadilar. Ko'llarni «qanot» qilib harakatlantiradilar.

Mashq 2 marta takrorlanadi.

V. Pedagog tanloviga kura musika tinglash: «Kanday musika yangradi?»

VI. Qo'shik kuylash.

1. Ovoz sozlash mashklari: a-a-a-a-o-o-u-u-u-u

2. «Turnalar» qo'shig'ini kuylash. B. Isroil she'ri. M. Ikromova musiqasi. («Davra chorlar bolajon». - Toshkent. 2004).

VII. Nutq va mimik xarakatlarni rivojlantiruvchi mashklar:

Logoped bolalarga so'zlarni harakat orqali ifoda kilishni taklif etadi:

Qushlar uchib ketishyapti, charchashdi, yerga qo'nishdi, shitirlashdan qo'rkishdi, tinglay boshlashdi, chivin tutishdi, yana uchib ketishdi. Tanaffus.

«Laylak»	«Turna»
Laylak-laylak uzun oyok! Uyinga yulni kursat. Avval o'ng oyok bilan yur. Sungra chap oyok bilan yur. Yana o'ng oyok bilan.	Uzun oyok, uzun qanot. Uzun bo'yin, uzun tumshuq. Kulrang badan. Buyini qizil. Yashar o'zi botkokda. Qurbagani yemokda.
Sungra chap oyok bilan. Shunda uyingga yetasan.	

Ifodali o'qish: Topishmok aytish «Qaldirg'och» she'rini yoddan aytish.

Men qaldirg'och, qaldirg'och.

Darvozungni tezrok och.

Uchib - uchib kiraman.

Barakani beraman.

Kuylayman tong saharda,

Hoh qishlok, hox shaharda.

Kuyimdan yangraydi dil.

Barcha derlar - bulbul.

IX. Xarakatli o'yin: «Kim birinchi».

Bolalar ikki guruhga bo'linadilar. «Qaldirg'ochlar» guruhi

uchadi. «Turnalar» guruhi yuradi. Musiq to'xtaganda qushlar ikki

galachaga yig'ilishadi.

X. Yakuiniy mashqlar: Nafasni rostdash. Musiq jo'rigida qushlar oyok uchida qanot qoqib zaldan uchib ketishadi.

Habib Rahmat she'ri

DIYOR MADHI

Nadim Norxo'jayev musiqasi

§ Kuychan

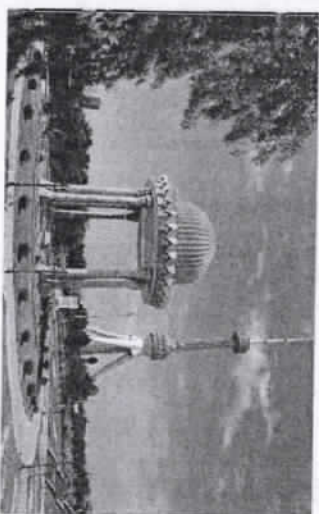
O - na - Va - tan er - ta - si, Ke - la - jak - ning me - va - si,

Bi - ilm, hu - nar e - ga - si

Biz bo' - la - miz al - bat - ta, Ni - yat - lar ul - kan, kat - ta.

A - - -

Ni - yat - lar ul - kan, kat - ta.

1. Ona-Vatan ertasi,
Kelajakning mevasi,
Bilim, hunar egasi
Biz bo'lamiz albatta,
Niyatlar ulkan, katta.
2. Orzularim uch berar,
Diyor mehri kuch berar,
Dilda yorug' tuyg'ular,
Yorug'likka oshnamiz,
Ezgu ishga tashnamiz.
3. Doyrug'lidir Vatanim,
Obro'lidir Vatanim.
Dunyodagi chamanim
Ko'z qorandek saqlayman,
Ishonchingni oqlayman.
4. Temur bobom dilda bor,
O'lkam bo'lur gul, obod,
Bayroqni tutib ozod,
Shod boramiz ilgari,
Mard g'oilblar singari!

YURISH MARSHI

FATTOH NAZAROV musiqasi

Tempo di marcia

Four staves of musical notation for a march, featuring various rhythmic patterns and dynamics.

MARSH

Dilorom Omonulloyeva musiqasi

Tempo di marche

Four staves of musical notation for a march. The first staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. It begins with a forte (f) dynamic. The second staff is in bass clef with the same key signature and time signature. The third staff is in treble clef with a mezzo-piano (mp) dynamic. The fourth staff is in bass clef with the same key signature and time signature. The music consists of rhythmic eighth and sixteenth notes.

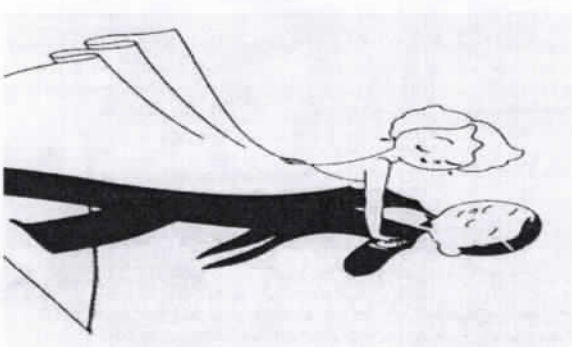
324

VALS

R. Rizaeva musiqasi

Allegro

Four staves of musical notation for a waltz. The first staff is in treble clef with a key signature of two flats (Bb, Eb) and a 3/4 time signature. It begins with an allegro tempo marking. The second staff is in bass clef with the same key signature and time signature. The third staff is in treble clef. The fourth staff is in bass clef with the same key signature and time signature. The music features a mix of eighth, sixteenth, and quarter notes.

325

ARG'IMCHOQ

Po'lat Mo'min she'ri, D. Omonulayeva musiqasi.

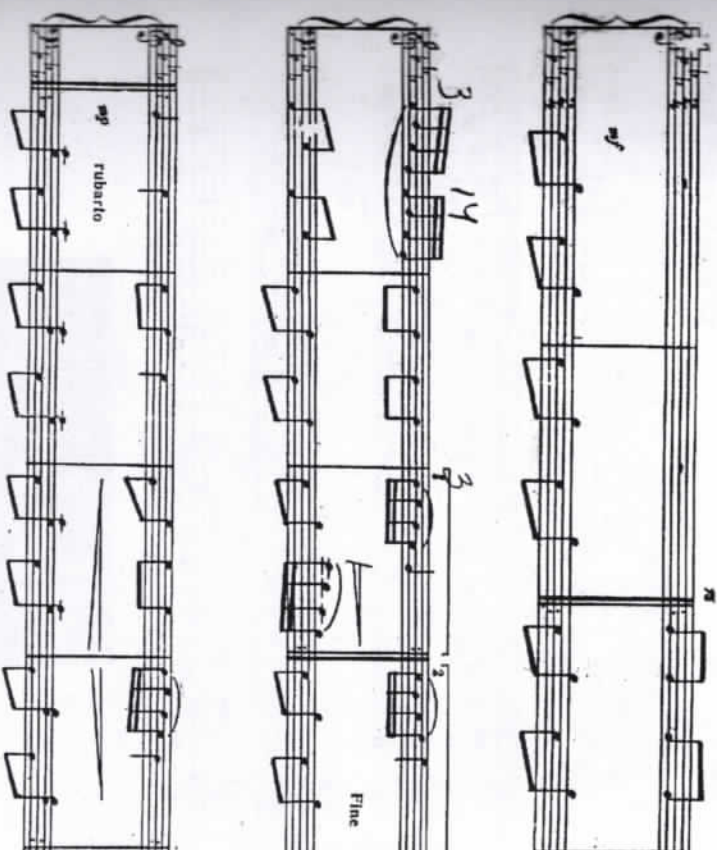
Moderato

Qor parchalari raqsi.

Allegretto

S. Abramova musiqasi

1-2 taktilar: 8-10 nafar oq ki-yim kiygan qizchalar safl tortib, maydonga chiqishga hozirlanadilar.

3-6 taktilar: qizchalar oq yaltiroq tiplardan yasalgan «qor parchas» larni baland ko'targan holda cho'pib chiqib, archa atrofiga davra quradilar.

7-10 taktilar: birinchi qaytarishda o'ng va chap qo'lni mavbat bilan yuqoriga ko'tarib pushtiga tushiradilar. Ikkinchi qaytarishda qo'llarini yelka darobar ko'tarib, o'ng va chapga qarab, o'z joylarida aylanadilar.

3-6 taktilar: birinchi qaytarishda archa atrofiga yengil chopadilar. Ikkinchi qaytarishda o'z joylarida aylanadilar.

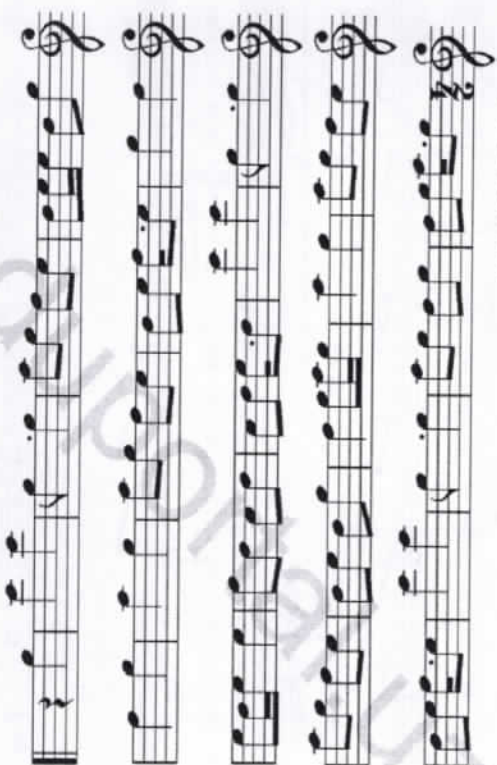

NORIM-NORIM

O'zbek xalq kuyi

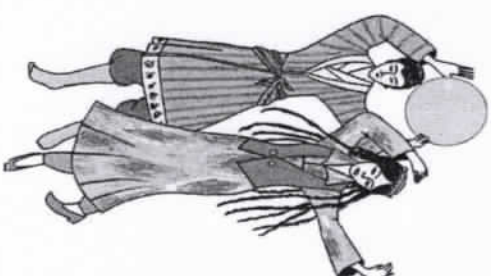
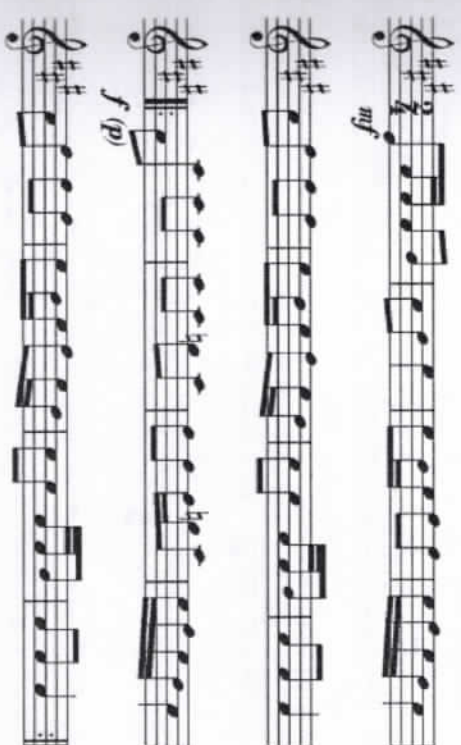
O'rtacha tez

QASHQARCHA

O'zbek xalq kuyi

Tez

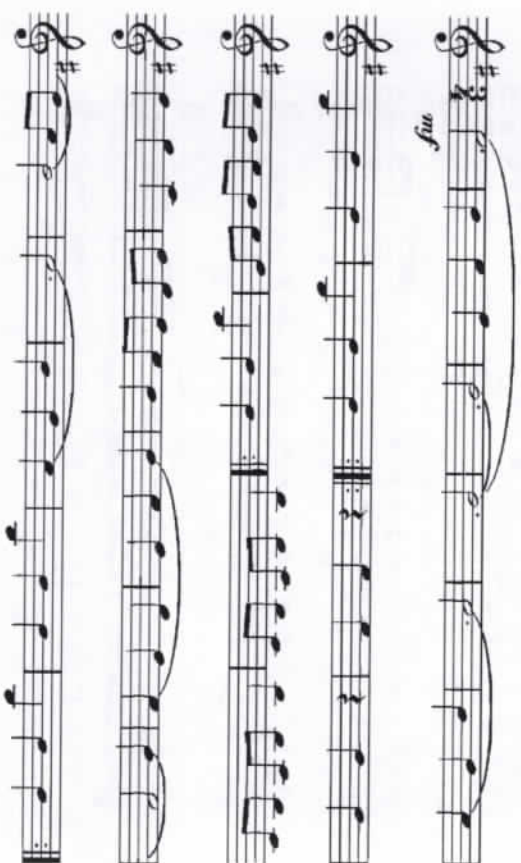

BAHOR VALSI

Muhammadjon Mirzayev musiqasi

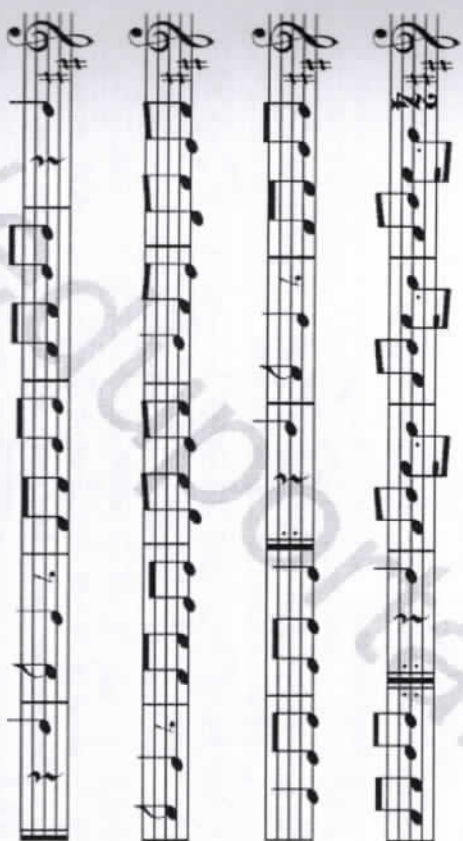
O'rtacha tez

QARI NAVO

Sho'x

O'zbek xalq kuyi

OPPOQ QANDIM

Po'lat Mo'min she'ri

Farhod Allimov musiqasi

Hazilnamo

Choy-ga sol-sam te-rib - te-rib, Sen ke-ta-san
 tez-da e-rib, Choy-ga sol-sam te-rib - te-rib,
 Sen ke-ta-san tez-da e-rib. Op-poq qan-

dim,

Yum-

shoq qan-dim.

1. Choyga solsam

Terib-terib,

Sen ketasan

Tezda erib.

Oppoq qandim,

Yumshoq qandim.

2. Kir qo'l bilan

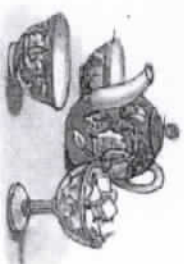
Ushlamayman.

Uvol qilib

Tashlamayman.

Oppoq qandim,

Yumshoq qandim.

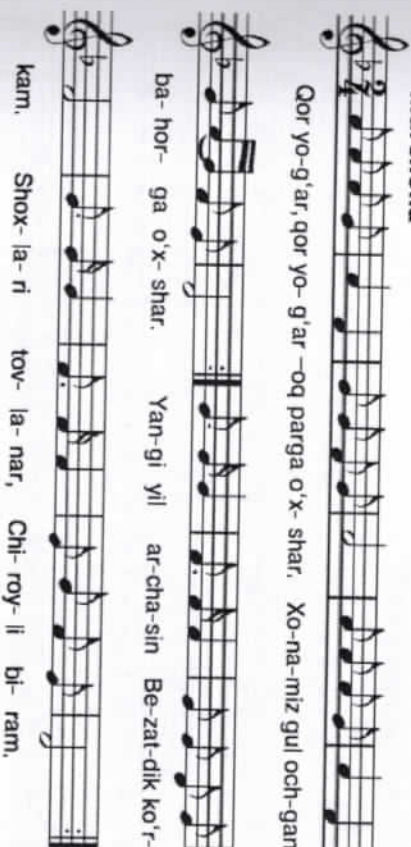

QUVNOQ BOLALAR QO'SHIG'I

Xurshid Qayumov she'ri

Marshona

G'afur Qodirov musiqasi

Qor yo-g'ar, qor yo-g'ar - oq parga o'x-shar. Xo-na-miz gul och-gan
 ba-hor-ga o'x-shar. Yan-gi yil ar-cha-sin Be-zat-dik ko'r-
 kam, Shox-la-ri tov-la-nar, Chi-roy-il bi-ram.

1. Qor yog'ar, qor yog'ar -

Oq parga o'xshar.

Xonamiz gul ochgan

Bahorga o'xshar.

2. Davrani keng olib,

Boshlaymiz o'yin.

Aytamiz Yangi yil

Qo'shig'in - kuyin.

Naqarot:

Naqarot

Yangi yil archasin

Bezatdik ko'rkam.

Shoxlari tovlanar,

Chiroyli biram.

Turob To'la she'ri
Shoshilmay

DO'PPI TIKDIM

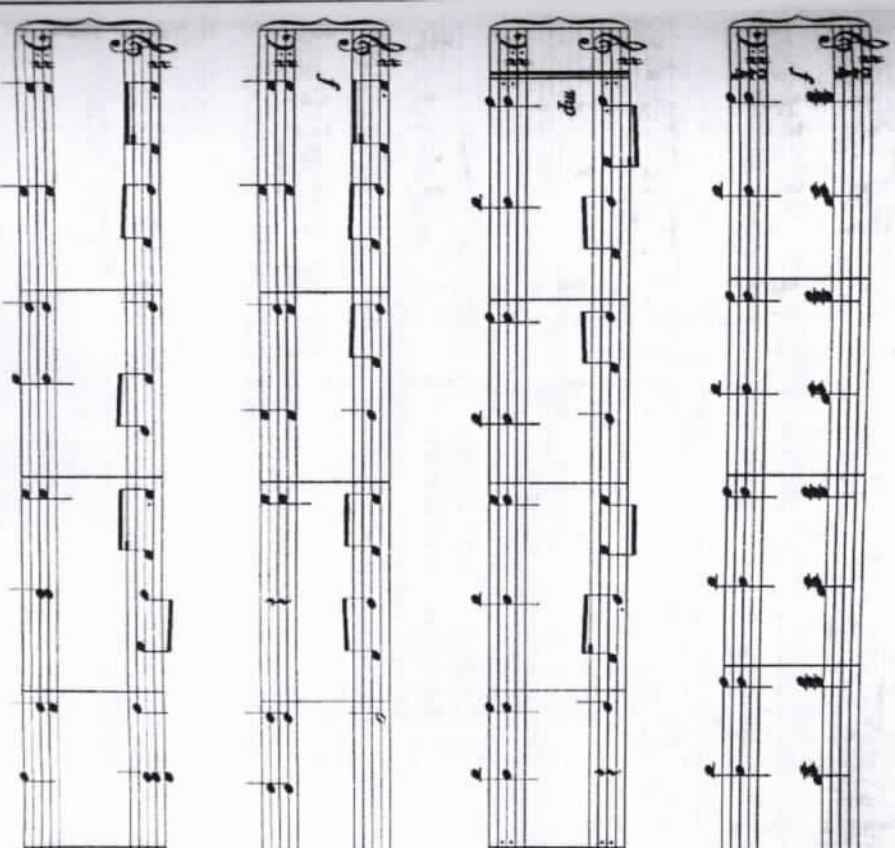
Manas Lev'yev musiqasi

MARSH

Dilorom Omonullayeva musiqasi

Tempo di marche

QICHQIR, XO'ROZIM

Quvnoq

Xalq qo'shig'i

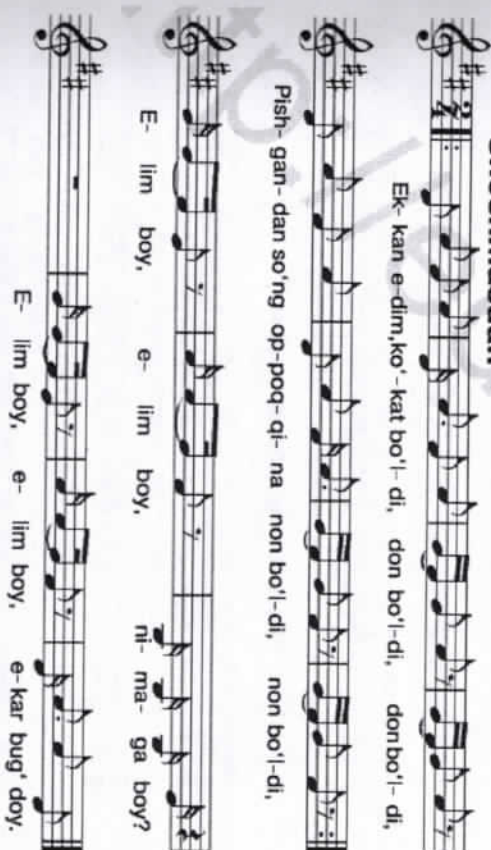
Qich - qir, xo' - ro - zim, qich - qir, xo' - ro - zim,
Bo - la - lar uy - g'on - sin, hey! Bog' - lar, o'r - mon,
te - pa - lar da lo - la - lar o - chil - sin.
Qu - qu, qu - qu, qu - qu, qu - qu.

Qichqir, xo'rozim, qichqir, xo'rozim,
Bolalar uyg'onsin.
Bog'lar, o'rmon, tepalarda
Lolalar ochilsin.

Qichqir, xo'rozim, qichqir, xo'rozim,
Tonglar yorishsin.
Tong havosi, quyoshidan
Bolalar quvonsin.

BUG'DOY

R.Tolib she'ri D.Omonullayeva musiqasi
Shoshmasdan

Ek - kan e-dim, ko' - kat bo' - di, don bo' - di, don bo' - di,
Pish - gan - dan so'ng op - poq - qi - na non bo' - di, non bo' - di,
E - lim boy, e - lim boy, ni - ma - ga boy?
E - lim boy, e - lim boy, e - kar bug' doy.

Ekkan edim,
Ko'kat bo'ldi, don bo'ldi.
Pishgandan so'ng
Oppoqina non bo'ldi.

Elim boy, elim boy,
Nimaga boy?
Elim boy, elim boy,
Ekar bug'doy.

LAVLAGI

P. Mo'min
she'ri
D. Omonullayeva
musiqasi

O'rtacha tez

Lav-la-gi-yu, lav-la-gi, yer-ni as-ta kav-la-gin.

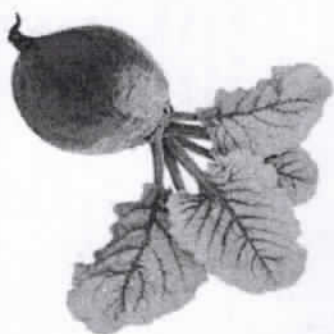
Mo'l bo'-lb-di ho-si-ll, a'-lo e-kan qi-zi-ll.

Lo-la-ga o'x-shar, qip-qi-zil ran-gi.

Xud-di bo'-yal-gan-day yap-yan-gi... gi.

Lavlagi-yu, lavlagi,
Yerni asta kavlagin.
Mo'l bo'ilbdi hosili,
A'lo ekan qizili.

Lolaga o'xshar,
Qip-qizil rangi.
Xuddi bo'yalganday
Yap-yangi.

Октябрь.

№ 10.

Октябрь.

ОСЕННЕЕ ПЕСЕНЬ.

CHANT D'AUTOMNE.

СЛОВА
И. ЧАЙКОВСКОГО.

Р. Тешниковский.

НОБЕЛ НАЗАНЕ.

NOUVELLE ÉDITION.

Ориг. озвучено по нотам
Алишановского по нотам
И. А. Ташева.

Andante doloso e molto cantabile.

poco più

dim.

p

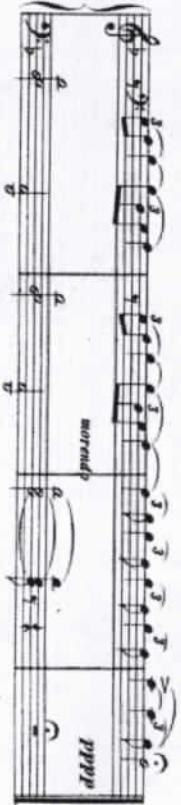
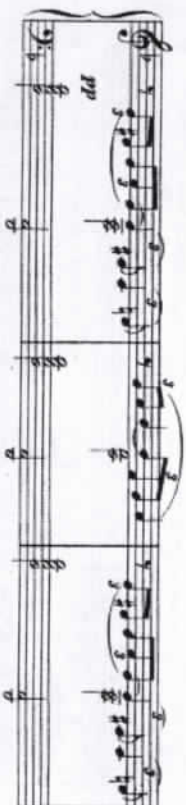
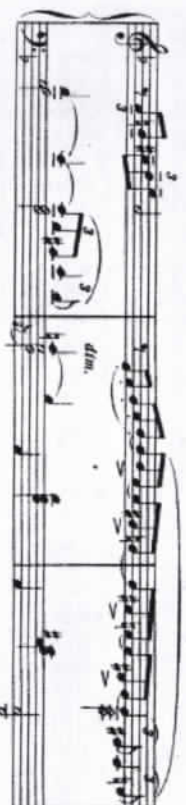
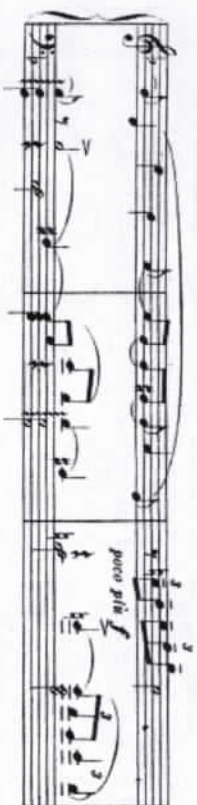
poco cresce.

mf

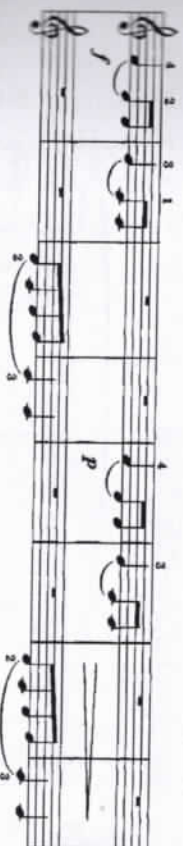
a tempo

poco cresce.

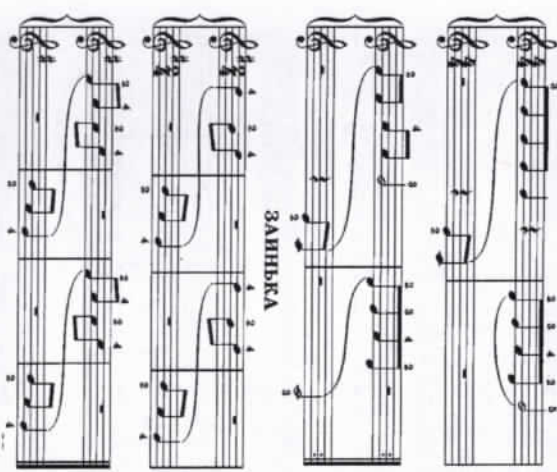
dim.

ТАМ ЗА РЕЧКОЙ, ТАМ ЗА ПЕРЕБОЮМ
Русская народная песня

ВЕСЕЛАЯ ДУЛОЧКА

Ду-ду-ду-ду, дулочка,
Ду-ду-ду-ду-ду.
Зажурчала дулочка
В зеленом саду.
Услыхала уточка,
Плывав в пруду,
Как играет дулочка
В зеленом саду.

— диез,
знак повышения ноты

Заянычка, пойдём в лес,
Серёжиный, пойдём в лес,
Ай-да, зайка, пойдём в лес,
Ай-да, серёжи, пойдём в лес.

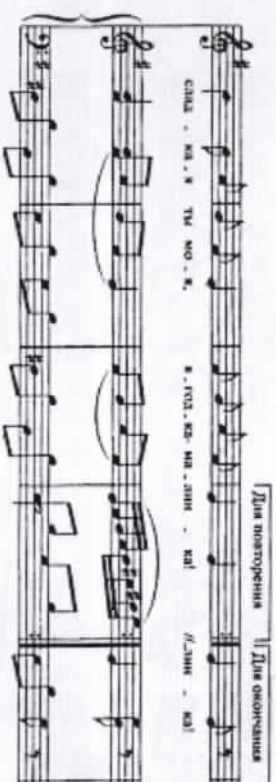
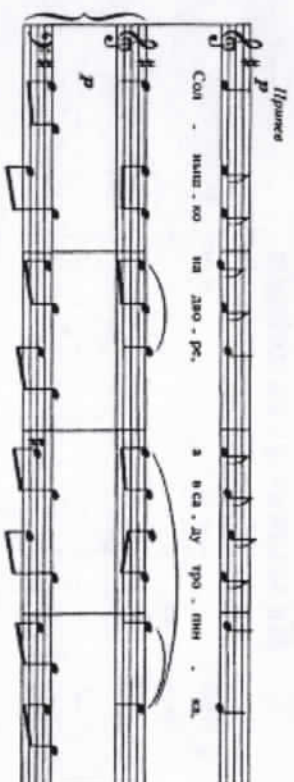
По малину в сад пойдём

Слова Т. ВОЛГНИНОЙ

Музыка А. ФИЛИППЕНКО

Не очень скоро

1.

По малину в сад пойдём,
В сад пойдём, в сад пойдём.
Пясоуно заведём, заведём, заведём.

Привет:

Солнышко на дворе, а в саду тропинка,
Сладкая ты моя, ягодка-малинка!

2.

Ты, малинка, не в роток,
Не в роток, не в роток —
Насытайся в кузовок, в кузовок, в кузовок!

Привет.

Солнышко на дворе, а в саду тропинка,
Сладкая ты моя, ягодка-малинка!

3.

Как малины наберём.

Наберём, наберём. —
Пирогов мы напечём, напечём, напечём.
Привет.
Солнышко на дворе, а в саду тропинка,
Сладкая ты моя, ягодка-малинка!

4.

Пирогов мы напечём.
Напечём, напечём.
Всех соседей позовём, позовём, позовём.

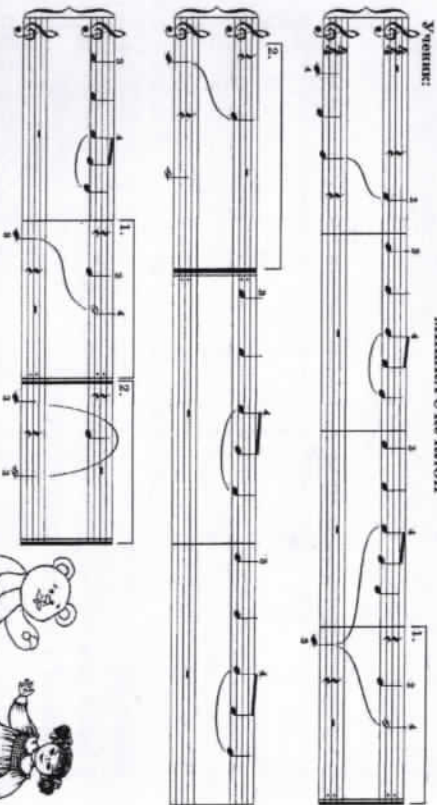
Привет.

Солнышко на дворе, а в саду тропинка,
Сладкая ты моя, ягодка-малинка!

МИШКА С КУКЛОЙ

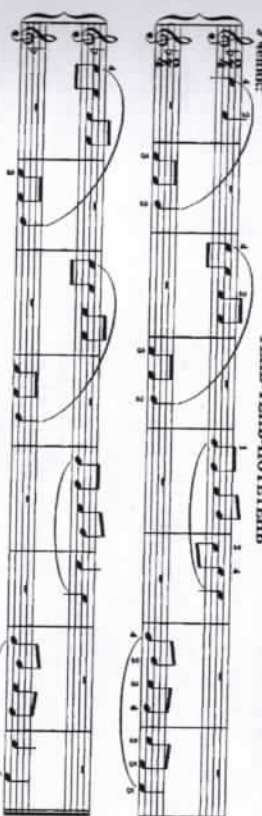
Ученики:

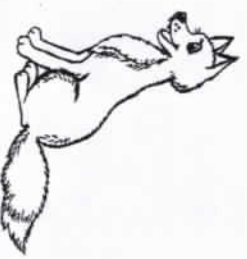
Мишка с куклой бойко топает,
Бойко топает, посмотри!
И в ладоши звонко хлопают,
Звонко хлопают, раз, два, три!
Мишке весело, мишке весело,
Вертит мишенька головой.
Кукле весело, тоже весело,
Ой, как весело, ой, ой, ой!

ТЕНЬ-ТЕНЬ-ПОТЕТЕНЬ

Ученики:

Тень-тень-потетень,
Вышли города плетень,
Сели звери под плетень,
Похватились весь день.
Похватились лиси:
«Всюду свету и красе»,
Похватились зайцы:
«Подай, лютый-ка».

КАК НА ТОНЕНЬКИЙ ДЕЛОК

Русская народная песня

Довольно быстро

Как на тоненький делок
Вышла беленький снежок.
Эх! Замуши-Заму, ты
Стукаешь мои!

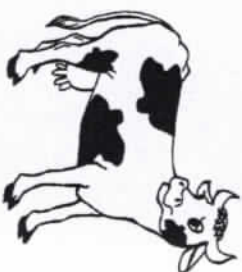
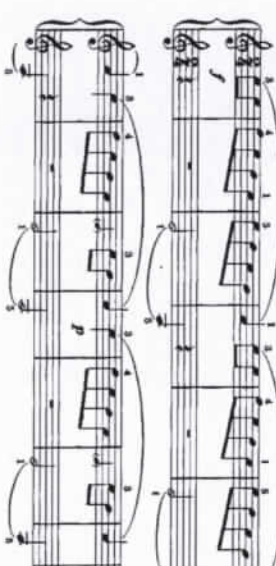
КАЛИНКА

Спокойно

Русская народная песня

КОРОВУШКА

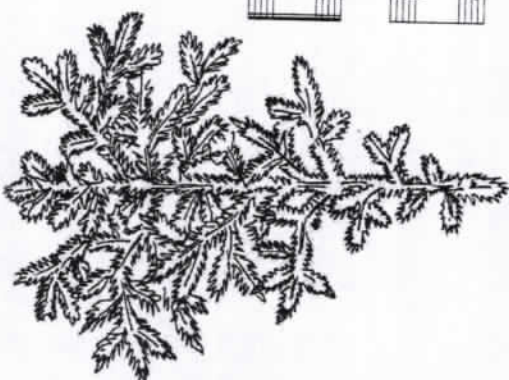

Калинка, калинка,
Калинка моя.
В саду ягода малинка,
Малинка моя.

ПРАЗДНИЧНАЯ ЕЛОЧКА

Как у нашей елочки
Зеленый иголочки.
Елочка, елочка,
Правильная елочка!

Allegretto

КОТРУЛАНС

Озорный танец

Маму поздравляют малыши

Сноба Л. Митрополитови

Мызька Т. Понатенко

[illegible]

БЕЧКА ДУША МАМЫ

слова Т. Пубяновой

Музыка Т. Бокан

Живое

А D А D А D А D А D Н

Г А D D D А G А D

1. Соз-да-ни-е бо-же-е не-е
на-чи-но из-да-ту-е.

У - див - нув - шись да-е ко - во,
по-д-ми-г - нув нам ду-е.

Н Em Г A D

Соз-да-е - ния - е да-и - чи - ки
соз-да-ют ту-е и та-е.

Em А D H E A D

по - то - му что на - сту-пит
пра-ви-на на - ших ма-е!

Песня

Праздник весёлый

Житво, весело $J=105$

С.А. В.Викторова М.Л. Кофалевского

Планово

Пiano

Игра - ник ве - сё - ари к нам при - ти,

не - счи - су зной - ку - то при - деи

He - счи - су - жи - та пои - та,

ста - на у - жи - та свет - та, свет - та.

ПРЕСНА

Праздничная

Ожидаемо $\bar{J} = 77$

С. И. Михайлов М. Я. Цукерман

Бази

Блази

Всѣ се - гол - ниє крас - но - є, у - ли - на, днє рѣ, Пирепа.

Д А7 Д

и де - та - ют крас - ны - є, крас - ны - є ша рѣ, Хо - ро -

А7 Д А7 Д

шо, хо - ро - шо, з - то прѣдѣ - ник - нам при мѣл, хо - ро -

А Д А7 Д

шо, хо - ро - шо, з - то прѣдѣ - ник - нам при мѣл

Всё серо-лила красное -

Улицы, дворы,
И летают красные,
Красные шары.

Примеч:

Хорошо, хорошо,
Это праздник к нам пришел!

В хороводе кружился,

Песенки поём,
Мы ребята дружные,
Весело живём!

Гипотеза тот же.

Хоровод «Нынче праздник Новогодний»

Не быстро

Нынче праздник Новый год - все так же, как и в детстве, когда мы играли в прятки. Мы все так же любим друг друга, и в этот день мы хотим поздравить друг друга. Пусть этот день будет для нас самым счастливым. Пусть этот день будет для нас самым счастливым.

1. Нынче праздник новогодний,
Собрались в кружочек мы.
Пусть на елочке зеленой
Завораются огни.

2. А под елочкой игрушки —
Куклы, зайчики, шары.
Скучно бедняшкин сидеть,
На веселый пляс смотреть.

3. Не грусти и не скучай,
С нами в круг скорей вставай.
Будем весело плясать,
Вокруг елочки играть.

Песня

Хорошо у нас в саду

Позапевно $\text{♩} = 88$

Сл. А. Пришвина Муз. В. Герчик

Летний сад у нас хорош -
лучше сада не найдешь,
И споем мы о том,
Как мы весело живем.

Привет,
Хорошо у нас в саду,
Не дожусь, когда пойду.
Мама, ранние разбудил,
Раньше в садик отвел!

Чужик песенки поет,
Белка семечки грызет,
Тут у нас - все друзья,
Без друзей не жить никак!

Привет тот же.
Мы играем целый день,
Целый день играть не лень!
Кто заблуд, будет рад,
Вот какой наш летний сад!

ПЕСЕНКА ГИОМОВ

Слова и музыка И. ЯКУШИННОЙ

Подлинно, весело

1. Мы тно_мн, тно_мн, тно_мн, Мы
стес_ни_ни все_гда. И мы не у_ни_на_чи_ни_те и ни_ко_

2. Мы тно_мн, тно_мн, тно_мн, Мы
стес_ни_ни все_гда. И мы не у_ни_на_чи_ни_те и ни_ко_

Маме

Песня для детей младшей и средней групп ДОУ

Ласково

Музыка и слова З. Б. Качерной

1. Сча_стья_но прос_ну_люсь,
вне_бес_чи_с_но. Ма_ма у_лыб_ну_лась -

2. Мы шесток красных
Маме не дарить,
Но зато мы расцвело
Маме радуются.

Принесла

Слова Н. ВЕНУСИОНОВА
Сержантин, Весело

Детский сад

Музыка А. АБЕРКНА

По - че - му все го - во - рят "Дет - ский сад",
дет - ский сад?"
Верь в са - ду цве - ты цве - тят, Фрук - ты в са - до - вы рас - тят -
Ну а мы в са - ду сво - ем то - же ве - се - ло рас - тем!

Почему все говорят:
«Детский сад, детский сад?»
Верь в саду цветы цветут,
Фрукты-ягоды растут...
Ну а мы в саду своем
Там же весело растем!

В небе птички летят,
В ручье солнышко блестит.
Садик весело лопочет смех —
Хватит радости на всех!
Мы с тобой в саду своем
Замечательно живем!

4-87

Слова С. ВИГДОРОВА

Мамин праздник

Музыка Ю. ГУРЬЕВА

Всё - на сту - чит - ся в са - ду, но - вь на все са - ду, — го -
— мят ру - чей - про - каз - ник — про - сну - ся о - то сна, — при -
— рат от сол - ца стел - ле - ну - шь во - ду, Я бе - лень - кой под -
— снеж - ник для ма - мы при - не - су, Он так, цвет - неж - но -
— неж - но, как та - кой снег в ре - су, — та - кой снег в ре - су.

Весна стучится в окна,
Поет на все лады,
Горят от солнца стекла
И лужицы воды.

Привет: Я беленький подснежник
Для мамы принесу,
Он пахнет нежно-нежно,
Как такий снег в лесу.

Шумит ручей-проказник,
Проснулся ото сна,
Пришла на мамин праздник
Красавица-весна.

Привет: Я беленький подснежник
Для мамы принесу,
Он пахнет нежно-нежно,
Как такий снег в лесу.

362

363

Старший брат

[illegible]

ПРАЗДНИЧНАЯ

[illegible]

2. Ветерок за нами
Всѣ дѣти, дѣти.
Хорошо є флажками,
Весело мати.

Приспѣв: Праддѣині! Праддѣині!
Весело кругом!
Праддѣині! Праддѣині!
Песенку поємі!

Mundarija

So'z boshi.....	4
Birinchi qism. Logoritmikaning umumiy masalalari.....	5
Birinchi bob. Logoritmika predmeti.....	5
1. Logoritmikaning ob'ekti, predmeti, maqsadi va vazifalari.....	5
2. Logoritmikaning tamoyillari va usullari.....	7
3. Logoritmikani o'qitish usullari va metodlari.....	20
4. Logoritmikaning asosiy tushunchalari.....	23
5. Logoritmikaning ilmiy asoslari.....	29
Ikkinchi bob. Logoritmik ta'lim tizimi.....	42
1. Musiqiy-ritmik va logoritmik ta'lim tarixidan.....	42
2. Logoritmikaning xususiyatlari va asosiy turlari.....	53
Ikkinchi qism. Logoritmikaning mazmuni va tuzilishi.....	73
Birinchi bob. Musiqi va uning shaxsga har tomonlama rivojlanishiga ta'siri.....	73
1. Logoritmikaning nutqiy nuqsoni bor maktabgacha, maktab yoshdagi bolalari, o'smirlar va kattalarga musiqiy va ritmik ta'siri.....	73
2. Bolalar, o'smirlar va kattalarning musiqiy-ritmik va logoritmik tarbiyasining vazifalari.....	80
Ikkinchi bob. Logoritmikaning vositalari.....	85
1. Logoritmikaning umumiy xususiyatlari.....	85
2. Turli yo'nalishlarda yurish va marshrovka qilish.....	85
3. Nafas olish, ovoz artikulyatsiyasini rivojlantirish mashqlari.....	91
4. Mushaklar tonusini tartibga soluvchi mashqlar.....	94
5. Diqqatni faollashtiruvchi mashqlar.....	100
6. Sanoq mashqlari.....	103
7. Musiqasiz nutqiy mashqlar.....	104
8. Musiqiy o'lcham yoki metr hissini shakllantiruvchi mashqlar.....	106
9. Musiqi tempi hissini shakllantiruvchi mashqlar.....	107
10. Ritmik mashqlar.....	116
11. O'q'shiq ayitish.....	127
12. Cholg'u asboblari chalish.....	132
13. Mustaqil musiqi faoliyati.....	135
14. O'yin faoliyati.....	138
15. Jisdiy tashabbusni rivojlantirish mashqlari.....	144
16. Yakkuniy mashqlar.....	146
Uchinchi qism. Reabilitatsiya ish tizimida logoritmikaning o'rni.....	148
Birinchi bob. Nutqiy nuqsoni bo'lgan shaxslarda psixomotor va sensor funksiyalarni tekshirish usullari.....	148
1. Psixomotor funksiyalarni tekshirish usullari.....	148
2. Sensor funksiyalarni tekshirish usullari.....	154

Ikkinchi bob. Duduqlanishni bartaraf etishda kompleks psixologik-pedagogik ishlar va tibbiy choralar tizimida logoritmikaning o'rni..... 157

1. Maktabgacha, boshlang'ich va o'rta maktab yoshdagi duduqlanuvchi bolalarning motor, hissiy, xulq-atvor va irodaviy funksiyalarning buzilishi..... 160

2. Duduqlanuvchi o'smirlar va kattalarda motor, hissiy-irodaviy funksiyalarning va xulq-atvorining buzilishi..... 164

3. Duduqlanuvchi shaxslar bilan olib boriladigan logoritmik mashg'ulotlarning mazmuni..... 169

4. Korektsion ishlar bosqichiga duduqlanishni bartaraf etishga logoritmik mashg'ulotlarning bog'liqligi..... 184

Uchinchi bob. Dislaliya, rinolaliya, dizartriya va ovoz buzilishlarini bartaraf etish bo'yicha korektsion ishlar tizimida logoritmikaning o'rni..... 189

1. Nutqiy nuqsoni bor shaxslarning motor, hissiy va irodaviy funksiyalarning buzilishi..... 189

2. Dislaliya, rinolaliya, dizartriya, ovoz buzilishlarini bartaraf etish uchun logoritmik va musiqiy-ritmik vositalardan foydalanish xususiyatlari..... 192

To'rtinchi bob. Alaliyani bartaraf etishda logoritmikaning o'rni..... 225

1. Alaliyada hissiy-irodaviy va ixtiyoriy xarakatlarning buzilishi..... 225

2. Alaliyani bartaraf etishda bilan logoritmik mashg'ulotlar jarayonida logoritmik vositalardan bosqichma-bosqich foydalanish..... 228

Beshinchi bob. Afazliya bilan og'rigan bemorlarda nutqni tiklash uchun reabilitatsiya usullarida logoritmikaning o'rni..... 265

1. Afazliya bilan og'rigan bemorlarda motor, sensor, hissiy-irodaviy funksiyalar va xulq-atvorining buzilishi..... 265

2. Reabilitatsion ishlar tizimida afazliyaga uchragan bemorlar bilan olib boriladigan kinestetik usullari..... 266

Oltinchi bob. Ixtisoslashtirilgan muassasalarda logoritmik ta'lim-tarbiyani olib borish uchun tashkiliy-uslubiy ko'rsatmalar..... 284

1. Musiqi rahbarining ish vazifalari va mazmuni..... 284

2. Kadrlarni tayyorlash. Logoritmik mashg'ulotlar uchun xona jihozlari..... 288

Asosiy adabiyot..... 291

Qo'shimcha adabiyotlar..... 293

Maxsus atamalar lug'ati..... 294

G.S.Abdullaeva, L.R.Mo'minova, M.S.Muxitdinova

LOGORITMIKA

(O'QUV QO'LLANMA)

Muharrir: X. Tahirov

Texnik muharrir: S. Meliquziyeva

Musahhih: M. Yunusova

Sahifalovchi: A. Isxogov

Nashr. lits № 2244. 25.08.2020 y.

Bosishga ruxsat etildi 20.09.2022 y.

Bichimi 60x84 1/16. Offset qog'ozi. "Times New Roman"
garriturasi. Hisob-nashr tabog'i. 23.

Adadi 100 dona. Buyurtma № 59.

«ZEBO PRINT» MCHJ bosmaxonasida chop etildi.

Manzil: Toshkent sh., Yashnobod tumani, 22-harbiy shaharcha